

ปีที่ 2 ฉบับที่ 1 (ม.ค.-เม.ย. 2565)
Vol.2 No.1 (Jan - Apr 2022)

JMKR

Journal of MCU Kanchana Review

วารสาร มจร ค่ายจอนปรีภรรคนี วิทยาลัยสงฆ์กาญจนบุรี ศรีโพธิ์

ISSN 2773-952X
(Online)

วารสาร มจร กาญจนปริทรรศน์

Journal of MCU Kanchana Review

ปีที่ 2 ฉบับที่ 1 (มกราคม – เมษายน 2565)

ISSN: 2773-952X (Online)

Vol. 2 No. 1 (January - April 2022)

วัตถุประสงค์ (Aims and Scope)

วารสาร มจร กาญจนปริทรรศน์เป็นวารสารวิชาการมีวัตถุประสงค์ ดังนี้

1) เพื่อส่งเสริมการผลิตผลงานวิชาการ การศึกษาค้นคว้าและเผยแพร่บทความต่าง ๆ ในสาขาวิชาที่
วิทยาลัยกาญจนบุรี ศรีโพธิ์บุปผ์ เปิดสอนและสัมพันธ์กัน ได้แก่

(1) พระพุทธศาสนาและปรัชญา

(2) วิปัสสนาภาวนา

(3) รัฐประศาสนศาสตร์และรัฐศาสตร์ รวมทั้งสหวิทยาการด้านมนุษยศาสตร์และ
สังคมศาสตร์

2) เพื่อเป็นเวทีแลกเปลี่ยน เรียนรู้พระพุทธศาสนากับศาสตร์สมัยใหม่ ตลอดจนการบูรณาการสห
วิทยาการต่าง ๆ ของคณาจารย์ บุคลากร นิสิตของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยและมหาวิทยาลัย
หรือหน่วยงานอื่น อันเป็นการบริการวิชาการแก่สังคม

3) เพื่อประชาสัมพันธ์กิจกรรมของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์กาญจนบุรี
ศรีโพธิ์บุปผ์ และสร้างความร่วมมือในการบูรณาการการเรียนการสอนกับการเผยแพร่ผลงาน องค์ความรู้ของ
คณาจารย์ บุคลากรและนิสิตในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ทุกบทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ได้ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิแบบ Double-blind อย่างน้อย 2
ท่าน เปิดรับบทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษโดยรับพิจารณาต้นฉบับของบุคคลทั้งภายในและภายนอก
มหาวิทยาลัย กำหนดตีพิมพ์ปีละ 3 ฉบับ (ราย 4 เดือน)

ทั้งนี้ ต้องเป็นบทความที่ไม่เคยตีพิมพ์หรืออยู่ระหว่างการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตีพิมพ์ใน
วารสารอื่น ผู้เขียนบทความต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์การเสนอบทความเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอย่างเคร่งครัด
รวมทั้งรูปแบบการอ้างอิงตามที่วารสารกำหนดไว้

ทัศนะและความคิดเห็นในบทความวารสาร มจร กาญจนปริทรรศน์ ถือเป็นความรับผิดชอบของ
ผู้เขียนบทความและไม่ถือเป็นทัศนะและความรับผิดชอบของกองบรรณาธิการวารสาร มจร กาญจนปริทรรศน์

เจ้าของ (Owner)

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์กาญจนบุรี ศรีโพธิ์บุปผ์

บ้านห้วยสะพาน 368 หมู่ที่ 12 ตำบลหนองโรง อำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี 71140

โทรศัพท์ 034 51 0460 อีเมล: mcukanjournal@gmail.com

เว็บไซต์ <https://so05.tci-thaijo.org/index.php/Kanchana-editor/index>

ที่ปรึกษา (Advisors)

พระพรหมบัณฑิต, ศ.ดร.	อุปนายกสมาคมมหาวิทยาลัย, ราชบัณฑิต
พระธรรมวัชรบัณฑิต, ศ.ดร.	อธิการบดี
พระเทพพรเมธี, รศ.ดร.	รองอธิการบดี ฝ่ายบริหาร
พระเทพเวที, รศ.ดร.	รองอธิการบดี ฝ่ายกิจการนิสิต
พระเทพวัชรจารย์, รศ.ดร.	คณบดีคณะพุทธศาสตร์
พระเทพปริยัติโสภณ	ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์กาญจนบุรี ศรีไพบูลย์
พระสุธีรัตนบัณฑิต, รศ.ดร.	ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์
พระมหาสมบุญ วุฑฒิกโร, รศ.ดร.	คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
พระครูปลัดปัญญาวัฒน์, ศ.ดร.	ผู้อำนวยการวิทยาลัยพุทธศาสตร์นานาชาติ
พระมหาสุรศักดิ์ ปจจนตเสโน, ผศ.ดร.	ผู้อำนวยการสถาบันภาษา
พระครูวิลาศกาญจนธรรม, ดร.	รักษาการรองผู้อำนวยการ ฝ่ายบริหาร วิทยาลัยสงฆ์กาญจนบุรี ศรีไพบูลย์
พระมหาชุตีภค อภินนโท	ผู้อำนวยการส่วนงานวางแผนและส่งเสริมการวิจัย
รศ. ดร.สุรพล สุธะพรหม	รองอธิการบดี ฝ่ายกิจการทั่วไป
รศ. ดร.โกนิฐ์ ศรีทอง	ผู้ช่วยอธิการบดี ฝ่ายวิชาการ
รศ. ดร.ประพันธ์ ศุภษร	ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
ผศ. ดร.แม่ชีกฤษณา รักษาโฉม	ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

บรรณาธิการบริหาร (Executive Editor)

พระครูวิโรจน์กาญจนเขต, ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์กาญจนบุรี ศรีไพบูลย์
----------------------------	--

หัวหน้ากองบรรณาธิการ (Chief Editor)

อ. ดร.สุรัชย์ พุดชู	คณะศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
---------------------	--

ผู้ช่วยหัวหน้ากองบรรณาธิการ (Assistant Chief Editors)

พระวีระพจน์ ชาครธมโม (ผลจันทร์)	นักวิชาการอิสระ
พระสมุห์สีปภาส มหาสิปป (อนันต์ยศหงษ์ษา)	นักวิชาการอิสระ
พระมหาอินทรปภรณ์ ฐิตสุโก	นักวิชาการอิสระ
อ. ดร.แม่ชีกุลภรณ์ แก้ววิลัย	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์กาญจนบุรี ศรีไพบูลย์

กองบรรณาธิการ (Editorial Board Members)

พระวิสุทธิพงษ์เมธี, ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์กาญจนบุรี ศรีไพบูลย์
พระเมธีปริยัติวิบูลย์, ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์กาญจนบุรี ศรีไพบูลย์

พระครูสิริกาญจนารักษ์, ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์กาญจนบุรี ศรีไพบูลย์
พระครูศรีธรรมวารารณ์	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์กาญจนบุรี ศรีไพบูลย์
พระปลัดระพิน พุทธิสาร, ผศ.ดร.	คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
รศ. ดร.ประเวศ อินทองปาน	คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
รศ. ดร.ประยงค์ จันทร์แดง	คณะรัฐศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา
รศ. ดร.วุฒินันท์ กันทะเตียน	คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล
ผศ. ดร.ประทีป พิชทองกลาง	คณะบริหารธุรกิจและศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา
ผศ. ดร.สยาม ราชวัตร	คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
ผศ. ดร.วินิจ ฝาเจริญ	วิทยาลัยบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้
ผศ. ดร.พงษ์ศักดิ์ รวมชมรัตน์	คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี
อ. ดร.สวัสดี อโณทัย	วิทยาลัยปรัชญาและศาสนา มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น
อ. ดร.ลำพอง กลมกุล	ศูนย์อาเซียนศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Assoc. Prof. Kuldeep Kaur, Ph.D.	Department of Education, Panjab University, India
Ms. Lim Hui Ling, Ph.D.	Religious Scholar, Singapore
Ms. Fung Yim Shan	Independent Scholar, Hong Kong
Mr. Rex Weylin Tyrone	Independent Scholar, USA

ฝ่ายประสานงานและจัดการ (Coordination and Management)

พระศักดา ชนาสโภ (สมณวัทนา)	นักวิชาการอิสระ
อ.ชาญศักดิ์ ศรีสันต์	วิทยาลัยสงฆ์กาญจนบุรี ศรีไพบูลย์
อ.มยุรี ศรีสันต์	วิทยาลัยสงฆ์กาญจนบุรี ศรีไพบูลย์
นางสาววรารณ์ ภาควมิ	วิทยาลัยสงฆ์กาญจนบุรี ศรีไพบูลย์
นางสาวชนกนาฏ ไทรสังขโกมล	วิทยาลัยสงฆ์กาญจนบุรี ศรีไพบูลย์

ฝ่ายกฎหมาย (Law Department)

นายณัฏพล ชินกุลกิจนิวัฒน์	ทนายความ
ดร.กนิษฐ์ วงศ์บุญมาก	ทนายความ

ฝ่ายออกแบบปกและจัดรูปเล่ม (Content Designed)

นางสาวสาริณี ไทรสังขสิริพงศ์	วิทยาลัยสงฆ์กาญจนบุรี ศรีไพบูลย์
นางสาวกาญจนาภรณ์ นิ่มน้อย	วิทยาลัยสงฆ์กาญจนบุรี ศรีไพบูลย์
นางสาวกฤษณันพัทธ์ วรรณการกิจ	นักออกแบบ
นางสาวพัชรนันท์ สิงห์สกุลวงศ์	นักออกแบบ
นายพรชัย ประเสริฐคำพร	นักออกแบบ

**ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณากลับกรองบทความ
ประจำปี 2 ฉบับที่ 1 (มกราคม – เมษายน 2565)**

ผู้ทรงคุณวุฒิภายนอก

พระมหาไกรวรรณ ชินทตฺตโย, ดร.	คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
รศ. ดร.ประเวศ อินทองปาน	คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
รศ. ดร.วุฒินันท์ กันทะเตียน	คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล
ผศ. ดร.บุญชู ภูศรี	คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
ผศ. ดร.ทวนธง ครุฑจ้อย	คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ
อ. ดร.กษิตศ นวเสรี	วิทยาลัยศาสนศาสตร์เฉลิมพระเกียรติกาฬสินธุ์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ผู้ทรงคุณวุฒิภายใน

พระอุดมสิทธินายก, ผศ.ดร.	คณะสังคมศาสตร์
พระปลัดระพิน พุทธิสาร, ผศ.ดร.	คณะสังคมศาสตร์
พระมหาสมพงษ์ สุนตจิตฺโต, ดร.	สถาบันภาษา
ผศ. ดร.อุบล วุฒิพรโสภณ	วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี

ถ้อยแถลงบรรณาธิการ

บทความในฉบับนี้เป็นฉบับแรกของปีที่ 2 ของวารสาร มจร กาญจนปริทรรศน์ ประกอบด้วยบทความ 2 ประเภท คือ 1) บทความวิจัย 1 เรื่อง และ 2) บทความวิชาการ 5 เรื่อง รายละเอียดของบทความมีดังนี้

บทความที่ 1 เรื่อง **แนวกระบวนการสร้างนวัตกรรมจากการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของนิสิตในรายวิชาเทคโนโลยีกับการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยพะเยา** โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อวัดและประเมินผลทักษะและความรู้จากการเรียนรู้เชิงรุกของนิสิตในรายวิชาการรายวิชาเทคโนโลยีกับการพัฒนาสังคม และเพื่อสร้างนวัตกรรมที่ผ่านกระบวนการเรียนรู้แบบบูรณาการทั้งในชั้นเรียนและการทดลองปฏิบัติจริง งานชิ้นนี้เป็นการวัดผลการศึกษาของนิสิตใน 3 ด้าน ได้แก่ พุทธิพิสัย จิตพิสัย และทักษะพิสัย ผลการวิจัยครั้งนี้ทำให้ได้องค์ความรู้ในการทำปฏฺิชีวภาพและถ่านชีวภาพมูลวัว และยังก่อให้เกิดนวัตกรรมทั้งที่เป็นนิสิตและเกษตรกรในชุมชน

บทความที่ 2 เรื่อง **แนวทางการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมของวัดในพระพุทธศาสนา: กรณีศึกษาพิพิธภัณฑน์ใหญ่วัดxonon จังหวัดราชบุรี** เป็นการศึกษาบทบาทของวัดxonon ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมหนึ่งใหญ่ ประเด็นที่ศึกษาพบว่า พระสงฆ์มีบทบาทสำคัญในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมเนื่องจากพระสงฆ์เป็นผู้นำในการรวมปราชญ์ชาวบ้านและภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมถึงการเป็นศูนย์กลางในการกำหนดแนวทางอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมของชาติ โดยความร่วมมือของหลายฝ่าย องค์ความรู้จากการศึกษาพบว่า วัดและพระสงฆ์ได้มีบทบาทในการอนุรักษ์ โดยเฉพาะการเป็นสถานที่ตั้งพิพิธภัณฑน์ใหญ่วัดxonon และเป็นสถานที่ฝึกหัดการเซตหนึ่งใหญ่ การจัดแสดงหรือการส่งเสริมให้เกิดการแสดงในวัด รวมถึงการจัดสร้างตลาดชุมชนเพื่อให้ประชาชนเข้ามาใช้บริการด้านการศึกษาและชมศิลปวัฒนธรรมที่เกี่ยวกับหนึ่งใหญ่ภายในวัด

บทความที่ 3 เรื่อง **ชุมชนชนมจีน: พลวัตทางเศรษฐกิจและสังคมผ่านการทำชนมจีนในช่วงปี พ.ศ. 2470-2564** บทความนี้มีวัตถุประสงค์มุ่งเน้นศึกษาความเป็นมาของการทำชนมจีนในหมู่บ้านชนมจีน ตำบลโคกพระ อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม ภายใต้ภาพสะท้อนบริบทและวิธีการทำชนมจีนของคนในชุมชนในช่วงปี พ.ศ. 2470-2564 โดยใช้วิธีการศึกษาจากประวัติศาสตร์บอกเล่าและสังเกตในพื้นที่จริงมาวิเคราะห์เรียบเรียงและสังเคราะห์เป็นงานเขียน จากการศึกษาพบว่า 1) ชนมจีนได้เข้ามามีบทบาทในหมู่บ้านภายหลังการเข้ามาของนางสังเวียร แสงชัย จนเกิดเป็นการสร้างอัตลักษณ์ให้กับหมู่บ้านในเวลาต่อมา 2. การทำชนมจีนขายเป็นตัวกระตุ้นเศรษฐกิจของชุมชน จากเดิมมีเพียงการทำนาข้าวและปั้นหม้อ เมื่อชนมจีนเข้ามาได้กลายเป็นอาชีพและแหล่งเศรษฐกิจหลักของคนในชุมชน 3. การชนมจีนได้กลายเป็นตัวเชื่อมความสัมพันธ์ของคนในหมู่บ้านในการรวมตัวทำชนมจีนในงานประเพณีต่าง ๆ และภายหลังเกิดเป็นการแข่งขันเป็นความสัมพันธ์เชิงธุรกิจ

บทความที่ 4 เรื่อง **การประยุกต์หลักธรรมในโอวาทปาติโมกข์เพื่อเสริมสร้างคุณภาพชีวิตตามหลักนิยาม 5** มนุษย์ในสังคมปัจจุบันมุ่งเน้นการสร้างชีวิตที่สมบูรณ์ด้วยความรู้ ทักษะและค่านิยมที่ดี รวมถึงการมีสุขภาพร่างกายที่แข็งแรงและจิตใจที่เข้มแข็ง อย่างไรก็ตาม ความต้องการของมนุษย์ยังขาดคุณภาพจึงทำให้เกิดความทุกข์ที่อาจเป็นเพราะความคาดหวังจนเกินไป บทความนี้จึงนำเสนอหลักการทำความเข้าใจและการปรับสมดุลภาพของชีวิต อันประกอบด้วยแนวคิดเกี่ยวกับคุณภาพ วิวัฒนาการและองค์ประกอบของชีวิต จากนั้น ได้นำเสนอหลักโอวาทปาติโมกข์และการนำหลักโอวาทปาติโมกข์ไปประยุกต์ใช้ในการสร้างคุณภาพชีวิตตามนิยาม 5 องค์ความรู้ที่ได้จึงเป็นแนวทางการปรับตัวให้เกิดคุณภาพในชีวิตตามกฎของธรรมชาติทั้ง 5 ประการ

บทความที่ 5 เรื่องมองความเปลี่ยนแปลงของสังคมและเศรษฐกิจผ่านท่าข้าม บ้านท่าขอนยาง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม ในช่วงปี พ.ศ. 2388-2536 บทความนี้มุ่งศึกษาความเป็นมาและความสำคัญของท่าข้าม โดยใช้วิธีศึกษาจากคำสัมภาษณ์และเอกสารเป็นประวัติศาสตร์จากคำบอกเล่า รวมทั้งอิทธิพลที่มีต่อการเปลี่ยนแปลงสังคมชุมชนบ้านท่าขอนยาง จากผลการศึกษาพบว่า ท่าข้ามในบ้านท่าขอนยางเป็นท่าร่องน้ำลึกที่เกิดเองตามธรรมชาติ ภายหลังการอพยพมาตั้งถิ่นฐานของชาวญ้อที่นำโดยพระคำก้อน จากเมืองคำเกิด แขวงเมืองหลวงพระบาง จึงตั้งเป็นหมู่บ้านชื่อท่าขอนยาง ชาวบ้านได้ใช้เป็นท่าสำหรับข้ามแม่น้ำชี โดยการใช้เรือแพข้ามฟากในอดีต ก่อนที่จะมีสะพานในเวลาต่อมา การบริการของเรือแพจะมีอยู่มากซึ่งเป็นกิจการของนายฮ้อยคำที่พาคนหรือบรรทุกสัมภาระข้ามฟาก องค์ความรู้ใหม่จากการศึกษาพบว่า 1) ด้านเศรษฐกิจ เป็นท่าค้าขายข้าวในอดีตในแถบแม่น้ำชี 2) ด้านอาชีพ การก่อเกิดอาชีพในชุมชนและการสร้างรายได้ของชุมชนสมัยดั้งเดิม 3) ด้านสังคมชุมชนและวิถีชีวิต เป็นท่าที่มีอิทธิพลต่อสภาพสังคมในชุมชนบ้านท่าขอนยางในการดำเนินชีวิตด้วยการสัญจรทางเรือเป็นหลัก

บทความที่ 6 เรื่องวงจรรัฐประหารกับการเมืองไทย: การตีความปรากฏการณ์ผ่านมุมมองเชิงลึก นับตั้งแต่การเปลี่ยนแปลงการปกครองของไทยในปี พ.ศ. 2475 บทความนี้ต้องการนำเสนอปัจจัยในการแทรกแซงทางการเมืองของทหารที่ยังรากลึกในสังคมไทย จนเป็นรูปแบบของวัฒนธรรมการเมืองไทยผ่านมุมมองปรัชญาทางสังคมศาสตร์และการมองปรากฏการณ์ในเชิงลึกของคลิฟฟอร์ด เกียทซ์ จากการศึกษาพบองค์ความรู้ใหม่ คือ การเกิดรัฐประหารในการเมืองไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันเป็นเพราะการปลุกฝังทัศนคติและอุดมการณ์ที่ก่อให้เกิดวัฒนธรรมขององค์กรที่มีลักษณะอนุรักษนิยม โดยประชาชนบางส่วนให้การยอมรับและสนับสนุนการแทรกแซงทางการเมืองของกองทัพ คนไทยส่วนมากยังมีความคิดว่า เรื่องของการเมืองและการปกครองเป็นเรื่องของชนชั้นปกครองและผู้ที่มีอำนาจบางกลุ่ม บางครั้งทหารถูกลดสถานะ บทบาทความสำคัญในอำนาจและหน้าที่ รวมถึงงบประมาณในการพัฒนาทางกองทัพ หรือมีการแทรกแซงจากฝ่ายพลเรือนมากเกินไป ก็จะเป็นเหตุให้เกิดรัฐประหารเพื่อกองทัพจะได้คงสิทธิเสรีภาพของตนเองให้คงอยู่ รวมถึงการถ่วงดุลอำนาจระหว่างกองทัพด้วยกันเอง ด้วยเหตุนี้จึงเป็นปัจจัยที่ก่อให้เกิดรัฐประหารในประเทศไทย

บทความทั้ง 6 เรื่องที่กล่าวมา มีความเกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา รัฐศาสตร์ ประวัติศาสตร์ ศาสนา และวัฒนธรรม ซึ่งทั้งหมดเป็นบทความสหวิทยาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ จึงทำให้วารสารฉบับนี้มีความหลากหลายในด้านเนื้อหาสาระ อันจะเป็นประโยชน์ต่อแวดวงวิชาการต่อไป อย่างไรก็ตาม วารสารฉบับนี้สำเร็จลงได้เพราะความอนุเคราะห์จากผู้ทรงคุณวุฒิที่พิจารณาถ้อยแถลงบทความให้มีความถูกต้องยิ่งขึ้น ในนามบรรณาธิการวารสารจึงขอขอบพระคุณและอนุโมทนาผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านมา ณ โอกาสนี้ รวมถึงผู้เขียนทุกรูป/คน ที่ส่งบทความมาร่วมตีพิมพ์ในวารสาร มจร กาญจนปริทรรศน์ หวังว่าบทความทั้งหมดนี้จะเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาศาสนาและสหวิทยาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์สืบไป

พระครูวิโรจน์กาญจนเขต, ดร.
บรรณาธิการบริหาร

สารบัญ (Content)

ถ้อยแถลงบรรณาธิการ (5-6)

สารบัญ (7-8)

บทความวิจัย (Research Article)

- 1 แนวกระบวนการสร้างนวัตกรรมจากการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของนิสิต
ในรายวิชาเทคโนโลยีกับการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยพะเยา 1-13
- ธัญญพัทธ์ มุ่งพัฒนสุนทรา
- The Process of Producing Innovator from Active Learning Management in
Technology and Social Development Course, University of Phayao
- Thanyapat Mungpattanasunthon

บทความวิชาการ (Academic Articles)

- 2 แนวทางการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมของวัดในพระพุทธศาสนา: กรณีศึกษาพิพิธภัณฑ์
หนังใหญ่วัดขนอน จังหวัดราชบุรี 14-27
- วรพจน์ วิเศษศิริ, พระปลัดระพีณ พุทธิสาโร, ดิเรก ด้วงลอย
- Guidelines for the Conservation of Art and Culture of Monastery in
Buddhism: A Case Study of Nang Yai Museum, Wat Khanon, Ratchaburi
Province
- Worapot Visedsiri, Phrapalad Raphin Buddhisaaro, Direk Duangloy
- 3 ชุมชนขนมจีน: พลวัตทางเศรษฐกิจและสังคมผ่านการทำขนมจีน
ในช่วงปี พ.ศ. 2470-2564 28-36
- ปุณยกร ดลกุล, ภาณุภัทร บุญสินธ์, อนุลักษณ์ กุลสิงห์
- Khanom-jeen Community: Economic and Social Dynamics through
Making the Kanom-jeen Recipe in the Era of B.E. 2470-2564
- Punyakorn Donkun, Panupat Boonsin, Anulak Gunsing
- 4 การประยุกต์หลักธรรมในโอวาทปาติโมกข์เพื่อเสริมสร้างดุลยภาพชีวิตตามหลักนิยาม 5 37-47
- สุภเชษฐ์ จงธนากร
- The Application of Ovādapātimokkha into Enhancing the Life Balance in
accordance with Five Niyāmas
- Suphachet Chonghtanakorn

- 5 มองความเปลี่ยนแปลงของสังคมและเศรษฐกิจผ่านท่าข้าม บ้านท่าขอนยาง
อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม ในช่วงปี พ.ศ. 2388-2536 48-56
- อรรถพล จันทะวะฤทธิ์, อิศระ สุธรรมราช, พลวัฒน์ ชานนตรี
- Trend of Social and Economic Changes through Tha Kham, Ban Tha Khon Yang, Kantharawichai District, Mahasarakham Province from 1845 to 1993
- Arthaphon Chantawarit, Isara Sutummarach, Ponlawat Chanontee
- 6 วงจรรัฐประหารกับการเมืองไทย: การตีความปรากฏการณ์ผ่านมุมมองเชิงลึก 57-68
- มุกรวิ ฉิมพะเนา, ศิลาวัฒน์ ชัยวงศ์
- The Circle of Military Coup in Thai Politics: The Interpretation of Phenomenon through Thick Description
- Mukrawee Chimphanao, Silawat Chaiwong

ภาคผนวก

- คำแนะนำสำหรับผู้เขียน (1-11)
- แบบฟอร์มเสนอผลงานเพื่อตีพิมพ์ในวารสาร มจร กาญจนปริทรรศน์ (12)
- แบบฟอร์มการเขียนบทความในวารสาร มจร กาญจนปริทรรศน์ (13-20)

แนวกระบวนการสร้างนวัตกรรมจากการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของนิสิต

ในรายวิชาเทคโนโลยีกับการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยพะเยา

ธัญญพัทธ์ มุ่งพัฒนสุนทร

คณะรัฐศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา

The Process of Producing Innovator from Active Learning Management in Technology and Social Development Course, University of Phayao

Thanyapat Mungpattanasunthon

School of Political and Social Sciences, University of Phayao

Article Info

Vol. 2 No. 1 (Jan-Apr 2022)

Research Article

Article History:

Received 19 Nov 2021;

Revised 02 Mar 2022;

Accepted 11 Mar 2022

คำสำคัญ:

นวัตกรรม;

การจัดการเรียนรู้;

การเรียนรู้เชิงรุก;

เทคโนโลยีกับการพัฒนาสังคม

Corresponding Author,

E-mail: [aj.thanyapat](mailto:aj.thanyapat@gmail.com)

@gmail.com

Keywords:

Innovator;

Knowledge Management;

Active Learning;

Technology and Social

Development

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อวัดและประเมินผลทักษะและความรู้จากการเรียนรู้เชิงรุกของนิสิตในรายวิชารายวิชาเทคโนโลยีกับการพัฒนาสังคม 2) เพื่อสร้างนวัตกรรมที่ผ่านกระบวนการเรียนรู้แบบบูรณาการทั้งในชั้นเรียนและการทดลองปฏิบัติจริง งานชิ้นนี้เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี ภายใต้แนวคิดการวิจัยในชั้นเรียนโดยวัดผลนิสิตใน 3 ด้าน ได้แก่ พุทธิพิสัย จิตพิสัย และทักษะพิสัยของนิสิตที่ลงทะเบียนเรียนทั้งหมด 9 คน เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบทดสอบความรู้ความเข้าใจนิสิตทั้งก่อนเรียนและหลังเรียน แบบสำรวจความคิดเห็นทั้งก่อนเรียนและหลังเรียน และการสังเกตการณ์พร้อมทั้งจดบันทึก วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติพรรณนา ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ร้อยละ สำหรับการวิจัยเชิงปริมาณ และการวิเคราะห์เนื้อหาสำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพ

ผลการวิจัย พบว่า 1) ผลที่ได้จากการจัดการเรียนรู้เชิงรุกได้ใช้ 8 กิจกรรม เพื่อวัดทักษะและความรู้ใน 3 ด้าน คือ (1) ด้านพุทธิพิสัย พบว่า นิสิตร้อยละ 75 จากผู้ที่เข้าเรียนและทำแบบทดสอบครบมีพัฒนาการด้านความรู้ความเข้าใจในรายวิชาหลังเรียนเพิ่มขึ้นจากก่อนเรียน (2) ด้านจิตพิสัย นิสิตส่วนใหญ่มีความคิดเห็นในทิศทางบวกต่อรายวิชาทั้งก่อนและหลังเรียน (3) ด้านทักษะพิสัย นิสิตให้ความร่วมมือและมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมทั้งในและนอกชั้นเรียนเป็นอย่างดี 2) กระบวนการเหล่านี้ส่งผลให้เกิดผลผลิตผลลัพธ์ในการสร้างนวัตกรรมร่วมกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในชุมชนจากการนำความรู้ในรายวิชาไปประยุกต์ใช้ องค์ความรู้จากการวิจัย คือ การได้นวัตกรรมปุ๋ยชีวภาพและถ่านชีวภาพมูลวัว นอกจากนี้ ยังก่อให้เกิดนวัตกรรมที่เป็นนิสิตจำนวน 9 คน และเกษตรกรในชุมชนอีกจำนวน 5 คน

Abstract

The objectives of this research aim 1) to measure and assess the skills and knowledge from active learning of students in the Technology and Social Development Course and 2) to create an innovator through the integrated learning process in both classroom and hands-on practice. It is a mixed-method under the concept of

classroom research. The nine registered students are assessed in 3 domains: cognitive domain, affective domain, and psychomotor domain. The instruments used in research are the cognitive test form for pre-test and post-test, opinion survey form for before and after classes, and observation with taking notes. Those data are analyzed using descriptive statistics such as mean, percentage for quantitative research, and content analysis for qualitative research.

The finding reveals that 1) the results of eight active learning activities are performed to measure and assess into three domains in the followings: (1) cognitive domain: it is found that 75% of students who registered and took the test after learning was higher in cognitive development in the course than before learning; (2) practical domain: it is found that most of the students had a favorable opinion on the course before and after learning; (3) psychomotor domain: it is found that students were cooperative and actively involved in activities both inside and outside the classroom. 2) These processes result in outcomes and impacts of innovations that students had collaborated with the community stakeholders to apply the knowledge for the course work. The body of knowledge indicates that it gained an innovation of bio-fertilizers and bio charcoal cow manure. Moreover, these projects created innovators who were the nine students and five farmers in the community.

บทนำ

ยุคศตวรรษที่ 21 เป็นยุคสมัยแห่งการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วในทุก ๆ ด้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านของเทคโนโลยีและนวัตกรรม เกิดการเปลี่ยนแปลงแบบพลิกโลกที่เรียกว่า Technology Disruption เช่น การที่ผู้บริโภคหันมาซื้อสินค้าผ่านระบบออนไลน์ส่งผลให้ร้านค้าขนาดเล็กทั่วไปเริ่มปิดกิจการและลดน้อย หรือ การที่ผู้บริโภคหันมาสั่งอาหารผ่านระบบออนไลน์มีบริการส่งอาหารถึงบ้านมากขึ้น ทำให้ร้านค้าที่ไม่สามารถปรับตัวให้ทันต้องปิดกิจการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 หรือ โควิด-19 ส่งผลกระทบต่อธุรกิจ รวมทั้งในภาคการศึกษาต้องปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์โลกแห่งเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงไป อีกทั้งในช่วงของการเกิดโรคระบาด สถาบันการศึกษา ผู้สอน และนิสิตต้องปรับตัวและพัฒนาตนเองให้ตอบรับกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นจนสามารถผ่านสถานการณ์ต่าง ๆ เหล่านี้ไปได้

การจัดการเรียนการสอนในศตวรรษที่ 21 จำเป็นต้องมีการวางแผนการจัดรูปแบบการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับสภาวะการณ์ของโลกที่มีการพัฒนาไปอย่างรวดเร็ว นิสิตในยุคปัจจุบันสามารถค้นหาและเข้าถึงแหล่งความรู้ข้อมูลต่าง ๆ ได้ง่ายและรวดเร็วกว่าแต่ก่อน เพราะมีแหล่งข้อมูลความรู้ออนไลน์ที่สามารถเข้าถึงได้ในทุกที่ สามารถเรียนรู้ได้ตลอดเวลา เช่น ห้องสมุดออนไลน์ของสถาบันต่าง ๆ ที่สามารถใช้โปรแกรมค้นหาหรือเสิร์จเอนจิน (Search Engine) ผ่านกูเกิ้ล (Google) และยาฮู (Yahoo) เป็นต้น ดังนั้น การจัดการเรียนการสอนในยุคปัจจุบันควรเน้นนิสิตเป็นสำคัญ และเน้นการบูรณาการศาสตร์ความรู้ต่าง ๆ ด้วยกัน มากกว่าเน้นที่การฟังบรรยายแบบสื่อสารทางเดียว หรือเน้นสอนแต่ทฤษฎีเหมือนในสมัยก่อน เพื่อให้นิสิตสามารถ

ปรับเปลี่ยนตนเองได้ทันยุคทันสมัย และเรียนรู้พัฒนาตนเองได้ตลอดเวลา ถึงแม้ว่าจะจบรายวิชา หลักสูตร หรือจบการศึกษาไปแล้วก็ตาม

รายวิชาเทคโนโลยีกับการพัฒนาสังคมเป็นรายวิชาเอกเลือกที่เปิดใช้ในหลักสูตรพัฒนาสังคม มาตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2545 ซึ่งเป็นหลักสูตรแรกที่ใช้เมื่อเริ่มมีสาขาวิชาพัฒนาสังคม สมัยที่ยังเป็นมหาวิทยาลัยนเรศวร พะเยา วิทยาเขตสารสนเทศ จนกระทั่งในปัจจุบันหลักสูตร พ.ศ. 2560 สาขาวิชาพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัย พะเยา รายวิชาเทคโนโลยีกับการพัฒนาสังคม มีการปรับเปลี่ยนและพัฒนาอย่างต่อเนื่องให้เข้ากับยุคสมัยที่ เปลี่ยนแปลงไป โดยตั้งแต่ปีการศึกษา 2560 ที่ผู้สอนกลับมาเริ่มสอนรายวิชานี้ได้มีการนำรูปแบบการเรียนการสอนที่เน้นนิสิตเป็นสำคัญ ผสมกับการบูรณาการศาสตร์เพื่อให้ได้ความรู้แบบผสมผสานและสามารถนำไปประยุกต์ใช้จริงกับพื้นที่ชุมชนที่นิสิตสนใจศึกษาและพัฒนาจากโจทย์ปัญหาที่เกิดขึ้นจริงในชุมชน สำหรับ ในปีการศึกษา 2563 ที่กำลังจะเปิดสอนให้กับนิสิตสาขาวิชาพัฒนาสังคมในภาคเรียนที่ 2 นี้ ผู้สอนได้วางแผน จัดการเรียนการสอนที่ยังเน้นนิสิตเป็นสำคัญ แต่จะเพิ่มเทคนิควิธีการกระบวนการพัฒนานิสิตโดยนำแนวทางการ จัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) เข้ามาใช้เพิ่มเติม ทั้งนี้ เพื่อให้นิสิตเกิดกระบวนการเรียนรู้ในชั้นเรียน จากการใช้เทคนิคกิจกรรมที่หลากหลายจนเกิดการคิด วิเคราะห์ สังเคราะห์ ตกผลึกความรู้นำมาสู่แนวทางการพัฒนานวัตกรรมที่เกิดขึ้นจริงบนพื้นฐานของกรณีศึกษาต่าง ๆ ที่นิสิตสนใจ และเลือกที่จะศึกษาค้นคว้า และพัฒนาต่อยอดเป็นนวัตกรรมที่เหมาะสม

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อวัดและประเมินผลทักษะและความรู้จากการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของนิสิตในรายวิชาเทคโนโลยีกับการพัฒนาสังคม
2. เพื่อสร้างนวัตกรรมที่ผ่านกระบวนการเรียนรู้แบบบูรณาการทั้งในชั้นเรียนและการทดลองปฏิบัติจริง

ระเบียบวิธีวิจัย

1. รูปแบบการวิจัย เป็นการวิจัยแบบผสมวิธีบนพื้นฐานการวิจัยทั้งเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ประชากรที่ใช้เป็นนิสิตทั้งชั้นเรียนที่ลงทะเบียนใน รายวิชาเทคโนโลยีกับการพัฒนาสังคมในภาคการศึกษาที่ 2 ปีการศึกษา 2563 จำนวน 9 คน พื้นที่ในการเก็บ ข้อมูลการวิจัยเป็นห้องเรียนในรายวิชาเทคโนโลยีกับการพัฒนาสังคม ณ มหาวิทยาลัยพะเยา ตำบลแม่กา อำเภอมอง จังหวัดพะเยา โดยใช้วิธีการเรียนการสอนทั้งในมหาวิทยาลัย (On-campus) และนอก มหาวิทยาลัย (Off-campus) หรือแบบออนไลน์ (Online) ผ่านโปรแกรมไมโครซอฟท์ทีม (Microsoft Teams) และซูม (Zoom Meeting) ตั้งแต่เดือนธันวาคม 2563 จนถึงเดือนเมษายน 2564 รวมระยะเวลา 5 เดือน ส่วน เนื้อหาที่ใช้ในการวิจัยแบ่งเป็น 3 ด้าน ตามการวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน อันประกอบด้วย 1) ด้านพุทธิพิสัย เป็นการวัดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเนื้อหาในรายวิชาเทคโนโลยีกับการพัฒนาสังคม 2) ด้านจิตพิสัย เป็นการ วัดความคิดเห็นที่มีต่อการจัดการเรียนรู้เชิงรุก 3) ด้านทักษะพิสัย เป็นการสังเกตการณ์และทำบันทึกการเรียน การสอนในช่วงมีกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก จากนั้น ผลการจัดทำและดำเนินโครงการนวัตกรรมของนิสิต

2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลครบทั้ง 3 ด้าน ตามหลักวิชาการ ทางด้านการวิจัยในชั้นเรียน โดยมีรายละเอียดของเครื่องมือทั้ง 3 ด้าน ดังต่อไปนี้

1) ด้านการวัดพุทธิพิสัย เพื่อวัดความรู้ความเข้าใจของนิสิตทั้งก่อนและหลังเรียน โดยแบ่ง ออกเป็นแบบทดสอบก่อนเรียน (Pre-test) และหลังเรียน (Post-test) สำหรับวัดความรู้เกี่ยวกับเนื้อหาใน รายวิชาเทคโนโลยีกับการพัฒนาสังคม ผ่านแบบวัดออนไลน์ที่สร้างผ่านกูเกิ้ลฟอร์ม (Google Form) โดย แบ่งเป็น 4 แบบวัด ได้แก่ (1) แบบวัดความรู้ชุดที่ 1 วัดความรู้ก่อนและหลังเรียนของบทที่ 1 ความรู้เบื้องต้น

เกี่ยวกับเทคโนโลยี และบทที่ 2 เทคโนโลยีที่เหมาะสม รวมจำนวน 20 ข้อ (2) แบบวัดความรู้ชุดที่ 2 วัดความรู้ก่อนและหลังเรียนของบทที่ 3 การพัฒนาเทคโนโลยีที่เหมาะสมกับประเทศไทย บทที่ 4 การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีกับภูมิปัญญาไทย และบทที่ 5 การนำเทคโนโลยีไปใช้เพื่อพัฒนาชนบทไทย รวมจำนวน 20 ข้อ (3) แบบวัดความรู้ชุดที่ 3 วัดความรู้ก่อนและหลังเรียนของบทที่ 6-9 เทคโนโลยีสมัยใหม่ จำนวน 20 ข้อ (4) แบบวัดความรู้ชุดที่ 4 แบบทดสอบกลางภาคที่วัดประมวลผลรวมทุก ๆ บทที่เรียนมาตั้งแต่บทที่ 1-9 รวมจำนวน 60 ข้อ โดยการวัดพุทธิพิสัยหรือการวัดความรู้ความเข้าใจของนิสิตในรายวิชาเทคโนโลยีกับการพัฒนาสังคม จะทำการเก็บเป็นคะแนนในรายวิชาที่สัดส่วน 40%

2) ด้านการวัดจิตพิสัย เพื่อวัดความคิดเห็นของนิสิตที่มีต่อรายวิชาเทคโนโลยีกับการพัฒนาสังคมทั้งก่อนและหลังเรียน โดยแบบวัดก่อนเรียน จำนวน 5 ข้อ มีตัวเลือก 2 ตัวเลือก คือ เห็นด้วยและไม่เห็นด้วย ส่วนแบบวัดหลังเรียน จำนวน 5 ข้อ ใช้มาตราวัดของลิเคิร์ท (Likert Scale) โดยแบ่งเป็น 6 ระดับ ได้แก่ 1) เห็นด้วยอย่างยิ่ง 2) เห็นด้วย 3) ค่อนข้างเห็นด้วย 4) ค่อนข้างไม่เห็นด้วย 5) ไม่เห็นด้วย 6) ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง ซึ่งตามการศึกษาของเพรสตันกับโคลแมน (Preston and Colman) และคูลาสกับสตาโชวสกี (Kulas and Stachowski) รายงานว่า การแบ่งมาตร 6 หน่วยประกอบรายข้อนั้น มีความเหมาะสมกว่าการใช้มาตร 5 หน่วย หรือ 7 หน่วย ในแนวของลิเคิร์ท (ดวงเดือน พันธมนาวิน, 2559: 82) โดยเก็บแบบวัดผ่านระบบโปรแกรมออนไลน์กูเกิ้ลฟอร์ม

3) ด้านการวัดทักษะพิสัย เพื่อวัดพฤติกรรมการเรียน การมีส่วนร่วม การทำงานกลุ่ม และการจัดทำโครงการของนิสิตด้วยการสังเกตการณ์ (Observation) และการจดบันทึก (Note Taking) ลงในกระดาษแล้วนำลงโปรแกรมพาวเวอร์พอยต์ (PowerPoint) อีกครั้ง โดยในส่วนของ การประเมินทักษะพิสัย หรือการวัดพฤติกรรมการมีส่วนร่วมและการทำงานของนิสิตในรายวิชานี้ จะทำการเก็บเป็นคะแนนในรายวิชาที่สัดส่วน 40%

3. ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย การวิจัยนี้เป็นการวิจัยในชั้นเรียน โดยเน้นการนำเทคนิคการจัดการเรียนรู้เชิงรุกมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน การทำกิจกรรมและการฝึกปฏิบัติที่จะเกิดขึ้นในรายวิชานี้ ซึ่งมีกระบวนการวิจัย ดังนี้

1) การศึกษาค้นคว้าแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อสังเคราะห์องค์ความรู้ที่เกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้เชิงรุก

2) การวัดพุทธิพิสัยและจิตพิสัยของนิสิต ด้วยการทดสอบความรู้และความคิดเห็นก่อนเรียน (Pre-test) แบบบูรณาการนวัตกรรมการเรียนการสอนด้วยเทคนิคต่าง ๆ ด้วยแบบวัดความรู้ในรายวิชาและความคิดเห็นก่อนการทดสอบผ่านการกรอกข้อมูลในรูปแบบออนไลน์กูเกิ้ลฟอร์ม

3) การนำเทคนิคที่เหมาะสมจากจัดการจัดการการเรียนรู้เชิงรุกมาใช้ในการดำเนินการเรียนการสอน โดยผู้สอนทำการสังเกตการณ์และจดบันทึกการทำกิจกรรมในระหว่างเรียนอย่างมีส่วนร่วมเพื่อเป็นการประเมินทักษะพิสัยของนิสิต โดยกิจกรรมในชั้นเรียนที่นำมาใช้ในแต่ละสัปดาห์ ดังต่อไปนี้

กิจกรรมที่ 1 สัปดาห์ที่ 1 กิจกรรมเกมคำศัพท์ “Cloud Words” (Keyword-based Learning)

กิจกรรมที่ 2 สัปดาห์ที่ 2 กิจกรรมแลกเปลี่ยนความคิด (Think-Pair-Share)

กิจกรรมที่ 3 สัปดาห์ที่ 3 กิจกรรมตั้งคำถาม (Questioning-based Learning)

กิจกรรมที่ 4 สัปดาห์ที่ 5 กิจกรรมเรียนรู้จากเกม (Games-based Learning)

กิจกรรมที่ 5 สัปดาห์ที่ 6 กิจกรรมหมุนวงล้อตอบคำถาม Spin for Answer (Questioning-based Learning)

กิจกรรมที่ 6 สัปดาห์ที่ 8 กิจกรรมแสดงบทบาทสมมติ (Role Playing)

กิจกรรมที่ 7 สัปดาห์ที่ 11 กิจกรรมแนะนำตนเอง Yes, I am (Activity Learning)

กิจกรรมที่ 8 สัปดาห์ที่ 4, 7, 10 และ 16 กิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้โดยเน้นปัญหา/โครงการ/กรณีศึกษา (Problem/Project-based Learning/Case Study)

4) นิสิตวางแผนโครงการเพื่อออกแบบและสร้างนวัตกรรมที่เหมาะสมกับพื้นที่ชุมชนหรือสังคมที่นิสิตเลือกที่จะศึกษาและพัฒนา (Community-based Learning) ทั้งนี้ เพื่อเป็นการจัดการเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วมในรายวิชาเทคโนโลยีกับการพัฒนาสังคม โดยนิสิตได้แบ่งกลุ่มเพื่อทำกิจกรรมในชั้นเรียนและการทำโครงการร่วมกัน ซึ่งตรงกับเทคนิคการเรียนรู้แบบร่วมมือ (Collaborative Learning Group) คือ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ให้นิสิตได้ทำงานร่วมกับผู้อื่น โดยจัดเป็นกลุ่ม กลุ่มละ 3-6 คน ตามแนวการจัดการเรียนรู้เชิงรุก

5) การวัดพุทธิพิสัย จิตพิสัยและประเมินทักษะพิสัยของนิสิต ด้วยทดสอบความรู้และความคิดเห็นหลังการเรียนรู้ (Post-test) การสอนด้วยเทคนิคจากการจัดการการเรียนรู้เชิงรุกด้วยแบบวัดและ/หรือแบบประเมินในรูปแบบออนไลน์ผ่านโปรแกรมกูเกิ้ลฟอร์ม

4. การวิเคราะห์ประมวลผลและรายงานผลการศึกษา การวิเคราะห์ประมวลผลข้อมูลแบ่งการวิเคราะห์เป็น 2 ส่วนหลัก ดังนี้

1) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ เมื่อดำเนินการครบทุกขั้นตอนที่กล่าวมาแล้วได้นำผลที่ได้จากการวัดและหรือประเมินผลนิสิตทั้งก่อนและหลังเรียนในส่วนของการวัดพุทธิพิสัยและจิตพิสัยมาวิเคราะห์เปรียบเทียบผลของข้อมูลที่ได้ว่า ก่อนและหลังเรียนมีผลที่แตกต่างหรือไม่ และแตกต่างกันมากน้อยเพียงใด ด้วยสถิติพรรณนา (Descriptive Statistics) ได้แก่ ค่าเฉลี่ย จำนวนร้อยละ เป็นต้น ในส่วนของข้อมูลพุทธิพิสัยจะใช้สูตรการคำนวณคะแนนร้อยละของการพัฒนาการตามสูตรของศิริชัย กาญจนวาสี (2556) โดยสูตรการคำนวณ ดังนี้

$$\text{คะแนนพัฒนาการ} = \frac{\text{หลัง} - \text{ก่อน}}{\text{เต็ม} - \text{ก่อน}} \times 100$$

2) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ การประเมินทักษะพิสัยของนิสิตเป็นข้อมูลที่ได้จากการสังเกตการณ์แล้วจดบันทึกทำสรุปลงในพาวเวอร์พอยต์นั้น นำมาวิเคราะห์สรุปภาพรวมของผลที่ได้จากพฤติกรรมการเรียนรู้ การมีส่วนร่วม การทำกิจกรรมทั้งในและนอกชั้นเรียน การจัดทำโครงการนวัตกรรมตลอดจนผลที่ได้จากการจัดทำโครงการฯ ของแต่ละกลุ่มว่า มีผลการปฏิบัติหรือดำเนินการเป็นอย่างไร การนำเสนอข้อมูลรายงานการวิจัยจะแสดงให้เห็นถึงประเด็นเหล่านี้ คือ 1) ผลการเปรียบเทียบการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ทั้งก่อนและหลังเรียน 2) ผลการออกแบบและสร้างนวัตกรรมของนิสิตในบริบทของพื้นที่ชุมชนสังคมจริง 3) การวิเคราะห์และอภิปรายผลการวิจัย 4) ข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ 1 การวัดและประเมินผลทักษะและความรู้จากการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในรายวิชาเทคโนโลยีกับการพัฒนาสังคม โดยจำแนกการวัดและการประเมินตามผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนทั้ง 3 ด้าน ดังนี้

1. ด้านพุทธิพิสัยหรือการวัดความรู้ความเข้าใจของนิสิตที่มีต่อรายวิชาเทคโนโลยีกับการพัฒนาสังคม ผลคะแนนการวัดความรู้ความเข้าใจของนิสิตในบทที่ 1-2 ก่อนและหลังเรียน จำนวน 20 ข้อ จากนิสิตที่เข้า

เรียนและทำแบบวัดครบทั้งก่อนและหลัง จำนวน 8 คน จากทั้งหมด 9 คน (ขาดการทำแบบวัด 1 คน) พบว่า นิสิตที่มีพัฒนาการที่เพิ่มขึ้นและนิสิตที่มีพัฒนาการเท่าเดิม มีกลุ่มละ 3 คน คิดเป็นร้อยละ 37.5 ในแต่ละกลุ่ม จากจำนวนนิสิตที่ทำแบบวัดก่อนและหลังครบทั้งหมด และมีนิสิตจำนวนเพียง 2 คน คิดเป็นร้อยละ 25 ที่มีพัฒนาการในการทำข้อสอบหลังเรียนได้คะแนนลดลงกว่าคะแนนก่อนเรียน การวัดผลบทที่ 3-5 ก่อนและหลังเรียน จำนวน 20 ข้อ จากนิสิตที่เข้าเรียนและทำแบบวัดครบทั้งก่อนและหลัง จำนวน 8 คน จากทั้งหมด 9 คน (ขาดการทำแบบวัด 1 คน) พบว่า นิสิตที่มีพัฒนาการที่เพิ่มขึ้น จำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 50 นิสิตที่มีพัฒนาการเท่าเดิม มีจำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 37.5 และมีนิสิตเพียง 1 คน คิดเป็นร้อยละ 12.5 ที่มีพัฒนาการในการทำข้อสอบหลังเรียนได้คะแนนลดลงกว่าคะแนนก่อนเรียน และผลคะแนนวัดความรู้ของนิสิตในบทที่ 6-9 ก่อนและหลังเรียน จำนวน 20 ข้อ จากนิสิตที่เข้าเรียนและทำแบบวัดครบทั้งก่อนและหลัง จำนวน 9 คน พบว่า นิสิตที่มีพัฒนาการที่เพิ่มขึ้น จำนวน 7 คน คิดเป็นร้อยละ 77.78 และมีนิสิตเพียง 2 คน คิดเป็นร้อยละ 22.22 ที่มีพัฒนาการในการทำข้อสอบหลังเรียนได้คะแนนลดลงกว่าคะแนนก่อนเรียน

การเปรียบเทียบผลคะแนนวัดความรู้ในบทที่ 1-9 ก่อนและหลังเรียน จำนวน 60 ข้อ จากนิสิตที่เข้าเรียนและทำแบบวัดครบทั้งก่อนและหลัง จำนวน 8 คน จากทั้งหมด 9 คน (ขาดการทำแบบวัด 1 คน) พบว่า นิสิตที่มีพัฒนาการที่เพิ่มขึ้น จำนวน 6 คน คิดเป็นร้อยละ 75 และมีนิสิตที่มีพัฒนาการเท่าเดิม มีจำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 12.5 เท่ากับนิสิตที่มีพัฒนาการลดลง ที่มีพัฒนาการในการทำข้อสอบหลังเรียนได้คะแนนลดลงกว่าคะแนนก่อนเรียน ดังตารางต่อไปนี้

รายชื่อผู้ทำแบบวัด	บทที่ 1-9 รวม 60 ข้อ		คะแนนพัฒนาการ (%)	การแปลความหมาย
	Pre-test	Post-test		
นิสิต อ.	24.00	37	36.11	เพิ่มขึ้น
นิสิต ข.	33.00	40	25.93	เพิ่มขึ้น
นิสิต น.	42.00	42	0.00	เท่าเดิม
นิสิต สย.	27.00	42	45.45	เพิ่มขึ้น
นิสิต ป.	36.00	35	-4.17	ลดลง
นิสิต ว.	25.00	32	20.00	เพิ่มขึ้น
นิสิต ส.	36.00	40	16.67	เพิ่มขึ้น
นิสิต ศ.	42.00	43	5.56	เพิ่มขึ้น

ตารางที่ 1 เปรียบเทียบผลคะแนนวัดความรู้ในบทที่ 1-9 ก่อนและหลังเรียน จำนวน 60 ข้อ
จากนิสิตที่เข้าเรียนและทำแบบวัดครบทั้งก่อนและหลัง จำนวน 8 คน

2. ด้านจิตพิสัยหรือการวัดความคิดเห็นของนิสิต โดยจำแนกการวัดได้ ดังนี้

1) การวัดก่อนเรียน (Pre-test) เป็นการวัดความคิดเห็นของนิสิตก่อนเริ่มเรียนเนื้อหาในรายวิชาเทคโนโลยีกับการพัฒนาสังคม ด้วยแบบวัดความคิดเห็นจำนวนทั้งหมด 5 ข้อ ตัวเลือกตอบ 2 ตัวเลือก คือ เห็นด้วยและไม่เห็นด้วย ผลการศึกษาพบว่า นิสิตทั้งหมดจำนวน 8 คน คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 100 ตอบแบบวัดความคิดเห็นก่อนเรียนว่า “เห็นด้วย” กับข้อคำถามที่ 1 ข้าพเจ้ามีความสนใจในรายวิชาเทคโนโลยีกับ

การพัฒนาสังคม ข้อที่ 2 ข้าพเจ้าคิดว่า วิชาเทคโนโลยีกับการพัฒนาสังคมเป็นวิชาที่มีประโยชน์ และข้อที่ 4 ข้าพเจ้ามีความคิดว่า หลังจากเรียนวิชานี้แล้วจะสามารถสร้างนวัตกรรมได้ ในส่วนข้อที่ 5 ข้าพเจ้ามีความคิดว่า หลังจากเรียนวิชานี้แล้วข้าพเจ้าจะสามารถเป็นนวัตกรรมได้ นิสิตส่วนใหญ่เลือกตอบ “เห็นด้วย” เป็นจำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 62.5 และมีเพียงข้อเดียวที่นิสิตส่วนใหญ่ตอบว่า “ไม่เห็นด้วย” คือ ข้อที่ 3 ข้าพเจ้ามีความคาดหวังว่า จะได้รับความรู้ในด้านเทคโนโลยีเพียงอย่างเดียว ซึ่งเป็นข้อคำถามที่ตั้งในลักษณะทิศทางตรงกันข้ามกับข้ออื่น ๆ หรือเป็นข้อคำถามเชิงลบต่อรายวิชา มีจำนวนผู้เลือกตอบ 5 คน คิดเป็นร้อยละ 62.5

2) การวัดหลังเรียน (Post-test) เป็นการวัดความคิดเห็นของนิสิตหลังเรียนเนื้อหาในรายวิชาเทคโนโลยีกับการพัฒนาสังคม ด้วยแบบวัดความคิดเห็นจำนวนทั้งหมด 5 ข้อ ตัวเลือกตอบ 6 ตัวเลือก คือ เห็นด้วยอย่างยิ่ง เห็นด้วย ค่อนข้างเห็นด้วย ค่อนข้างไม่เห็นด้วย ไม่เห็นด้วย และไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง ผลการศึกษาพบว่า จากจำนวนผู้ตอบทั้งหมด 9 คน ผู้ตอบส่วนใหญ่ตอบ “เห็นด้วยอย่างยิ่ง” จำนวน 6 คน คิดเป็นร้อยละ 66.67 กับข้อคำถามที่ 2 กิจกรรมการเรียนรู้ที่ฝึกปฏิบัติการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเกิดประโยชน์ที่สามารถนำไปใช้ได้จริง และข้อคำถามที่ 5 กิจกรรมการเรียนรู้ต่าง ๆ ในรายวิชานี้ส่งผลไปสู่การปฏิบัติได้จริง และมีผู้ตอบจำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 55.56 ตอบ “เห็นด้วยอย่างยิ่ง” ในข้อคำถามที่ 1 กิจกรรมการเรียนรู้ในชั้นเรียน เช่น การจำลองตนเองเป็นสิ่งประดิษฐ์ ไข่คำและอื่น ๆ ทำให้การเรียนในรายวิชานี้ไม่น่าเบื่อ และมีความน่าสนใจมากขึ้น และข้อคำถามที่ 3 กิจกรรมการเรียนรู้ต่าง ๆ ในรายวิชาสร้างการมีส่วนร่วมในการเรียนมากขึ้น มีเพียงข้อคำถามข้อเดียวที่ผู้ตอบส่วนใหญ่ตอบเพียง “เห็นด้วย” กับข้อคำถามที่ 4 ที่ถามว่า กิจกรรมการเรียนรู้ต่างๆ ในชั้นเรียนช่วยเสริมให้มีความเข้าใจในเนื้อหาวิชามากขึ้น มีผู้ตอบเห็นด้วยเป็นจำนวน 5 คิดเป็นร้อยละ 55.56 ผู้ตอบที่เหลือจำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 44.44 ตอบ “เห็นด้วยอย่างยิ่ง”

3. ด้านทักษะพิสัย เป็นการวัดด้วยการสังเกตการณ์และจดบันทึกพฤติกรรมการเรียน การมีส่วนร่วม การทำกิจกรรมทั้งในและนอกชั้นเรียนในลักษณะการเรียนรู้เชิงรุกในรายวิชาเทคโนโลยีกับการพัฒนาสังคมด้วยเทคนิคต่าง ๆ โดยผู้สอนทำการสังเกตการณ์การมีส่วนร่วมและการทำกิจกรรมของนิสิตแล้วจดบันทึกและสรุปลงพาวเวอร์พอยต์ กิจกรรมแต่ละสัปดาห์มีการจัดการเรียนการสอนทั้งในชั้นเรียนหรือออนไลน์ (On-site) และแบบออนไลน์ (Online) ผ่านโปรแกรมไมโครซอฟท์ทีม เนื่องจากอยู่ในระหว่างสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ผลการดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุกมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

กิจกรรมครั้งที่ 1 (สัปดาห์ที่ 1) เกมคำศัพท์ Cloud Words (Game Based Learning)

กิจกรรมนี้ออกแบบในลักษณะทดสอบความรู้ความเข้าใจของนิสิตก่อนเริ่มเรียนในรายวิชาเทคโนโลยีกับการพัฒนาสังคมของนิสิตว่า รู้หรือเข้าใจเกี่ยวกับวิชานี้อย่างไรบ้าง โดยการให้นิสิตร่วมคิดคำศัพท์ที่นิสิตนึกถึงเกี่ยวกับรายวิชาเทคโนโลยีกับการพัฒนาสังคมแล้วลงข้อมูลคำศัพท์หรือข้อความที่คิดจำนวน 3 คำ/ข้อลงในเว็บไซต์เมนติเมเตอร์ (Mentimeter) ที่ผู้สอนได้สร้างแบบสำรวจโดยตั้งคำถามว่า “วิชานี้เกี่ยวกับอะไร” ไว้ก่อนหน้าในเว็บไซต์ดังกล่าวแล้ว

กิจกรรมครั้งที่ 2 (สัปดาห์ที่ 2) Think-Pare-Share กิจกรรมแลกเปลี่ยนความคิดเห็น

กิจกรรมในครั้งนี้เป็นการให้นิสิตประมวลรวมเนื้อหาที่ได้เรียนมาจากบทที่ 1-2 ขั้นตอนหรือวิธีการทำกิจกรรมเริ่มต้นโดยการ 1) ให้นิสิตจับคู่เพื่อค้นหาเรื่อง “วิวัฒนาการของเทคโนโลยีไทย” ต่อจากนั้น 2) ให้นิสิตแต่ละคู่นำเสนอข้อมูลที่ได้จากการทำงานร่วมกันระหว่างคู่ของตนเองที่ได้ร่วมกันหาข้อมูลมาให้เพื่อนคนอื่นในชั้นเรียนได้ทราบ 3) นิสิตทุกคนช่วยกันสรุปชุดข้อมูลของทุกกลุ่มเพื่อเป็นชุดข้อมูลการเรียนรู้ในชั้นเรียนแบบมีส่วนร่วม

กิจกรรมครั้งที่ 3 (สัปดาห์ที่ 3) กิจกรรมตั้งคำถาม (Questioning-based Learning)

กิจกรรมในครั้งนี้เป็นการให้นิสิตประมวลรวมเนื้อหาที่ได้เรียนมาจากบทที่ 2 ขั้นตอนหรือวิธีการให้นิสิตมีส่วนร่วมในกิจกรรมนี้เริ่มต้นโดยการ 1) ให้นิสิตตั้งคำถามจากเนื้อหาในบทเรียนที่ 2 ประมาณคนละ 2-3 ข้อ

ต่อจากนั้น 2) ให้สลับกันถามเพื่อนคนอื่นในชั้นเรียน ผลจากการตอบคำถามได้จะเก็บสะสมเป็นคะแนนการ
ทำกิจกรรมในชั้นเรียน

กิจกรรมครั้งที่ 4 (สัปดาห์ที่ 5) กิจกรรม (Games-based Learning) กิจกรรมในครั้งนี้เป็น
เป็นการให้นิสิตประมวลรวมเนื้อหาที่ได้เรียนมาจากบทที่ 1-6 เพื่อเตรียมความพร้อมในการวางแผนจัดทำ
โครงการงานนวัตกรรมก่อนลงพื้นที่ปฏิบัติจริง ขั้นตอนหรือวิธีการให้นิสิตมีส่วนร่วมในกิจกรรมนี้เริ่มต้นโดยการ 1)
ให้นิสิตแบ่งกลุ่มคิดเกมที่ออกแบบจากเนื้อหาการเรียนการสอนในรายวิชาเทคโนโลยีกับการพัฒนาสังคม โดย
ออกแบบให้เหมาะกับพื้นที่ที่จะพัฒนา/ปรับปรุง/คิดค้นนวัตกรรมร่วมกับชุมชน ต่อจากนั้น 2) ให้นิสิต
นำเสนอ/ชี้แจง/อธิบายเกมที่คิดขึ้นมา และขั้นตอนสุดท้าย 3) ทดลองเล่นเกมที่คิดขึ้นมากับเพื่อนนิสิต

กิจกรรมครั้งที่ 5 (สัปดาห์ที่ 6) กิจกรรมหมุนวงล้อตอบคำถาม (Spin for Answer)
กิจกรรมในครั้งนี้เป็น การให้นิสิตประมวลรวมเนื้อหาที่ได้เรียนมาจากบทที่ 1-5 เพื่อเตรียมความพร้อมในการ
วางแผนจัดทำโครงการงานนวัตกรรมก่อนลงพื้นที่ปฏิบัติจริง ขั้นตอนนี้ให้นิสิตมีส่วนร่วมในกิจกรรมโดยการ 1) ใส่
รายชื่อนิสิตทั้งหมดลงในระบบหมุนวงล้อในเว็บไซต์ออนไลน์ 2) ทำการหมุนวงล้อเพื่อสุ่มรายชื่อนิสิตขึ้นมา
ตอบคำถามที่ผู้สอนได้ตั้งเตรียมเอาไว้

กิจกรรมครั้งที่ 6 (สัปดาห์ที่ 8) กิจกรรมแสดงบทบาทสมมติ (Role Playing) กิจกรรมใน
ครั้งนี้เป็นส่วนหนึ่งของหัวข้อในการเรียนการสอนบทที่ 9 AI หรือปัญญาประดิษฐ์ สำหรับกิจกรรมนี้ เดิมที
ผู้สอนตั้งใจให้นิสิตแสดงบทบาทสมมติในการแก้ปัญหาให้กับชุมชนที่มีการสมมติสภาพแวดล้อมขึ้นมาด้วยการ
ใช้ความรู้ตามหลักวิชาการในรายวิชาเทคโนโลยีกับการพัฒนาสังคมเข้ามาช่วยแล้วถ่ายทอดเป็นการแสดง
เหมือนกับที่ผู้สอนเคยให้นิสิตในรุ่นก่อนหน้าได้ปฏิบัติมา แต่เนื่องจากประสบปัญหาการแพร่ระบาดของโรค
ติดเชื้อไวรัสโควิด 2019 ทางคณะได้ประกาศให้จัดการเรียนการสอนแบบออนไลน์ ผู้สอนจึงปรับเปลี่ยนกิจกรรม
บทบาทสมมติจากการแสดงหน้าชั้นเรียนเป็นการจำลองตนเองเป็นสิ่งประดิษฐ์อย่างหุ่นยนต์ AI แทน โดยตั้ง
หัวข้อกิจกรรมว่า “If I were a robotics” หรือ “ถ้าหากฉันเป็นหุ่นยนต์” นิสิตคิดว่า ตนเองจะเป็นหุ่นยนต์ใน
รูปแบบใดแล้วให้นิสิตนำเสนอผ่านชั้นเรียนออนไลน์ในระบบโมโครซอฟท์ทีม

ขั้นตอนหรือวิธีการให้นิสิตมีส่วนร่วมในกิจกรรมนี้เริ่มต้นโดยการ 1) แจ้งหัวข้อกิจกรรมในวัน
นั้น 2) ให้นิสิตวาดภาพ ออกแบบหรือหาภาพแทนตนเองเมื่อเป็นหุ่นยนต์จากอินเทอร์เน็ต 3) ให้นิสิตถึง
คุณสมบัติของหุ่นยนต์ที่แทนตัวตนของนิสิตว่า ทำอะไรได้บ้าง มีประโยชน์ในด้านใดบ้าง 4) ให้คิดต่อไปอีกว่า
หุ่นยนต์แทนตัวตนของนิสิตมีอิทธิพลต่อสังคมในด้านการเปลี่ยนแปลงอย่างไร และช่วยส่งเสริมการพัฒนา
สังคมและประเทศอย่างไร เมื่อครบเวลาที่กำหนดให้ นิสิตได้วาดและคิดคุณสมบัติต่าง ๆ แล้ว 5) ให้นิสิต
นำเสนอภาพหุ่นยนต์แทนตนพร้อมระบุถึงคุณสมบัติและคุณประโยชน์ต่าง ๆ

กิจกรรมที่ 7 (สัปดาห์ที่ 11) กิจกรรมแนะนำตนเอง Yes, I am. กิจกรรมในครั้งนี้เป็น การ
จัดการเรียนการสอนออนไลน์ผ่านโปรแกรมซูม เนื่องจากการสถานการณ์โรคโควิด-19 และผู้ร่วมให้ความรู้ใน
ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศเป็นวิทยากรภายนอกที่เชิญมาร่วมให้ความรู้ นิสิต ขั้นตอนหรือวิธีการให้นิสิตมีส่วน
ร่วมในกิจกรรมนี้เริ่มต้นโดยการ 1) ให้นิสิตคิดออกแบบแนะนำตนเองแบบอิสระไม่จำกัดรูปแบบ 2) นิสิตทำ
การออกแบบและนำเสนอความเป็นตัวตนของตนเอง ผลจากการทำกิจกรรมนี้ นิสิตมีการแทนตัวตนทั้งจาก
การมองบุคลิกภาพของตนเอง และจากชื่อเล่นของตนเอง เช่น ชื่อเล่น “ฝน” มองตนเองเป็นคนชอบความเย็น
สบาย บุคลิกสงบนิ่ง บางคนมีการแทนตนเองเป็นสัตว์เลี้ยงอย่างแมว สุนัข หรือตัวการ์ตูนอย่างแอลซ่า
เนื่องจากมองตนเองว่า มีบุคลิกลักษณะนิสัยคล้าย ๆ กับสิ่งที่แทนตัวตน

กิจกรรมการเรียนรู้นี้มีวัตถุประสงค์เพื่อให้นิสิตทำความเข้าใจเบื้องต้นเกี่ยวกับการจัดทำสื่อสารสนเทศ การถ่ายทอดคำพูด การเล่าเรื่องราวต่าง ๆ ออกมาเป็นข้อความ ตลอดจนการนำเสนอข้อมูลสู่สาธารณะ โดยเริ่มต้นจากข้อมูลที่เป็นพื้นฐานหรือใกล้ตัวก่อน เช่น การแนะนำตัว

กิจกรรมที่ 8 (สัปดาห์ที่ 4, 7, 10 และ 16) กิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้โดยเน้นปัญหา/โครงการ/กรณีศึกษา (Problem/Project-based Learning/Case Study) กิจกรรมนี้เป็นกิจกรรมที่ออกแบบเพื่อติดตามประเมินผลการจัดทำโครงการของนิสิต โดยนิสิตจะต้องลงชุมชนหรือพื้นที่จริงเพื่อศึกษาตามหลักวิชาการที่ได้เรียนในภาคทฤษฎีในรายวิชาเทคโนโลยีกับการพัฒนาสังคมแล้วออกแบบนวัตกรรมให้เหมาะสมกับพื้นที่ที่นิสิตได้ลงไปศึกษา โดยนวัตกรรมที่สร้างขึ้นจะต้องตอบโจทย์ความต้องการของคนในพื้นที่หรือชุมชนที่นิสิตได้ลงไปเป็นหลัก

การติดตามการทำงานของนิสิต ผู้สอนจะติดตามประเมินผลโดยให้นิสิตรายงานความก้าวหน้าเป็นระยะ ผู้สอนจะแจ้งกำหนดการล่วงหน้าและความก้าวหน้าของโครงการที่นิสิตจะต้องมารายงานผลในแต่ละระยะ ในสัปดาห์ที่ 4 รายงานความก้าวหน้าสภาพแวดล้อมของชุมชนหรือพื้นที่ที่ต้องการลงไปปฏิบัติจัดทำนวัตกรรม ในขั้นตอนนี้นิสิตทุกกลุ่มได้พื้นที่หรือชุมชนที่จะลงไปปฏิบัติการจากการไปพูดคุยกับคนในชุมชนเบื้องต้น สัปดาห์ที่ 7 รายงานความก้าวหน้าความต้องการของคนในพื้นที่หรือชุมชนว่า มีความต้องการให้ช่วยเหลือหรือช่วยออกแบบ พัฒนานวัตกรรมอะไร และการรายงานผลในครั้งนี้นิสิตได้โจทย์ในการสร้างนวัตกรรมที่มาจากความต้องการของชุมชนจริง คือ ปุ๋ยชีวภาพและเชื้อเพลิงชีวภาพจากมูลวัว สัปดาห์ที่ 10 รายงานความก้าวหน้าในด้านการดำเนินการทดลองสร้างนวัตกรรมไปถึงขั้นไหน การรายงานผลในครั้งนี้นิสิตได้กรรมวิธีหรือขั้นตอนในการที่จะจัดทำนวัตกรรมต้นแบบและทดลองสร้างนวัตกรรมต้นแบบขึ้นมา และสัปดาห์ที่ 16 รายงานความก้าวหน้าการจัดทำโครงการสร้างนวัตกรรมเพื่อชุมชนเกี่ยวกับความสำเร็จรายละเอียดขั้นตอนหรือวิธีการดำเนินต่าง ๆ ตลอดจนการจัดทำโปสเตอร์และภาพอินโฟกราฟิก (Infographic) ขั้นตอนการจัดทำนวัตกรรมและคลิปวิดีโอเพื่อเตรียมประกวดในงานวิชาการพิราบขาวของสาขาวิชาพัฒนาสังคม ในสัปดาห์สุดท้ายนิสิตได้จัดทำนวัตกรรมต้นแบบสำเร็จออกมาเป็นรูปธรรม และได้ทดลองใช้ร่วมกับคนในชุมชนเป็นที่เรียบร้อยแล้ว ทั้งได้จัดทำสื่อสารสนเทศเพื่อเตรียมเผยแพร่ในลำดับต่อไป

ในระหว่างการเรียนรู้การสอนโดยจัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมผ่านกิจกรรมต่าง ๆ นิสิตมีความสนุกสนาน เกิดความสนใจและกระตือรือร้นในการทำกิจกรรมร่วมกับผู้สอน ทำให้การเรียนรู้ไม่น่าเบื่อหน่าย

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ 2 การสร้างนวัตกรรมที่ผ่านกระบวนการเรียนรู้แบบบูรณาการทั้งในชั้นเรียนและการทดลองปฏิบัติจริงพบว่า

1. ผลที่ได้จากภาคปฏิบัติในพื้นที่ภาคสนามของนิสิตมี ดังนี้ 1) ได้โครงการนวัตกรรมของนิสิต จากการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการทั้งในภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติในรายวิชาเทคโนโลยีกับการพัฒนาสังคม ในส่วนของภาคทฤษฎีมีการจัดการเรียนรู้เชิงรุกให้นิสิตมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมในชั้นเรียนร่วมกับผู้สอน ในส่วนของภาคปฏิบัตินิสิตได้มีการคิดโครงการนวัตกรรมเพื่อการพัฒนาชุมชนหรือสังคม (Innovation Project for Community or Social Development) จากนิสิตทั้งหมดที่ลงทะเบียนในรายวิชานี้จำนวน 9 คน แบ่งกลุ่มการทำโครงการออกเป็น 2 กลุ่ม ได้นวัตกรรม 2 อย่าง คือ ปุ๋ยหมักธรรมชาติและถ่านชีวภาพจากมูลวัว และ 2) ได้นวัตกรรมที่เป็นนิสิตที่ลงทะเบียนเรียนในรายวิชานี้จำนวน 9 คน และนวัตกรรมชาวบ้านหรือคนในชุมชนที่นิสิตได้ไปร่วมสร้างนวัตกรรมและถ่ายทอด จากตัวแทนกลุ่มเกษตรกรเพาะปลูกพืชไร่ในเขตตำบลจำปาหวาย อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา จำนวน 2 คน และตัวแทนกลุ่มเกษตรกรเลี้ยงวัวขุน จังหวัดพะเยา จำนวน 3 คน

2. การนำผลการดำเนินงานไปใช้ประโยชน์มี ดังนี้ 1) ในด้านการจัดการเรียนการสอนสามารถนำรูปแบบหรือโมเดลการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในรายวิชานี้ไปปรับประยุกต์ใช้กับการจัดการเรียนรู้ในรายวิชาอื่นที่มีลักษณะใกล้เคียงตามความเหมาะสมของวัตถุประสงค์และเป้าหมายการเรียนรู้ในแต่ละรายวิชา โดยเฉพาะกับรายวิชาที่มีทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติจะทำให้การเรียนรู้ของนิสิตเกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลได้ดียิ่งขึ้นดังผลการวิจัยในชั้นเรียนที่วัดออกมาข้างต้นในรายงานผลการศึกษาของการศึกษาวิจัย ฉบับนี้ 2) ในด้านการพัฒนานิสิต นิสิตที่ผ่านการเรียนรู้รูปแบบและเทคนิคในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในรายวิชานี้ที่มีการจัดกิจกรรมในชั้นเรียน มีการเล่นเกมในรูปแบบต่าง ๆ ทำให้นิสิตเกิดพัฒนาการทักษะและความรู้ในหลาย ๆ ด้านไปพร้อมกัน สังเกตได้จากผลการประเมินจิตพิสัยที่นิสิตได้ทำแบบวัดความคิดเห็นกลับมา อีกทั้งการพัฒนานิสิตในด้านเหล่านี้แบบบูรณาการ นิสิตสามารถนำประสบการณ์จริงที่ได้เรียนรู้เทคนิคต่าง ๆ จากรายวิชาไปปรับประยุกต์ใช้ในการฝึกงาน ปฏิบัติสหกิจหรือทำงานจริงต่อไป

3. การนำผลงานนวัตกรรมของนิสิตไปใช้ประโยชน์มี ดังนี้ 1) ต้นแบบนวัตกรรม ผลผลิตที่ได้จากการเรียนการสอนในรายวิชาเทคโนโลยีกับการพัฒนาสังคม นอกจากจะได้การวิจัยในชั้นเรียนและต้นแบบโมเดลการจัดการเรียนรู้เชิงรุกแล้วยังได้ผลผลิตเป็นนวัตกรรมต้นแบบที่ออกแบบ ผลิดคิดค้น สร้างและจัดทำด้วยการศึกษาค้นคว้าจากตัวนิสิตร่วมกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอย่างคนในชุมชนบนพื้นฐานหลักวิชาการความรู้ในด้านเทคโนโลยีที่เหมาะสมกับชุมชนนั้น ๆ เป็นหลัก ทำให้นวัตกรรมที่สร้างขึ้นไม่ก่อให้เกิดผลกระทบในด้านสิ่งแวดล้อมในอนาคตต่อชุมชน จึงถือได้ว่า เป็นนวัตกรรมที่ยั่งยืนต่อชุมชน เหมาะแก่การถ่ายทอดและนำไปเป็นต้นแบบให้ชุมชนอื่นได้ทดลองปรับใช้ให้เหมาะสมในแต่ละชุมชนต่อไป 2) การต่อยอดนวัตกรรม นอกจากผลผลิตที่ได้ที่กล่าวมาข้างต้นแล้ว ผลลัพธ์ที่น่าจะเกิดต่อไปในอนาคตกับคนในชุมชนที่นิสิตเข้าไปเรียนรู้และร่วมสร้างนวัตกรรม คือ คนในชุมชนสามารถนำนวัตกรรมและความรู้ที่ได้จากการที่นิสิตไปถ่ายทอดและปฏิบัติร่วมกันไปต่อยอดเป็นผลิตภัณฑ์ที่สามารถจัดจำหน่าย แปรรูปหรือปรับปรุงเปลี่ยนแปลงสูตรเพิ่มเติมเพื่อการพัฒนาต่อไปในอนาคต เพราะนวัตกรรมที่นิสิตร่วมคิดช่วยกันออกแบบและสร้างขึ้นมานั้นเป็นนวัตกรรมที่ผลิตจากทรัพยากรธรรมชาติและวัตถุดิบที่มีอยู่ในท้องถิ่นหรือชุมชนเป็นหลัก ดังนั้น คนในชุมชนจึงสามารถนำมาดัดแปลงต่อยอดได้ไม่ยาก เนื่องจากมีความพร้อมในทุกด้านเป็นทุนเดิมในชุมชนอยู่แล้ว

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยสามารถอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อวัดและประเมินผลทักษะและความรู้จากการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของนิสิตในรายวิชาเทคโนโลยีกับการพัฒนาสังคม จากการจัดการเรียนการสอนที่เน้นนิสิตเป็นสำคัญด้วยกระบวนการเรียนรู้เชิงรุก ทำให้นิสิตมีส่วนร่วมในการเรียนการสอน ไม่เบื่อหน่าย และเกิดการเรียนรู้เนื้อหาได้อย่างสนุกสนาน แปลกใหม่ สร้างความสนใจและกระตือรือร้นที่จะมีส่วนร่วมในชั้นเรียนมากขึ้น โดยสังเกตจากผลการเรียนที่วัดหลังเรียนมีคะแนนการเรียนรู้ที่สูงขึ้นเป็นส่วนใหญ่เกือบทั้งชั้นเรียน อีกทั้งผลการเรียนของนิสิตที่ออกมาเป็นสิ่งบ่งชี้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนจากการจัดการเรียนการสอนเชิงรุก นิสิตได้ผลการเรียนในระดับ A หรือเกรด 4 เป็นจำนวน 7 คน และผลการเรียนในระดับ B+ หรือ 3.5 เป็นจำนวน 2 คน ซึ่งถือว่า เป็นผลการเรียนในระดับดีมากและดี อีกทั้งนิสิตทั้ง 2 กลุ่ม สามารถคว้ารางวัลชนะเลิศลำดับที่ 1 และรางวัลชนะเลิศลำดับที่ 2 จากการประกวดโครงงานนวัตกรรมในงานพิราบวิชาการ สาขาวิชาพัฒนาสังคม คณะรัฐศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา ประจำปีการศึกษา 2563 เมื่อวันที่ 26 มีนาคม พ.ศ. 2564 ที่ผ่านมา ซึ่งเป็นเครื่องยืนยันประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการจัดการเรียนการสอนในรายวิชานี้ที่เกิดกับนิสิต ทำให้นิสิตเกิดจากการเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วม ทั้งในภาคทฤษฎีและมีการปฏิบัติจริงจนเกิดความรู้ความเข้าใจอย่างเป็น

รูปธรรมนำไปใช้ได้จริง ผลจากการสำรวจความคิดเห็นของนิสิตหลังเรียนมีความคิดเห็นที่มีต่อรายวิชาที่อยู่ในระดับเห็นด้วยอย่างยิ่ง หรือในทิศทางบวกกับรายวิชาในทุกข้อคำถาม แสดงให้เห็นถึงนิสิตมีความคิดเห็นที่ดีต่อการเรียนการสอนในรายวิชานี้

ตามวัตถุประสงค์ที่ 1 นั้น ผลการวิจัยเปรียบเทียบก่อนและหลังการเรียนรู้เชิงรุกในงานวิจัยชิ้นนี้ ได้ผลการวิจัยที่สอดคล้องกับงานวิจัยของดวงใจ สมภักดี (2560) เรื่องการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุกทางเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการจัดการอาชีพสำหรับหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูงทางการบัญชีและสิทธิพร ชูสิทธิ์ และคณะ (2563) เรื่องการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ในการจัดการเรียนการสอนระหว่างการใช้การเรียนการสอนแบบ *Active Learning* โดยใช้นวัตกรรมการสอน *Google Classroom* กับการเรียนการสอนแบบปกติ (*Passive Learning*) กรณีศึกษาการจัดการเรียนการสอนรายวิชาประวัติศาสตร์ไทยนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ผลการศึกษาที่มีความสอดคล้องกับอย่างเห็นได้ชัด คือ การจัดการเรียนรู้เชิงรุก (*Active Learning*) ทำให้นิสิตมีส่วนร่วมมากขึ้น และส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ในการเรียน แม้จะมีการจัดการเรียนการสอนในรูปแบบออนไลน์ก็ตาม และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของสร้อยญา เนตรนาค (2563) ที่ทำการศึกษาเรื่องผลการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (*Active Learning*) ที่มีต่อพฤติกรรมการเรียนรู้และทัศนคติต่อการเรียนสำหรับนักศึกษาวิชาชีพครู ซึ่งผลการศึกษาพบว่า ผู้เรียนมีพฤติกรรมการเรียนรู้หลังเรียนสูงกว่าก่อนเข้าร่วมกระบวนการจัดการเรียนรู้เชิงรุก และผู้เรียนปฏิบัติกิจกรรมได้อย่างมีความสุข เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับเพื่อนในชั้นเรียนจากการจัดกระบวนการเรียนรู้เชิงรุก และมีทัศนคติต่อกระบวนการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในระดับมากที่สุด

วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อสร้างนวัตกรรมที่ผ่านกระบวนการเรียนรู้แบบบูรณาการทั้งในชั้นเรียนและการทดลองปฏิบัติจริง ผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ในข้อที่ 2 ของงานวิจัยชิ้นนี้แสดงให้เห็นถึงผู้เรียนสามารถเริ่มต้นสร้างนวัตกรรม และแสดงบทบาทการเป็นนวัตกรได้จากการที่ผู้เรียนสามารถปรับประยุกต์ใช้ความรู้ในชั้นเรียนผ่านการเรียนรู้เชิงรุก ตลอดจนการทดลองปฏิบัติสร้างนวัตกรรมสูตรปุ๋ยหมักชีวภาพและถ่านชีวภาพมูลวัว จากการประดิษฐ์คิดค้น ปรับประยุกต์สูตรรวมไปกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในชุมชนจนเกิดเป็นนวัตกรรมที่สามารถนำไปใช้ได้จริง ซึ่งมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของนิลมนิ พิทักษ์ (2551) ในเรื่องการพัฒนาแบบการจัดการเรียนรู้ที่เน้นการคิด กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม โดยกลุ่มเป้าหมายเป็นครูและผู้บริหารโรงเรียนจำนวน 10 คน จาก 4 โรงเรียนในเขตพื้นที่การศึกษาที่ 1 โดยในส่วนที่เน้นผลดีผู้เรียนจากการทำกิจกรรมในชั้นเรียนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ซึ่งเป็นหลักเดียวกันกับการเรียนรู้เชิงรุก แม้ว่างานวิจัยของนิลมนิ พิทักษ์ จะใช้ทักษะการจัดการแบบ PDCA (Plan-Do-Check-Action) ซึ่งมีการติดตามประเมินผลจากการประเมินทักษะและประเมินพฤติกรรมของผู้เข้าร่วม โดยผลการศึกษาพบว่า นักเรียนที่ได้เรียนในรูปแบบนี้มีทักษะในการคิดและแสดงออกในชั้นสูง

นอกจากนี้ ผลการวิจัยและพัฒนานวัตกรรมสร้างนวัตกรรมจากการวิจัยในครั้งนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของนันทน์ เรืองฤทธิ์ (2560) ในงานวิจัยเรื่องการพัฒนาวัตกรรมการสอบแบบผสมผสานโดยใช้โครงงานเป็นฐาน รายวิชา 468310 เทคนิคการนำเสนอและการจัดนิทรรศการ ซึ่งเป็นงานวิจัยที่เน้นจัดการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญเพื่อพัฒนานวัตกรรมในการทำโครงงานและการจัดนิทรรศการ สำหรับนิสิตหลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาเทคโนโลยีการศึกษา (หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2555) ชั้นปีที่ 3 มหาวิทยาลัยศิลปากร จำนวน 31 คน โดยผู้วิจัยมีการประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ประเมินโครงการนิทรรศการ และประเมินการทำงานร่วมกัน ผลที่ได้จากการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนในการสร้างนวัตกรรมพบว่า ค่าเฉลี่ยความรู้และทักษะทางปัญญาอยู่ที่ร้อยละ 84.66 แสดงถึงผู้เรียนมีความรู้และทักษะทางปัญญาในระดับดีมาก

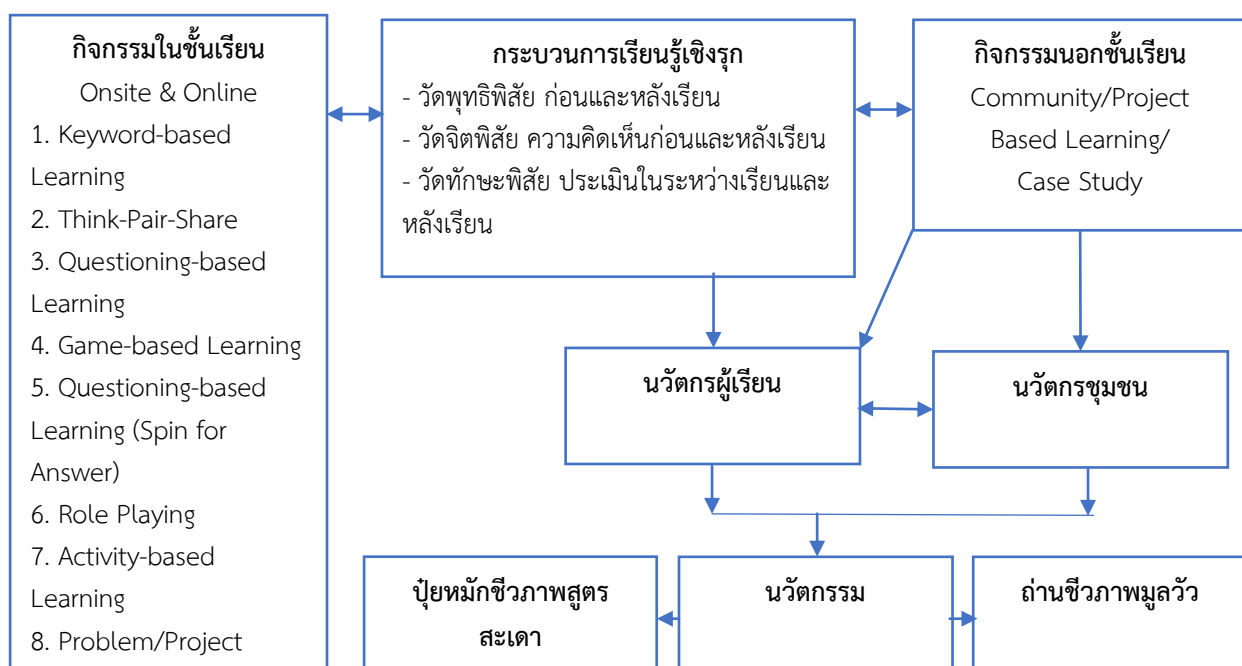

แสดงให้เห็นว่า เป็นผลของการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางและการเรียนรู้ผ่านการทำโครงการ สามารถพัฒนาทักษะผู้เรียนได้เป็นอย่างดีเช่นเดียวกันกับโครงการวิจัยชิ้นนี้

จากงานวิจัยของอรุณฯ มั่งมีสุขศิริ (2562) ในเรื่อง *การวิจัยและพัฒนาวัตกรรมการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณลักษณะและทักษะของนักประดิษฐ์* ในส่วนของการศึกษาระยะที่ 1 เป็นการศึกษาวิเคราะห์วิธีปฏิบัติที่ดี (Best Practices) จากครูและนักเรียนที่ได้รับรางวัลจากการประกวดสิ่งประดิษฐ์ในระดับชาติแล้วนำวิธีปฏิบัติที่ดีมาสร้างเป็นบทเรียนการจัดการเรียนรู้ของครูผู้สร้างนักประดิษฐ์พบว่า กลุ่มครูกลุ่มนี้มีแนวการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และเน้นการจัดการเรียนการสอนในลักษณะที่อำนวยความสะดวกให้เกิดการเรียนรู้ (Learning Facilitator) ไปพร้อมกับการวัดประเมินผล และคุณลักษณะทักษะของผู้เรียนที่จะเป็นนักประดิษฐ์ซึ่งจะต้องมีทักษะทางการคิด การวิจัยและการทำงานเป็นทีม ซึ่งผลการศึกษาในส่วนนี้ทำให้งานวิจัยของอรุณฯ เป็นอีกหนึ่งงานวิจัยที่มีความสอดคล้องกับหลักในการจัดการเรียนการสอนเชิงรุกที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้เช่นเดียวกัน อีกทั้งมีการวัดและประเมินผลเพื่อติดตามทักษะต่าง ๆ ในระหว่างการพัฒนาคุณสมบัติผู้เรียนให้นำไปสู่การสร้างสิ่งประดิษฐ์หรือนวัตกรรมได้

องค์ความรู้จากการวิจัย

จากการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในรายวิชาเทคโนโลยีกับการพัฒนาสังคม และการเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัยในชั้นเรียน จนนำไปสู่การสร้างนวัตกรรมและส่งเสริมจุดเริ่มต้นการเป็นนวัตกรรมให้กับผู้เรียนร่วมไปกับชุมชนในพื้นที่มหาวิทยาลัยพะเยานั้น สามารถสรุปเป็นแผนภาพต้นแบบการวิจัยและพัฒนาได้ดังต่อไปนี้

ภาพที่ 1 ต้นแบบการวิจัยและพัฒนาเรื่องกระบวนการสร้างนวัตกรรมจากการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของของนิสิตในรายวิชาเทคโนโลยีกับการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยพะเยา

บทสรุป

การวิจัยเรื่องนี้เป็นงานวิจัยที่เน้นเก็บข้อมูลพัฒนาการของนิสิตในชั้นเรียน จากการจัดการเรียนรู้แบบเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญด้วยกระบวนการเทคนิคแบบเชิงรุกหรือการจัดการเรียนรู้เชิงรุก โดยในการจัดการเรียนการสอนแต่ละครั้งจะมีกิจกรรมในชั้นเรียนที่แตกต่างกันตามเทคนิควิธีการของการเรียนรู้เชิงรุก พร้อมกับการ

ติดตามประเมินผลทั้งก่อนและหลังเรียน สำหรับ 1) การวัดทางด้านพุทธิพิสัยหรือความรู้ของผู้เรียน ซึ่งผู้เรียนส่วนใหญ่มีพัฒนาการเรียนรู้ที่เพิ่มขึ้น คิดเป็นร้อยละ 75 จากจำนวนผู้เรียนทั้งหมด 2) วัดจิตพิสัยหรือการวัดความคิดเห็นของผู้เรียนทั้งก่อนและหลังเรียน โดยผู้เรียนส่วนใหญ่มีความคิดเห็น “เห็นด้วย” กับการจัดการเรียนการสอนที่มีการสอดแทรกกิจกรรมที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญตามเทคนิคที่กล่าวมา และ 3) การวัดทักษะพิสัย จากการจัดทำโครงการนวัตกรรมการเรียน โดยวัดประเมินผลผู้เรียนทั้งในระหว่างเรียน โดยการติดตามความก้าวหน้าของโครงการและประเมินผลจากหลังเรียนที่ผู้เรียนได้นำความรู้ที่ได้จากในชั้นเรียนไปปรับประยุกต์ใช้เพื่อสร้างนวัตกรรมร่วมกับชุมชนกลุ่มเป้าหมายจนได้นวัตกรรม 2 ชิ้น ที่นิสิตมีการคิดค้นและพัฒนา ร่วมกับคนในชุมชน คือ ปุ๋ยหมักชีวภาพสูตรสะเดาและถ่านชีวภาพมูลวัว จนสามารถนำเสนอผลงานนวัตกรรมในเวทีระดับชาติที่งานนำเสนอผลงานวิชาการในการประชุมวิชาการระดับชาติ “นเรศวรวิจัยและนวัตกรรม ครั้งที่ 17” จากผลที่เกิดขึ้นทั้งหมดแสดงให้เห็นถึงการจัดการเรียนการสอนในรูปแบบนี้สามารถพัฒนานิสิตจนนำไปสู่การเป็นนวัตกรรมและสร้างนวัตกรรมให้เกิดขึ้นและนำไปใช้ประโยชน์ได้จริง

เอกสารอ้างอิง

- ดวงใจ สมภักดี. (2560). การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุกทางเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการจัดการอาชีวศึกษาสำหรับหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูงทางการบัญชี. *วารสารวิจัยและนวัตกรรมการอาชีวศึกษา*. 1 (2), 67-79.
- ดวงเดือน พันธุมนาวิน. (2559). ทฤษฎีต้นไม้อจริยธรรมในทศวรรษที่สี่ (พ.ศ. 2549-2559). *เอกสารประกอบการประชุม “สี่ทศวรรษได้ร่วมทฤษฎีต้นไม้อจริยธรรม”*. โรงแรมรามารการ์เด็นส์ กรุงเทพมหานคร. วันที่ 25 พฤศจิกายน.
- นิลฉัตร พิทักษ์. (2551). การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่เน้นการคิด กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม. ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- นันทน์ เรืองฤทธิ์. (2560). การพัฒนานวัตกรรมการสอนแบบผสมผสานโดยใช้โครงงานเป็นฐาน รายวิชา 468310 เทคนิคการนำเสนอและการจัดนิทรรศการ. *Veridian E-Journal, Silpakorn University*. ฉบับภาษาไทย สาขามนุษยศาสตร์สังคมศาสตร์ และศิลปะ. 10 (1), 679-693.
- ศิริชัย กาญจนวาสี. (2556). *ทฤษฎีการทดสอบแบบดั้งเดิม*, พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สร้อยญา เนตรธำมณ. (2563). ผลการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ที่มีต่อพฤติกรรมการเรียนรู้ และทัศนคติต่อการเรียนสำหรับนักศึกษาวิชาชีพครู. *วารสารวิชาการศรีปทุม ชลบุรี*. 16 (4), 100-110.
- สิทธิพร ชูสิทธิ์ และคณะ. (2563). การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ในการจัดการเรียนการสอนระหว่างการใช้การเรียนการสอนแบบ Active Learning โดยใช้นวัตกรรมการสอน Google Classroom กับการเรียนการสอนแบบปกติ (Passive Learning) กรณีศึกษาการจัดการเรียนการสอนรายวิชาประวัติศาสตร์ ไทย. *วารสารสังคมศาสตร์บูรณาการ มหาวิทยาลัยมหิดล*. 7 (2), 203-220.
- อรนุช มั่งมีสุขศิริ. (2562). *การวิจัยและพัฒนานวัตกรรมการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณลักษณะและทักษะของนักประดิษฐ์*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน.

แนวทางการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมของวัดในพระพุทธศาสนา: กรณีศึกษาพิพิธภัณฑ์หนังใหญ่วัดขนอน จังหวัดราชบุรี

วรพจน์ วิเศษศิริ¹, พระปลัดระพิน พุทธิสาร^{2*}, ดิเรก ด้วงลอย³

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ¹, คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย², มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์³

Guidelines for the Conservation of Art and Culture of Monastery in Buddhism:

A Case Study of Nang Yai Museum, Wat Khanon, Ratchaburi Province

Worapot Visedsiri¹, Phrapalad Raphin Buddhissaro^{2*}, Direk Duangloy³

Faculty of Humanities and Social Sciences, Thaksin University¹,

Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University²,

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Nakhon Sawan Campus³

Article Info

Vol. 2 No. 1 (Jan-Apr 2022)

Academic Article

Article History:

Received 16 Mar 2021;

Revised 02 Sep 2021;

Accepted 24 Sep 2021

คำสำคัญ:

การอนุรักษ์;
ศิลปวัฒนธรรมหนังใหญ่;
วัดขนอน;
จังหวัดราชบุรี

Corresponding Author,

E-mail: Raphind

@yahoo.com*

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงบทบาทของวัดขนอนในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมหนังใหญ่ โดยใช้วิธีการศึกษาจากเอกสาร งานวิจัย สัมภาษณ์ และสังเกตอย่างมีส่วนร่วมในสถานที่จริง ประเด็นที่ศึกษาประกอบด้วย 1) พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ของหนังใหญ่ 2) หนังใหญ่ในประเทศไทย 3) งานศิลปะในหนังใหญ่ 4) แนวทางการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมของวัดในพระพุทธศาสนา และ 5) ทิศทางและความอยู่รอดของศิลปะในหนังใหญ่ จากการศึกษาพบว่า พระสงฆ์มีบทบาทสำคัญในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม โดยเฉพาะกรณีหนังใหญ่วัดขนอน จังหวัดราชบุรี ซึ่งวัดและพระสงฆ์ได้เป็นผู้นำในการรวมปราชญ์ชาวบ้านและภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมถึงการเป็นศูนย์กลางในการกำหนดแนวทางอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมของชาติ โดยความร่วมมือของหลายฝ่าย เช่น หน่วยงานภาครัฐ นักวิชาการ ชุมชน องค์ความรู้จากการศึกษาครั้งนี้พบว่า พระสงฆ์ได้มีบทบาทในการอนุรักษ์ โดยมีวัดเป็นสถานที่ตั้งในการอนุรักษ์ และหน่วยงานต่าง ๆ ได้เป็นกลไกร่วมในการส่งเสริมให้เกิดพิพิธภัณฑ์หนังใหญ่วัดขนอน การฝึกหัดเชิดหนังใหญ่ การจัดแสดงหรือการส่งเสริมให้เกิดการแสดงในวัด รวมถึงการจัดสร้างตลาดชุมชนเพื่อให้ประชาชนเข้ามาใช้บริการด้านการศึกษาและชมศิลปวัฒนธรรมที่เกี่ยวกับหนังใหญ่ภายในวัด

Keywords:

Conservation;
Arts and Cultures of Grand
Shadow Theatre;
Wat Khanon;
Ratchaburi Province

Abstract

This article aims to study the role of Wat Khanon in the conservation of art and culture of Nang Yai. It is based on documentary study, research works, interviews, and participant observations on a field trip. This study consists of 1) historical development of Nang Yai; 2) Nang Yai in Thailand; 3) artwork in Nang Yai; 4) guidelines for preserving art and culture of Buddhist

monastery; and 5) direction and survival of Nang Yai art. From the study, it shows that the monks play an important role in the conservation of arts and cultures, especially a case of Nang Yai at Wat Khanon, Ratchaburi Province monastery and monks are the leader in assembly of village sages and local wisdom, including the center for setting the conservation approaches of national arts and cultures in corporation with government agencies, academicians, and communities. The body of knowledge is found that monks play an important role in conservation by establishing the monastery to conserve them. In addition, various agencies have acted as a mechanics to promote the creation of the Nang Yai Museum, Wat Khanon, practice of showing Nang Yai, exhibition or promotion of a performance in the monastery, including the creation of a community market for people to gain educational services and see the arts and cultures related to Nang Yai within the monastery.

บทนำ

สืบเนื่องจากเมื่อวันที่ 6 เมษายน พ.ศ. 2561 หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย นำโดย รศ. ดร.สุพล สุยะพรหม รองอธิการบดีฝ่ายกิจการทั่วไป/ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ พร้อมคณาจารย์เจ้าหน้าที่ นานีสิต หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ รุ่นที่ 7 ศึกษาคุณงานนอกสถานที่ ณ พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติวัดขนอน อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ซึ่งเป็นวัดในพระพุทธศาสนาที่มีผลงานด้านการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในภาพกว้าง วัดที่สะท้อนถึงบทบาทของพระสงฆ์ในการดำเนินงานด้านสาธารณสงเคราะห์ งานด้านการอนุรักษ์วัฒนธรรมภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมถึงการดำเนินชีวิตให้เป็นแบบอย่างของสังคมและประเทศชาติด้วย ทั้งเป็นวัดที่ดำเนินโครงการตามพระราชดำริในสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี จนได้รับรางวัลขึ้นทะเบียนจากยูเนสโกเป็นมรดกทางวัฒนธรรมโลกของภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก (ACCU-Asia/Pacific Cultural Centre for UNESCO) ทั้งได้รับการยกย่องให้เป็น 1 ใน 6 ชุมชนดีเด่นของโลกที่มีผลงานในการอนุรักษ์ฟื้นฟูมรดกวัฒนธรรมเชิงนามธรรม (The Safeguarding of Intangible Cultural Heritage; ICH) จนกระทั่งพระครูพิทักษ์ศิลปาคม เจ้าอาวาสวัดขนอนเป็นผู้สืบทอดและสานต่อ ทำให้หนังสือวัดขนอนที่เคยเจียบกลับมามีชีวิตชีวา รวมทั้งสะท้อนบทบาทของพระสงฆ์กับการอนุรักษ์ บทบาทของวัดกับการรักษาศิลปวัฒนธรรมของชาติได้เป็นอย่างดี ซึ่งในการศึกษาดูงานในครั้งนี้จะได้นำมาสะท้อนคิด แลกเปลี่ยนเพื่อให้เห็นแนวทางการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมของวัดในพระพุทธศาสนาภายในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติวัดขนอน ซึ่งเป็นเอกลักษณ์สำคัญของพื้นที่ดังปรากฏในคำขวัญประจำอำเภอโพธารามอันเป็นที่ตั้งของวัดที่ว่า “คนสวยโพธาราม งดงามน้ำใจ ค่ายหลวงบ้านไร่ หนังสือวัดขนอน ที่นอนนุ่มชั้นนำ ถั่วค้ำคาวร้อยล้าน งานตุ๊กตาวาฬพิศ จิตรกรรมฝาผนัง หนองโพดงามสด เลิศรสผักกาดหวาน” รวมทั้งการที่พระบรมวงศานุวงศ์ได้ให้ความสำคัญกับหนังสือ โดยเชิดชูให้เป็นมรดกที่ควรอนุรักษ์ ดังปรากฏเหตุการณ์ที่

“...สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จมาอำเภอโพธารามหลายครั้ง เช่น เสด็จมายังโรงงานนมหนองโพ เสด็จเปิดอาคารต่าง ๆ ที่ค่ายหลวงบ้านไร่ เสด็จมาวางศิลา

ฤกษ์อาคารเรียนวิทยาลัยเทคนิคโพธาราม เลด็จมาทอดพระเนตรโครงการหนังใหญ่วัดขนอน ...” (พระสมุห์ติเรก อติเรกสุโก (งามกาละ), 2560: 57)

ดังนั้น ความสำคัญของวัดขนอนหนังใหญ่ มีบทบาทและความสำคัญต่อการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมอย่างสำคัญ ซึ่งในการศึกษานี้จะได้ศึกษาแนวทางการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมของวัดในพระพุทธศาสนา กรณีศึกษาพิพิธภัณฑ์หนังใหญ่วัดขนอน จังหวัดราชบุรี เพื่อจะได้ทราบพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ของหนังใหญ่ หนังใหญ่ในประเทศไทย ความเป็นงานศิลปะ แนวทางการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมของวัด รวมทั้งทิศทางและความอยู่รอดของศิลปะแขนงนี้ ทั้งจะได้สะท้อนถึงบทความและความสำคัญของวัดและพระสงฆ์ในพระพุทธศาสนากับงานอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม ตามกรอบและภาระงานที่วัดขนอนได้ทำและดำเนินไว้ตามกรอบการศึกษานี้ต่อไป

ภาพที่ 1 การเชิดหนังใหญ่ที่วัดขนอน
(ถ่ายภาพโดยผู้เขียน เมื่อวันที่ 6 เมษายน พ.ศ. 2561)

เนื้อเรื่อง

พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ของหนังใหญ่

นักวิชาการหลายท่านเชื่อว่า มหรสพการแสดงเงาจำพวกหนังใหญ่เป็นวัฒนธรรมเก่าแก่ของมนุษยชาติ เคยปรากฏแพร่หลายมาทั้งในแถบประเทศยุโรปและเอเชีย โดยอ้างว่า มีหลักฐานปรากฏเมื่อครั้งพระเจ้าอเล็กซานเดอร์มหาราช (Alexander the Great 336–323 ปีก่อน ค.ศ.) มีชัยชนะต่อประเทศอียิปต์ จากนั้น ได้จัดให้มีการแสดงหนัง (หรือการละเล่นที่คล้ายกัน) เพื่อเฉลิมฉลองชัยชนะและประกาศเกียรติคุณของพระองค์ และเชื่อว่า มหรสพการแสดงเงานี้มีแพร่หลายในประเทศอียิปต์มาก่อนพุทธกาล (วณัญญ์ ศรีนิล, 2559; Lopes, 2016; Kusumanugraha, et al, 2011; Ness & Shita, 1980; Brandon, 2009) ในประเทศอินเดียพวกพราหมณ์แสดงหนังที่เรียกกันว่า ฉายานาฏกะ เรื่องมหากาพย์รามายณะเพื่อบูชาเทพเจ้าและสฤติวีรบุรุษ ส่วนในประเทศจีนมีข้อมูลว่า เมื่อนางสนมอันเป็นที่รักของจักรพรรดิหวู่แห่งฮั่น (Emperor Wu of Han, 156 ก่อน ค.ศ.-87 ก่อน ค.ศ.) เสียชีวิตและนักมายากลเจ้าแหวง (Shao-weng) ได้ใช้เทคนิคแสงและเงาทำให้พระเจ้าจักรพรรดิสามารถมองเห็นเงาที่ดูเหมือนเธอเคลื่อนไหวอยู่หลังม่าน โดยใช้เทคนิคของการ

จุดคบเพลิงไว้รอบ ๆ มีผู้ตั้งข้อสงสัยกันว่า มีนักมายากลใช้หุ่นเงา แต่ข้อความต้นฉบับในบันทึกความเป็นมาของราชวงศ์ฮั่น (Book of Han/ History of the Former Han ระหว่าง 206 ก่อน ค.ศ.-ค.ศ. 23/จัดพิมพ์ ค.ศ. 111) ก็ไม่ได้ให้เหตุผลที่จะเชื่อได้ว่า เป็นหุ่นกระบอกเงา (Chen, 2007) แม้ว่าจะมีบันทึกเกี่ยวกับหุ่นกระบอกทุกชนิดในประเทศจีนก่อนหน้านี้จำนวนมาก แต่การกล่าวถึงละครเงาของจีนหรือหนังอย่างชัดเจนปรากฏขึ้นในช่วงราชวงศ์ซ่งเหนือ (Northern Song, ค.ศ. 960–1127) จากข้อมูลบันทึกเป็นหนังสือกว่า 1,235 เล่ม ระบุว่า หุ่นถูกตัดออกจากกระดาดในขั้นต้น แม้ต่อมาในสมัยหลังจะมีการทำจากหนังหรือหนังสัตว์ก็ตาม โดยเรื่องที่จัดแสดงส่วนใหญ่มีพื้นฐานมาจากประวัติศาสตร์หรือเรื่องกึ่งความจริงกึ่งนิยาย รวมทั้งการแสดงในรูปแบบตลก (Dolby, 1978: 97-120) แต่ก็มีข้อมูลอีกแหล่งว่า ในสมัยของจักรพรรดิยว่นตี้ (พ.ศ. 411-495) ได้มีการจัดแสดงหนังสดุดีคุณธรรมความดีของนางสนมเอกของพระองค์เมื่อวายชนม์ การแสดงหนังได้รับความนิยมอย่างมากในสมัยราชวงศ์ถัง (Tang, ค.ศ. 618-907) และราชวงศ์ซ่งเหนือ (Northern Song, ค.ศ. 960-1279) จนกระทั่งสมัยต่อมาการแสดงหนังได้แพร่หลายเข้าสู่ในเอเชียอาคเนย์ เช่น กัมพูชา พม่า ชวา มาเลเซีย ไทย คาดกันว่า หนังใหญ่คงเกิดขึ้นก่อนหนังตะลุง และประเทศแถบนี้คงจะได้แบบมาจากอินเดีย (วณัญญ์ ศรีนิล, 2559) เพราะยังมีอิทธิพลของพราหมณ์หลงเหลืออยู่มากที่มีความเคารพนับถือฤๅษี พระอิศวร พระนารายณ์ และพระพรหม โดยเฉพาะเรื่องรามเกียรติ์ที่ถือว่า เป็นเรื่องขลังและศักดิ์สิทธิ์ หนังใหญ่จึงแสดงเฉพาะเรื่องรามเกียรติ์ เริ่มแรกคงไม่มีจอ คนเชิดหนังใหญ่จึงแสดงท่าทางประกอบการเชิดไปด้วย

จากการศึกษาคูณานครั้งนี้ พระครูพิทักษ์ศิลปาคม (นุชิต วชิรวิฑูโฒ) เจ้าอาวาสในฐานะเจ้าของสถานที่ได้เล่าเชื่อมโยงกับพัฒนาการของการเชิดหนังว่า หนังใหญ่เป็นศิลปะของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่ได้รับอิทธิพลต้นเค้าเรื่องมาจากอินเดียและเผยแพร่ไปประเทศต่าง ๆ อิทธิพลดังกล่าวได้รับมาจากอารยธรรมอินเดียที่มีต้นเค้าจากฉายานาฏกะ (Lopes, 2016: 160-196) ดังปรากฏหนังใหญ่ในอินโดนีเซียที่ชื่อว่า วายัง (Wayang) (Kusumanugraha, et al, 2011; Ness & Shita, 1980) โดยมีชื่อเต็มว่า วายัง ปูร์วา (Wayang Purwa) วายัง แปลว่า เงา ส่วนปูร์วา แปลว่า ความเก่าแก่ รวมกันจึงหมายถึง ความเก่าแก่แห่งศิลปะการเชิดตัวหุ่นที่ทำจากหนังให้เกิดเป็นภาพเงาบนจอผ้า ในปัจจุบันคำว่า วายัง มีความหมายทั่วไปว่า การแสดง ในกัมพูชาเรียกศิลปะแบบเดียวกันว่า แสบกธม/Sbek Thom/“แสงธมกัมโธม” (Krauel, et al, 2018; กันทิยาธานี และกนกศักดิ์ ธานี, 2558) ศิลปะแขนงนี้สะท้อนให้เห็นว่า ในข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ได้เชื่อมโยงระหว่างต้นเค้าแหล่งอารยธรรมดั้งเดิมกับพัฒนาการร่วมสมัยของประเทศไทย และแผ่นดินไทยก็เป็นส่วนหนึ่งที่ได้รับอิทธิพลของอินเดียที่มาพร้อมกับศาสนา ความเชื่อและวิถีชีวิต หนังใหญ่จึงได้รับอิทธิพลและแพร่กระจายจนกระทั่งปัจจุบัน โดยเจมส์ ร็อดเจอร์ แบรนดอน (Brandon, 2009: 65-66) เสนอว่า ไทยรับอิทธิพลของหนังใหญ่จากอินเดีย ผ่านชวาและคาบสมุทรมลายูเข้าสู่ภาคใต้ของไทยอีกทอดหนึ่ง แต่ก็มีนักวิชาการอีกส่วนหนึ่งเชื่อว่า พระเจ้าชัยวรมันที่ 2 นำเข้าศิลปะหนังใหญ่จากชวาสู่กัมพูชา ราวประมาณ พ.ศ. 1343 (ค.ศ. 800) จากนั้น อิทธิพลของเขมรและหนังใหญ่ก็แผ่เข้าสู่ดินแดนที่เป็นส่วนหนึ่งของไทยปัจจุบันด้วย

หนังใหญ่ในประเทศไทย

หลักฐานการแสดงหนังใหญ่เริ่มมีสมัยกรุงศรีอยุธยา ในสมัยของสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 1 (พระเจ้าอู่ทอง, พ.ศ. 1893-1912 รวม 12 ปี) จนกระทั่งถึงสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช มีหลักฐานอ้างอิงว่า มีนักปราชญ์ผู้หนึ่งเป็นชาวเวียงสระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี เป็นผู้เชี่ยวชาญทางโหราศาสตร์และบทกวี สมเด็จพระเจ้าปราสาททอง (พ.ศ. 2172-2199 รวม 26 ปี) ทรงเรียกตัวเข้ากรุงศรีอยุธยา ต่อมาได้เป็นพระอาจารย์ของสมเด็จพระนารายณ์มหาราช (พ.ศ. 2199-2231 รวม 32 ปี) ได้รับการแต่งตั้งเป็นพระมหาราชครูหรือพระ

โหราธิบดี และมีรับสั่งให้พระมหาราชครูฟื้นฟูการเล่นหนัง (หนังใหญ่) อันเป็นของเก่าแก่ชิ้นใหม่ ดังปรากฏในสมุทรโฆษคำฉันท์ว่า (ชลดา เรื่องรักษ์ลิขิต, 2560; สันติ แซ่เล้า, 2556)

ไหว้เทพดาอา-	รักษ์ทั่วทิศาคร
ขอสวัสดิขอพร	ลูกแก่ใจตั้งใจหวัง
ทนายผู้คอยความ	เร่งตามไต่ล่องเบื้องหลัง
จงเรื่องจำรัสทั้ง	ทศภาคทุกพวย
จงแจ้งจำหลักภาพ	อันยังยิ่งด้วยลวดลาย
ให้เห็นแก่ทั้งหลาย	ทวยจะดูจงดูดี

ในสมัยรัตนโกสินทร์ปรากฏหลักฐานในการแสดงหนังใหญ่ ตั้งแต่สมัยสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช รัชกาลที่ 1 (พ.ศ. 2280-2352 รวม 27 ปี) พระองค์ทรงพระราชนิพนธ์บทละครเรื่องอิเหนาเพื่อใช้แสดงเพิ่มขึ้นจากเรื่องรามเกียรติ์ สมัยสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย รัชกาลที่ 2 (พ.ศ. 2310-2367 รวม 15 ปี) มีหลักฐานการสร้างตัวหนังใหญ่และบทวรรณคดีที่ใช้ในเรื่องรามเกียรติ์ ใช้แสดงหนังใหญ่ชุดพระนครไหว ซึ่งต่อมาได้มีการนำมาเก็บไว้ ณ โรงละครแห่งชาติหลังเก่า แต่ถูกไฟไหม้เกือบหมด สมัยสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 (พ.ศ. 2396-2453 รวม 42 ปี) พบการทำหนังใหญ่ ได้แก่ หนังใหญ่วัดสว่างอารมณ์ จังหวัดสิงห์บุรี (ยุทธนา อัมระรงค์, 2559; อนุกุล วิจารณ์สุขสมบูรณ์, 2542) และหนังใหญ่วัดขนอน จังหวัดราชบุรี (วิภากรณ์ อรุณพลอด, 2561; เปรมรัศมิ์ ธรรมรัตน์ และธีรศักดิ์ อุ่นอารมย์เลิศ, 2553) และวัดบ้านดอน จังหวัดระยอง (พันพิสา ฐปเทียน, 2558; รัตนพล ชื่นคำ, 2558; วราภรณ์ บุญประสิทธิ์, 2557)

หนังใหญ่เป็นการแสดงที่นำศิลปะแขนงต่าง ๆ ได้แก่ หัตถศิลป์ นาฏศิลป์ คีตศิลป์ ดุริยางคศิลป์และวรรณศิลป์มาผสมผสานกันให้สอดคล้อง เหมาะสม เกิดความบันเทิงแก่ผู้ชม อันแสดงให้เห็นอัจฉริยภาพทางด้านการแสดงของบรรพบุรุษของศิลปินไทย เอกลักษณ์ที่เชิดหน้าชูตาของหนังใหญ่ในขณะนี้ คือ ความเก่าแก่ ความสวยงามของตัวหนัง ซึ่งจะได้แนะนำให้ทราบถึงกรรมวิธีในการทำรูปหนังในเชิงวิทยาศาสตร์ หัตถกรรมและจิตรกรรม ตัวหนังใหญ่เกิดจากการนำหนังสัตว์ที่ตายแล้วฉลุเป็นภาพและลวดลาย ใช้สีระบายเพื่อให้เกิดความสวยงาม หนังใหญ่แต่ละตัวแกะฉลุลายตามเนื้อเรื่องที่แสดง เป็นตัวละครที่มีอยู่ในเรื่องเป็นภาพากต้นไม้ ภูเขา ป่า สระน้ำ ปราสาท ยานพาหนะ ตัวละคร ภาพการต่อสู้ แต่ละตอนของเรื่องมีตัวหนังใหญ่เป็นภาพตัวหนังบรรยายกิริยาอาการคล้ายภาพสไลด์ที่ใช้บรรยายประกอบการอภิปรายเรื่องราวต่าง ๆ

โอกาสหรือเวลาที่แสดงหนังใหญ่นับเป็นมหรสพที่ชาวไทยนำมาแสดงกันมานานหลายร้อยปี ดังปรากฏหลักในสมัยอยุธยา ในช่วงรัชสมัยสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 1 (พระเจ้าอู่ทอง) ปรากฏหลักฐานในกฎมณเฑียรบาลเป็นหนังสือเกิดขึ้นในปี พ.ศ. 1901 ได้บ่งบอกเกี่ยวกับการแสดงหนังใหญ่ไว้ว่า เป็นมหรสพที่ขึ้นหน้าขึ้นตาของไทยในสมัยนั้น ล่วงมาในสมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถมีหลักฐานเกี่ยวกับหนังใหญ่ในกฎมณเฑียรบาล พ.ศ. 2001 จนกระทั่งสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช มีหลักฐานปรากฏมีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้พระมหาราชครูแต่งเรื่องสมุทรโฆษาคำฉันท์ขึ้นเพื่อเล่นหนังเพิ่มเติมจากเรื่องที่เล่นกันมาแต่ก่อน ดังปรากฏไว้ในแผนกหนังสือสมุทรโฆษคำฉันท์ (สันติ แซ่เล้า, 2556) แต่ไม่ปรากฏหลักฐานว่า เป็นวัฒนธรรมของใคร เพราะการแสดงชนิดเดียวกันนี้เผยแพร่อยู่ในทวีปเอเชีย นับตั้งแต่วัฒนธรรมอินเดียและวัฒนธรรมจากอาณาจักรศรีวิชัย การแสดงหนังใหญ่อยังคงนิยมแสดงกันอย่างต่อเนื่องมาถึงสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย รัชกาลที่ 2 มีช่างฝีมือแกะตัวหนังใหญ่ได้สวยงาม วิจิตรบรรจง มีสีสันสวยงามตระการตา เฉพาะชุดพระนครไหว หนังชุดนี้ถูกไฟไหม้ พ.ศ. 2503 การแสดงหนังใหญ่เป็นมหรสพ

ที่เล่นในตอนกลางคืน อุปกรณ์ที่ใช้แสดงมีตัวหนัง ผู้เชิด คณะผู้เล่นวงมโหรีปี่พาทย์ ผู้ร้อง ผู้พากย์ที่นิยมแสดงมากที่สุด คือ เรื่องรามเกียรติ์ โดยเลือกตอนใดตอนหนึ่งเช่นเดียวกับการแสดงโขน

ในการแสดงหนังใหญ่จะมีอุปกรณ์และวิธีการเล่น ได้แก่ แผ่นหนัง เขม่ากันหม้อหรือเถ้าจากกาบมะพร้าว น้ำข้าว ใบผักข้าว สิว มุก สีธรรมชาติ ไม้ไผ่ วิธีการเล่น หนังใหญ่ อันประกอบด้วย

1. ตัวหนัง หมายถึง ตัวหนังที่เกาะฉลุรายตามท้องเรื่องที่กำหนด ใช้ช่างฝีมือแกะสลักกลดลายเชิงจิตรกรรมอันวิจิตรบรรจง

2. ดนตรีประกอบ เป็นการรวมของการแสดงดนตรีวงใหญ่ วงมโหรีปี่พาทย์ ด้วยการบรรเลงทั้งบทร้อง บทพากย์ บทเจรจา

3. คนเชิด อันเป็นศิลปะการแสดงนาฏศิลป์ขั้นสูง ท่วงท่าการเชิดประกอบบทพากย์ บทร้องต้องดำเนินไปอย่างมีลีลาที่จะให้ผู้ชมบังเกิดจินตภาพคล้ายตามอย่างพลัดเพลินสนุกสนาน

ในฐานะที่ผู้เขียนมีประสบการณ์เคยดูหนังใหญ่หรือศิลปะเกี่ยวกับการเชิดการชักมาบ้าง ทำให้เห็นว่าหนังใหญ่ในปัจจุบันยังมีอยู่ตามวัด และพระสงฆ์เป็นผู้มีบทบาทในการอนุรักษ์ไว้ในฐานะที่เป็นมรดกของประเทศไทย จากประสบการณ์เคยไปวัดบ้านดอน จังหวัดระยอง วัดสว่างอารมณ์ จังหวัดสิงห์บุรี (สุพาดา สิริกุดตา, 2557) และหนังใหญ่วัดขนอน จังหวัดราชบุรี ตามข้อมูลที่ได้ศึกษานี้

ในการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมหนังใหญ่ในฐานะเป็นภูมิปัญญา เป็นมรดกของช่วงเวลา และเป็นคุณค่าในเรื่องการแสดงในอดีต อาจทำให้เห็นว่า หนังใหญ่เป็นมรดกสพเก่าแก่ที่นำมาจากประเทศอินเดีย เป็นต้นแบบของการเล่นโขนในปัจจุบัน เข้ามาในไทยตั้งแต่สมัยอาณาจักรศรีวิชัย ตัวหนังใหญ่แกะสลักจากหนังวัวหรือหนังควาย นำมาฉลุเป็นรูปตัวละครเรื่องรามเกียรติ์ จากหนังที่มีตัวละครเล็ก ๆ ได้เพิ่มปราสาท พระราชวัง ต้นไม้ ป่าไม้เข้าไป เพื่อให้สามารถเล่นจบภายในตอนเดียว จึงทำให้แผ่นหนังใหญ่ขึ้นมาก จึงเรียกว่า หนังใหญ่ กระทั่งเผยแพร่สู่พระราชสำนักของไทย เมื่อปี พ.ศ. 2001 ประมาณ 500 กว่าปีมาแล้ว ตรงกับสมัยของสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ (พ.ศ. 1991-2031) สมัยกรุงศรีอยุธยา แล้วเป็นที่นิยมของคนชั้นสูง เล่นในงานของพระมหากษัตริย์ เช่น งานฉลองพระราชสมภพ ก่อนจะมาสู่ชาวบ้านหรือชุมชน

ในส่วนของวัดขนอนเป็นชุมชนหนึ่งที่ได้รับการเผยแพร่มาในสมัยรัชกาลที่ 5 โดยผู้ที่ริเริ่มในสมัยนั้นคือ หลวงปู่กล่อม หรือพระครูศรีทาสุนทร (พ.ศ. 2391-2485 อายุ 94 ปี 72 พรรษา) โดยหนังใหญ่ชุดแรกคือ ชุดหนุมานถวายแหวน ปัจจุบันสร้างรวมทั้งหมด 9 ชุด 313 ตัว ซึ่งถือเป็นสมบัติของวัดที่ได้ร่วมสืบทอดมาและส่งต่อเนื่องมาจนกระทั่งปัจจุบัน

ภาพที่ 2 ผู้ริเริ่มหนังใหญ่วัดขนอน "หลวงปู่กล่อม" (พระครูศรีทาสุนทร) และการอนุรักษ์สืบสาน โดยพระครูพิทักษ์ศิลปาคม (สารานุกรมพระเครื่องลุ่มน้ำแม่กลอง, 2563)

งานศิลปะในหนังใหญ่

หนังใหญ่เป็นสมบัติทางวัฒนธรรมไทย ซึ่งได้รับการยกย่องว่า เป็นการแสดงชั้นสูง เป็นการแสดงที่รวมศิลปะที่ทรงคุณค่าหลายแขนง ได้แก่ ด้านศิลปะการออกแบบลวดลายไทยเชิงจิตรกรรมที่มีความวิจิตรบรรจงผสมกับฝีมือช่างแกะสลักที่ประณีต เมื่อแสดงจะนำศิลปะทางนาฏศิลป์การละครที่เคลื่อนไหวอย่างได้อารมณ์ตามเนื้อเรื่อง ประกอบกับบทพากย์ บทเจรจา บทขับร้อง ดนตรีปี่พาทย์ ทำให้เกิดความเข้าใจในเรื่องราว และให้ทรรศนะทางศิลปะแก่ผู้ชมได้อย่างสมบูรณ์ การแสดงหนังใหญ่จึงมีคุณค่าทางศิลปะสูง และแสดงถึงอัจฉริยภาพของบรรพบุรุษไทยได้เป็นอย่างดี

จากคำบอกเล่าของเจ้าอาวาสวัดขนอน ทำให้ทราบความหมายของคำต่อไปนี้

1. หัตถศิลป์ หมายถึง งานฝีมือ งานช่าง ที่ผ่านกระบวนการแกะสลักหนัง
2. คีตศิลป์ หมายถึง ศิลปะที่มาพร้อมกับดนตรี กล่าวคือ หนังใหญ่ต้องมีดนตรีปี่พาทย์ประกอบเพื่อให้ได้การแสดงท่วงท่า มีจังหวะเชิด ในขณะที่ผู้พากย์จะพูดคำว่า เชิด นัยหนึ่ง คือ การให้จังหวะเพื่อสอดประสานดนตรีเข้าไปให้ได้อรรถรส
3. วรรณศิลป์ว่าด้วยวรรณกรรมหรือการเล่าเรื่อง หนังใหญ่สะท้อนเรื่องราวรามเกียรติ์ ซึ่งเป็นวรรณกรรมที่มาพร้อมกับความเชื่อในสังคมไทยที่ได้รับอิทธิพลจากอินเดียที่ผสมด้วยการเล่าเรื่องอย่างเป็นระบบและก่อให้เกิดคุณค่าทางวรรณศิลป์
4. นาฏศิลป์ การร่ายรำ ท่าประกอบ เมื่อเข้าไปสังเกตจะเห็นว่า นักแสดง นอกเหนือจากการเชิดหนังแล้ว จะต้องแสดงท่าทางประกอบประหนึ่งหนังมีชีวิตพร้อมจะถ่ายทอดเล่าเรื่องให้เห็นความเคลื่อนไหว และขยับเคลื่อนไหวไปข้างหน้าของตัวหนังอย่างเห็นได้ชัดเจน
5. ดุริยางคศิลป์ ดุริยางค์หรือเครื่องดนตรี ซึ่งมีความหมายในแง่ของเครื่องสีตีเป่าที่มนุษย์สร้างขึ้น อันสื่อถึงการร้องเพลงหรือจังหวะลีลาของชีวิต
6. วาบทศิลป์ หนังใหญ่ไม่สมารถที่จะเล่าเรื่องตัวเองได้ ต้องมีคนพากย์หรือคนให้ความหมายของเรื่องหรือการเล่าเรื่องหนังใหญ่ ดังนั้น การพากย์หรือการให้เสียงประกอบจึงเป็นความโดดเด่นและมีความสำคัญอีกประการหนึ่งของหนังใหญ่

ยุทธนา อัมระรงค์ (2559: 75-99) ได้วิจัยเรื่องเปรียบเทียบรูปแบบและองค์ประกอบการแสดงหนังใหญ่ แบบราชสำนักและแบบพื้นบ้าน ซึ่งสะท้อนผลการศึกษาออกมาในรูปแบบของการเปรียบเทียบที่ว่า

“...การแสดงหนังใหญ่แบบราชสำนักที่สืบทอดมายังกรมศิลปากร และแบบพื้นบ้าน ตามรูปแบบของคณะหนังใหญ่วัดขนอน จังหวัดราชบุรี...มีลักษณะที่แตกต่างกัน ได้แก่ 1) การคัดเลือกคนเชิด กรมศิลปากรคัดเลือกจากข้าราชการ ส่วนวัดขนอนคัดเลือกเยาวชนในท้องถิ่น 2) ท่าเต้นและการเชิดหนัง กรมศิลปากรใช้ท่าเต้นที่สืบทอดมาจากกรมมหรสพ เน้นการใช้หน้าหนัง มีหลักการเชิดคล้ายกับการแสดงโขน ส่วนวัดขนอนใช้ท่าเต้นที่สืบทอดกันในท้องถิ่น ซึ่งมีลีลาเฉพาะ 3) ดนตรีประกอบการแสดง ใช้วงปี่พาทย์ไม่แข็งเช่นเดียวกัน แต่กรมศิลปากรมีเครื่องดนตรีพิเศษ 3 ประเภท คือ ปี่กลาง โกร่ง และกลองตั้ง ส่วนวัดขนอนใช้ปี่ในและโกร่ง แต่ไม่ใช้กลองตั้ง 4) เครื่องแต่งกายของคนเชิดมีลักษณะคล้ายกัน แต่วัดขนอนไม่สวมหมวกทูกกระต่าย 5) เครื่องแต่งกายของคนพากย์-เจรจา กรมศิลปากรสวมชุดราชปะแตน ส่วนวัดขนอนแต่งกายเช่นเดียวกับคนเชิด 6) การพากย์-เจรจา กรมศิลปากรแบ่งหน้าที่กันพากย์ตามบทบาท มีแบบแผนและดำเนินเรื่องช้า ส่วนวัดขนอนจะมีลีลาท้องถิ่น ดำเนินเรื่องเร็ว คนพากย์-เจรจาต้องพากย์ได้ทุกบทบาท 7) ทิศทางในการแสดงตรงกันข้ามกัน 8) กรมศิลปากร

ไม่มีผู้กำกับกับการแสดง ส่วนวัดখনอนมีผู้จัดหนึ่งทำหน้าที่คล้ายผู้กำกับกับการแสดง จากการเปรียบเทียบสามารถสรุปได้ว่า องค์ประกอบหลักของการแสดง เช่น ตัวหนัง รูปแบบการแสดงไม่ควรเปลี่ยนแปลง ส่วนองค์ประกอบอื่น ๆ เช่น จอ การให้แสง ดนตรี เครื่องแต่งกาย สามารถเปลี่ยนแปลงได้ตามยุคสมัย...”

แนวทางการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมของวัดในพระพุทธศาสนา

พระครูพิทักษ์ศิลปาคม (นุชิต วชิรวิทย์) เจ้าอาวาสและผู้สืบสานหนังใหญ่วัดখনอนให้ข้อมูลในการศึกษาดูงานว่า หลังจากสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงเห็นคุณค่าของศิลปะการแสดงหนังใหญ่จึงมีพระราชดำริให้ทางวัดช่วยอนุรักษ์หนังใหญ่ทั้ง 313 ตัวไว้ โดยมีมหาวิทยาลัยศิลปากรเป็นผู้สนองพระราชดำริสร้างหนังใหญ่ชุดใหม่แทน และพระราชทานให้ทางวัดখনอนสามารถนำไปใช้ในการแสดงต่อไป โดยทางวัดได้จัดทำพิพิธภัณฑ์หนังใหญ่วัดখনอนขึ้นเพื่อเป็นแหล่งศึกษาเรียนรู้ให้แก่ผู้ที่สนใจเข้ามาศึกษาหนังใหญ่ ที่สำคัญทางวัดได้ฝึกการสอนให้แก่เยาวชน คนในพื้นที่ได้มีโอกาสเข้ามาเรียนรู้และเป็นส่วนหนึ่งของคณะเชิดหนังใหญ่วัดখনอน จนได้รับรางวัลจากองค์กรการศึกษา วิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติหรือยูเนสโก (UNESCO) โดยยกย่องให้เป็น 1 ใน 6 ชุมชนดีเด่นของโลกที่มีผลงานในการอนุรักษ์ฟื้นฟูมรดกวัฒนธรรมเชิงนามธรรม และปี พ.ศ. 2553 ได้รับรางวัล Thailand Tourisms Award ในด้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ด้านศิลปวัฒนธรรมของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) ส่วนการท่องเที่ยวภาคกลางเองก็ได้พยายามผลักดันให้วัดখনอนเป็นแหล่งศึกษาเรียนรู้ศิลปะหนังใหญ่อย่างสมบูรณ์

สำหรับแนวทางในการอนุรักษ์ ทางวัดখনอนได้รับอาสาสมัครผู้ที่มีความตั้งใจ ใจรักและศรัทธาในศิลปะการแสดงหนังใหญ่เข้ามาฝึกหัดกับทางวัด ส่วนมากเป็นคนในพื้นที่เพราะสะดวกในการเดินทางและความต่อเนื่องของการฝึกสอน โดยมีวิทยากรที่มีความรู้ความสามารถหรือปราชญ์ชาวบ้านที่มีความรู้ ความชำนาญมาถ่ายทอดศิลปวัฒนธรรมให้ผู้สนใจหรือเยาวชน ซึ่งเป็นการร่วมสืบสานวัฒนธรรมอันเก่าแก่ของชาติที่นับวันจะถูกกลืนเลือนนี้ให้คงอยู่สืบไป สมาชิกคณะหนังใหญ่วัดখনอนมีทั้งหมด 40-50 คน โดยจัดการเรียนการสอนสำหรับเด็กเยาวชนและสมาชิกใหม่ในช่วงหลังเลิกเรียนทุกวัน และชุดใหญ่จะใช้วันศุกร์และวันเสาร์ในช่วงเวลาว่างในการฝึกสอน ส่วนดนตรีไทยมีการสอนทุกวัน

แนวคิดในการสืบทอดมรดกอันทรงคุณค่าทางด้านวัฒนธรรมให้คงอยู่สืบไป จึงได้ร่วมกันจัดงานเทศกาลหนังใหญ่วัดখনอนขึ้น โดยเริ่มจัดครั้งแรกในปี พ.ศ. 2549 เรื่อยมา และในปีนี้เป็นเทศกาลหนังใหญ่วัดখনอน ครั้งที่ 7 ซึ่งได้จัดขึ้นไปแล้วเมื่อช่วงวันสงกรานต์ที่ผ่านมาที่ลานกลางแจ้งวัดখনอน ตำบลสร้อยฟ้า อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้วยการสนับสนุนจากจังหวัดราชบุรี วัฒนธรรมจังหวัด การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานเพชรบุรี อำเภอโพธาราม องค์การบริหารส่วนตำบลสร้อยฟ้า สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) และวัดখনอน

โดยหนังใหญ่วัดখনอนมีนักท่องเที่ยวและผู้สนใจชมแผ่นหนังวัลลุลาย พาย้อนไปดูวัฒนธรรมแบบดั้งเดิม ถ่ายทอดการดำเนินชีวิตตามวิถีของชาวไทยโบราณ และมีการละเล่นและศิลปะแขนงต่าง ๆ อาทิ การเล่นหนังใหญ่แบบโบราณด้วยการเผาทะลวงไฟ ใช้แสงไฟจากกะลาในการแสดง และการแสดงวัฒนธรรม 4 ภาค อาทิ โขนล้านนา การแสดงหุ่นละครเล็ก หุ่นคน หุ่นกระบอก ดิเก้ริฮู หนังตะลุงจากภาคใต้ ลิเกย้อนยุค ฯลฯ นอกจากนี้ ยังมีการแสดงศิลปะด้านงานฝีมือจากกลุ่มคนราชบุรี เช่น ช่างสิบหมู่ การปั้นหัวโขน การปั้นปูน การแกะสลักไม้ การปั้นโอ่ง ซึ่งผู้เข้าร่วมงานสามารถเลือกซื้อสินค้าไว้เป็นที่ระลึกได้

จากแนวทางที่เกิดขึ้นอาจถอดความแนวทางในการอนุรักษ์เกิดขึ้นจากภาคส่วนต่าง ๆ ได้เข้ามามีส่วนในการสนับสนุนและการอาศัยทุนเดิมที่มีอยู่ก่อนแล้วให้เป็นทุนในการอนุรักษ์ซึ่งจำแนกได้ ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมของภาครัฐ การที่พระวัดมีทุนทางวัตถุ คือ ตัวหนังสือ และองค์ความรู้เฉพาะอยู่แล้ว หน่วยงานภาครัฐ มหาวิทยาลัยได้เข้ามามีส่วนสนับสนุนและส่งเสริมให้เกิดการศึกษาและสะท้อนออกมาเป็นองค์ความรู้และแนวทางดังปรากฏให้เห็นพัฒนาการด้านการการอนุรักษ์อย่างเป็นระบบ
2. การจัดการและบริหารอย่างเป็นระบบ หมายถึง สร้างระบบในการบริหารตัวหนังสือ การจัดแสดง และองค์ประกอบเกี่ยวกับตัวหนังสือให้ชัดเจนยิ่งขึ้น เช่น การอนุรักษ์ในส่วนตัวหนังสือที่จะต้องส่งเสริมให้มีการสืบต่อเรียนรู้และอธิบายได้ รวมทั้งตอก ตัดและอื่น ๆ ทำให้เกิดวิธีการที่เป็นแนวทางในการบริหารตัวหนังสือได้
3. การปลูกจิตสำนึกให้เห็นความสำคัญของศิลปวัฒนธรรม หมายถึง ส่งเสริมให้เยาวชนเห็นคุณค่าและความสำคัญของการประดิษฐ์ทำตัวหนังสือเพื่อประโยชน์ต่อการสืบสานและรักษาวินัยวัฒนธรรมผ่านหนังสือดังที่มีนักเรียนและเยาวชนซึ่งได้มาเรียนรู้และฝึกหัดสืบทอดเรียนรู้การขีดตัวหนังสือ ตอกหนังสือและเป็นส่วนหนึ่งของการอนุรักษ์กับทางวัดขนอน โดยพระครูพิทักษ์ศิลปาคมเป็นผู้ดำเนินการขับเคลื่อนกิจกรรมดังกล่าว
4. การสืบทอด สืบสานและส่งต่ออย่างเป็นระบบ หมายถึง จากการสังเกตและมีส่วนร่วมกับวัดทำให้เห็นทิศทางการบริหารอย่างเป็นระบบที่จะก่อให้เกิดการบริหารศิลปวัฒนธรรมอย่างเป็นระบบภายใต้แนวทางและการจัดการอย่างเป็นระบบ
5. การสร้างมูลค่าเพิ่มทางวัฒนธรรม หมายถึง การจัดพิพิธภัณฑ์เพื่อแสดงตัวหนังสือให้นักท่องเที่ยวได้เข้าชม การจัดแสดงขีดตัวหนังสือตามรอบที่นักท่องเที่ยวได้เข้าชม การสร้างตัวหนังสือเพื่อจัดจำหน่ายเป็นที่ระลึก การจัดสร้างตลาดสินค้าชุมชนภายในวัดขนอน ผสมรวมกับการแสดงทางวัฒนธรรมการแต่งกาย ในทุกวันเสาร์และวันอาทิตย์ และสามารถสร้างค่านิยมร่วมในชุมชนกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จึงทำให้คนที่มาวัดขนอนได้ชมและศึกษาหนังสือใหญ่วัดขนอน ชิมซื้ออาหารพื้นบ้าน ชมการแสดงที่ทางวัดจัดแสดงภายใต้กรอบการท่องเที่ยวและการอนุรักษ์ เป็นต้น

ภาพที่ 3 การศึกษาดูงานของนิสิตสาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
(ถ่ายภาพโดยผู้เขียน เมื่อวันที่ 6 เมษายน พ.ศ. 2561)

สำหรับสิ่งที่ควรเกิดขึ้นในการอนุรักษ์ คือ การทำให้หนังสือใหญ่กลับมามีชีวิต มีศูนย์การเรียนรู้และถูกสืบสานศึกษาจากคนสู่คน จากรุ่นสู่รุ่น จากกิจกรรมสู่กิจกรรม ดังปรากฏในงานวิจัยเรื่องการจัดการเรียนรู้เพื่อ

ส่งเสริมศักยภาพของกลุ่มเป้าหมายเฉพาะในหมู่บ้านคลองโยง ตำบลคลองโยง อำเภอพุทธมณฑล จังหวัด นครปฐม (ศิริณา จิตต์จรัส และจิตตรา มาคะผล, 2556: 189-192) ที่ใช้การศึกษาดูงานและวิจัยอันเป็น เครื่องมือในการอนุรักษ์ดังปรากฏในงานวิจัยที่ว่า

“...นักวิจัยน้อยเรียงร้อยภูมิปัญญาท้องถิ่น ผู้เฒ่าเล่าขาน ลูกหลานเรียนรู้ เชิดชูบ้านมะเกลือ เด็กพาเดิน เพลิดเพลินเรียนรู้สิ่งดี ๆ ที่มีอยู่ และจัดทัศนศึกษาที่วัดขนอน (หนังใหญ่) พิพิธภัณฑ์วัดม่วง และพิพิธภัณฑ์หุ่นขี้ผึ้งสยาม...”

การทำให้หนังใหญ่ถูกสืบสาน มีชีวิตและถูกจดจำผ่านช่วงเวลาต้องอาศัยความพยายามและความ หลากหลายในการบริหารจัดการในองค์กรรวม โดยมีเป้าหมายสร้างองค์ความรู้ กระจายองค์ความรู้ในแนวทาง ของการอนุรักษ์ ประหนึ่งทำให้มีชีวิตกลับมาอีกครั้งหนึ่ง ดังปรากฏในงานวิจัยของสันติ แซ่เล่า (2556) เรื่อง โครงการเสนอแนะการออกแบบภายในหอภาพยนตร์ (องค์การมหาชน) ภายใต้แนวความคิดการศึกษาภูมิ ปัญญาหนังใหญ่ วัดขนอน จังหวัดราชบุรี ที่ศึกษาภูมิปัญญาของหนังใหญ่วัดขนอน จังหวัดราชบุรี เพื่อนำมา ประยุกต์เป็นช่องทางการปรับปรุงออกแบบสภาพแวดล้อมภายในอาคารหอภาพยนตร์ (องค์การมหาชน) ที่ เหมือนนาภูมิปัญญาที่มีมาใช้ประยุกต์ อีกนัยหนึ่งถูกศึกษาและนำมาต่อยอด รวมทั้งบอกถึงที่มา ทำให้หนัง ใหญ่ถูกสืบสานในอีกมิตินอกเหนือจากตัวหนังและการแสดงหนัง ดังนั้น องค์ประกอบเหล่านี้จะเป็นส่วนสำคัญ ในการอนุรักษ์สืบทอดด้วยเช่นกัน

ทิศทางและความอยู่รอดของศิลปะในหนังใหญ่

หากเข้าใจเกี่ยวกับความเป็นศิลปะ จะเห็นว่า ศิลปะมีพัฒนาการในตัวเอง หมายถึง การปรับตนเองให้ สอดคล้องกับช่วงเวลา สอดคล้องกับสมัยกาล รวมถึงการประยุกต์ให้สอดคล้อง จากการไปศึกษาดูงานหนัง ใหญ่มีพัฒนาการปรับตัวเองภายใต้ความเปลี่ยนแปลง อาจจะมีการนำเทคนิคการเล่าเรื่อง การผสมดนตรี รวม ไปถึงการผสมผสานระหว่างเรื่องที่สอดคล้องกับความเป็นท้องถิ่น ดังกรณีปรากฏในตระกูลประเภทหนังตะลุง ที่ผสมผสานกับความเป็นพื้นบ้าน ท้องถิ่นและเทคนิคการเล่าเรื่องที่ผสมผสานไปกับความเป็นสมาชิกของคน นั้น (รณชัย รัตนเศรษฐ, 2560) หรือกรณีหนังป๊อปปี้ (หนังตะลุงอีสาน) ทางภาคอีสาน ก็มีการผสมผสานกับ แนวคิดและผลเชิงประจักษ์ที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับความเป็นหนัง

แนวคิดเรื่องอนุรักษ์ปรากฏในงานวิจัยเรื่องหนังใหญ่วัดขนอน: ภูมิหลัง สภาพการณ์ และการสืบสาน มรดกทางวัฒนธรรม” (วิภาภรณ์ อรุณพลอด, 2561: 210-222) ที่สะท้อนคิดในเรื่องการอนุรักษ์ในงานวิจัยไว้ ว่า

“...หนังใหญ่วัดขนอน ชุมชนที่ปลูกฝังให้เยาวชนในชุมชนมีความรักและรักษา อนุรักษ์สิ่งที่มี ค่าของชุมชน ซึ่งเป็นสมบัติทางวัฒนธรรมไทยที่ได้รับการยกย่องว่า เป็นศิลปะการแสดงชั้นสูง โดยศึกษาความหมายของหนังใหญ่ การเข้ามาของหนังใหญ่ การทำหนังใหญ่วัดขนอน ขึ้นตอนการทำหนังใหญ่ของอดีตและปัจจุบัน ความเชื่อและการสืบสานต่อของชุมชน ดังนั้น จึงพบว่า ชุมชนวัดขนอนมีการให้ความสำคัญกับหนังใหญ่ โดยการดูแลของวัดและการ เชื่อมโยงของโรงเรียน รวมทั้งการปลูกฝังให้เยาวชนในชุมชนมีส่วนร่วมและเรียนรู้ เช่น การทำ หนัง การแสดง รวมทั้งความเชื่อในเรื่องการบูชาครู จึงทำให้หนังใหญ่วัดขนอนเป็นศิลปะที่ ทรงคุณค่าที่ประกอบด้วยศิลปะการออกแบบลวดลายไทย ความประณีตของฝีมือช่าง แกะสลัก ศิลปะทางนาฏศิลป์ รวมทั้งบทพากย์และการขับร้องที่ไพเราะและเป็นแหล่งอนุรักษ์ และเรียนรู้ฝึกฝนศิลปะ ทางด้านการทำตัวหนัง การเชิดหนัง รวมทั้งการแสดงและการสร้าง

บทบาทให้คนในชุมชนได้เรียนรู้โดยการมีส่วนร่วมกับชุมชนและสืบสานเพื่อให้หนังใหญ่เป็นมรดกทางวัฒนธรรม...”

ในงานวิจัยของเปรมรัตน์ ธรรมรัตน์ และธีรศักดิ์ อุ่ณารมย์เลิศ (2553: 140-153) เรื่องการวิเคราะห์คุณค่าและการดำรงอยู่ของศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้าน: กรณีศึกษาหนังใหญ่วัดขนอน อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ที่ศึกษาถึงการดำรงอยู่ของศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้านหนังใหญ่ และนำเสนอแนวทางการสืบทอดศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้านหนังใหญ่ ซึ่งผู้วิจัยได้สะท้อนผลการศึกษาไว้ว่า

“...ศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้านหนังใหญ่วัดขนอนมีคุณค่าที่สำคัญ 2 ด้าน ได้แก่ มีคุณค่าต่อการพัฒนาบุคคลและคุณค่าต่อการพัฒนาสังคม คุณค่าต่อการพัฒนาบุคคลนั้นทำให้ผู้ที่สืบทอดและผู้ชมการแสดงหนังใหญ่ได้รับการส่งเสริมการพัฒนาสติปัญญา การพัฒนาอารมณ์ การพัฒนาจิตใจ การพัฒนาร่างกาย และการปรับตัวทางสังคมทำให้เกิดประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิต ส่วนคุณค่าต่อการพัฒนาสังคมเป็นการส่งเสริมทางด้านการศึกษาในฐานะแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญของชุมชน ส่งเสริมด้านจริยธรรมมีการสอดแทรกข้อคิดในการประพฤติปฏิบัติตนตามหลักศีลธรรมรู้จักความดีความชั่ว ส่งเสริมศิลปะในแขนงต่าง ๆ ทั้งหัตถศิลป์ คีตศิลป์ นาฏศิลป์ วรรณศิลป์ และดุริยางคศิลป์ รวมทั้งเป็นการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจโดยสร้างอาชีพและรายได้ให้แก่ชุมชน สร้างความภูมิใจและความเป็นอัตลักษณ์ของชุมชนและแสดงถึงพลังของชุมชนที่ทำให้เกิดกระบวนการพัฒนาด้วย ปัจจัยที่มีผลต่อการดำรงอยู่ของศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้านหนังใหญ่วัดขนอน ได้แก่ การเรียนรู้และการถ่ายทอดความรู้ศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้านหนังใหญ่ภายในชุมชน มีการปรับตัวทางสังคมทั้งรูปแบบการถ่ายทอดความรู้และการแสดง ชุมชนมีการปฏิสัมพันธ์ร่วมกันเห็นคุณค่าความสำคัญของศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้านหนังใหญ่เกิดความร่วมมือ มีการเผยแพร่และสร้างเครือข่ายแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทางวัฒนธรรม ได้รับการส่งเสริมสนับสนุนจากสังคมภายนอก หน่วยงานองค์กรต่าง ๆ ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในสังคมไทย แนวทางการสืบทอดศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้านหนังใหญ่วัดขนอน อันทำให้ศิลปะหนังใหญ่วัดขนอนสามารถดำรงอยู่คู่กับสังคมไทยอย่างยั่งยืน ได้แก่ ควรมีการสืบทอดโดยจัดตั้งคณะกรรมการบริหารคณะหนังใหญ่วัดขนอนในรูปแบบองค์กร รวบรวมและนำองค์ความรู้หนังใหญ่ มาบูรณาการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในสถานศึกษาจัดทำเป็นหลักสูตรท้องถิ่นให้กับเยาวชน จัดเวทีแลกเปลี่ยนแสดงความคิดเห็นและเพิ่มการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ผ่านช่องทางสื่อต่าง ๆ เพื่อสร้างความตระหนักการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้านในชุมชน”

ดังนั้น หนังใหญ่จึงเป็นจิตวิญญาณของกาลเวลาที่ถูกส่งต่อมาและปรับตัวภายใต้วิถีสังคม จนกลายเป็นส่วนหนึ่งของวิถีไทย ซึ่งทำหน้าที่ประดิษฐ์สร้างทั้งในส่วนของความบันเทิง วัฒนธรรม ความเชื่อ และอัตลักษณ์ผ่านตัวหนังและการจัดแสดง วัดขนอน จังหวัดราชบุรี จึงเป็นวัดที่เข้ามาส่งเสริมการอนุรักษ์หนังใหญ่ ทำให้เกิดการกลับมามีชีวิตของหนังใหญ่อีกครั้งหนึ่ง ทำให้หนังใหญ่ถูกอนุรักษ์ทำให้หนังใหญ่มาเป็นส่วนหนึ่งของตำนานให้กับท้องถิ่นในจังหวัดราชบุรี

หนังใหญ่ในบทความที่ยกมาศึกษานี้สะท้อนให้เห็นถึงภูมิปัญญาของคนในอดีตต่อการสร้างงานศิลปะที่เชื่อมต่อกับแหล่งวัฒนธรรมอื่น ดังปรากฏในอินเดีย อินโดนีเซียและกัมพูชา เป็นต้น นำมาประกอบสร้างจนกระทั่งกลายเป็นอัตลักษณ์หนึ่งของสังคมไทย เป็นมรดกจากรุ่นสู่รุ่นผ่านการสืบทอดรักษาและส่งต่ออย่างเป็นระบบ ดังกรณีที่วัดขนอนได้มีการสร้างพิพิธภัณฑ์ การสอน การแกะตัวหนัง การแสดงเชิดตัวหนัง การ

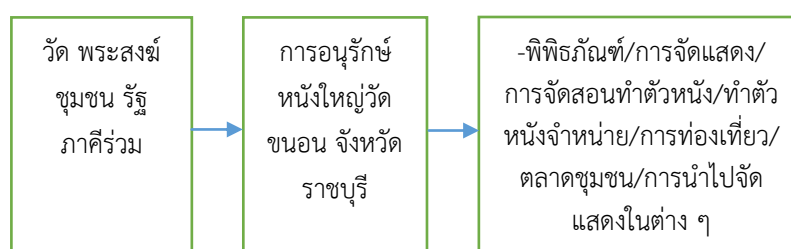
จัดสร้างโรงละครเพื่อจัดแสดง การเปิดตลาดร้อยปีเนื่องประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวที่ผสมรวมการอนุรักษ์อยู่ด้วย โดยสามารถมาเที่ยวชมโรงหนังและพิพิธภัณฑ์ตัวหนังอายุหลายร้อยปีที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรม ซึ่งทำให้เกิดการเรียนรู้ เข้าใจและเห็นความสำคัญเช่นเดียวกับผู้นุรักษ์ที่ผ่านการศึกษา เรียนรู้ถึงความสำคัญของการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นโดยวัดและพระสงฆ์ในพระพุทธศาสนา

อภิปรายผลกรณีศึกษา

จากการศึกษาสะท้อนข้อมูลเกี่ยวกับแนวทางการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมของวัดในพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะกรณีศึกษาพิพิธภัณฑ์หนังใหญ่วัดขนอน จังหวัดราชบุรี ซึ่งนิยามให้เห็นได้ ดังนี้ (1) บทบาทพระสงฆ์และวัดกับการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม (2) ศิลปวัฒนธรรมของชาติถูกสร้างกลไกให้เกิดการสืบทอดรักษาโดยอนุชนคนรุ่นต่อรุ่น (3) หนังใหญ่สะท้อนถึงอัตลักษณ์ของชาติพันธุ์ในวิถีแบบไทย (4) ศิลปะเพื่อความบันเทิงในรูปแบบสุนทรียะที่ผ่านการทวนสอบของช่วงเวลาจนกระทั่งปัจจุบัน (5) ค่านิยมและคุณค่าเวลาที่เปลี่ยนผ่านจากช่วงหนึ่งสู่ช่วงหนึ่งจนกลายเป็นส่วนหนึ่งของสังคมไทย เป็นการรักษาสืบต่อให้กับอนุชนคนรุ่นต่อไปได้มีความรู้ความเข้าใจต่อศิลปวัฒนธรรมแขนงนี้ ซึ่งแนวคิดที่ยกมาเป็นส่วนหนึ่งในงานศึกษาของเปรมรต์มี ธรรมรัตน์ และธีรศักดิ์ อุ่ออารมย์เลิศ (2553: 140-153) ในงานของพระสมุห์ติเรก อติเรกสุโภ (งามกาละ) (2560) สันติ แซ่เล่า (2556) พงศ์กฤต นันทนากรณ์ (2564) รวมถึงงานของวิภากรณ์ อรุณพลอด (2561) ได้สะท้อนผลการศึกษาภายใต้กรอบของหนังใหญ่กับการอนุรักษ์อันเป็นสิ่งสำคัญและมีความจำเป็นอย่างยิ่ง

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ที่เกิดจากการศึกษาทำให้เห็นว่า พระสงฆ์ได้มีบทบาทในการอนุรักษ์ โดยมีวัดเป็นสถานที่ตั้งในการทำการอนุรักษ์ และในเวลาเดียวกันวัด พระสงฆ์ ชุมชน หน่วยงานภาครัฐได้เข้าไปเป็นกลไกร่วมในการส่งเสริมให้เกิดทั้งในส่วนของพิพิธภัณฑ์หนังใหญ่วัดขนอน การฝึกหัดเชิดหนังใหญ่โดยวัด มีนักเรียนและเยาวชนเข้าไปเป็นส่วนสนับสนุน มีการจัดแสดงหรือการส่งเสริมให้เกิดการแสดงในวัดและสถานที่ต่าง ๆ ทั่วประเทศ รวมไปถึงการจัดสร้างตลาดชุมชนเพื่อชักนำให้ประชาชนเข้ามาใช้บริการศึกษาและชมศิลปวัฒนธรรมที่เกี่ยวกับหนังใหญ่ภายในวัดและภายในชุมชนที่เกิดขึ้น ดังแผนภาพสรุปได้ ดังนี้

ภาพที่ 4 แนวทางการอนุรักษ์หนังใหญ่ของวัดขนอน จังหวัดราชบุรี

บทสรุป

หนังใหญ่เป็นศิลปะที่ควรอนุรักษ์และศึกษา ในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาดูงานได้สะท้อนให้เห็นว่า พระสงฆ์ยังคงมีบทบาทในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม วัดและพระสงฆ์เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของการอนุรักษ์และทำให้หนังใหญ่กลับมามีชีวิตอีกครั้ง ทั้งในส่วนของการใช้สถานที่ที่เป็นที่อนุรักษ์ในการเก็บตัวหนังทำเป็นพิพิธภัณฑ์จัดแสดงตัวหนัง มีการอนุรักษ์สืบสานในส่วนของการจัดแสดงฝึกหัด และทำให้หนังกลับมา

โดดเด่นในวิถีทางวัฒนธรรม โดยมีวิถีทางศาสนา วัด พระสงฆ์และชุมชนเป็นเครื่องประคองซึ่งกันและกันไว้ เพื่อประโยชน์ในเชิงการอนุรักษ์สืบทอดมรดกทางวัฒนธรรมหนึ่งใหญ่ของไทย

เอกสารอ้างอิง

- กันทิยา ธาณี และกนกศักดิ์ ธาณี. (2558). แสบทม: กระบวนการสร้างสรรค์หนึ่งใหญ่ของชาวเสียมเรียบ ประเทศกัมพูชา. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี*. 6 (2), 9-36.
- ชลดา เรืองรักษ์ลิขิต. (2560). ลักษณะและบทบาทความสำคัญของสุรัสตถาติในสมุทรโฆษคำฉันท์. *วารสารมนุษยศาสตร์*. 14 (1), 17-54.
- เปรมรัศมี ธรรมรัตน์ และธีรศักดิ์ อุณารมย์เลิศ. (2553). การวิเคราะห์คุณค่าและการดำรงอยู่ของ ศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้าน: กรณีศึกษาหนึ่งใหญ่วัดขนอน อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี. *วารสารศิลปการศึกษาศาสตร์วิจัย*. 1 (2), 140-153.
- พงศ์กฤต นันทนากรณ์. (2564). การศึกษาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมจังหวัดราชบุรี กรณีศึกษาวัดขนอนหนึ่งใหญ่. *วารสารศิลปศาสตร์และอุตสาหกรรมบริการ*. 4 (1), 168-181.
- พระสมุห์ติเรก อดิเรกสุโข (งามกาละ). (2560). *การบริหารจัดการงานสาธารณสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี*. สารนิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พันพิสสา รูปเทียน. (2558). หนึ่งใหญ่ร่วมสมัยวัดบ้านดอน: อัตลักษณ์ที่ภาคภูมิและยั่งยืน. *วารสารอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*. 44 (1), 135-187.
- ยุทธนา อัมระรงค์. (2559). เปรียบเทียบรูปแบบและองค์ประกอบการแสดงหนึ่งใหญ่ แบบราชสำนักและแบบพื้นบ้าน. *ศิลปกรรมสาร มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์*. 11 (2), 75-99.
- รณชัย รัตนเศรษฐ. (2560). วัฒนธรรมดนตรีกับวิถีชีวิตในท้องถิ่นภาคตะวันออกเฉียงใต้: กรณีศึกษาหนึ่งใหญ่คุณะรักษ์ตะลุง จังหวัดตราด. *วารสารดนตรีรังสิต*. 12 (2), 111-126.
- รัตนพล ชื่นคำ. (2558). บทพากย์-เจรจาหนึ่งใหญ่วัดบ้านดอน จังหวัดระยอง: มรดกวรรณคดีการแสดงของชาวบ้าน. *วารสารไทยศึกษา*. 10 (2), 39-61.
- วณัญญ์ ศรีนิล. (2559). การศึกษาเปรียบเทียบการแสดงกลองของอินเดียและการแสดงโขนของไทย. *วารสารวิเทศศึกษา*. 6 (2), 208-226.
- วราภรณ์ บุญประสิทธิ์. (2557). ความเชื่อและพิธีกรรมในการแสดงหนึ่งใหญ่วัดบ้านดอน จังหวัดระยอง. *วารสารมนุษยศาสตร์ ฉบับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยรามคำแหง*. 3 (1), 94-101.
- วิภาภรณ์ อรุณพลอด. (2561). หนึ่งใหญ่วัดขนอน: ภูมิหลัง สภาพการณ์ และการสืบสานมรดกทางวัฒนธรรม. *วารสารวิชาการนวัตกรรมสื่อสารสังคม*. 6 (2), 210-222.
- ศิริณา จิตต์จรัส และจิตตรา มาคะผล. (2556). การจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมศักยภาพของกลุ่มเป้าหมายเฉพาะในหมู่บ้านคลองโยง ตำบลคลองโยง อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม. *พินเนศวร์สารบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่*. 9 (2), 189-192.
- สันติ แซ่เล่า. (2556). *โครงการเสนอแนะการออกแบบภายในหอภาพยนตร์ (องค์การมหาชน) ภายใต้แนวความคิดการศึกษาภูมิปัญญาหนึ่งใหญ่ วัดขนอน จังหวัดราชบุรี*. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศิลปากร.

- สารานุกรมพระเครื่องลุ่มน้ำแม่กลอง. (11 ตุลาคม 2563). *ประวัติและวัตถุมงคลหลวงปู่กล่อม วัดขนอน พระเกจิผู้สร้างหนังใหญ่โบราณของไทย*. สืบค้นเมื่อ 10 มีนาคม 2564, จาก <https://www.pra-maeklong.com/2020/09/watkanon.html>
- สุพาดา สิริกุดตา. (2557). แนวทางการสร้างมูลค่าเพิ่มของแหล่งท่องเที่ยวและผลิตภัณฑ์ท่องเที่ยวของจังหวัดสิงห์บุรี ประเทศไทย. *วารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ*. 17 (1), 215-230.
- อนุกุล โรจนสุขสมบูรณ์. (2542). *การเชิดหนังใหญ่วัดสว่างอารมณ์ จังหวัดสิงห์บุรี*. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Brandon, J. R. (2009). *Theatre in Southeast Asia*. MA: Harvard University Press.
- Chen, Fan Pen Li. (2007). *Chinese Shadow Theatre: History, Popular Religion, and Women Warriors*. London: McGill-Queen's University Press.
- Dolby, W. (1978). The Origins of Chinese Puppetry. *Bulletin of the School of Oriental and African Studies, University of London*. 41 (1), 97-120.
- Kravel, P. T., et al. (2018). *Sbek Thom: Khmer Shadow Theater*. New York: Cornell University Press.
- Kusumanugraha, S, et al. (2011). An Analysis of Indonesian Traditional "Wayang Kulit" Puppet 3D Shapes Based on Their Roles in the Story. *Proceedings of the 2011 Second International Conference on Culture and Computing*. On 20-22 October. pp. 147-148.
- Lopes, R. O. (2016). A New Light on the Shadows of Heavenly Bodies: Indian Shadow Puppets from still Paintings to Motion Pictures. *Religion and the Arts*. 20 (1-2), 160-196.
- Ness, E C. V and Shita, P. H. (1980). *Javanese Wayang Kulit: An Introduction*. New York: Oxford University Press.

ชุมชนขนมจีน: พลวัตทางเศรษฐกิจและสังคมผ่านการทำขนมจีนในช่วงปี พ.ศ. 2470-2564

บุญยก ดลกุล¹*, ภาณุภัทร บุญสินธ์², อนุลักษณ์ กุลสิงห์³

หลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

Khanom-jeen Community: Economic and Social Dynamics through

Making the Kanom-jeen Recipe in the Era of B.E. 2470-2564

Punyakorn Donkun¹*, Panupat Boonsin², Anulak Gungsing³

Bachelor of Arts Program in History, Faculty of Humanities and Social Sciences,

Mahasarakham University

Article Info

Vol. 2 No. 1 (Jan-Apr 2022)

Academic Article

Article History:

Received 12 Sep 2021;

Revised 31 Jan 2022;

Accepted 13 Feb 2022

คำสำคัญ:

ชุมชนขนมจีน;

พลวัตทางเศรษฐกิจ;

พลวัตทางสังคม

Corresponding Author,

E-mail: poonyakon33

@gmail.com*

Keywords:

Khanom-jeen Community;

Economic Dynamics;

Social Dynamics

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์มุ่งเน้นศึกษาความเป็นมาของการทำขนมจีน เศรษฐกิจ และสังคมของหมู่บ้านขนมจีน ภายใต้ภาพสะท้อนบริบทและวิถีการทำขนมจีนของคนในชุมชนในช่วงปี พ.ศ. 2470-2564 โดยใช้วิธีการศึกษาจากประวัติศาสตร์ บอกเล่าและสังเกตในพื้นที่จริงมาวิเคราะห์เรียบเรียงและสังเคราะห์เป็นงานเขียนจากการศึกษาพบว่า ในปี พ.ศ. 2500 หลังจากที่นางสังเวียน แสงชัย ได้ย้ายเข้ามาอยู่ในหมู่บ้าน พร้อมกับการเผยแพร่กรรมวิธีทำขนมจีน ทำให้ขนมจีนได้แพร่หลายและทำเพื่อการค้าขายในเวลาต่อมา กระทั่งได้นำเครื่องมือสมัยใหม่เข้ามาช่วยผลิตและพัฒนาการทำขนมจีนตามยุคสมัย ทำให้เกิดการแข่งขันทางการตลาดมากขึ้นและต้องใช้ต้นทุนในการผลิตสูง อีกทั้งหน่วยงานรัฐไม่ได้ยื่นมือเข้ามาช่วยเหลือกลุ่มคนทำขนมจีนจนส่งผลให้คนทำขนมจีนลดน้อยลง องค์ความรู้ใหม่จากการศึกษานี้พบว่า 1) ขนมจีนได้เข้ามามีบทบาทในหมู่บ้านภายหลังการเข้ามาของนางสังเวียน แสงชัย จนเกิดเป็นการสร้างอัตลักษณ์ให้กับหมู่บ้านในเวลาต่อมา 2. การทำขนมจีนขายเป็นตัวกระตุ้นเศรษฐกิจของชุมชน จากเดิมมีเพียงการทำนาข้าวและปั้นหม้อ เมื่อขนมจีนเข้ามาได้กลายเป็นอาชีพและแหล่งเศรษฐกิจหลักของคนในชุมชน 3. การขนมจีนได้กลายเป็นตัวเชื่อมความสัมพันธ์ของคนในหมู่บ้านในการรวมตัวทำขนมจีนในงานประเพณีต่าง ๆ และภายหลังเกิดเป็นการแข่งขันเป็นความสัมพันธ์เชิงธุรกิจ

Abstract

This article aims to focus on the history of Khanom-jeen making, economy, and society of Khanom-jeen Village under the reflection of the context and procedure for making Kanom-jeen of the people in the community during the years 1927-2021 by using a study the telling history and observation in the real area and then analyze, compile, and synthesize into writing. The study is found that in 1957, after Mrs. Sangween Saengchai migrated to the village with procedure for making Khanom-jeen it was popular and produced for

selling later until villagers brought the modern tools to produce and develop Khanom-jeen in a modern-day procedure. It caused more market competition and required high production costs. In addition, government agencies did not reach out to help people who made Khanom-jeen. As a result, the number of people who cooked Khanom-jeen had decreased. The body of knowledge from this study indicates that 1) it can be seen that Khanom-jeen has played a role in the village after the arrival of Sangwien Saengchai until it creates an identity for the village later; 2) making Khanom-jeen for selling encourages community's economy, in the past the villagers only made a farm and pots when Khanom-jeen procedure was produced in village, it became a career and main economic source of people in the community; and 3. Khanom-jeen has become a connection among the villagers to make Khanom-jeen together in various traditional festivals and after that it becomes the competition with a business relationship.

บทนำ

ขนมจีนเป็นผลิตภัณฑ์จากข้าวที่มีผู้นิยมรับประทาน ซึ่งสามารถพบได้ทั่วไปในประเทศไทยตั้งแต่ชนบทถึงเมืองใหญ่ จากหาบเร่แผงลอยถึงร้านอาหาร ภัตตาคาร โรงแรม และงานบุญพิธี ขนมจีนจึงเป็นอาหารที่คนไทยขาดไม่ได้ การที่ขนมจีนเป็นที่นิยมกันอย่างกว้างขวาง เนื่องจากเป็นผลิตภัณฑ์ที่ปรุงรสได้หลายแบบ ทำให้ไม่เบื่อที่จะรับประทาน นอกจากนี้ ยังปรับวิธีการปรุงรสชาติให้เข้ากับการรับประทานของท้องถิ่นได้ดี (ณรงค์ นิยมวิทย์, 2528)

การผลิตขนมจีนในอดีตอาศัยความมีน้ำใจ ความรัก ความเอื้ออาทรต่อกันของคนในชุมชน การผลิตขนมจีนในอดีตถือเป็นกิจกรรมหนึ่งที่ส่งเสริมความสามัคคีของชุมชน ซึ่งต่างกับปัจจุบันที่คนต้องการความสะดวกสบาย จึงขาดการสืบทอดวิธีการผลิตขนมจีนแบบพื้นบ้าน โดยมายึดวิธีการผลิตขนมจีนแบบคนทำไม่ได้กิน คนกินไม่ได้ทำ ประกอบกับปัจจุบันมีเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาช่วยและใช้แบ่งสำเร็จรูปในการผลิตขนมจีนจำหน่าย โดยมีขั้นตอนการผลิตแบบพื้นบ้านผสมผสานกับการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ เพื่อให้สามารถผลิตได้รวดเร็วและมีปริมาณมากเพียงพอต่อการจำหน่าย ซึ่งรสชาติของขนมจีนยังคงเหนียว นุ่ม สด ไม่แตกต่างจากขนมจีนพื้นบ้านดั้งเดิมมากนัก (อัจฉริ จันทมูล และบุญชู ศรีเวียงยา, 2550)

บ้านขนมจีนตั้งอยู่ที่ตำบลโคกพระ อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม ห่างจากอำเภอมหาสารคาม จังหวัดมหาสารคาม เป็นระยะทาง 23 กิโลเมตร ซึ่งการเดินทางใช้ทางหลวงหมายเลข 213

เมื่อประมาณปี พ.ศ. 2470 นายเขียว เรืองศรีมัน นางบัว นิดอ่อน นายมี ทองรัตน์ นายสังข์ นางคำ นายเอก นางทองอยู่ ศรีดำ นายทวี ศรีจันงค์ นายเป๊ะ เรืองศรีมัน นายชู เรืองศรีมัน นายปลื้ม เรืองศรีมัน และนายคง หลงพิมาย ได้อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานในหมู่บ้านแห่งนี้ ซึ่งแต่เดิมชื่อว่า บ้านคุ่มน้อย (สกุณา พานชมภู, 2545) หมู่บ้านแห่งนี้ประกอบอาชีพหลัก คือ การทำนา ทำให้มีทรัพยากรที่สำคัญของชุมชน คือ ข้าว ซึ่งนอกจากจะเป็นอาหารหลักที่ใช้บริโภคทุกวันแล้ว ยังสามารถใช้แปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์อาหารต่าง ๆ ขนมจีนเป็นผลิตภัณฑ์หนึ่งที่ผลิตจากข้าว เป็นอาหารที่รับประทานร่วมกับน้ำยาหรืออาหารชนิดอื่น การผลิตขนมจีนของชาวบ้านคุ่มน้อยในตำบลโคกพระจึงเป็นอาชีพที่สามารถสร้างรายได้ให้แก่ผู้ผลิตอย่างยั่งยืน ทั้งยังเป็นการ

เพิ่มมูลค่าของผลิตภัณฑ์ข้าว เพราะขนมจีนเป็นอาหารที่ยังคงผูกพันกับวิถีชีวิตของคนอีสานมายาวนาน โดยเฉพาะในงานเทศกาลต่าง ๆ ล้วนมีขนมจีนเป็นอาหารหลักเสมอ ถึงแม้ขนมจีนจะเป็นอาหารพื้นบ้านที่นิยมบริโภคกันอย่างแพร่หลาย การผลิตขนมจีนสามารถพัฒนาไปสู่ระดับอุตสาหกรรมขนาดย่อมหรืออุตสาหกรรมครัวเรือนได้เป็นอย่างดี

ดังนั้น ผู้ศึกษาจึงมีความสนใจศึกษาพลวัตทางเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนขนมจีนที่สะท้อนพัฒนาการการทำขนมจีนซึ่งถือเป็นอุตสาหกรรมระดับครัวเรือนของชาวบ้าน พร้อมทั้งศึกษาสภาพปัจจุบันของหมู่บ้านขนมจีน อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม

เนื้อเรื่อง

พลวัตทางเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนขนมจีนในช่วงปี พ.ศ. 2470-2510

สภาพเดิมของบ้านคุ่มน้อยหรือบ้านขนมจีน มีลักษณะเป็นพื้นที่รกร้าง เป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่านานาชนิด ดินมีความอุดมสมบูรณ์เหมาะแก่การเพาะปลูก แต่บางแห่งเป็นดินทรายเก็บน้ำไม่ได้ดี เพาะปลูกได้ผลผลิตน้อย แต่ชาวบ้านที่อพยพเข้ามาอยู่อาศัยก็มีความพยายามปรับปรุงดินเพื่อที่จะทำให้สามารถเพาะปลูกพืชผลตามที่ต้องการ มีแหล่งน้ำที่สามารถใช้ในการทำการเกษตรได้ มีหนองบัวสามารถใช้ในการเกษตรและการประมงได้เพราะเป็นแหล่งน้ำที่มีความอุดมสมบูรณ์ ทั้งยังมีแร่เกลือที่สามารถต้มเป็นบ่อเกลือเล็ก ๆ ใช้ในการบริโภค ประชากรในหมู่บ้านส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นอาชีพหลัก บางส่วนทำงานรับจ้างทั่วไป ค้าขายบ้าง รับราชการบ้าง เป็นต้น และยังมีการเลี้ยงสัตว์ คือ โค กระบือ สุกร เป็ด ไก่ เป็นต้น ดังคำให้สัมภาษณ์ที่ว่า

“...แต่ก่อนพื้นที่มันรก เป็นป่าเป็นดง จนคนกะเจ้าอพยพเข้ามาถางป่า สร้างบ้านสร้างเมือง คนแต่ก่อนเขาจะเฮ็ดอาชีพชาวไร่ชาวนา บ้างคนพื้นกะรับจ้าง รับราชการ ค้าขายไปจั่งสันละ...” (เที่ยง มุมกลาง, 2564)

สาเหตุที่ได้ชื่อว่า บ้านคุ่มน้อย เพราะมีชาวบ้านอพยพเข้ามาอยู่อาศัยบริเวณบ้านคุ่มน้อยประมาณ 10 ครัวเรือน จึงได้ชื่อว่า บ้านคุ่มน้อย ในช่วงแรกชาวบ้านในชุมชนได้ปันหม้อดินขาย เอาใส่เกวียนไปขายตามที่ต่าง ๆ ยังไม่ได้รู้จักการทำขนมจีนแต่อย่างใด เพียงแต่ได้ยืมชื่อและเคยกินอยู่บ้างตามงานบุญใหญ่ประจำหมู่บ้าน ดังคำให้สัมภาษณ์ที่ว่า

“...แต่ก่อนได้ชื่อว่า บ้านคุ่มน้อย เพราะคนมันมาอยู่น้อย คนในหมู่บ้านกะปันหม้อขายนี้ละ แต่ก่อนข้าวปั้นกะได้ยืมชื่อ กับเคยกินยามมีบุญมีงานชื่อ ๆ เฮ็ดบ่ทันเป็นดอก...” (วิจิตร เหล่าเคน, 2564)

แต่ภายหลังประมาณปี พ.ศ. 2500 ครอบครัวของนางสังเวียร แสงชัย ซึ่งเป็นคนจังหวัดสุพรรณบุรี ได้มาแต่งงานกับหนุ่มชาวตำบลโคกพระ นางสังเวียรมีความรู้ในการทำขนมจีน จึงเป็นผู้บุกเบิกทำขนมจีนในหมู่บ้านแห่งนี้เป็นคนแรก การทำขนมจีนช่วงแรกเป็นเพียงการทำในช่วงบุญใหญ่ เช่น ประเพณีบุญผ้าเหวด บุญบั้งไฟ และเป็นการทำกินภายในครัวเรือนเท่านั้น เมื่อมีงานบุญจะบอกลูกหลานในหมู่บ้านให้มารวมกลุ่มทำขนมจีนเพื่อสร้างสัมพันธ์ไมตรีของคนในหมู่บ้าน โดยมีทั้งชายทั้งหญิงและเด็กเล็กมาช่วยกัน แบ่งหน้าที่ตำแหน่งกันทำ โดยอาศัยความสมัครสมานสามัคคีเป็นอย่างมาก ดังคำให้สัมภาษณ์ที่ว่า

“กะพอแต่นางสังเวียร แสงชัย มาเอาผัวอยู่บ้านนี้ พื้นกะเป็นคนพาเฮ็ดข้าวปั้น ยามมีบุญมีงานคนกะมาตุ้มมาโฮมช่วยกันเฮ็ด” (ทองจันทร์ เหล่าเคน, 2564)

วิธีการทำจะเป็นวิธีแบบพื้นบ้าน โดยหมักข้าวทิ้งไว้ประมาณ 7 วัน จนข้าวเปื่อยและมีสีคล้ำเล็กน้อย แล้วนำไปตำโดยใช้ครกกระเดื่องเพื่อทำเป็นแป้ง เอาแป้งไปนึ่งให้สุก จึงเอามานวดโดยใช้ “โหมหรือบม” เป็นภาชนะรองรับการนวดแป้ง นวดแป้งทำข้าวปั้นต้องนวดด้วยมือ ขณะนวดต้องเอาน้ำพรมเป็นระยะ ๆ นวดจนแป้งเนียนสนิท มีลักษณะเหนียวหนืด จากนั้น จึงนำไปบีบ เมื่อแป้งขนมจีนถูกบีบ เส้นขนมจีนก็จะโรยลงในหม้อน้ำที่ต้มเดือด สุกเป็นเส้นข้าวปั้น จึงตักขึ้นจากหม้อเออลงแช่ในภาชนะใส่น้ำเย็น แล้วเอามือลงจับเส้นขนมจีนขึ้นจากน้ำ เอามาวางเป็นวง ๆ

การหาไม้มาก่อไฟจะไปหาในป่าโคก เพราะแต่ก่อนพื้นที่ยังเป็นป่าโคก บ้างก็ไปหาไม้ในพื้นที่ดอนปู่ตา ซึ่งต้องบอกกล่าวปู่ตาส่งศักดิ์สิทธิ์ว่า ชาวบ้านจะเอาไม้ไปใช้ทำฟืนก่อไฟ ทำขนมจีนถวายวัดทำบุญ

ส่วนพันธุ์ข้าวที่ใช้ทำแป้งขนมจีนเป็นข้าวเจ้าพันธุ์แดงและข้าวเจ้าเขียวเสวย เพราะเป็นพันธุ์พื้นบ้านหาได้ง่ายและเวลานำมาทำแป้งขนมจีนให้ความเหนียวนุ่ม ข้าวหอมมะลิจะไม่นิยมเพราะเวลานำมาทำแป้งแล้วจะละ ยากต่อการทำเส้นขนมจีน ดังคำให้สัมภาษณ์ที่ว่า

“วิธีเฮ็ดในตอนแรก กะเป็นแบบพื้นบ้านเฮานี้ละ ยามไปหาฟืนหาไม้ กะเข้าไปในป่าโคกเก็บเอา ถ้าไปที่ดอนปู่ตา เฮากะขอเอา บอกเพิ่น พันธุ์ข้าวที่ใช้กะเป็นพันธุ์พื้นบ้าน ข้าวหอมมะลิบ่ค่อยใช้ ย้อนว่ามันละยามเอามาเฮ็ดเส้นข้าวปั้น” (ทองจันทร์ เหล่าเคน, 2564)

หลังจากการบุกเบิกทำขนมจีนในหมู่บ้านของนางสังเวียร แสงชัย ราวปี พ.ศ. 2500 ทำให้ชาวบ้านเริ่มหันมาสนใจทำขนมจีนมากขึ้น เป็น 5-6 หลังคาเรือน จากที่ชาวบ้านปั้นหม้อขายก็ได้เปลี่ยนมุมมอง หันมาทำขนมจีนเพราะให้เหตุผลว่า การปั้นหม้อดินต้องใช้เวลานาน และกว่าจะได้ใส่เกวียนไปขายก็ใช้เวลานาน อีกทั้งยังทำยาก ทำให้ขนมจีนกลายมาเป็นอีกหนึ่งทางเลือกในการประกอบอาชีพ เพราะใช้เวลาทำน้อยกว่าการปั้นหม้อ อีกทั้งยังขายได้ง่ายกว่า ดังคำให้สัมภาษณ์ที่ว่า

“ตะผัดยายสังเวียร เลาพาเฮ็ด คนกะเริ่มเซาปั้นหม้อ มาเฮ็ดข้าวปั้น ย้อนว่าเฮ็ดหม้อมันใช้เวลาดู่นกว่าสิแล้ว กัวยามไปขายกะโดนคือกัน บ่คือข้าวปั้น เฮ็ดง่าย ขายกะง่าย” (ทองจันทร์ เหล่าเคน, 2564)

การไปขายขนมจีนในชุมชนเริ่มประมาณ ปี พ.ศ. 2510 ซึ่งคนในชุมชนเริ่มเดินขายตามหมู่บ้าน ทั้งในบ้านตัวเองและหมู่บ้านละแวกใกล้เคียง มีทั้งการขายเป็นเงินและการแลกข้าว บ้านบางหลังที่ลูกอยากกินขนมจีน ไม่อยากเสียเงินซื้อก็จะนำข้าวออกมาแลก 1-2 ชัน หากใครไม่อยากแลกข้าวก็จะซื้อขายเป็นเงิน ช่วงนั้นขายขนมจีนราคากิโลกรัมละ 1 บาท

การขายจะหาบใส่ไม้คานและจับกลุ่มเดินไปตามหมู่บ้านต่าง ๆ ประมาณกลุ่มละ 5-7 คน บางคนก็ขึ้นรถไปขายที่จังหวัดร้อยเอ็ด หรือที่อำเภอขามเฒ่า จังหวัดกาฬสินธุ์ จะไปเช้าเย็นกลับ ตั้งแต่เวลา 02.00 น. กลับประมาณ 16.00 น. หากขายไม่หมดก็จะนำมาขายในหมู่บ้านต่อ หรือหากมีงานบุญในหมู่บ้านใกล้เคียง ก็จะมีชาวบ้านมาสั่งให้ทำตามจำนวนกิโลกรัมที่ตนต้องการ จากนั้น ก็จะมารับเองภายหลัง ดังคำให้สัมภาษณ์ที่ว่า

“ยามไปขาย เฮากะหาบใส่ไม้คานไปขาย นำบ้านนั้นบ้านนี้ ไปนำรถแวน ย่างไปแวน ไปเช้ากลับ แลง ตันตี 2 กลับมากะ 4 โมงแลง ขายกิโลละ 1 บาท บางคนเพิ่นกะแลกข้าว บ้างบ้านมีบุญมีงานกะมาสั่งไว้” (ทองจันทร์ เหล่าเคน, 2564)

จากที่กล่าวมาข้างต้น พัฒนาการช่วงแรกในช่วงปี พ.ศ. 2470-2510 คนในหมู่บ้านหมู่บ้านขนมจีนยังไม่รู้จักการทำขนมจีนมากนัก เพราะยังเป็นช่วงก่อตั้งหมู่บ้านและอาชีพส่วนใหญ่เป็นการปั้นหม้อขายและเป็น

เกษตรกร กระทั่งถึงช่วงปี พ.ศ. 2500 จึงได้เรียนรู้และรู้จักการทำขนมจีน โดยนางสังเวียร แสงชัย เป็นคนริเริ่มในหมู่บ้าน จนชาวบ้านหันมาให้ความสนใจทำขนมจีนมากขึ้น และพันธุ์ข้าวที่ใช้ในการทำขนมจีนในช่วงแรกมี 2 พันธุ์ คือ พันธุ์ข้าวเจ้าแดงและพันธุ์ข้าวเจ้าเขียวเสวย เพราะเป็นพันธุ์ข้าวที่หาได้ง่าย และชาวบ้านก็ปลูกไว้เพื่อยังชีพอยู่แล้ว จึงทำให้ง่ายต่อการจัดหา ส่วนวิธีการทำยังเป็นแบบดั้งเดิมที่มีทั้งการตำข้าวทำเป็นแป้ง การต้มแป้ง การบีบเส้นด้วยมือ และการแบ่งงานทำเป็นสัดส่วน การหาไม้ทำฟืนก่อไฟจะไปเป็นกลุ่มตามป่าโคกในหมู่บ้าน และต้องบอกสิ่งศักดิ์สิทธิ์เป็นครั้งคราวในการเข้าป่า

จากเดิมที่ที่เป็นการทำไว้กินเองภายในครอบครัวและการรวมกลุ่มกันทำประกอบงานประเพณีต่าง ๆ ของหมู่บ้าน ก็กลายเป็นการทำขนมจีนเพื่อขายและกลายเป็นอาชีพหลักของคนในหมู่บ้าน การขายในช่วงแรกเป็นการหาบเร่ไปขายตามหมู่บ้านใกล้เคียงก่อน ต่อมาได้ไปขายในพื้นที่ต่างจังหวัด เช่น อำเภอยางตลาด จังหวัดกาฬสินธุ์ จังหวัดร้อยเอ็ด การไปขายจะไปเป็นกลุ่ม ครั้งละ 5-7 คน และขายแบบไปเช้าเย็นกลับ ไม่มีค้างคืนตามสถานที่ต่าง ๆ ในช่วงแรกนี้เป็นการทำขนมจีนที่เรียบง่าย ไม่มีความซับซ้อนมากนัก ชาวบ้านในชุมชนล้วนมีความสมัครสมานสามัคคีเป็นอย่างมาก จะเห็นได้จากการที่ชาวบ้านได้ช่วยเหลือกันในด้านต่าง ๆ ดังที่กล่าวมาข้างต้น

ชื่อหมู่บ้านที่ถูกเปลี่ยนกับวิถีชีวิตที่แปรผันในช่วงปี พ.ศ. 2510-2540

บ้านขนมจีนเดิมชื่อว่า บ้านคุ่มน้อย ภายหลังการทำขนมจีนของคนในหมู่บ้านเริ่มแพร่หลายมากขึ้น เรียกได้ว่า ทำขนมจีนเกือบทุกหลังคาเรือน จึงเปลี่ยนชื่อจากบ้านคุ่มน้อยมาเป็นบ้านขนมจีน โดยมีพระครูวินัยธรซึ่งเป็นพระมาจากกรุงเทพฯ เป็นคนตั้งให้ประมาณปี พ.ศ. 2516 ทำให้ได้ชื่อว่า บ้านขนมจีน ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา ดังคำให้สัมภาษณ์ที่ว่า

“พอมารประมาณปี พ.ศ. 2516 เขาก็ได้เปลี่ยนชื่อเป็นบ้านขนมจีน พระครูวินัยธรเฟินเป็นคนตั้งให้ เพราะเฟินเห็นว่า คนในหมู่บ้านเฮ็ดข้าวปุ้นหลายหลังคาเรือน ” (วิจิตร เหล่าเคน, 2564)

การทำขนมจีนในช่วงปี พ.ศ. 2516-2529 ยังเป็นแบบดั้งเดิม ในช่วงนี้การทำขนมจีนเป็นที่นิยมอย่างมาก หากเดินเข้าไปในหมู่บ้านจะเจอคนทำขนมจีนทุกหลังคาเรือน เมื่อคนทำมากยิ่งขึ้น ทำให้ความต้องการใช้ฟืนที่นำมาก่อไฟเพิ่มมากขึ้นตามด้วย จนทำให้ชาวบ้านมีการซื้อขายฟืนจากนอกพื้นที่ ไม่เพียงแต่การซื้อขายเท่านั้น ยังจับกลุ่มไปเก็บฟืนในละแวกอำเภอยางตลาด จังหวัดกาฬสินธุ์ เมื่อไปจะห่อข้าวห่อน้ำไปกินด้วย เพราะใช้เวลาเป็นวันกว่าจะได้ฟืนมากเพียงพอต่อความต้องการ สาเหตุที่ไปหาซื้อเพราะไม่ในหมู่บ้านแห้งตายไม่ทันและมันเริ่มหายาก ราคาฟืนที่ซื้อมาในตอนนั้นกระสอบละ 40-90 บาท โดยประมาณ ช่วงนี้ได้หันมาใช้แกลบในการทำเตาเผา เพราะให้ความแข็งแรงมากกว่าเตาเผาดินธรรมดา การหาแกลบจะไปซื้อตามโรงสีเล็ก ๆ ในหมู่บ้าน ราคากระสอบละ 10 บาท ดังคำให้สัมภาษณ์ที่ว่า

“สมัยก่อน ตอนเขาพากันเฮ็ดหลาย ๆ ฟืนกับแกลบ ก็เป็นแนวที่เขาต้องการหลายเคะ เพราะว่าไม่ในหมู่บ้านเฮานิ มันแห้งตายบ่ทัน กะต้องได้ไปหามาจากทางอื่น ทั้งไปซื้อเขามา ทั้งรวมกลุ่มกันไปเก็บทางยางตลาดฟืนละ ยามสีไป กะต้องเอิ้น ต้องถามก่อนว่า ไผสีไปนำ มันจึงได้ไปนำกัน ” (วิจิตร เหล่าเคน, 2564)

ภายหลังเริ่มทำมากขึ้น การปลูกข้าวเจ้าพันธุ์ที่นำมาทำเส้นขนมจีนก็ไม่เพียงพอ เพราะบางครั้งเรือ่นปลูกเพื่อยังชีพเท่านั้น ทำให้ชาวบ้านหาทางออกด้วยการสั่งซื้อข้าวมาจากนอกหมู่บ้าน โดยราคาข้าวจะขายกระสอบละ 90 บาท จูได้ประมาณ 6 ถึง บางครั้งมีคนเข้ามาขายให้หลังคาเรือนละ 4 ถึง หรือบางหลังที่ขายได้

จำนวนมากก็จะสั่งข้าวมาทำแบ่งจำนวนมากเช่นเดียวกัน ขึ้นอยู่กับการขายขนมจีนของบ้านหลังนั้น ๆ ด้วย ดังคำให้สัมภาษณ์ที่ว่า

“พอตอนที่เฮา พวกกันเฮ็ดกันหลายขึ้น ข้าวที่ปลูกกะบ่พอเคะทีนี้ เพราะบางเฮือนเฮากะปลูก ข้าวไว้พอกินเฮา เฮากะเลยต้องสั่งมาจากทางนอก เพื่อให้มันพอกับความต้องการของเฮา เฮา ซื้อเขามาสอบละ 90 บาท ได้ 6 ถัง เขากะลืมนิดมาสั่ง ลงไว้เฮือนละ 4 ถัง” (ทองจันทร์ เหล่าเคน, 2564)

จากนั้น ประมาณปี พ.ศ. 2530 ชาวบ้านเริ่มปรับเปลี่ยนมาซื้อแบ่งข้าวเจ้า มาทำแทนการตำข้าวเอง เพราะช่วยย่นเวลาในการผลิตและช่วยเพิ่มผลผลิตให้มากขึ้น ทั้งยังนำเครื่องจักรเข้ามาแทนการผลิตแบบดั้งเดิม เพราะเหตุผลที่ว่า กรรมวิธีการผลิตแบบดั้งเดิมล่าช้า และยังผลิตได้จำนวนน้อย ไม่พอกับจำนวนที่ลูกค้าต้องการในบางครั้ง ทั้งการผลิตแบบดั้งเดิมก็ไม่สามารถเก็บรักษาไว้ได้นานเท่าที่ควร แต่พอใช้แบ่งและมีการผลิตที่ทันสมัยขึ้น ทำให้เก็บรักษาไว้ได้นานขึ้น และยังสามารถผลิตได้เป็นจำนวนมาก โดยเครื่องแรกที่ชาวบ้านนำเข้ามาประกอบวิธีการผลิต คือ เครื่องสีก้อนแบ่งที่ช่วยให้แบ่งละเอียดมากขึ้น เครื่องนี้ถูกนำเข้ามาโดยชาวอุบลราชธานีที่นำเข้ามาขายให้คนในหมู่บ้าน ราคาเครื่องละ 12,000 บาท บ้านหลังที่ไม่มีเงินซื้อเครื่องสีก้อนแบ่ง ก็จะนำก้อนแบ่งตัวเองไปให้บ้านที่มีเครื่องสีให้ โดยคิดราคาก้อนละ 5-10 บาท ดังคำให้สัมภาษณ์ที่ว่า

“ละพอปี พ.ศ. 2530 เขากะเริ่มใช้แบ่งข้าวเจ้า แทนการตำข้าวแบบแต่ก่อน ละกะมีเครื่องสีแบ่ง ชาวอุบลเพื่อนเป็นคนเอามาขาย ใม่มีเงินกะซื้อไว้ ใม่มีเงิน กะไปจ้างเขาสีให้ เขากะคิดก้อนละ 5-10 บาท พอเฮาใช้แบ่ง ใช้เครื่องพวกนี้ ข้าวปั้นเฮามันกะเฮ็ดได้หลายขึ้น เฮ็ดได้ไวขึ้นเคะ ละกะมันยังเก็บไว้ได้นานกว่าเก่า” (พรณี หลงพิมาย, 2564)

การขายขนมจีนในช่วงนี้เป็นการตระเวนขายตามหมู่บ้าน ตามตลาดสารคาม และเริ่มตั้งแผงลอยหน้าบ้านตัวเอง ทั้งยังมีสถานีวิทย์เข้ามาติดต่อขอประชาสัมพันธ์ขนมจีนให้ทางรายการวิทยุ ชาวบ้านบางครัวเรือนก็รับและให้รายการวิทยุช่วยประชาสัมพันธ์ บางครัวเรือนที่มีตลาดส่งประจำอยู่แล้วก็ไม่เข้าร่วม ชาวบ้านทั่วไปมักพูดปากต่อปากว่า ขนมจีนของบ้านขนมจีนนี้ทำอร่อย เส้นเหนียวสู้ฟัน ทำให้คนจากทั่วสารทิศเข้ามาสั่งซื้อ ทั้งส่งไปขายต่อและใช้ในงานบุญประเพณี โดยราคาขายส่งกิโลกรัมละ 18 บาท ซึ่งเป็นช่วงเฟื่องฟูของการสร้างรายได้จากการขายขนมจีนของหมู่บ้าน ดังคำให้สัมภาษณ์ที่ว่า

“การขายข้าวปั้นในช่วงปี พ.ศ. 2516-2540 นิธิว่า ขายดีคักเคะ เพราะทางสถานีวิทย์ตะก่อน เขามาติดต่อขอโปรโมทให้ บางคนเห็นกะเข้าให้ เขาช่วยโปรโมทให้ บางคนที่มีตลาดหรือฐานลูกค้าเก่าตะพ่อตะแม่เขา กะได้ขายตลอด บ่ต้องให้โปรโมท เพราะขนมจีนบ้านขนมจีนนี้ เขาเว้ากันปากต่อปากตัวว่า แซบกว่าทางอื่น เฮ็ดให้คนมาหา ซื้อไปกินซื้อไปใสงานบุญหลายแทะเคะ” (พรณี หลงพิมาย, 2564)

ส่วนการขนานสินค้าดีลิตีร์ จากแต่ก่อนที่คนขายขนมจีนจะขนานเกือบทุกเช้า ภายหลังก็เปลี่ยนมาเป็นการขนานหรือขอพรเฉพาะในวันพระเท่านั้น เพราะชาวบ้านเริ่มยุ่งกับกิจกรรมภายในครอบครัวจึงไม่ค่อยมีเวลาเหมือนแต่ก่อน ดังคำให้สัมภาษณ์ที่ว่า

“การขอพรขอนั้นขอนี้ ตะก็กะเฮ็ดเกือบทุกเช้าฟั้นละ พอมันเริ่มมีเวียก มีงาน เฮากะบ่ค่อยได้ขอคือจั้งตะก่อน เพราะว่าเฮาบ่มีเวลา ตื่นมาเฮ็ดข้าวปั้นตะเช้า เฮากะเมื่อยกะหยั่งแล้ว” (ทองจันทร์ เหล่าเคน, 2564)

จากที่กล่าวมาข้างต้น พัฒนาการช่วงที่สองในช่วงปี พ.ศ. 2510-2540 วิถีชีวิตของคนในบ้านขนมจีนได้ปรับเปลี่ยนมากพอสมควร จากแต่เดิมคนภายในหมู่บ้านไม่ค่อยสนใจการทำขนมจีน หรือไม่คิดว่าการทำขนมจีนจะกลายมาเป็นอาชีพหลักในการเลี้ยงครอบครัวได้ กระทั่งในปี พ.ศ. 2516 ได้ทำแพร่หลายจนเป็นเหตุให้เปลี่ยนชื่อหมู่บ้าน และกลายเป็นอาชีพหลักของคนในชุมชน ทำให้ปรับเปลี่ยนวิธีการผลิตจากแบบดั้งเดิมที่ใช้ข้าวที่ปลูกเอง พัฒนาเป็นการซื้อข้าวจากนอกหมู่บ้าน และพัฒนาอีกขั้นด้วยการเปลี่ยนจากการนำข้าวมาตำแบบดั้งเดิมเป็นการซื้อแป้งข้าวเจ้ามาทำเส้นขนมจีน ผนวกกับการเข้ามาของเครื่องสีแป้งที่ช่วยให้ผลิตได้รวดเร็วและมากตามความต้องการของตลาด ผู้คนจึงรู้จักขนมจีนของบ้านขนมจีน นอกจากนี้ การผูกติดความเชื่อในการบนบานต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์เริ่มลดลง จากเดิมที่ขอพรให้ขายดีเกือบทุกวัน เปลี่ยนมาเป็นการขอและบูชาเฉพาะวันพระเท่านั้น

จากสูงสุดสู่สามัญในช่วงปี พ.ศ. 2540-2564

การขายขนมจีนเป็นแหล่งรายได้หลักของคนในชุมชน เพราะแทบทุกหลังคาเรือนได้ผลิตเพื่อขายสร้างรายได้มากมาย อย่างไรก็ตาม การทำขนมจีนก็ทำให้เกิดการแข่งขันทางเศรษฐกิจภายในหมู่บ้าน เนื่องจากขนาดของตลาดรองรับเริ่มน้อยลง ขณะที่จำนวนขนมจีนเยอะขึ้นกว่าตลาด นอกจากนี้ คนในชุมชนไม่ได้รวมกลุ่มทำขนมจีนเหมือนเดิม กลายเป็นแยกกันทำแต่ละครัวเรือน ฉะนั้น ลูกค้าที่ซื้อจะเป็นลูกค้าหน้าเก่าที่รู้จักร้านดีอยู่แล้ว ส่วนร้านที่ไม่มีฐานลูกค้าเดิมก็จะขายได้น้อย เมื่อไม่คุ้มการลงทุนจึงได้ปิดตัวลง ดังคำให้สัมภาษณ์ที่ว่า

“พอตะเหาเห็ดข้าวปุ้นกันหลาย เว้าได้ว่า เห็ดเกือบทุกหลังคาเหือน มันเห็ดให้ข้าวปุ้นมันหลายขึ้น แต่ว่าตลาดคนซื้อเฮาเนี่ย มันเริ่มน้อยลง มันกะเลยเป็นการแข่งกันขายในหมู่บ้าน เจ้าใดมีลูกค้าเก่า กะขายได้ เจ้าใดบ่มีลูกค้าหน้าเก่า เขากะขายยาก มันกะบ่คุ้มทุน เขากะได้เซาขาย” (พรณี หลงพิมาย, 2564)

นอกจากนั้น คนในหมู่บ้านได้ขยายขยายครอบครัวไปตั้งถิ่นฐานในหมู่บ้านอื่นแล้วทำขนมจีนหรือสอนวิธีทำให้คนในหมู่บ้านที่ตนไปตั้งถิ่นฐาน ทำให้คนทำขนมจีนเพิ่มเป็นหลายหมู่บ้าน คนที่เคยซื้อจากบ้านขนมจีนเองก็ไปซื้ออีกหมู่บ้านหนึ่ง จึงเป็นสาเหตุให้คนในหมู่บ้านขนมจีนเริ่มทำขนมจีนน้อยลงเพราะขายไม่ได้ดังคำให้สัมภาษณ์ที่ว่า

“มันกะมีคนในหมู่บ้านที่เขาไปเอาผัวเอาเมียทางบ้านอื่น เขากะไปเปิดร้าน ไปบอกไปสอนการเห็ดข้าวปุ้น ที่เขาเคยเห็ด ให้ทางบ้านที่เขาอยู่ กะเลยกลายเป็นว่า คนเห็ดข้าวปุ้นกะหลายขึ้น คนกะเลือกซื้อได้หลายทาง จากเขาเคยซื้อนำเฮา เขากะไปซื้อนำทางพุ้น” (พรณี หลงพิมาย, 2564)

ต่อมาในช่วงปี พ.ศ. 2558 มีการปรับเปลี่ยนวิธีการผลิต โดยละทิ้งแบบดั้งเดิมทั้งหมด เพราะมีเครื่องทำขนมจีนไฟฟ้าที่ช่วยให้ชาวบ้านประหยัดเวลาและขั้นตอนการผลิต คนที่นำเข้ามาขายเป็นคนลาวและชาวเกาหลี ราคาสีเครื่องละ 200,000-400,000 บาท คนที่มีทุนทรัพย์ก็จะซื้อไว้ แต่สำหรับคนที่ไม่มีก็ผันตัวมาเป็นลูกจ้างในการจับเส้นขนมจีนแทน ทำให้คนในหมู่บ้านที่ไม่มีเครื่องผลิตขนมจีนไฟฟ้าและไม่มีฐานลูกค้าได้เลิกทำขนมจีน การเข้ามาของเครื่องทำขนมจีนไฟฟ้าทำให้การทำขนมจีนเป็นเรื่องง่าย ทำได้ทุกบ้านทุกเวลา คนในชุมชนจึงเริ่มมองหาอาชีพใหม่แทน เช่น การรับจ้าง การรับราชการ คนที่ยังทำขนมจีนในหมู่บ้านจึงลดน้อยลง ดังคำให้สัมภาษณ์ที่ว่า

“พอมานปี พ.ศ.2558 ก็ได้มีเครื่องแฮดข้าวปุ้นแบบไฟฟ้าเข้ามา เลยพากันแฮดแบบ
ดั้งเดิม เครื่องไฟฟ้าราคามันกะสูง ใม่มีเงินเขาจะซื้อไว้ คนปมีเงินหรือปมีฐานลูกค้า เขาจะพา
กันไปเป็นลูกจ้างเขาแทน บางคนกะแฮด ไปหาแฮดอาชีพอื่น” (นิตยา พานชมพู, 2564)

ขณะเดียวกัน กลุ่มคนที่ทำขนมจีนภายในชุมชนก็ไม่ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ แม้ว่าจะ
ทำเรื่องเพื่อขอเงินทุนในการซื้ออุปกรณ์ทำขนมจีน เช่น เครื่องทำเส้นขนมจีนแป้งข้าวเจ้า แต่ทางภาครัฐไม่ได้
ให้การสนับสนุน เพราะมองว่า ค่าใช้จ่ายในการซื้อเครื่องหรืออุปกรณ์ต่าง ๆ ค่อนข้างแพงและเป็นธุรกิจ
ครัวเรือนเท่านั้น การหาตลาดขายส่งเป็นเรื่องยาก ไม่คุ้มค่างบประมาณที่จะจัดสรรไปช่วยชาวบ้าน
นอกจากนั้น ขั้นตอนการขอเงินทุนหรือทำเรื่องก็ยุ่งยาก เมื่อส่งเรื่องไปแล้วไม่ผ่าน ชาวบ้านก็ไม่อยากทำเรื่อง
เข้าไปใหม่ ดังคำให้สัมภาษณ์ที่ว่า

“ภาครัฐเพิ่นบ่เคยยื่นมือเข้ามาช่วยเหลือจักเทื่อ แม่กะเคยทำเรื่องส่งไปในการขอเงินทุน
สนับสนุนยูเคะ แต่เพิ่นกะตอบมาว่า มันคือแพงทะะ บ่คุ้มกับการลงทุนดอก ตลาดขายกะ
น้อย” (สมติ เหล่าเคน, 2564)

ในปัจจุบันปี พ.ศ. 2564 มีกลุ่มคนที่ทำขนมจีนในบ้านขนมจีนเพียง 3-4 หลังคาเรือนเท่านั้น เพราะ
เหตุปัจจัยหลายอย่าง ไม่ว่าจะเป็นคนทำขนมจีนมีเยอะขึ้น แต่ตลาดที่รองรับขนมจีนมีน้อยลง ทั้งหน่วยงาน
ภาครัฐไม่ได้เข้ามาสนับสนุนหรือยกระดับขนมจีนในชุมชน ทำให้คนที่ไม่มีกำลังทรัพย์ในการซื้อเครื่องหันมาทำ
อาชีพอื่นแทนการทำขนมจีน ดังคำให้สัมภาษณ์ที่ว่า

“ปัจจุบัน คนแฮดข้าวปุ้นกะน้อยลงเหลือ 3-4 หลังคาเรือน เพราะมันมีคนแฮดขนมจีนหลาย
ขึ้น ตลาดรองรับมันน้อย มันกะขายยาก ละอีกอย่างหน่วยงานรัฐ กะบ่ได้เข้ามาช่วยเหลือ คน
ปมีเงินทุน เขาจะเลยหันไปแฮดแนวอื่นเบ็ด” (พรณี หลงพิมาย, 2564)

ท้ายที่สุดแล้ว บ้านขนมจีนจากที่เคยค้าขายขนมจีนอย่างแพร่หลายในอดีต ก็เกิดการแข่งขันทาง
การตลาดของคนในชุมชน กอปรกับการที่คนในชุมชนไม่ได้รวมกลุ่มทำขนมจีนเหมือนในอดีต เปลี่ยนมาเป็นทำ
เฉพาะแต่ละครัวเรือน ไม่มีการพูดคุยภายในชุมชนเท่าที่ควร การขายส่วนใหญ่ก็เป็นลูกค้าหน้าเก่า สำหรับ
ครัวเรือนที่ไม่ค่อยมีลูกค้า การค้าขายก็ยากลำบาก จนทำให้ปิดกิจการและหันไปทำอาชีพอื่นแทน และยังมี
สาเหตุที่ทำให้คนในหมู่บ้านทำขนมจีนน้อยลง เพราะคนในหมู่บ้านออกไปสร้างครอบครัวในพื้นที่อื่นได้ทำ
ขนมจีนขายในพื้นที่นั้น ๆ ทั้งยังนำเครื่องทำขนมจีนที่สร้างความสะดวกสบายให้กับคนทำขนมจีน และทำได้
ง่ายมากกว่าในอดีต ส่งผลให้ผู้คนที่ขอรับประทานขนมจีน หรือคนที่หาซื้อขนมจีนไปขายต่อได้มีทางเลือกใน
การซื้อขามากยิ่งขึ้น นอกจากนั้น ยังมีสาเหตุสำคัญ คือ การที่ภาครัฐไม่ได้เข้ามาช่วยเหลือผลักดันในการผลิตหรือ
แปรรูปผลิตภัณฑ์ ทำให้กลุ่มคนที่ทำขนมจีนดั้งเดิมไม่มีกำลังทุนมากพอที่จะซื้อเครื่องมือและอุปกรณ์ในการทำ
เป็นเหตุให้คนที่ทำขนมจีนผันตัวมาเป็นลูกจ้างของคนที่ยังทำขนมจีน บ้างก็ออกไปประกอบอาชีพอื่นใน
กรุงเทพฯ จึงเป็นเหตุให้จากบ้านขนมจีนที่เคยสร้างเอกลักษณ์หมู่บ้านด้วยการทำและขายขนมจีนอย่างมั่งคั่ง
กลับมาสู่จุดสามัญที่บ้านขนมจีนเคยเป็นมาในอดีต

องค์ความรู้ใหม่

จากการศึกษาครั้งนี้สามารถประมวลประเด็นสำคัญได้ 3 ประเด็น ดังนี้

1. ขนมจีนกับการสร้างตัวตน ขนมจีนในหมู่บ้านช่วงแรกไม่ได้มีบทบาทต่อคนในหมู่บ้านมากนัก
กระทั่งการเข้ามาของนางสังเวียร แสงชัย ได้กระตุ้นการทำขนมจีนในหมู่บ้านให้มากขึ้น จากผู้คนที่รู้จักขนมจีน
แต่ไม่เคยทำ ก็เปลี่ยนเป็นคนผลิตและกลายมาเป็นธุรกิจหลักของหมู่บ้าน จนสร้างชื่อให้บุคคลภายนอกรู้จัก

หมู่บ้านแห่งนี้ จากการทำขนมจีนที่แพร่หลายจึงปรับเปลี่ยนชื่อหมู่บ้าน จากบ้านคุ่มน้อยเป็นบ้านขนมจีน อันเป็นเอกลักษณ์จนถึงทุกวันนี้

2. ขนมจีนกับเศรษฐกิจ จากเดิมที่คนในหมู่บ้านประกอบอาชีพเกษตรกรรม และมีองค์ความรู้ในการปั้นหม้อขาย ภายหลังที่การทำขนมจีนเริ่มมากขึ้น หมู่บ้านแห่งนี้ได้ปรับเปลี่ยนมาทำขนมจีนขายจนเป็นแหล่งรายได้หลักของชุมชน และเป็นหมู่บ้านที่มีการขายขนมจีนแห่งแรก ๆ ในจังหวัดมหาสารคาม จนเกิดเป็นยุคเฟื่องฟูของบ้านขนมจีนในช่วงปี พ.ศ. 2516-2540 กระทั่งปรับเปลี่ยนวิธีการผลิตเพื่อให้เพียงพอต่อความต้องการของตลาด

3. ขนมจีนกับสังคม สภาพสังคมความเป็นอยู่ของคนในหมู่บ้านในช่วงแรกมีความกลมเกลียวเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน จะเห็นได้จากการมีบุญประเพณี ชาวบ้านได้แบ่งหน้าที่ทำขนมจีนและนำมารวมกันในวันงาน แต่ภายหลังเมื่อยุคสมัยเปลี่ยน เทคโนโลยีเริ่มเข้ามา การผลิตขนมจีนได้แยกเป็นเฉพาะแต่ละครัวเรือน ไม่มีการรวมกลุ่มและช่วยเหลือกัน แต่เป็นการแข่งขันกันภายในหมู่บ้าน และท้ายที่สุดธุรกิจขนมจีนที่ไม่มีฐานลูกค้าก็ไปไม่รอด ทำให้การทำขนมจีนลดน้อยลงเช่นเดียวกับปฏิสัมพันธ์ของคนในหมู่บ้านที่เหินห่างกันมากขึ้น

บทสรุป

โดยสรุปแล้ว จากการศึกษาบ้านขนมจีนจะเห็นว่า ธุรกิจขนมจีนภายในหมู่บ้านเกิดขึ้นหลังจากนางสังเวียร แสงชัย เข้ามาสร้างครอบครัวภายในพื้นที่ ทำให้เกิดการสอนทำขนมจีน แต่ในช่วงแรกเป็นการทำเพื่อยังชีพ ไม่ได้ทำขายและยังไม่แพร่หลาย วิธีการผลิตยังเป็นแบบดั้งเดิมโดยใช้แรงงานคนในการผลิต ส่วนพันธุ์ข้าวที่ใช้ก็ยังเป็นพันธุ์ข้าวเจ้าพื้นบ้าน ซึ่งง่ายต่อการหามาทำแป้งขนมจีน เมื่อทำมากขึ้นทำให้เกิดเป็นธุรกิจครัวเรือนในชุมชนและนำไปขายนอกพื้นที่ โดยเป็นการจับกลุ่มหาบเร่ไปขาย จากนั้น ในช่วงปี พ.ศ. 2530 มีการนำเข้าเครื่องมือสมัยใหม่ การผลิตขนมจีนมีความง่ายขึ้น ทำให้มองได้ว่า เศรษฐกิจของหมู่บ้านมีการพัฒนาในทางที่ดี ชาวบ้านมีเงินทุนในการซื้ออุปกรณ์ในการผลิต แต่ทว่าการเข้ามาของเทคโนโลยีกลับเป็นผลเสียของคนในหมู่บ้าน เพราะขนมจีนมีการผลิตที่ง่ายมากขึ้นกว่าในอดีต ส่งผลให้หมู่บ้านหลายแห่งเริ่มทำขนมจีนกันมาก ประกอบกับบุคคลในหมู่บ้านได้ย้ายถิ่นฐานและการช่วยเหลือของภาครัฐเข้ามาไม่ถึง การทำขนมจีนจึงลดน้อยลงเป็นอย่างมาก ในปัจจุบันเหลือเพียง 3-4 หลังคาเรือนเท่านั้น

เอกสารอ้างอิง

- ณรงค์ นิยมวิทย์. (2528). ขนมจีน. *วารสารอาหาร*. 15 (3), 123-129.
- ทองจันทร์ เหล่าเคน. (2564). *สมาชิกในหมู่บ้าน*. สัมภาษณ์. 11 สิงหาคม.
- เที่ยง มุมกลาง. (2564). *สมาชิกในหมู่บ้าน*. สัมภาษณ์. 11 สิงหาคม.
- นิตยา พานชมพู่. (2564). *สมาชิกในหมู่บ้าน*. สัมภาษณ์. 4 กันยายน.
- พรณี หลงพิมาย. (2564). *สมาชิกในหมู่บ้าน*. สัมภาษณ์. 4 กันยายน.
- วิจิตร เหล่าเคน. (2564). *สมาชิกในหมู่บ้าน*. สัมภาษณ์. 11 กันยายน.
- สกุณา พานชมภู. (2545). *การศึกษาวิเคราะห์ชุมชนบ้านขนมจีน หมู่ 3 ตำบลโคกพระ อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม*. รายงานการวิจัย. มหาสารคาม.
- สมดี เหล่าเคน. (2564). *ผู้ใหญ่บ้าน*. สัมภาษณ์. 11 กันยายน.
- อัจฉรี จันทมูล และบุญชู ศรีเวียงยา. (2550). *การศึกษาและรูปแบบการพัฒนากรรมวิธีในการผลิตขนมจีน: กรณีศึกษาบ้านโคกพระ อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม*. รายงานการวิจัย. สถาบันวิจัยศิลปะและวัฒนธรรมอีสาน มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

การประยุกต์หลักธรรมในโอวาทปาติโมกข์เพื่อเสริมสร้างคุณภาพชีวิตตามหลักนิยาม 5

สุภเชษฐ์ จงธนากร

หลักสูตรศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

The Application of Ovādapātimokkha into Enhancing the Life Balance in accordance with Five Niyāmas

Suphachet Chongthanakorn

Doctor of Philosophy Program in Buddhist Studies, Graduate School, Mahamakut Buddhist University

Article Info

Vol. 2 No. 1 (Jan-Apr 2022)

Academic Article

Article History:

Received 14 Feb 2022;

Revised 15 Mar 2022;

Accepted 16 Mar 2022

คำสำคัญ:

คุณภาพชีวิต;

โอวาทปาติโมกข์;

องค์ประกอบของชีวิต

Corresponding Author,

E-mail: Taiyodental

@gmail.com

บทคัดย่อ

สังคมในปัจจุบันมุ่งเน้นสร้างชีวิตมนุษย์ให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ด้วยความรู้ ทักษะ ทศนคติที่เป็นค่านิยมที่ดี รวมถึงการมีสุขภาพร่างกายและจิตใจที่สมบูรณ์ด้วยการเจริญเติบโตทางวิญญาณ จิตสาธารณะและทำประโยชน์ต่อส่วนรวม สิ่งเหล่านี้ดูเหมือนเป็นชีวิตที่เพียบพร้อมสำหรับชีวิตมนุษย์ แต่ในความเป็นจริงมนุษย์ยังขาดคุณภาพชีวิต จึงทำให้เกิดความทุกข์ในปัจจุบัน รวมถึงในอนาคตที่ต้องดำเนินชีวิตต่อไปด้วยความไม่สมบูรณ์แห่งคุณภาพ ชีวิตมนุษย์จึงต้องศึกษาและทำความเข้าใจชีวิตให้ถ่องแท้ ในบทความนี้จะนำเสนอหลักการทำความเข้าใจและการปรับสมดุลภาพของชีวิตในประเด็นต่อไปนี้ 1) คุณภาพชีวิต 2) วิวัฒนาการของชีวิต 3) องค์ประกอบของชีวิต 4) หลักโอวาทปาติโมกข์ 5) การนำหลักโอวาทปาติโมกข์มาใช้ในการสร้างคุณภาพชีวิตตามนิยาม 5 องค์ความรู้ที่ได้ คือ แนวทางการปรับตัวให้เกิดดุลยภาพในชีวิต โดยวิธีการการใช้กฎของธรรมชาติ 5 ประการ ได้แก่ อุดุนิยาม พินนิยาม จิตนิยาม กรรมนิยาม และธรรมนิยาม

Keywords:

Life Balance;

Ovādapātimokkha;

Elements of Life

Abstract

The current society emphasizes on building human beings to be a perfect life with knowledge, skills, and valuable attitudes, including be good physical and mental health with a spiritual growth, public mind, and public services. All these seem to be perfect for human beings, but in fact, human beings lack of perfections of life balance. It causes the suffering of people in present. Moreover, in the future life they have to survive with imperfection of balance as well. Human beings have to be studied and understood thoroughly in life. Hence, this article aims to present the main themes for realizing and being balanced of life in the followings: 1) life balance; 2) life evolution; 3) element of life; 4) principles of Ovādapātimokkha; 5)

adoption of Ovādapātimokkha principles to create life balance by five Niyāmas. The body of knowledge indicates that the approach to make life in balance is by practicing the five laws of natures in the followings: Utu-Niyāma, Pīja-Niyāma, Citta-Niyāma, Kamma-Niyāma, and Dhamma-Niyāma.

บทนำ

มนุษย์เป็นปัจจัยที่สำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาสิ่งต่าง ๆ เพื่อความเจริญของมนุษย์ การกำหนดชีวิตที่ถูกต้อง จึงจำเป็นต้องเสริมสร้างคุณภาพชีวิตให้มีความสามารถในการใช้ปัญญาบริหารจัดการชีวิตของตน ด้วยการปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ ปรับตัวให้เข้ากับองค์ประกอบของชีวิต และปรับตัวให้เข้ากับบริบทของชีวิตเพื่อให้ชีวิตสามารถดำเนินชีวิตอย่างประสบผลสำเร็จ สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างมีคุณภาพชีวิต และมีความสุข การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของมนุษย์ ที่ยึดติดแต่กับความเจริญทางด้านวัตถุจึงทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงในระบบคุณภาพ ดังนั้น ชีวิตจึงเกิดความไม่สมดุล และพัฒนาจนกลายเป็นทุกข์ที่ฝังลึกในใจ ดังนั้น ถ้ามนุษย์ต้องการมีความเป็นปกติสุข จะต้องปฏิบัติตนอยู่บนความถูกต้องตามหลักพุทธธรรม จะต้องมีโลกทัศน์และพฤติกรรมใหม่ให้สอดคล้องกับความเป็นจริงของธรรมชาติ ปราศจากการเห็นแก่ตัวและคิดแบบแยกส่วน ปราศจากความคิดแบบตายตัวและพัฒนาปัญญาความรู้ออกมาเพื่อเสริมสร้างคุณภาพชีวิต ปัญหาหลักของการไม่มีคุณภาพในชีวิตเกิดจากเหตุและปัจจัยภายในตนเองเป็นปฐม เหตุปัจจัยภายในตนที่สร้างความไม่สมดุลในชีวิตมนุษย์มี 3 ปัญหาหลัก คือ 1. ตัณหา 2. มานะ 3. ทิฐิ เมื่อมีตัณหาความอยากได้อย่างมี อยากรับ อยากรับ อยากรับจากภาวะเศร้า โดยแสดงความเป็นอย่างนั้น เป็นอย่างนี้ออกมาอย่างไรคุณธรรม มานะ ความถือตัวถือตน ถือพรรคถือพวกพ้องของตน หวงแหนสิ่งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรมที่คิดว่าเป็นของตน ทิฐิ ความคิดเห็นเพี้ยนจากสังขธรรม มีความยึดมั่นถือมั่นในความเห็นความเข้าใจของตน ไม่ยอมรับฟังความคิดเห็นของใคร สามารถเรียกได้ว่า เป็นความเห็นที่ไม่ประกอบด้วยธรรม ไม่เป็นธรรม ไม่ถูกธรรม

เมื่อมีปัญหาดังกล่าวนี สิ่งที่สามารถจะแก้ไขเพื่อให้เกิดคุณภาพชีวิต ก็คือ การใช้หลักพุทธธรรมที่ถือเป็นองค์รวมทุกมิติของการดำเนินชีวิตที่ว่าด้วยโอวาทปาติโมกข์ อันเป็นหลักการสำคัญที่ประกอบด้วยคาถาทั้งหมด 3 คาถากิ่ง ดังนี้

คาถาที่ 1

ขณฺตี ปรมํ ตโป ตีติกขา

นิพพานํ ปรมํ วทนฺติ พุทฺธา

น หิ ปพฺพชิตो ปฺรฺูปฆาตี

สมโณ โหติ ปฺรํ วิทฺธฺยณฺโตฯ

(พระไตรปิฎกภาษาบาลี เล่ม 10 ข้อ 54: 57)

หมายความว่า ความอดทน คือ ความอดกลั้นเป็นตบะอย่างยิ่ง พระพุทธเจ้าทั้งหลายตรัสว่า นิพพานเป็นบรมธรรม ผู้ทำร้ายผู้อื่นไม่ชื่อว่า เป็นบรรพชิต ผู้เบียดเบียนผู้อื่นไม่ชื่อว่า เป็นสมณะ (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 10 ข้อ 90: 50)

คาถาที่ 2

สหพปาปส อกรรม

กุศลสุสุมปทา

สจิตตปริโยทปน

เอตํ พุทธานสาสนํ

(พระไตรปิฎกภาษาบาลี เล่ม 10 ข้อ 54: 57)

หมายความว่า การไม่ทำบาปทั้งปวง การทำกุศลให้ถึงพร้อม การทำจิตของตนให้ผ่องแผ้ว นี่คือคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 10 ข้อ 90: 50)

คาถาที่ 3 (คาถากิ่ง)

อนุปวาโท อนุปมาโต

ปาติโมกฺเข จ สํวโร

มตฺตญฺญตา จ ภตฺตสฺมี

ปนตฺตญฺจ สยนาสนํ

อธิจิตฺเต จ อาโยโค

เอตํ พุทธานสาสนํ

(พระไตรปิฎกภาษาบาลี เล่ม 10 ข้อ 54: 57)

ความว่า การไม่กล่าวร้ายผู้อื่น การไม่เบียดเบียนผู้อื่น ความสำรวมในปาฏิโมกข์ ความเป็นผู้รู้จักประมาณในอาหาร การอยู่ในเสนาสนะที่สงัด การประกอบความเพียรในอธิจิต นี่คือคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 10 ข้อ 90: 51)

จากเหตุผลที่กล่าวมา บทความนี้จะได้นำเสนอแนวทางการเสริมสร้างคุณภาพชีวิตที่ยังไม่เกิดความสุขสมบูรณ์ โดยนำหลักโอวาทปาติโมกข์มาปรับสมดุลให้เกิดเป็นองค์ความรู้ใหม่ตามหลักนิยาม 5 เพื่อให้ชีวิตในโลกนี้มีการเสริมสร้างความสมดุล มีความสุขในการใช้ชีวิตในปัจจุบันและอนาคต ซึ่งเป็นแนวทางที่จะได้นำเสนอเป็นลำดับไป

เนื้อเรื่อง

ความหมายของชีวิต

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานให้ความหมายของชีวิตไว้ว่า ความเป็นอยู่ตรงข้ามกับความตาย (สำนักงานราชบัณฑิตยสภา, 2554: 383) ส่วนชีวิตในภาษาบาลีมีรากศัพท์มาจากคำว่า ชีวะ แปลว่า อยู่หรือเป็นอยู่ ส่วนชีวิตภาษาอังกฤษตรงกับคำว่า Life (วิทย์ เทียงบุญธรรม, 2544: 514) หมายถึง ชีวิต สิ่งมีชีวิต การดำรงชีวิต ช่วงระยะเวลาที่มีชีวิต ชั่วชีวิต ชั่วประวัติ ความยืดหยุ่น วิธีการดำรงชีวิต สิ่งมีค่าของชีวิต บุคคลที่มีค่าของชีวิต ช่วงระยะเวลาแห่งอำนาจ ความรุ่งเรือง ฯลฯ นักปรัชญาชาวออสเตรียชื่อว่า ฟรีดริช ฮาเย็ค (Friedrich Hayek) กล่าวว่า ชีวิต คือ ส่วนหนึ่งของเซลล์ที่เป็นพื้นฐานของคำตอบ เรื่องชีววิทยา เคมีวิทยา วิทยาศาสตร์คอมพิวเตอร์ ปรัชญา โหราศาสตร์ วิศวกรรม ศาสนา สังคม นิเวศวิทยา (ฟรีดริช ฮาเย็ค, 2556: 129) ขณะที่เชก ฌีร์ (2544: 53) ได้อธิบายความหมายของชีวิตตามหลักวิทยาศาสตร์ว่า ชีวิต หมายถึง ชีวิตของมนุษย์ทุกคน ซึ่งประกอบด้วยอวัยวะต่าง ๆ และอวัยวะเหล่านี้ประกอบด้วยเซลล์หลายชนิด แต่ละชนิดประกอบด้วยเซลล์ของแต่ละชนิดอีกมากมาย โดยสามารถคำนวณมากกว่า 50,000 ล้านเซลล์ ส่วนความยาวของเส้นโลหิตใหญ่สุดจนถึงเล็กสุด หากจับต่อกันมีความยาวถึง 50,000 กิโลเมตร และความยาวของ

เส้นประสาทใหญ่น้อย หากจับต่อกันยาวประมาณ 25,000 กิโลเมตร ซึ่งมากกว่าความยาวของเส้นรอบโลก 1,000 กิโลเมตร ส่วนสิ่งเหล่านี้ประกอบเป็นร่างกายของมนุษย์หรือเป็นหนึ่งในชีวิตมนุษย์

อย่างไรก็ตาม คำว่า ชีวิต มีรากศัพท์มาจากคำว่า ชีว+อิ+ต ซึ่งเป็นกริยา แปลว่า เป็นอยู่แล้ว สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต) (2562: 41) ได้อธิบายชีวิตไว้ในหนังสือพุทธธรรม (ฉบับเดิม) ว่า ชั้น 5 ได้แก่ รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ โดยชั้นทั้ง 5 สามารถแบ่งออกได้เป็น 2 กลุ่ม คือ รูปธรรมกับนามธรรม ด้วยเหตุที่ชีวิตมีรูปร่างอันเป็นวัตถุธาตุ เรียกว่า รูปชั้น เป็นตัวธรรมชาติ มีอารมณ์เรียกว่า เจตสิก (เวทนาชั้น สัญญาชั้น สังขารชั้น) และมีจิต (วิญญาณชั้น) โดยมุ่งแสดงให้เห็นว่า สิ่งที่เราเรียกว่า ชีวิตมนุษย์ หรือสัตว์ บุคคล ตัวตน เรา เขา และเมื่อแบ่งแยกส่วนประกอบทั้ง 5 ออกไป ไม่มีตัวตนเหลืออยู่ หลักชั้น 5 แสดงให้เห็นว่า ชีวิตเป็นการประชุมเข้าของส่วนประกอบต่าง ๆ ส่วนประกอบแต่ละอย่างนั้นก็ไม่ใช่ว่าตัวตน สิ่งทั้งหลายล้วนอยู่ในรูปของกระแสซึ่งเป็นไปตามลักษณะของเหตุและปัจจัยที่สัมพันธ์ต่อเนื่อง อาศัยกันและกัน และเรียกความสัมพันธ์ของเหตุปัจจัยนี้ว่า กฎธรรมชาติ

ในคัมภีร์วิสุทธิมรรคกล่าวถึงความหมายของชีวิตว่า แม้ตัวเองก็ปฏิภูลด้วยของน่าเกลียด มีกลิ่นเหม็น อยู่ในที่คับแคบมาก ซึ่งปฏิภูลด้วยของน่าเกลียดมีกลิ่นเหม็น ดูกตัวหนอนที่เกิดขึ้นในปลาเน่า ในขมมูก ในบ่อน้ำคร่ำและในหลุมโสโครก เป็นต้น รูปซึ่งเกิดขึ้นอย่างนี้นั้นมีธรรมเป็นเหตุ เป็นปัจจัย 5 อย่าง ได้แก่ ธรรม 4 อย่าง คือ อวิชชา ตัณหา อุปาทาน กรรม เหล่านี้เป็นเหตุเพราะเป็นผู้ให้เกิดขึ้น (พระพุทธโฆสเถระ, 2554: 996)

จะเห็นได้ว่า ชีวิตสามารถแปลความหมายเป็น 2 นัย คือ 1. ชีวิต หมายถึง การดำรงอยู่ของเซลล์ที่รวมกันเป็นรูปของสรีรศาสตร์ รวมเรียกว่า สรีรวิทยา และดำเนินไปตามช่วงระยะเวลาของชีวิต และ 2. ชีวิต ตามความหมายหลักพุทธศาสนา คือ องค์ประกอบของชั้น 5 โดยแบ่งเป็น 2 ส่วน คือ รูปและนาม

วิวัฒนาการการกำเนิดชีวิต

ชีวิตมีวิวัฒนาการ การพัฒนาการตามการกำเนิดชีวิตในเชิงจิตวิทยา (เอก ธนะสิริ, 2544: 4) มองว่าชีวิตเป็นการพัฒนาการตั้งแต่วันที่สุจิของฝ่ายชายเข้ามาผสมกับรังไข่ของฝ่ายหญิง ซึ่งตัวสุจิของชายเพียง 1 ตัวเท่านั้นในจำนวนหลายล้านตัวที่สามารถวิ่งชนไขจากช่องคลอดเข้าไปผสมพันธุ์หรือปฏิสนธิกับไข่ของผู้หญิง ในสภาวะแวดล้อมที่เหมาะสม ตรงระยะพอดีที่ไข่สุกแล้วเคลื่อนตัวตามท่อรังไข่ไปฝังตัวในผนังมดลูกของแม่แล้วตัวอ่อนก็จะเจริญเติบโตในมดลูกของแม่จนครบกำหนดคลอด ใช้เวลาทั้งหมดเกือบ 10 เดือน ชีวิตก็จะกำเนิดขึ้น

ทฤษฎีด้านการปรับตัววิวัฒนาการของชาลส์ ดาร์วิน (Charles Darwin) บิดาแห่งวิวัฒนาการหรือทฤษฎีการคัดเลือกโดยธรรมชาติ (Theory of Natural Selection) แนวคิดของดาร์วิน (ชาลส์ ดาร์วิน, 2557) มีดังนี้ 1. สิ่งมีชีวิตมีความสามารถในการสืบพันธุ์ เพิ่มจำนวนได้แบบเรขาคณิต เป็นฟังก์ชัน (Exponential) 2. สิ่งมีชีวิตมีความแปรผันของลักษณะ (Variation) เช่น เสือตัวนี้แข็งแรงหาอาหารได้เก่ง แต่อีกตัวกล้ำเนื้อลิบหาอาหารได้ไม่ดี 3. อาหารในธรรมชาติมีจำนวนจำกัด และเพิ่มจำนวนแบบเลขคณิต เป็นฟังก์ชันเส้นตรง 4. ต้องมีการดิ้นรนเพื่อความอยู่รอด (Struggling for Survival) 5. ตัวไหนที่มีลักษณะที่เหมาะสมกว่าจึงถูกคัดเลือกเอาไว้ (Selection) เช่น เสือตัวที่หาอาหารได้เก่ง 6. การปรับตัวทำให้เกิดวิวัฒนาการ (Adaptation) เช่น เสือตัวนั้นปรับตัวให้มีเขี้ยวเล็บแหลมคมยิ่งขึ้น

กระบวนการวิวัฒนาการของสิ่งมีชีวิตมีมาหลายพันปีก่อนหน้านี้ ก่อให้เกิดสิ่งมีชีวิตมากมายหลากหลายรูปแบบ รวมทั้งสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมพวกไพรเมต (Primate) ที่อุบัติและวิวัฒนาการมาเมื่อประมาณ 25 ล้านปีก่อน สัตว์กลุ่มนี้มีจำนวนชนิดมากกว่า 180 ชนิด รวมทั้งพวกเอป (Ape) ยุคใหม่หรือกลุ่มลิงที่ไม่มี

ทางที่มีชีวิตอยู่ในปัจจุบันมีอยู่ 2 กลุ่ม คือ (1) ชะนีและลิงอุรังอุตังในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และ (2) กอริลลา ชิมแปนซีและโบโนโบในแอฟริกา สำหรับเอปกลุ่มหลังนี้ได้วิวัฒนาการต่อมาเป็นพวกโฮมินิด (Hominid) เมื่อประมาณ 6 ล้านปีที่แล้ว ได้แก่ พวกสกุลเอปจากตอนใต้ของออสเตรเลีย (Australopithecus) ที่ได้สูญพันธุ์ไปหมดแล้ว เอปกลุ่มนี้เป็นบรรพบุรุษของพวกสกุลโฮโม (Homo) ที่เพิ่งอุบัติขึ้นมาเมื่อประมาณ 3 ล้านปี พวกสกุลโฮโมมีวิวัฒนาการต่อเนื่องกันมาเป็นชนิดต่าง ๆ ประมาณ 10 ชนิด รวมทั้งมนุษย์ (Homo Sapiens) ที่เพิ่งอุบัติขึ้นมาในแอฟริกาเมื่อประมาณ 20,000 ปีที่แล้ว และเชื่อว่า มนุษย์เป็นชนิดสุดท้ายในสกุลโฮโมที่ดำรงอยู่ในโลกปัจจุบัน นอกนั้น สูญพันธุ์ไปหมดแล้ว

มนุษย์เป็นสัตว์สังคมชนิดใหม่ล่าสุดในกลุ่มโฮมินิด ตามหลักฐานทางชีววิทยาและประวัติศาสตร์ความเป็นมาบ่งชี้ว่า มนุษย์อุบัติขึ้นมาในบริเวณตะวันออกเฉียงเหนือของทวีปดั้งเดิมและกระจายไปในทวีปแอฟริกาเมื่อประมาณ 150,000-100,000 ปีที่แล้ว สรุปว่า มีทางคล้ายเป็นสายที่สองแล้วเคลื่อนย้ายถิ่นออกมาทางเอเชียตอนเหนือถึงจีน มองโกเลียและอเมริกาใต้ เมื่อประมาณ 20,000 ปี และ 13,000 ปีที่แล้วตามลำดับ

เหตุปัจจัยการตั้งครรภ์ของมนุษย์ในมิติวิทยาศาสตร์กล่าวว่า การตั้งครรภ์ของมนุษย์เกิดจากความพร้อมของเซลล์สืบพันธุ์บิดา (Sperm) และมารดา (Oocyte) ความพร้อมของมารดาในการมีประจำเดือนฮอร์โมน (Hormone) อวัยวะรองรับการตั้งครรภ์หรือมดลูก (Uterus) ตลอดจนอวัยวะต่าง ๆ ที่สนับสนุนการตั้งครรภ์ ได้แก่ รังไข่ (Ovary) ปีกมดลูก (Fallopian Tube) หรือท่อนำไข่ (Oviduct) ช่องคลอด (Vagina) เป็นต้น ลักษณะดังกล่าวนี้ คือ การปฏิสนธิภายในร่างกายมนุษย์หรือโดยวิธีทางธรรมชาติ แต่ถ้าเป็นวิธีไม่เป็นไปตามธรรมชาติหรือการปฏิสนธิภายนอกร่างกายมนุษย์ วิธีทางวิทยาศาสตร์ ก็คือ การทำเด็กหลอดแก้ว (IVF-ET) การทำอิกซี่ (Intracytoplasmic Sperm Injection/ICSI) หรือแม้กระทั่งการสร้างเซลล์ตัวอ่อนมนุษย์โดยวิธีทางห้องทดลองอื่น เช่น การโคลน (Cloning) การไม่ใช้เซลล์ไข่ (Oocyte) การไม่ใช้เซลล์อสุจิ (Sperm) เป็นต้น ดังนั้น เหตุปัจจัยการตั้งครรภ์ของมนุษย์ในมิติวิทยาศาสตร์มี 2 ลักษณะ คือ เป็นไปตามธรรมชาติโดยการปฏิสนธิภายในร่างกายมนุษย์ ซึ่งมีเหตุปัจจัยอยู่ 2 ประการ ได้แก่ เซลล์สืบพันธุ์บิดา (อสุจิ) กับเซลล์สืบพันธุ์มารดา (ไข่) เข้าร่วมปฏิสนธิกัน และมารดามีประจำเดือนพร้อมตั้งครรภ์โดยสมบูรณ์ ส่วนลักษณะที่ 2 คือ การตั้งครรภ์ของมนุษย์ในรูปแบบอื่นที่ไม่เป็นไปตามธรรมชาติ ได้แก่ การฉีดอสุจิเข้าไปในโพรงมดลูกโดยตรง การใส่อสุจิเข้าทางช่องกำเนิดของสตรีด้วยวิธีการต่าง ๆ หรือการฉีดอสุจิเข้าที่ปากมดลูก การนำเซลล์ไข่และอสุจิออกมาผสมภายนอกในร่างกายหรือ IVF (In-vitro Fertilization) และการโคลน ซึ่งเป็นการผลิตเซลล์ไข่จากห้องทดลองทางวิทยาศาสตร์ และต้องนำเซลล์ตัวอ่อนที่สร้างขึ้นย้ายกลับสู่โพรงมดลูกในช่วงมีระดูจึงจะเกิดการตั้งครรภ์ตามมาได้ (เสริมสุข วิจารณ์สถิต, 2561)

สรุปว่า พัฒนาการชีวิตมองได้ 2 แง่ คือ 1) วิวัฒนาการแนวจิตวิทยา คือ เริ่มต้นจากอสุจิผสมกับไข่แล้วเกิดเป็นชีวิตกระทั่งมาสิ้นสุดตอนสิ้นชีวิต 2) วิวัฒนาการชีวิต หมายความว่า การเป็นอยู่ของสิ่งมีชีวิตด้วยการวิวัฒนาการ การปรับตัวตามทฤษฎีของดาร์วิน ชีวิตที่มีการปรับตัวจึงจะอยู่รอด

องค์ประกอบของชีวิต

องค์ประกอบของชีวิตสามารถแจกแจงเป็น 2 นัย คือ องค์ประกอบชีวิตที่เกี่ยวข้องด้านชีวธาตุ และองค์ประกอบชีวิตด้านพระพุทธศาสนา โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1. องค์ประกอบชีวิตทางชีวธาตุ

ชีวิตเป็นสภาพที่เคลื่อนไหวไปได้ด้วยองค์ประกอบของชีวิตที่ตอบสนองต่อแรงกระตุ้น อวัยวะยังทำงานตามสภาพแห่งสัญญาณ คือ กิน นอน สืบพันธุ์ กลัวภัยและคิดหาเหตุผล อินทรีย์ คือ ชีวิตนี้ดำรงอยู่ไม่สิ้นไป จึงเรียกว่า มีชีวิต การเข้าใจชีวิตว่า เป็นมวลแห่งความเป็นตัวตนของตนจึงเกิดขึ้นด้วยเหตุแห่งการ

ดำเนินไปได้ของชีวิตเช่นนี้ ความเข้าใจผิดเกี่ยวกับชีวิต เป็นการไม่ทราบถึงชีวิตว่า เป็นอย่างไรและมีองค์ประกอบอะไร ชีวิตเป็นกระบวนการทำงานของเส้นประสาทภายใน โดยมีสมองเป็นตัวสั่งการตามทัศนะของวิทยาศาสตร์การแพทย์ ส่วนบางศาสนาก็ให้พระเป็นเจ้าเป็นผู้สร้างชีวิตขึ้น (สุวิญ รักษ์ตย์, 2561)

องค์ประกอบของสิ่งมีชีวิตที่พบเห็นอยู่ในปัจจุบัน ก็เพราะกรดนิวคลีอิกที่มีอยู่ 2 ชนิด คือ กรดดีออกซีไรโบนิวคลีอิก (Deoxyribonucleic Acid หรือ DNA) และกรดไรโบนิวคลีอิก (Ribonucleic Acid หรือ RNA) และสิ่งมีชีวิตเกือบทุกชนิดมี DNA เป็นสารพันธุกรรม โดยยกเว้นไวรัสบางชนิดเท่านั้นที่มี RNA เป็นสารพันธุกรรม อย่างไรก็ตาม โมเลกุล DNA ไม่สามารถจะจำลองแบบด้วยตัวมันเองโดยลำพัง แต่จำเป็นต้องอาศัยเอนไซม์จำเพาะบางชนิดช่วยเป็นตัวเร่งปฏิกิริยาหรือเป็นตัวคะตาลีสต์ (Catalyst) เพื่อทำให้เกิดปฏิกิริยาเคมีในกระบวนการจำลองแบบ DNA ดังนั้น อาจนึกย้อนหลังกลับไปในอดีตกาล ตอนเริ่มต้นว่า องค์ประกอบของสิ่งมีชีวิตที่อุบัติขึ้นมาได้รวมกันเป็นครั้งแรกนั้นต้องอาศัยโมเลกุลของสารอินทรีย์ชนิดใดที่มีคุณสมบัติเป็นข้อมูล องค์ประกอบพันธุกรรม และสารเคมีชนิดใดเป็นตัวแทนช่วยเร่งปฏิกิริยาหรือตัวคะตาลีสต์ (Catalyst) (ประเวศ รัสเซีย, 2553)

2. องค์ประกอบชีวิตทางพระพุทธศาสนา

หลักธรรมที่พบมากซึ่งเป็นองค์ประกอบของชีวิตหรือตัวชีวิต ก็คือ วิธีแบ่งชีวิตแบบขั้น 5 (The Five Aggregates) พุทธธรรมแยกชีวิตพร้อมทั้งองค์ประกอบทั้งหมดที่บัญญัติเรียกว่า เบญจขันธ์ ดังที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ในขันธสูตร ขันธวารวรรค สังยุตตนิกาย อันว่าด้วยองค์ประกอบของชีวิต ดังนี้

ภิกษุทั้งหลาย เราจักแสดงขันธ 5 ประการ และอุปาทานขันธ 5 ประการ เธอทั้งหลายจงฟัง
ขันธ 5 ประการ อะไรบ้าง คือ รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ อย่างใดอย่างหนึ่ง ทั้งที่เป็นอดีต อนาคต และปัจจุบัน ภายในหรือภายนอก หยาบหรือละเอียด เลวหรือประณีต ไกลหรือใกล้ก็ตาม นี้เรียกว่า ขันธ 5”

“อุปาทานขันธ 5 ประการ อะไรบ้าง คือ รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ อย่างใดอย่างหนึ่ง ทั้งที่เป็นอดีต อนาคต และปัจจุบัน ภายในหรือภายนอก หยาบหรือละเอียด เลวหรือประณีต ไกลหรือใกล้ก็ตาม ประกอบด้วยอาสวะ เกื้อกูลแก่อุปาทาน นี้เรียกว่า อุปาทานขันธ 5” (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 17 ข้อ 48: 66-67)

ชีวิต คือ การดำเนินไปของขันธในแต่ละขันธ ขันธทั้ง 5 นี้ เมื่อสิ้นสุดไปในช่วงใดช่วงหนึ่งที่เรียกว่า สิ้นชีวิต ก็สามารถสืบเนื่องได้อีกในรูปแห่งขันธใหม่ตามพลังแห่งกรรม

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตโต) (2562: 42) ได้นิยามคำว่า ขันธไว้ในหนังสือพุทธธรรม (ฉบับเดิม) ดังนี้

1. รูป (Corporeality) ได้แก่ ส่วนประกอบฝ่ายรูปธรรมด้านร่างกายและพฤติกรรมทั้งหมดของร่างกายหรือสสารและพลังงานฝ่ายวัตถุ พร้อมทั้งคุณสมบัติและพฤติกรรมต่าง ๆ ของสสารพลังงานเหล่านั้น
2. เวทนา (Sensation) ได้แก่ ความรู้สึกสุข ทุกข์ หรือเฉย ๆ ซึ่งเกิดจากผัสสะทางประสาททั้ง 5 และทางใจ
3. สัญญา (Perception) ได้แก่ ความกำหนดได้หรือหมายรู้ คือ กำหนดรู้อาการเครื่องหมายลักษณะต่าง ๆ อันเป็นเหตุให้จำอารมณ์นั้นได้

4. สังขาร (Mental Formations) ได้แก่ องค์ประกอบหรือคุณสมบัติต่าง ๆ ของจิตที่ปรุงแต่งจิตให้ดีขึ้น หรือเป็นกลาง ๆ โดยมีเจตนาเป็นตัวนำ กล่าวโดยง่าย คือ ความนึกคิดดีหรือชั่วต่าง ๆ เช่น ศรัทธา สติ หิริ โอตตัปปะ เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา ปัญญา โมหะ โทสะ โลภะ มานะ ทิฏฐิ อิสสา มัจฉริยะ

5. วิญญาณ (Consciousness) ได้แก่ ความรู้แจ้งอารมณ์ทางประสาททั้ง 5 และทางใจ คือ การเห็น การได้ยิน การได้กลิ่น การรู้รส การรู้สัมผัสทางกาย และการรู้อารมณ์ทางใจ ชั้นนี้ 5 เป็นตัวที่กำหนดว่า ชีวิตอยู่ได้หรือดำเนินต่อไปได้อย่างไร ถ้าชั้นนี้ทั้ง 5 แตกดับ ตัวชีวิตก็แตกดับไปด้วย

นอกจากนี้ ในคัมภีร์พระพุทธศาสนายังแสดงชีวิตไว้ด้วยความเป็นธาตุ 6 ดังข้อความในชาตวิภังคสูตร ว่า

ภิกษุทั้งหลาย ชีวิตมนุษย์มีธาตุ 6 นั้น เราอาศัยอะไรกล่าวแล้ว ภิกษุทั้งหลาย ธาตุนี้มี 6 อย่าง คือ 1. ปรฐวีธาตุ คือ ธาตุดิน 2. อาโปธาตุ คือ ธาตุน้ำ 3. เตโชธาตุ คือ ธาตุไฟ 4. วาโยธาตุ คือ ธาตุลม 5. อากาสธาตุ คือ ธาตุว่างเปล่า 6. วิญญาณธาตุ คือ ธาตุรับรู้อารมณ์ต่าง ๆ มี 6 อย่าง คือ 1. จักขุวิญญาณธาตุ 2. โสตวิญญาณธาตุ 3. ชานาวิญญาณธาตุ 4. ชิวหาวิญญาณธาตุ 5. กายวิญญาณธาตุ 6. มโนวิญญาณธาตุ (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 14 ข้อ 100: 118-119; เล่ม 35 ข้อ 172-178: 134-138)

เมื่อแสดงชีวิตตามแนวอภิธรรมสามารถแบ่งเป็นปรมัตถธรรม 3 อย่าง ได้แก่ รูป จิต และเจตสิก โดยรูปจำแนกเป็น 28 จิตจำแนกเป็น 89 หรือ 121 และเจตสิกจำแนกเป็น 52 (พระอนุรุทธเถระ และพระญาณธชะ, 2552: 1)

องค์ประกอบทางชีวิตธาตุเป็นองค์ประกอบของโมเลกุล ซึ่งการขับเคลื่อนภายในที่มองผ่านทางวิทยาศาสตร์ เป็นองค์ประกอบการทำงานของเส้นประสาทต่าง ๆ ภายใน โดยมีสมองเป็นตัวสั่งการ ส่วนองค์ประกอบทางพระพุทธศาสนา คือ เบญจขันธ์หรือขันธ์ 5 ที่ประกอบไปด้วยรูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ ทำหน้าที่ในการแสดงภาคพฤติกรรม ใช้ความรู้สึกเป็นการแสดงการบ่งบอกถึงสุข ทุกข์หรือเฉย ๆ ใช้ความจำได้หมายรู้เป็นตัวแสดงภาคจดจำที่แสดงผลย้อนกลับ ใช้การคิดปรุงแต่ง ขยายเติมต่อเป็นเครื่องแสดงภาคการพัฒนาความคิด และใช้การรับรู้เป็นเครื่องแสดงควมมีชีวิต เช่นเดียวกับการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของมนุษย์ที่ยึดติดแต่กับความเจริญทางด้านวัตถุจึงทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงให้ระบบชีวิต จึงเกิดความไม่สมดุลและพัฒนาจนกลายเป็นทุกข์ที่ฝังลึกในใจ ดังนั้น ถ้ามนุษย์ต้องการมีความเป็นปกติสุขจะต้องปฏิบัติตนอย่างถูกต้องตามหลักพุทธธรรม จะต้องมโนโลกทัศน์และพฤติกรรมใหม่ให้สอดคล้องกับความเป็นจริงของธรรมชาติ ไม่เห็นแก่ตัว และคิดแบบแยกส่วน โดยเสริมสร้างชีวิตด้วยหลักพุทธธรรมที่เชื่อมโยงสรรพสิ่งและคำนึงถึงต่อสรรพสิ่งทั้งหมด

เมื่อนำองค์ประกอบของชีวิต ซึ่งเกิดขึ้นจากชีวิตธาตุและตามมุมมองทางพระพุทธศาสนา มาศึกษาวิเคราะห์แล้วพบว่า สิ่งที่มีมนุษย์สามารถนำมาแก้ไข ปรับปรุง พัฒนาชีวิตให้เกิดดุลยภาพได้ ก็คือ การใช้หลักพุทธธรรมที่เป็นองค์รวมในการดำเนินชีวิตมาประยุกต์ใช้ หลักพุทธธรรมดังกล่าว ได้แก่ โอวาทปาติโมกข์

การประยุกต์หลักธรรมโอวาทปาติโมกข์เพื่อเสริมสร้างดุลยภาพชีวิตตามหลักนิยาม 5

โอวาทปาติโมกข์เป็นหลักการทางพระพุทธศาสนาที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงในที่ประชุมสงฆ์ 1,250 รูป หลังจากที่ได้ตรัสรู้มาเป็นเวลา 9 เดือน ตรงกับวันขึ้น 15 ค่ำเดือน 3 ณ วัดเวฬุวัน (สวนไผ่) ซึ่งพระเจ้าพิมพิสาร เจ้าเมืองมคธได้อุทิศถวายเป็นสังฆารามแห่งแรกในพระพุทธศาสนา เนื้อหาโอวาทปาติโมกข์เป็นภาษาบาลีจำนวน 3 คาถากึ่ง ดังนี้

ขนฺตี ปรมํ ตโป ตีติกขา	นิพพานํ ปรมํ วทนฺติ พุทฺธา
น หิ ปพฺพชิตो ปฺรฺพชาตี	สมโณ โหติ ปฺร วิหฺรฺยณฺโต
สพฺพปาปสฺส อกรรมํ	กุสฺสสฺสอุปสมฺปทา
สจิตฺตปริโยทปนํ	เอตํ พุทฺธานสาสนํ
อนุปวาโท อนุปชาโต	ปาติโมกฺเข จ สํวโร
มตฺตณฺฏดา จ ภตฺตลฺลํ	ปนฺตณฺจ สยนาสนํ
อธิจิตฺเต จ อาโยโค	เอตํ พุทฺธานสาสนํ

(พระไตรปิฎกภาษาบาลี เล่ม 10 ข้อ 54: 57)

แปลโดยใจความว่า ความอดทน คือ ความอดกลั้นเป็นตบะเครื่องเผาบาปอย่างเยี่ยม ท่านผู้รู้ทั้งหลาย กล่าวพระนิพพานว่า เป็นธรรมอันเยี่ยม ผู้ที่ทำร้ายคนอื่นหาชื่อว่า เป็นบรรพชิตไม่ ผู้ที่เบียดเบียนผู้อื่นอยู่ไม่ชื่อว่า เป็นสมณะ การไม่ทำบาปทั้งปวง การยังกุศลให้ถึงพร้อม การทำจิตให้ผ่องแผ้ว นี่เป็นคำสอนของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย การไม่เข้าไปกล่าวร้าย การไม่เข้าไปทำร้าย การสังวรระวังในพระปาติโมกข์ ความเป็นผู้รู้จักประมาณในภัตตาหาร ที่นอนที่นั่งอันเยียบสงัด ประกอบความเพียรในอธิจิต นี่เป็นคำสอนของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 10 ข้อ 90: 50-51)

หลักโอวาทปาติโมกข์ดังกล่าวสามารถสร้างดุลยภาพชีวิตได้ หมายถึง การสร้างชีวิตให้เกิดความสมดุล เป็นการดูแลสุขภาพกายและจิตใจให้สมบูรณ์แข็งแรง ชีวิตได้พักผ่อนให้พร้อมสำหรับการทำงานในแต่ละวัน นอกจากนี้ ยังเป็นการสร้างสิ่งแวดล้อมรอบตัวให้น่าอยู่ ดูแลคนรัก เพื่อนแท้และครอบครัวด้วยจิตใจที่ผ่องใส ใช้ชีวิตอย่างพอเพียง ทำแต่ความดี ไม่ทำความชั่ว อุทิศตนเพื่อสังคม ตั้งใจดูแลตนเองด้วยการพัฒนาร่างกาย จิตใจและสร้างปัญญา เมื่อพิจารณาอย่างละเอียด จะเห็นว่า การนำหลักธรรมโอวาทปาติโมกข์มาเสริมสร้างดุลยภาพชีวิตเป็นการปฏิบัติตามหลักนิยาม 5 โดยเฉพาะในด้านร่างกายมนุษย์ที่ต้องสัมพันธ์กับกฎของธรรมชาติ เช่น กรณีการทานอาหารที่ไม่รู้จักประมาณ คือ ทานมากเกินไป ก็จะทำให้ร่างกายไม่แข็งแรง เกิดโรคภัยไข้เจ็บได้ การพักผ่อนไม่เพียงพอ อาจเป็นเพราะนอนหลับไม่สนิทอันเนื่องมาจากเสียงอึกทึกหรืออยู่ในสถานที่ที่กำลังจัดกิจกรรม จึงทำให้ร่างกายพักผ่อนไม่เพียงพอและเป็นที่มาของโรคภัย ความสัมพันธ์ระหว่างกฎธรรมชาติเหล่านี้ทำให้เกิดทั้งความชอบและไม่ชอบ ดังนั้น มนุษย์จึงต้องเข้าใจความสัมพันธ์กันของสิ่งมีชีวิตต่าง ๆ ด้วยการมีขันติ คือ ความอดทนต่อสภาพที่กำลังประสบ หมั่นรับรู้กระบวนการของจิตใจที่ถูกกระทบจากสภาพปัญหาต่าง ๆ รักษาดุลยภาพของจิตใจให้ผ่องแผ้วตลอดเวลา และต้องมีความเพียรฝึกฝนจิตให้เกิดปัญญา เข้าใจกฎของกรรม คือ การทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว ไม่ทำร้าย ไม่กล่าวร้าย ไม่เบียดเบียนผู้อื่นเพื่อสร้างอกุศลกรรม มีความสำรวมในปาติโมกข์หรือการมีศีลนั่นเอง เมื่อสร้างสมดุลของชีวิตจนถึงจุดนี้แล้ว สิ่งที่ต้องเข้าใจให้ลึกซึ้งในขั้นสูงสุด คือ การเข้าใจในหลักอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา อนิจจัง คือ ความไม่เที่ยง หมายถึง สิ่งซึ่งเคยมี ถึงจุดหนึ่งแล้วไม่มี ทุกขัง คือ ทุกข์ หมายถึง สิ่งที่กำลังมี กำลังถูกบีบคั้นให้ไม่มี ให้หมดสิ้นไป อนัตตา คือ การไม่ใช่ตัวตน หมายถึง ของจะมีหรือของจะไม่มี ก็สั่งการไม่ได้ เป็นไปตามเหตุของมัน

ดังนั้น มนุษย์จึงสามารถนำหลักคำสอนในโอวาทปาติโมกข์มาสร้างสมดุลยภาพแก่ชีวิตได้ โดยการจัดรูปแบบการเสริมสร้างดุลยภาพตามหลักนิยาม 5 (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2546: 166)

หมายถึง การกำหนดอันแน่นอน ความเป็นไปอันมีระเบียบแน่นอนของธรรมชาติ กฎธรรมชาติ อันครอบคลุมปรากฏการณ์ทุกอย่างในโลกและจักรวาล ซึ่งเป็นแนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับกระบวนการของโลกและปรากฏการณ์ที่ว่า สิ่งทั้งปวงย่อมเป็นไปตามธรรมดาแห่งเหตุปัจจัย กฎธรรมชาตินี้เป็นธาตุ คือ ภาวะที่ทรงตัวอยู่โดยธรรมดา เป็นธรรมฐิติ คือ ภาวะที่ดำรงอยู่แน่นอนโดยธรรมดา เป็นธรรมนิยาม คือ กฎธรรมชาติหรือกำหนดแน่นอนแห่งธรรมดา สามารถสร้างหรือบันดาลให้ชีวิตเกิดดลยภาพ โดยปกติแล้ว ระบบดลยภาพชีวิตจะกล่าวถึงระบบของสิ่งมีชีวิตกับสิ่งมีชีวิต และสิ่งมีชีวิตกับสิ่งไม่มีชีวิตที่อยู่ในสภาพแวดล้อมเดียวกัน มีการถ่ายทอดความสมดุลของพลังงาน และมีการหมุนเวียนแร่ธาตุ แลกเปลี่ยนผัสสะโดยมีความเปลี่ยนแปลงอยู่ในสภาพแวดล้อมนั้น ๆ รวมทั้งมีความสัมพันธ์กันทั้งในลักษณะเกื้อกูลและทำลาย อย่างไรก็ตาม กฎทุกข้อในหลักนิยาม 5 สามารถนำมาสร้างดลยภาพในชีวิตให้เห็นความเชื่อมโยงหรือความสัมพันธ์ของคำสอนในโอวาทปาติโมกข์ อันเป็นการปรับใช้ให้เกิดความสมดุลที่เป็นปัจจัยสัมพันธ์ โดยสามารถวิเคราะห์ได้ดังต่อไปนี้

1. อุตุนิยาม (Physical Laws) คือ กฎธรรมชาติเกี่ยวกับปรากฏการณ์ฝ่ายวัตถุและสภาพแวดล้อมต่าง ๆ เมื่อมนุษย์อยู่ในสภาพแวดล้อมที่ดี เหมาะสม ย่อมสร้างดลยภาพให้ชีวิต ในโอวาทปาติโมกข์กล่าวถึงการเป็นผู้รู้จักประมาณในภัตตาหาร การใช้ชีวิตด้วยการใช้ที่นอนที่นั่งอันเจียมสัจด์ กฎนี้แสดงความเป็นไปของปรากฏการณ์ กายภาพและสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ความผันแปรของสิ่งที่มีเนื่องด้วยสภาพแวดล้อมความสมดุลในร่างกาย

2. พืชนิยาม (Biological Laws) คือ กฎธรรมชาติที่เกี่ยวกับสิ่งมีชีวิตบนโลกนี้ที่ต้องประสบ มนุษย์ต้องเข้าใจลักษณะว่า สิ่งมีชีวิตต้องปรับตัวเพื่อให้เข้าสู่ความสัมพันธ์ในรูปแบบและลักษณะต่าง ๆ จะต้องมี ความเข้าใจและมีจิตใจที่อดทน จึงจะใช้ชีวิตอย่างมีความสมดุลในโลกนี้ ในโอวาทปาติโมกข์กล่าวถึงการอดทน ด้วยขันติ เป็นธรรมอันเยี่ยมเพื่อปรับสมดุลในการประสาน การเผชิญกับกฎเกณฑ์สภาวะของธรรมชาติที่ทำให้เกิดผัสสะ การตกกระทบทั้งเบาและรุนแรง การสร้างความสมดุลด้วยหลักของขันติจะทำให้ผ่านปัญหาอุปสรรคต่าง ๆ ที่เป็นกฎของธรรมชาติไปได้

3. จิตนิยาม (Psychic Law) คือ กฎธรรมชาติเกี่ยวกับการทำงานของจิตใจหรือกระบวนการรับรู้ เช่น การรับรู้ของจิตผ่านกระบวนการของประสาทสัมผัส การทำงานของจิตในการเสวยอารมณ์ต่าง ๆ การเข้าใจในการวางจิตตามหลักโอวาทปาติโมกข์ ด้วยการทำจิตใจให้ผ่องแผ้ว ชำระขัดเกลากิเลสในใจให้เบาบางลง จนหมดความเศร้าหมองและจางหายในที่สุด

4. กรรมนิยาม (Karmic Laws) คือ กฎการให้ผลของกรรม กรรม คือ การกระทำที่ประกอบด้วยความจงใจ การกระทำทุกอย่างเป็นกรรม มีทั้งกรรมดีและกรรมชั่วที่สร้างให้ผลของกรรมกระทบต่อชีวิตมนุษย์อย่าง ไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ ในโอวาทปาติโมกข์กล่าวถึงการปรับสมดุลด้วยการไม่สร้างกรรม ไม่ทำร้ายผู้อื่น ไม่เบียดเบียนผู้อื่น ไม่ทำบาปทั้งปวง ทำกุศลให้ถึงพร้อม ไม่กล่าวร้ายผู้อื่น ไม่เข้าไปทำร้ายผู้อื่น เมื่อไม่สร้างกรรมชั่ว ทำแต่กรรมดี ชีวิตย่อมมีความสุขความสมดุล

5. ธรรมนิยาม (General Laws) เนื้อหาว่าด้วยสรรพสิ่งล้วนอิงอาศัยกันในฐานะที่สิ่งหนึ่งเป็นสาเหตุ และอีกสิ่งหนึ่งเป็นผล เกิดขึ้นตั้งอยู่ดับไปตามกฎไตรลักษณ์ คือ อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา ในโอวาทปาติโมกข์กล่าวถึงการปรับสมดุล คือ พระนิพพานเป็นบรมธรรมที่จะบรรลุได้ด้วยความเพียรในอธิจิต มีการสังวรระวังในปาติโมกข์

องค์ความรู้ใหม่

จากแนวคิดการนำหลักธรรมโอวาทปาติโมกข์มาเสริมสร้างดลยภาพชีวิตตามหลักนิยาม 5 สามารถสรุปเป็นองค์ความรู้ตามตาราง ดังนี้

นियาม 5	โอวาทปาติโมกข์	การสร้างคุณภาพชีวิต
1. อุดุนิยาม	การรู้จักประมาณในอาหาร การใช้ที่นั่งอันนึ่งอันเยิบสอาด	การรับรู้เข้าใจกฎของธรรมชาติ
2. พิชนิยาม	การมีขันติ	การรับรู้เข้าใจความสัมพันธ์กับสิ่งมีชีวิต
3. จิตนิยาม	ความเพียรในอธิจิต การทำจิตใจให้ผ่องแผ้ว	การรับรู้เข้าใจกระบวนการของจิต
4. กรรมนิยาม	การทำความดี การละเว้นความชั่ว การไม่ทำร้ายผู้อื่น การไม่เบียดเบียนผู้อื่น การไม่เข้าไปกล่าวร้ายผู้อื่น การไม่เข้าไปทำร้ายผู้อื่น การสำรวมระวังในพระปาติโมกข์	การรับรู้เข้าใจผลของกรรมดีและกรรมชั่ว
5. ธรรมนิยาม	การทำนิพพานให้แจ้ง	การรับรู้เข้าใจหลักอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา

ตารางที่ 1 การเสริมสร้างคุณภาพชีวิตตามหลักนิยาม 5

จากตารางนี้ จะเห็นว่า หลักนิยาม 5 ข้อที่ 1 ด้านอุดุนิยาม ตรงกับวิธีการของพระพุทธศาสนาในเรื่อง การรู้จักประมาณในภัตตาหารและการใช้ที่นั่งอันนึ่งอันเยิบสอาด ซึ่งเป็นการสร้างคุณภาพในการรับรู้ กฎเกณฑ์ของธรรมชาติ ข้อที่ 2 ด้านพิชนิยาม ตรงกับอุดมการณ์ในเรื่องขันติ เป็นการสร้างคุณภาพในการรับรู้ ความสัมพันธ์กับสิ่งมีชีวิต ข้อที่ 3 ด้านจิตนิยาม ตรงกับวิธีการเรื่องความเพียรในอธิจิต และหลักการในเรื่อง การทำจิตใจให้ผ่องแผ้ว เป็นการสร้างคุณภาพในการรับรู้เข้าใจกระบวนการของจิต ข้อที่ 4 ด้านกรรมนิยาม ตรงกับหลักการเรื่องการทำทำความดี การละเว้นความชั่ว อุดมการณ์เรื่องการไม่ทำร้าย การไม่เบียดเบียน และวิธีการเรื่องการไม่เข้าไปกล่าวร้าย การไม่เข้าไปทำร้าย การสำรวมระวังในพระปาติโมกข์ เป็นการสร้างคุณภาพในการรับรู้เข้าใจผลของกรรมดีและกรรมชั่ว และข้อที่ 5 ด้านธรรมนิยาม ตรงกับอุดมการณ์เรื่องพระ นิพพาน เป็นการสร้างคุณภาพในการรับรู้เข้าใจหลักอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา

บทสรุป

มนุษย์เป็นปัจจัยสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาสิ่งต่าง ๆ การสร้างความเจริญ ความสมดุลและการ กำหนดชีวิตที่ถูกต้องจำเป็นต้องจัดโครงสร้างชีวิตให้มีความสามารถในการใช้ปัญญาจัดการชีวิต ของตน ด้วยการปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อม สถานการณ์ องค์กรและบริบทต่าง ๆ เพื่อให้ประสบ ความสำเร็จในการดำเนินชีวิต สามารถดำรงอยู่ได้อย่างมีคุณภาพและความสุข ซึ่งสิ่งที่สามารถนำมาพัฒนา เพื่อสร้างเสริมให้เกิดคุณภาพชีวิตดังกล่าวได้ ก็คือ การใช้หลักโอวาทปาติโมกข์ที่เป็นองค์รวมในทุกมิติของการ ดำเนินชีวิต หลักการสำคัญในพระโอวาทปาติโมกข์ประกอบด้วยคาถาอันเป็นอุดมการณ์ 4 หลักการ 3 วิธีการ 6 หลักโอวาทปาติโมกข์ที่จัดเป็นอุดมการณ์ 4 ได้แก่ 1. ความอดทนอดกลั้น 2. การมุ่งให้ถึงพระนิพพาน 3. การไม่ทำ

ร้าย 4. การไม่เบียดเบียน ส่วนหลักการ 3 ประกอบด้วย 1. การไม่ทำบาปทั้งปวง 2. การทำกุศลให้ถึงพร้อม 3. การทำจิตใจให้บริสุทธิ์ และวิธีการ 6 คือ 1. การไม่เข้าไปกล่าวร้าย 2. การไม่เข้าไปทำร้าย 3. ความสำรวมในพระปาฏิโมกข์ 4. การประมาณในการบริโภค 5. การนั่งนอนในที่อันสงัด 6. ความเพียรในอธิจิต โดยแยกให้เห็นชัดเจนด้วยองค์ความรู้ตามหลักนิยาม 5 ซึ่งเป็นกฎแน่นอนตายตัวของธรรมชาติอันประกอบด้วย 1. อุตุนิยาม 2. พิชนิยาม 3. จิตนิยาม 4. กรรมนิยาม 5. ธรรมนิยาม เมื่อนำองค์ความรู้ทั้งสองพุทธธรรมนี้มาอธิบายและประยุกต์ใช้จะทำให้มนุษย์เกิดความเข้าใจและสามารถสร้างชีวิตให้เกิดคุณภาพได้อย่างแท้จริง

เอกสารอ้างอิง

- เฉก ธนะสิริ. (2544). *ปรัชญาแห่งชีวิต การกำเนิดของชีวิต*. กรุงเทพมหานคร: ฟาอภัย.
- ชาลส์ ดาร์วิน. (2557). *วิวัฒนาการแห่งชีวิต*. นันทวิทย์ พรพิบูลย์. (ผู้แปล). กรุงเทพมหานคร: ซีเอ็ดบุ๊คเซ็นเตอร์.
- ประเวศ วะสี. (2553). *ธรรมชาติของสรรพสิ่ง*. กรุงเทพมหานคร: เอ.พี กราฟิคดีไซน์และการพิมพ์.
- พระพุทธโฆสเถระ. (2554). *คัมภีร์วิสุทธิมรรค*, พิมพ์ครั้งที่ 6. สมเด็จพระพุทธปาตูลจารย์ (อาจ อาสภมหาเถร). (ผู้แปล). กรุงเทพมหานคร: มหาลาสิมการณราชวิทยาลัย.
- พระอนรรฆเถระ และพระญาณธชะ. (2552). *อภิธรรมมัตถสังคหะและปรมัตถทีปนี*. พระคันธสาราภิวังศ์. (ผู้แปล). ลำปาง: วัดท่ามะโอ.
- พริตจอฟ คาปรั. (2556). *ช่วยใจแห่งชีวิต: ความเข้าใจใหม่ทางวิทยาศาสตร์ ว่าด้วยระบบที่มีชีวิต*. สว่างพงศ์ศิริพัฒน์. (ผู้แปล). กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิโกมลคีมทอง.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม 10, 14, 17, 35*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหามกุฏราชวิทยาลัย. (2538). *พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับสยามรัฐ เล่ม 10*. นครปฐม: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- วิทย์ เทียงบุญธรรม. (2544). *พจนานุกรม อังกฤษ-ไทย ฉบับทันสมัย Se-Ed's Modern*. กรุงเทพมหานคร: เอ็ม เอ เอช พรินต์.
- สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตโต). (2546). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม*, พิมพ์ครั้งที่ 12. กรุงเทพมหานคร: สหธรรมมิก.
- _____. (2562). *พุทธธรรม (ฉบับเดิม)*, พิมพ์ครั้งที่ 38. กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พรินต์.
- สุวิญ รักสัตย์. (2561). *นวัตกรรมเชิงพุทธปัญญา: การปรับสมดุลชีวิตเพื่อความอยู่รอดในโลกเสมือนจริง*. นครปฐม: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.
- เสริมสุข วิจารณ์สถิต. (2561). *พัฒนาการของกำเนิดมนุษย์ในครรภ์เชิงเปรียบเทียบพระคัมภีร์ทางพุทธศาสนาและสรีรศาสตร์*. คุชฌีนิพนธ์ปริญาพุทธศาสตร์คุชฌีนิพนธ์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สำนักงานราชบัณฑิตยสภา. (2554). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554*. กรุงเทพมหานคร: ราชบัณฑิตยสภา.

มองความเปลี่ยนแปลงของสังคมและเศรษฐกิจผ่านท่าข้าม บ้านท่าขอนยาง อำเภอกันทรวิชัย

จังหวัดมหาสารคาม ในช่วงปี พ.ศ. 2388-2536

อรรถพล จันทะวะฤทธิ์^{1*}, อิสระ สุธรรมราช², พลวัฒน์ ชานนตรี³

หลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

Trend of Social and Economic Changes through Tha Kham, Ban Tha Khon Yang, Kantharawichai District, Mahasarakham Province from 1845 to 1993

Arthaphon Chantawarit^{1*}, Isara Sutummarach², Ponlawat Chanontee³

Bachelor of Arts Program in History, Faculty of Humanities and Social Sciences, Mahasarakham University

Article Info

Vol. 2 No. 1 (Jan-Apr 2022)

Academic Article

Article History:

Received 12 Sep 2021;

Revised 20 Dec 2021;

Accepted 23 Jan 2022

คำสำคัญ:

ท่าข้าม;

ไทญ้อ;

บ้านท่าขอนยาง;

ความเปลี่ยนแปลงทางสังคม

Corresponding Author,

E-mail: art120881234

@gmail.com*

บทคัดย่อ

บทความนี้มุ่งสนใจศึกษาความเป็นมาและความสำคัญของท่าข้ามโดยใช้วิธีศึกษาจากคำสัมภาษณ์และเอกสารเป็นประวัติศาสตร์จากคำบอกเล่า รวมทั้งอิทธิพลที่มีต่อการเปลี่ยนแปลงสังคมชุมชนบ้านท่าขอนยาง จากผลการศึกษาพบว่า ท่าข้ามในบ้านท่าขอนยางเกิดขึ้นเอง เป็นร่องลึกตามธรรมชาติ เริ่มใช้มาราวปี พ.ศ. 2388 ภายหลังการอพยพมาตั้งถิ่นฐานของชาวญ้อที่นำมาโดยพระคำก่อน จากเมืองคำเกิด แขวงเมืองหลวงพระบางและได้ตั้งบ้านเรือนที่บ้านท่าขอนยาง โดยขึ้นต่อเมืองกาฬสินธุ์ เป็นท่าที่ใช้ข้ามแม่น้ำชีโดยการขี่เรือแพข้ามฟากในอดีตก่อนที่จะมีสะพานในเวลาต่อมา การบริการของเรือแพจะมีอยู่มากซึ่งเป็นกิจการของนายฮ้อยคำที่พาคนหรือบรรทุกสัมภาระข้ามฟาก ท่าข้ามมีความสำคัญ ดังนี้ 1) ในฐานะเป็นท่าเศรษฐกิจการค้าข้าว 2) เป็นสถานที่ข้ามน้ำเพียงแห่งเดียวในพื้นที่ที่ผู้คนใช้ข้ามลำน้ำชี 3) ท่าข้ามก่อให้เกิดอาชีพในชุมชนทำให้ผู้คนในที่ใช้ชีวิตอยู่กับท่าข้ามให้มีรายได้ 4) ท่าข้ามทำให้ผู้คนสามารถข้ามไปมาติดต่อค้าขายหรือเยี่ยมเยียนกันได้ องค์ความรู้ใหม่จากการศึกษาพบว่า 1) ด้านเศรษฐกิจ เป็นท่าค้าขายข้าวในอดีตในแถบแม่น้ำชี 2) ด้านอาชีพ การก่อเกิดอาชีพในชุมชนและการสร้างรายได้ของชุมชนสมัยดั้งเดิม 3) ด้านสังคมชุมชนและวิถีชีวิต เป็นท่าที่มีอิทธิพลต่อสภาพสังคมในชุมชนบ้านท่าขอนยางในการดำเนินชีวิตด้วยการสัญจรทางเรือเป็นหลัก

Keywords:

Tha Kham;

Tai Nyaw;

Ban Tha Khon Yang;

Social Change

Abstract

This article focuses on the history and significance of Tha Kham (river crossing pier) using interviews and oral history documents. In addition, it focuses on the influence on social change in the Ban Tha Khon Yang community. From the results of the study, it is found that Tha Kham at Ban Tha Khon Yang originated as a natural trench and began to be used in 1845 approximately, after the immigration

of the Nyaw people brought by Phra Kham Kon from the city of Khamkerd, Muang Luang Prabang Province and have set up a village at Ban Tha Khon Yang under the government of Kalasin City. It is a pier used to cross the Chi River by a raft in the past before using a bridge later. The service of the raft boat is very much in the business of Mr. Hoi Kham who took people or carried luggage across the Chi River. Tha Kham plays the important roles in the followings: 1) an economic port; 2) the only Chi river crossing in that area; 3) creation of a career and income for people in the community; 4) the crossing for trade and visit each other of people. The body of knowledge from this study indicates that 1) economic: it was the rice trading pier in the past in Chi River area; 2) occupational: it was the creating a career in community and generating income of traditional community; and 3) social community and way of life: it was a pier influenced community of Ban Tha Khon Yang to live by mainly boat traffic.

บทนำ

บริเวณท่าข้ามบ้านท่าขอนยาง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม เป็นท่าลงริมน้ำเพื่อข้ามฝั่งแม่น้ำชี ซึ่งเป็นท่าข้ามโบราณที่มีมาตั้งแต่สมัยการสร้างบ้านแปงเมืองในราวปี พ.ศ. 2388 ถาวร สุวรรณภักดี อายุ 75 ปีเล่าว่า

“...ท่าข้ามบ้านท่าขอนยางเป็นท่าที่ใช้ลงไพร่มน้ำเพื่อข้ามไปอีกฝั่ง ซึ่งน่าจะมามีมาตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษที่อพยพมา โดยลักษณะเป็นร่องลึกที่เกิดขึ้นเองโดยธรรมชาติ เป็นท่าข้ามน้ำที่ทำให้เกิดเศรษฐกิจการค้าทางเรือขึ้นทำให้คนในหมู่บ้านมีรายได้มีอาชีพ...” (ถาวร สุวรรณภักดี, 2564)

แม้ในปัจจุบันท่าข้ามแห่งนี้จะไม่มีอยู่แล้วก็ตาม แต่หากพูดถึงความสำคัญของท่าข้ามในอดีตก็มิใช่น้อย เช่น เศรษฐกิจค้าข้าวซึ่งเป็นอาชีพที่เกิดกับท่าข้าม ซึ่งปัจจัยหลักที่ทำให้เกิดเศรษฐกิจค้าข้าว คือ การมีนายฮ้อยเข้ามาเปิดฉากข้าวแถบริมน้ำชีมากขึ้นเรื่อย ๆ ในอดีตชุมชนท่าขอนยางเป็นชุมชนชนบทขนาดเล็กห่างไกลความเจริญ ไม่มีการทำอุตสาหกรรมใด ๆ ประชากรส่วนใหญ่มีอาชีพเกษตรกรรม บางรายทำการประมง เนื่องจากหมู่บ้านอยู่ติดลำน้ำชี ปัจจุบันบ้านท่าขอนยางแบ่งเป็น 5 หมู่บ้าน คือ หมู่ที่ 1 ชาวบ้านเรียกว่า คุ่มไต้ หมู่ที่ 2 เรียกว่า คุ่มท่า หมู่ที่ 3 เรียกว่า คุ่มเหนือ หมู่ที่ 4 และหมู่ที่ 5 ไม่มีชื่อเรียก ชุมชนบ้านท่าขอนยางถือเป็นชุมชนที่รวมนวัฒนธรรมเป็นอย่างมาก พบวัตถุโบราณมากมาย ทั้งยังมีกลุ่มชาติพันธุ์ที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะ คือ ชาวญ้อ

“...ชาวญ้อ เดิมตั้งถิ่นฐานอยู่ที่เมืองคำเกิด แขวงเมืองหลวงพระบาง ล่วงมาจนถึงปี พ.ศ. 2369 ได้เกิดกรณีเจ้าอนุวงศ์ขึ้น และได้ถูกกองทัพเจ้าอนุวงศ์กวาดต้อนไปสร้างเมืองใหม่ นำโดยพระลำดวน (เจ้าคำก้อน) พร้อมอุปฮาด...” (ณรงค์ฤทธิ์ สุมาลี, 2548)

จากนั้น ได้อพยพมาพึ่งพระบรมโพธิสมภาร พระยามหาอำมาตยาธิบดี (ป้อม อมาตยกุล) โดยมอบให้เจ้าเมืองกาฬสินธุ์หาสถานที่ตั้งให้แก่พระคำก้อน และได้พากันไปตั้งบ้านเรือนที่บ้านท่าขอนยางโดยให้ขึ้นตรง

กับเมืองกาฬสินธุ์ ดำเนิน เนื่องวรรณะ อายุ 82 ปี เล่าว่า “...เจ้าคำก๊อนภายหลังอพยพมา ได้มาสร้างบ้านเรือนขึ้นที่บ้านท่าขอนยาง ราวปี พ.ศ. 2388...” (ดำเนิน เนื่องวรรณะ, 2564) สันนิษฐานว่า ท่าข้ามแห่งนี้ น่าจะสร้างมาตั้งแต่สมัยนั้นและเกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ

บ้านท่าขอนยางมีอาณาเขตติดต่อ ดังนี้ ทิศเหนือ ติดเขตพื้นที่ตำบลคันธารราษฎร์ ทิศใต้ ติดเขตพื้นที่ตำบลแก้ง อำเภอมะนังมหาสารคาม ทิศตะวันออก ติดเขตพื้นที่ตำบลขามเฒ่าพัฒนา ทิศตะวันตก ติดเขตพื้นที่ตำบลขามเรียง

จากเดิมบ้านท่าขอนยางเป็นชนบททางไกลความเจริญ ปัจจุบันเป็นพื้นที่แห่งความเจริญทางด้านการศึกษา การคมนาคมขนส่งเข้าถึงสะดวก เป็นเมืองขนาดใหญ่ขึ้นมากภายในเวลาไม่กี่ปี เนื่องจากการเข้ามาตั้งมหาวิทยาลัยมหาสารคามขึ้นในปี พ.ศ. 2539 ทำให้กลายเป็นศูนย์กลางการศึกษาขนาดใหญ่ที่มีความเจริญมากมาย เช่น หอพักนิสิต ร้านอาหาร ร้านสุรภัณท์ สิ่งอำนวยความสะดวกมากมาย ด้วยเหตุนี้ บทความนี้จึงสนใจที่จะศึกษาความเปลี่ยนแปลงและความสำคัญของท่าข้าม รวมถึงวิถีชีวิตของชุมชนบ้านท่าขอนยางว่ามีพัฒนาการเป็นอย่างไรตั้งแต่อดีตมาจนถึงปัจจุบัน

เนื้อเรื่อง

จากการศึกษาพัฒนาการด้านเศรษฐกิจและสังคมในบริเวณที่เป็นท่าข้ามที่เป็นพื้นที่เดิมที่มีความสำคัญของชุมชนบ้านท่าขอนยาง ผู้ศึกษามองภาพของชุมชนที่มีการเปลี่ยนแปลงเป็น 3 ระยะ ตั้งแต่ชาวบ้านในชุมชนท่าขอนยางอพยพมาตั้งเมืองช่วงปี พ.ศ. 2388 จนถึงปี พ.ศ. 2536 เหตุนี้เพื่อให้เห็นพัฒนาการและความเปลี่ยนแปลงทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และวิถีชีวิตของผู้คนในชุมชนจะศึกษาได้ดังต่อไปนี้

แรกเริ่มของการสร้างและการใช้ท่าข้ามในช่วง พ.ศ. 2388-2470

ท่าข้ามบริเวณบ้านท่าขอนยาง สันนิษฐานว่า สร้างมาตั้งแต่โบราณ ดังข้อความที่ว่า “พระไชยสุนทร ได้มีใบบอกยกฐานะให้ชุมชนบ้านท่าขอนยางเป็นเมืองท่าขอนยางที่ขึ้นตรงต่อกาฬสินธุ์ราวปี พ.ศ. 2388” (ณรงค์ฤทธิ์ สมลั, 2548) ก่อนหน้านั้นได้เกิดสงครามระหว่างทัพสยามกับเวียงจันทน์ ทำให้พระลำดวนหรือท้าวคำก๊อนที่อยู่เมืองคำเกิด แขวงเมืองหลวงพระบาง นำครอบครัวและชาวบ้านในเมืองอพยพมาพึ่งบารมีพระยามหาอำมาตยาธิบดี (ป้อม) โดยตั้งบ้านเรือนที่บ้านท่าขอนยาง และได้ขึ้นตรงกับกาฬสินธุ์ ท่าข้ามแห่งนี้ไม่ได้ถูกผู้ใดผู้หนึ่งสร้างขึ้นแต่เป็นทางตามธรรมชาติที่เกิดขึ้นเองก่อนที่ท้าวคำก๊อนจะอพยพมา ซึ่งชาวบ้านที่อพยพมาเหล่านี้ คือ ชาวญ้อ ดังข้อความที่ว่า

“...ชาวญ้อเดิมตั้งถิ่นฐานอยู่ ที่เมืองคำเกิด แขวงเมืองหลวงพระบาง ล่วงมาจนถึงปี พ.ศ. 2369 ได้เกิดกรณีเจ้าอนุวงศ์ขึ้น และได้ถูกกองทัพเจ้าอนุวงศ์กวาดต้อนไปสร้างเมืองใหม่ นำโดยพระลำดวน (เจ้าคำก๊อน) พร้อมอุปฮาด...” (บุญยงค์ เกศเทศ, 2534)

ชาวญ้อเป็นกลุ่มคนที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว เช่น ประเพณีความเชื่อ การแต่งกาย หรือแม้กระทั่งภาษาพูด เพราะภาษาญ้อที่ใช้สื่อสารกันในชุมชนท่าขอนยางมีมาแต่อดีต เป็นถ้อยคำภาษาที่มีคุณค่าต่อผู้คนชาวญ้อ และชุมชนชาวญ้อท่าขอนยาง ภาษาญ้อเป็นเครื่องมือสำคัญในการรักษาวัฒนธรรมและอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อที่ตั้งถิ่นฐานในชุมชนท่าขอนยาง ตามคำบอกเล่าของถาวร สุวรรณภักดี (2564) เล่าว่า “...ชาวญ้อนั้นอพยพมาจากทางลาว นำมาโดยเจ้าลำดวนหนีสงครามมาตั้งถิ่นฐานที่บ้านท่าขอนยาง...” ซึ่งชาวไทญ้อกลุ่มใหญ่อยู่ที่กาฬสินธุ์ และนครพนม ซึ่งอพยพเคลื่อนย้ายเข้ามาพร้อมกับญ้อบ้านท่าขอนยางและยังติดต่อไปมาหาสู่กันตามปกติ เจ้าคำก๊อนที่พาคนอพยพมาเห็นว่า พื้นที่กาฬสินธุ์ไม่เหมาะสมสำหรับตั้งบ้านเรือน จึงเข้าพบ

เจ้าเมืองกาฬสินธุ์ (พระไชยสุนทร) ขอพื้นที่ตั้งบ้านเมืองใหม่ จนได้ย้ายมาที่บ้านท่าขอนยาง เนื่องจากมีความอุดมสมบูรณ์ด้วยป่า น้ำ และทุ่งนาปลูกข้าว เมื่ออพยพย้ายมาจึงเริ่มใช้ทำข้ามในการข้ามน้ำชีและใช้สับต่อกันมาเรื่อย ๆ โดยลักษณะของ “ท่าข้ามเองเป็นทางลาดลึกลงไปจนถึงริมฝั่งแม่น้ำชีลึกมากจนท่วมหัว ” (ถาวรสุวรรณภักดี, 2564) ซึ่งบริเวณทางลงเป็นดินทรายผสมอยู่มาก

สภาพพื้นที่บริเวณริมน้ำชีขณะนั้นเต็มไปด้วยพันธุ์ไม้นานาชนิด เช่น ต้นเบ้ง ต้นสะแก ต้นกะเบา ต้นนางดำ ภายหลังตั้งบ้านเรือนได้ตัดมาปูเป็นทางเดินบริเวณท่าข้ามเพื่อป้องกันพื้นถนนและ จากนั้น สร้างเพิกหญ้าคาเป็นที่นั่งพักก่อนข้ามฟาก แม่น้ำชีในอดีตมีความใสและน้ำไหลอยู่ตลอดเวลา การข้ามลำชีจะข้ามได้เฉพาะหน้าแล้งเท่านั้น แม้ความกว้างของแม่น้ำชีสมัยนั้นจะมีขนาดแคบกว่าปัจจุบันก็ตาม ในช่วงเดือน 3 ถึงเดือน 5 หรือบางปีถึงเดือน 6 สามารถเดินข้ามแม่น้ำชีได้โดยง่าย เพราะน้ำไม่ลึก แต่หากมีสัมภาระหรือจำเป็นจะต้องขนของจำนวนมากต้องใช้เกวียนเทียมวัวหรือควายลากข้ามไป ตรงกันข้ามหากจะข้ามฟากในยามน้ำหลาก น้ำในแม่น้ำชีจะสูงและไหลแรงมาก การข้ามต้องใช้เรือแพข้ามฟากไป การบริการของเรือแพจะมีอยู่มาก ซึ่งเป็นกิจการของนายฮ้อยค่าที่พาคนหรือบรรทุกสัมภาระข้ามฟาก ดำเนิน เนื่องวรรณะ (2564) เล่าว่า “...หากจะใช้ท่าข้ามช่วงที่น้ำในน้ำชีนั้นสูง จะต้องใช้เรือแพข้ามไป ซึ่งการข้ามหนึ่งครั้งจะต้องเสียภาษีหรือค่าโดยสารให้กับผู้จัดการท่าข้าม...”

ภาพที่ 1 ชุมชนริมแม่น้ำชี ท่าขอนยาง เส้นทางระหว่างสหพันธ์กับสารคาม เมื่อวันที่ 22 มีนาคม พ.ศ. 2479

ภาพถ่ายโดย โรเบิร์ต ลาริมอร์ เพนเดิลตัน (Robert Larimore Pendleton) (ประจักษ์สุสาน, 2563)

ความเชื่อริมฝั่งแม่น้ำชีบริเวณบ้านท่าขอนยาง

1) ศาลตาผีลือหรือผีลือ โดยมีความเชื่อว่า เป็นผีที่ตามลูกหลานมาจากเมืองลาว เมื่อจะข้ามป่าเขาแล้วบนบานให้คุ้มครอง ผีลือก็จะคุ้มครองไม่ให้ผีตนอื่นมาทำร้ายลูกหลานตน ถ้ามาทำร้ายจะจัดการไม่ให้เหลือ จึงเรียกว่า ผีลือ ผีสำ ภายหลังเปลี่ยนชื่อเป็นตาผีลือ ชาวบ้านเชื่อว่า เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ช่วยปกป้องรักษาประชาชนในหมู่บ้าน จะช่วยปกป้องรักษาสภาพลมฟ้าอากาศ ถ้าปีไหนลมแรงก็ให้พัดพาลมไปที่อื่นที่ไม่มีบ้านเรือนผู้คน (ดำเนิน เนื่องวรรณะ, 2564)

ภาพที่ 2 ศาลตาพิลื้อ

ภาพถ่ายโดย อิสระ สุธรรมราช เมื่อวันที่ 9 กันยายน พ.ศ. 2564

2) ศาลปู่ตาขุนสำราญ เป็นสถานที่ที่ชาวบ้านเคารพนับถือด้วยความเชื่อว่า เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ปกป้องรักษาประชาชนในหมู่บ้าน เป็นที่สักการบูชายึดเหนี่ยวทางด้านจิตใจ เป็นผืนดินผู้น้อยรองลงมาจากตาพิลื้อ โดยเชื่อว่า เป็นโหนดทำนายทายทักแม่นยำ เป็นที่กราบไหว้ขอพรของประชาชนชาวบ้านท่าขอนยาง จากคำบอกเล่าของดำเนิน เนื่องวรรณะ (2564) ทราบว่า ทุกปีจะมีการบูชาบวงสรวงเพื่อทำนายว่า ปีนี้ น้ำจะท่วมหรือไม่ โดยชาวบ้านจะนำพริก เกลือ ปลา ร้า เครื่องปรุงต่าง ๆ และไก่มาลงในหม้อขนาดใหญ่แล้วต้ม หากต้มแล้วน้ำล้นออกจากหม้อแสดงว่า ปีนี้ น้ำจะท่วม กลับตรงข้าม หากต้มแล้วน้ำไม่ล้นจากหม้อ ไม่ว่าจะเติมน้ำเท่าไรก็ไม่ล้น แสดงว่า น้ำจะไม่ท่วมในปีนั้น นอกจากนี้ ศาลปู่ตาขุนสำราญจะช่วยปกป้องคุ้มครองภัยอันตรายทางน้ำให้แก่คนในหมู่บ้านท่าขอนยาง เช่น หากมีคนจะจมน้ำก็ขอให้แคล้วคลาดปลอดภัย (ดำเนิน เนื่องวรรณะ, 2564)

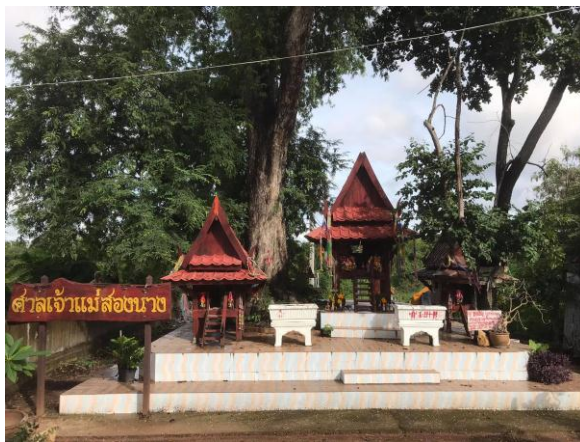

ภาพที่ 3 ศาลปู่ตาขุนสำราญ

ภาพถ่ายโดย อิสระ สุธรรมราช เมื่อวันที่ 9 กันยายน พ.ศ. 2564

3) ศาลเจ้าแม่สองนาง เป็นลูกคฤหบดีเมืองกาฬสินธุ์ เนื่องจากในเทศกาลออกพรรษาเจ้าเมืองจะให้เสนาอำมาตย์นำภริยาไปทอดวัดที่ไม่มีภริยา ด้วยเหตุที่กาฬสินธุ์เป็นเมืองน้ำจึงต้องใช้เรือสัญจร และเกิดเหตุให้เรืออัปปางทำให้ภริยาทั้งสองของคฤหบดีจมน้ำตาย แต่คนอื่นไม่ตาย สาเหตุเพราะลูกคฤหบดีซึ่งมีสร้อยแหวนเงินทองประดับมากมาย พญานาคมองเห็นจึงคิดอยากได้ทั้งสองเป็นของตน ทำให้นางสองพี่น้องตาย ภายหลังมาในตอนกลางคืนผู้คนได้ยินเสียงผู้หญิงขอความช่วยเหลือจึงไปแจ้งเจ้าเมือง แต่เจ้าเมืองไม่เชื่อ เมื่อมี

คนไปแจ้งหลายครั้ง เจ้าเมืองจึงให้สืบหาเรื่องราวจึงได้รับการอับปางของเรือและการตายของลูกทั้งสอง เจ้าเมืองจึงสร้างศาลและบวงสรวงด้วยเครื่องเส้นไหว้ เช่น แป้ง กระจก เครื่องแต่งหน้า (ดำเนิน เนื่องวาระ, 2564)

ภาพที่ 4 ศาลเจ้าแม่สองนาง

ภาพถ่ายโดย อิสระ สุธรรมราช เมื่อวันที่ 9 กันยายน พ.ศ. 2564

เศรษฐกิจบริเวณท่าข้ามในช่วง พ.ศ. 2470-2497

ในช่วงปี พ.ศ. 2470 เริ่มปรากฏการตั้งฉางข้าวตามริมน้ำชีของพ่อค้าท้องถิ่น (ณรงค์ฤทธิ์ สุมาลี, 2548) พ่อค้าท้องถิ่นเป็นคนในพื้นที่ ชาวบ้านเรียกว่า นายฮ้อย ฉางข้าวที่เป็นของนายฮ้อยได้รับเงินลงทุนมาจากเจ๊กเพื่อมารับซื้อข้าวของชาวบ้านแล้วเตรียมขนขึ้นเรือไปขายต่อ ประกอบกับในช่วงเวลานี้เริ่มสร้างทางรถไฟสายอีสานมาทางขอนแก่น เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่กระตุ้นระบบเศรษฐกิจการรับซื้อข้าวของคนในแถบริมน้ำชี การค้าทางเรือในชุมชนบ้านท่าขอนยางขึ้นเกิดขึ้นในช่วงน้ำหลาก เมื่อน้ำในแม่น้ำชีขึ้นจะมีเรือไฟลากเรือบรรทุกสินค้ามารับซื้อข้าวหรือสินค้าอื่น ๆ ในชุมชน ในหนึ่งปีจะมาประมาณ 2-3 ครั้ง ฉวีวรรณ พวงศรี อายุ 67 ปี เล่าว่า “เรือบรรทุกสินค้าที่เรือไฟลากมานั้น คือ เรือกระแชงและเรือฉลอม” (ฉวีวรรณ พวงศรี, 2564) โดยจะเข้ามาจอดเทียบท่าฝั่งบ้านท่าขอนยางเพื่อรับซื้อสินค้าของคนในหมู่บ้าน โดยส่วนใหญ่แล้วจะรับซื้อข้าวเป็นหลัก เพราะเรือที่ลากมาเป็นเรือของโรงสีต่าง ๆ ที่มารับซื้อข้าวไปขายต่อในฉางข้าวของตัวเอง นอกจากนี้ยังมีสินค้าอื่นที่รับซื้อ เช่น หิน ทราย คนที่มากับเรือจะเป็นคนงานกับเสมียนของฉางข้าว ก่อนที่เรือสินค้าจะมาถึง มีคนพายเรือมาแจ้งข่าว ชาวบ้านจะนำข้าวหรือสินค้าอื่น ๆ ไปขายให้กับเจ้าของฉางข้าวในพื้นที่ ซึ่งชาวบ้านเรียกว่า นายฮ้อย ซึ่งเป็นคนมีเงินทอง ร่ำรวย นายฮ้อยที่ร่ำรวยที่สุด คือ ฮ้อยคำ สุวรรณภักดี นอกจากจะเป็นเจ้าของฉางข้าวแล้ว ยังเป็นผู้จัดการท่าข้าม เมื่อเรือมาถึงนายฮ้อยเจ้าของฉางข้าวจะจ้างชาวบ้านมาขนสินค้าขึ้นเรือ ซึ่งเป็นอีกอาชีพหนึ่งของคนในชุมชนในช่วงเวลานั้น

ลักษณะของเรือกระแชงและเรือฉลอม มีลักษณะตามที่ปรากฏในสารานุกรมไทยสำหรับเยาวชนฯ ดังนี้

“เรือกระแชงเป็นเรือที่มีท้องกลมและป้อมคล้ายเตงโม ถ้าลำเรือใหญ่มาก ท้องเรือจะกว้างเกือบแบน เพื่อใช้บรรทุกได้มากและตัวเรือไม่เอียง กงเรือจะเป็นไม้โค้งตามท้องเรือ และวางเรียงกันถี่ เพื่อความแข็งแรงทนหัวและทวนท้ายเรือทำจากไม้หนา คัดให้งอนขึ้นด้วยการลนไฟ ปลายทวนหัวเรือจะปาดเป็นรูปสามเหลี่ยม ส่วนปลายทวนท้ายเรือจะปาดให้เป็นรูปโค้งมน เรือกระแชงในสมัยแรก จะมีรูปร่างเพรียวเพื่อให้แจวได้เร็ว แต่ต่อมามี

การใช้รถยนต์ลากจูง เรือกระแซงที่ทำด้วยไม้จึงมีขนาดใหญ่ขึ้น ส่วนหัวและส่วนท้ายเรือมีลักษณะโค้งมากขึ้น เรือฉลอม เป็นเรือต่อที่มีความสวยงามอีกแบบหนึ่ง เป็นเรือของชาวบ้านชายทะเลบรรทุกของทะเล จำพวกน้ำตาล กะปิ เกลือ หรือเครื่องปั้นดินเผา หม้อ กระถาง โอ่ง หรือจากทุ่งหลังคา ขึ้นไปขายแถบภาคกลาง เช่น กรุงเทพฯ นนทบุรี ปทุมธานี พระนครศรีอยุธยา อ่างทอง สุพรรณบุรี โดยจอดขายที่ตลาดน้ำของจังหวัดนั้น ๆ เช่น ที่พระนครศรีอยุธยา จอดขายแถวตลาดน้ำหน้าวัดมณฑป ตรงข้ามพระราชวังจันทร์เกษม” (มูลนิธิโครงการสารานุกรมไทยสำหรับเยาวชนฯ, 2559)

เรือกลไฟเหล่านี้เป็นเรือที่ขับเคลื่อนมาโดยการใช้เชื้อเพลิงลากเรือเล็กบรรทุกสินค้ามา โดยหนึ่งในเจ้าของเรือสินค้าเหล่านี้ คือ เจ๊กเมียวกาว เรือสินค้าไม่เพียงมารับซื้อเท่านั้น แต่ยังนำของมาขาย เป็นของที่ไม่มีในพื้นที่ เช่น เสื้อผ้า เครื่องนุ่งห่ม เรือบรรทุกสินค้าใช้เวลาขนของขึ้นประมาณ 5-10 วัน จากนั้น จะนำข้าวไปขายให้กับโรงสีโฮงและโรงสีอื่น ๆ

ผู้จัดการท่าข้าม คือ ผู้ที่ดูแลความสงบเรียบร้อยและจัดเก็บภาษีของเรือแพข้ามฟาก ซึ่งมีนายคำสุวรรณภักดี (นายฮ้อยคำ) เป็นผู้จัดการดูแลท่าข้าม (ดำเนิน เนื่องวรรณะ, 2564) นายฮ้อยคำเป็นคนในชุมชนท่าขนอยาง ทำกิจการเรือแพข้ามฟากจึงจัดเก็บภาษีในการข้ามแต่ละรอบ นอกจากนี้ นายฮ้อยคำยังสร้างอาชีพให้คนในชุมชนขึ้นมามากขึ้นอีกอาชีพ คือ อาชีพลากแพข้ามฟาก คนส่วนใหญ่ที่ทำอาชีพลากแพข้ามฟาก ต่างก็เป็นคนในพื้นที่ หรือไม่ก็เป็นลูกน้องของผู้จัดการท่าข้ามหรือของนายฮ้อยคำ (นายฮ้อยในที่นี้ ไม่ได้หมายถึง คนเลี้ยงวัวเลี้ยงควายแต่อย่างใด แต่เป็นชื่อที่คนในพื้นที่เรียกคนที่เป็เจ้าของฉางข้าวหรือเป็นคนมีฐานะ) นอกจากจะดูแลท่าข้ามแล้วนายฮ้อยคำยังเป็นเจ้าของฉางข้าวใหญ่ในบ้านท่าขนอยาง ซึ่งมีที่นามากมายปล่อยเช่าให้แก่ชาวบ้านเช่าปลูก ส่วนเรือแพที่ใช้ลากข้ามฟากเป็นการนำเอาเรือสองลำมาติดกัน จากนั้น ใช้ไม้พาดทางขวาง เป็นแพที่ใช้บรรทุกของหรือคนที่จะข้ามฟากไป เรือแพเหล่านี้ถูกซื้อต่อมาเป็นทอด ๆ จากกาฬสินธุ์มาท่าพระและมาที่ท่าขนอยาง ในช่วงแรกของการใช้แพข้าม คนบังคับจะใช้ไม้ค้ำถ่อข้ามไป ภายหลังได้นำเชือกสลิงมาผูกกับแพแล้วดึงข้าม ชาวบ้านที่มาข้ามในช่วงน้ำหลากจะต้องรอแต่ละรอบ การที่จะขึ้นเรือแพข้ามฟากที่มีเฉพาะในยามน้ำหลากนี้ต้องเสียเงินเพื่อเป็นค่าโดยสารในแต่ละรอบ โดยคิดบริการคนละ 50 สตางค์ ถึง 1 บาท คนที่จะข้ามฟากจะนั่งพักในเพิงไม้หญ้าคาหลบแดด บางคนก็พักใต้ต้นไม้ (ต้นนางคำ) เพราะแต่ก่อนริมฝั่งน้ำมีต้นไม้ใหญ่มากมายนานาพันธุ์ ส่วนมากเป็นต้นนางคำ ในปัจจุบันหายไปหมดแล้ว

การหายไปของท่าข้ามและวิถีชีวิตน้ำขึ้นในช่วง พ.ศ. 2497-2536

จุดเริ่มต้นของการหายไปของท่าข้ามในบ้านท่าขนอยางเกิดขึ้นจากการสร้างสะพาน ก่อนจะมีการสร้างสะพานใหญ่เคยมีสะพานปูนเล็ก ๆ เพื่อข้ามในยามน้ำน้อยบริเวณบริเวณท่าข้าม แต่ในช่วงน้ำเยอะจะใช้เรือแพข้ามดังเดิม จนกระทั่งในปี พ.ศ. 2496 ได้เริ่มสร้างสะพานข้ามแม่น้ำชีและเสร็จสิ้นในปี พ.ศ. 2497 (ดำเนิน เนื่องวรรณะ, 2564) ทำให้ท่าข้ามหมดความสำคัญลง ผู้คนเลิกใช้ท่าข้ามเช่นเดียวกันกับการใช้เรือแพข้ามฟาก ชาวบ้านที่เคยทำอาชีพแถบ เช่น อาชีพลากแพ อาชีพประมงต่างก็ต้องปรับเปลี่ยนวิถีชีวิต ชาวบ้านที่หาปลาอาจจะไม่ได้รับผลกระทบมากนักกับการสร้างสะพาน เพราะยังทำต่อได้ แต่ชาวบ้านที่ทำอาชีพลากแพต้องหันไปทำอาชีพอย่างอื่น เช่น ทำนาปลูกข้าว หรือไม่ก็ไปทำงานก่อสร้างในกรุงเทพฯ

ภาพที่ 4 สะพานข้ามแม่น้ำชีอำเภอกันทรวิชัยในปัจจุบัน
ภาพถ่ายโดย อิสระ สุธรรมราช เมื่อวันที่ 9 กันยายน พ.ศ. 2564

ส่วนวิถีชีวิตของคนในชุมชนบ้านท่าขอนยางที่เปลี่ยนไป คือ ความเจริญจากการสร้างสะพานที่เพิ่งสร้างเสร็จ ทำให้ท่าข้ามถูกลืมเลือน เพราะชาวบ้านหันไปใช้สะพานที่สร้างเสร็จใหม่และมีความสะดวกสบายมากกว่าเดิม แต่ชาวบ้านในชุมชนก็ยังปลูกข้าวเพื่อนำมาขายให้กับเจ้าแก้งสามเฒ่าเหมือนเดิม จากที่เคยมีเรือมารับซื้อข้าวจากชาวบ้าน ก็เปลี่ยนเป็นรถยนต์เข้ามารับซื้อในพื้นที่แทน การค้าทางเรือที่ยั่งยืนและใช้เวลานานมากกว่าจึงหายไป เปลี่ยนเป็นการรับซื้อทางรถยนต์ที่ใช้เวลาน้อยกว่า วิธีการค้าขายจึงเปลี่ยนไปแต่เจ้าของโรงสียังเป็นคนเดิม ดังนั้น การใช้ท่าข้ามจึงเลิกใช้และไม่มีใครใช้ท่าข้ามเพื่อข้ามแม่น้ำชีอีกต่อไป

ต่อมาร่องลึกที่เป็นบริเวณท่าข้ามถูกถมมาเรื่อย ๆ กระทั่งในปี พ.ศ. 2536 ถูกถมอย่างเบ็ดเสร็จเพื่อทำประโยชน์อย่างอื่น (ถาวร สุวรรณภักดี, 2564) และในช่วงนั้น แม่น้ำชีเกิดปัญหาน้ำเน่าเสีย ไม่สามารถใช้ประโยชน์ได้ เกิดจากการเลี้ยงปลากระชังริมน้ำชีตั้งแต่ท่าพระจนถึงบ้านดินดำ ทำให้น้ำชีที่เคยใสก็กลายเป็นขุ่น ประกอบกับที่ตำบลโพนงาม อำเภอโกสุมพิสัย ได้สร้างเขื่อนยางขึ้น ซึ่งได้ขวางทางน้ำไหล ทำให้น้ำชีไม่สามารถไหลได้ จนเกิดเน่าเสียจากอาหารที่ใช้เลี้ยงปลากระชัง ด้วยเหตุนี้ วัฒนธรรมการเดินข้ามน้ำ การใช้เกวียนบรรทุกของหรือการข้ามโดยเรือแพได้หายไปจากวิถีวัฒนธรรมของคนในชุมชนบ้านท่าขอนยางโดยปริยาย เหลือไว้เพียงความทรงจำที่เลือนลางกับบุคคลบางคนเท่านั้น

ภาพที่ 5 และภาพที่ 6 สภาพปัจจุบันของท่าข้าม
ภาพถ่ายโดย อิสระ สุธรรมราช เมื่อวันที่ 9 กันยายน พ.ศ. 2564

องค์ความรู้ใหม่

จากการเขียนบทความนี้สรุปเป็นองค์ความรู้ได้เป็นประเด็นหลัก 3 ด้าน ดังนี้

- 1) ด้านเศรษฐกิจ พบว่า เศรษฐกิจในท่าข้ามเกิดจากการที่พ่อค้าท้องถิ่นเริ่มตั้งฉางข้าวขึ้นในแถบริมแม่น้ำชี เริ่มปรากฏตั้งแต่ปี พ.ศ. 2470 ประกอบกับการสร้างรถไฟสายอีสานมายังขอนแก่นช่วงปี พ.ศ. 2476 ทำให้เกิดการกระตุ้นเศรษฐกิจการค้าข้าวมากยิ่งขึ้น เนื่องจากมีเส้นทางการค้าและคมนาคมที่ดียิ่งขึ้น
- 2) ด้านอาชีพ ท่าข้ามก่อให้เกิดอาชีพในชุมชนที่อยู่กับท่าข้าม เช่น อาชีพลากแพ อาชีพหาบข้าวขึ้นเรือ อาชีพต่าง ๆ เหล่านี้สร้างรายได้ในการดำรงวิถีชีวิตให้กับคนในชุมชน
- 3) ด้านสังคมชุมชนและวิถีชีวิต ท่าข้ามมีอิทธิพลที่ส่งผลกระทบต่อสภาพสังคมในชุมชนบ้านท่าขอนยางเป็นอย่างมาก เนื่องจากผู้คนทำอาชีพและใช้ชีวิตผูกติดกับท่าข้ามสร้างรายได้อยู่กับท่าข้าม เมื่อท่าข้ามหายไปวิถีชีวิตและสภาพชุมชนก็เปลี่ยนไป หันมาสร้างอาชีพใหม่เพิ่มมากยิ่งขึ้น ไม่เพียงแต่ลากแพ ปลูกข้าว แต่ยังหันมาปลูกพืชผักต่าง ๆ เพื่อส่งไปขายในแต่ละวัน เนื่องจากรถยนต์สามารถข้ามสะพานที่เพิ่งสร้างเสร็จมาถึงตัวชุมชนได้

บทสรุป

จากที่กล่าวมา ท่าข้ามบ้านท่าขอนยาง นอกจากจะเป็นท่าข้ามแม่น้ำชีที่สำคัญมากของคนในชุมชนแล้ว ยังเป็นท่าข้ามน้ำที่ก่อให้เกิดเศรษฐกิจการค้าข้าวทางเรือที่เป็นรายได้ให้กับชาวบ้านชุมชน วิวัฒนาการและความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ของท่าข้ามส่งผลกระทบต่อสังคม เศรษฐกิจชุมชนของชุมชนบ้านท่าขอนยางเป็นอย่างมาก เช่น ท่าข้ามมีอิทธิพลที่ทำให้เกิดรายได้ เกิดอาชีพ ในภายหลังท่าข้ามถูกเลิกใช้ไปในช่วงปี พ.ศ. 2497 เพราะมีสะพานข้ามทดแทน ทำให้สภาพสังคม ชุมชนและเศรษฐกิจเจริญมากยิ่งขึ้น ผู้เขียนจึงเห็นว่า ท่าข้ามมีความสำคัญเป็นอย่างมากกับชุมชนบ้านท่าขอนยาง แม้ในปัจจุบันนี้ท่าข้ามจะถูกถมไปนานแล้วก็ตาม แต่ก็ยังอยู่ในความทรงจำของคนในชุมชนเช่นเดิม

เอกสารอ้างอิง

- จินดา เนื่องวรรณะ. (2564). บ้านท่าขอนยาง ตำบลท่าขอนยาง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม. สัมภาษณ์. 28 กรกฎาคม.
- ฉวีวรรณ พวงศรี. (2564). บ้านท่าขอนยาง ตำบลท่าขอนยาง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม. สัมภาษณ์. 28 กรกฎาคม.
- ณรงค์ฤทธิ์ สุมาลี. (2548). ประวัติศาสตร์เศรษฐกิจและสังคมของชุมชนท้องถิ่นลุ่มน้ำชีตอนกลาง: เศรษฐกิจภาคข้าวการค้าข้าวเรือและสังคมชาวนาในกระแสการเปลี่ยนแปลง. รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ดำเนิน เนื่องวรรณะ. (2564). บ้านท่าขอนยาง ตำบลท่าขอนยาง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม. สัมภาษณ์. 12 สิงหาคม.
- ถาวร สุวรรณภักดี. (2564). บ้านท่าขอนยาง ตำบลท่าขอนยาง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม. สัมภาษณ์. 28 กรกฎาคม.
- บุญยงค์ เกศเทศ. (2534). วัฒนธรรมชาวไทยย้อ ศึกษากรณีบ้านท่าขอนยาง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม.
- ประตุสู่อีสาน. (16 สิงหาคม 2563). ภาพเก่าเล่าเรื่อง "มหาสารคามในอดีต". สืบค้นเมื่อ 9 กันยายน 2564, จาก <https://www.isangate.com/new/oldies-images/721-oldiemahasarakam.html>
- มูลนิธิโครงการสารานุกรมไทยสำหรับเยาวชนฯ. (2559). สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชนฯ เล่มที่ 39. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิโครงการสารานุกรมไทยสำหรับเยาวชนฯ.

วงจรรัฐประหารกับการเมืองไทย: การตีความปรากฏการณ์ผ่านมุมมองเชิงลึก

มุกรวี ฉิมพะเนาว์^{1*}, ศิลาวัฒน์ ชัยวงศ์²

ศูนย์อาเซียนศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย¹,

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง²

The Circle of Military Coup in Thai Politics: The Interpretation of Phenomenon through Thick Description

Mukrawee Chimphanao^{1*}, Silawat Chaiwong²

ASEAN Studies Centre, Mahachulalongkornrajavidyalaya University¹,

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Nakorn Lampang Buddhist College²

Article Info

Vol. 2 No. 1 (Jan-Apr 2022)

Academic Article

Article History:

Received 25 Nov 2021;

Revised 30 Jan 2022;

Accepted 31 Jan 2022

คำสำคัญ:

วงจรรัฐประหาร;

การเมืองไทย;

การตีความทางสังคมศาสตร์

Corresponding Author,

E-mail: mukrawee.chim

@mcu.ac.th*

Keywords:

Military Coup Cycle;

Thai Politics;

บทคัดย่อ

นับตั้งแต่การเปลี่ยนแปลงการปกครองของไทยในปี พ.ศ. 2475 จากระบอบการปกครองแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์สู่ระบอบประชาธิปไตย รัฐประหารกับการเมืองไทยเป็นสิ่งที่อยู่คู่กันมาโดยตลอด โดยทหารเข้ามาแทรกแซงและมีบทบาททางการเมืองอยู่เสมอ บทความเรื่องนี้นำเสนอปัจจัยในการแทรกแซงทางการเมืองของทหารที่หยั่งรากในสังคมไทยจนเสมือนเป็นรูปแบบของวัฒนธรรมการเมืองไทย ผ่านมุมมองปรัชญาทางสังคมศาสตร์และการมองปรากฏการณ์ในเชิงลึกของคลิฟฟอร์ด เกียทซ์ การรัฐประหารเป็นผลมาจากทัศนคติ อุดมการณ์ และวัฒนธรรมขององค์กรทหารที่มีลักษณะเฉพาะและมีความเข้มแข็งมากกว่าองค์กรฝ่ายพลเรือน รวมถึงวัฒนธรรมการเมืองไทยซึ่งมีลักษณะผสมระหว่างความเป็นอำนาจนิยมกับอิสริยยศนิยมของคนไทยเป็นสิ่งที่กำหนดพฤติกรรมการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนและสร้างแบบแผนของระบบการเมืองไทยให้ดำรงอยู่ในวงจรของการรัฐประหาร องค์ความรู้ใหม่พบว่า การเกิดรัฐประหารในการเมืองไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันได้รับการปลุกฝังทัศนคติและอุดมการณ์ที่ก่อให้เกิดวัฒนธรรมขององค์กรที่มีลักษณะอนุรักษ์นิยม โดยที่ประชาชนบางส่วนให้การยอมรับและสนับสนุนการแทรกแซงทางการเมืองของกองทัพ คนไทยส่วนมากยังมีความคิดว่า เรื่องของการเมืองและการปกครองเป็นเรื่องของชนชั้นปกครองและผู้ที่มีอำนาจบางกลุ่ม บางครั้งเมื่อใดที่ทหารถูกลดสถานะ บทบาทความสำคัญในอำนาจและหน้าที่ รวมถึงงบประมาณในการพัฒนาทางกองทัพหรือมีการแทรกแซงจากฝ่ายพลเรือนมากเกินไป ก็จะเป็นเหตุให้ก่อเกิดรัฐประหารเพื่อกองทัพจะได้คงสิทธิเสรีภาพของตนเองให้คงอยู่ รวมถึงการถ่วงดุลอำนาจระหว่างกองทัพด้วยกันเอง ด้วยเหตุเหล่านี้ จึงเป็นปัจจัยที่ก่อให้เกิดรัฐประหารในประเทศไทยและยังคงมีในอนาคตต่อไปอย่างไม่มีที่สิ้นสุด

Abstract

Since Thailand changed the regime from absolute monarchy to democracy in 1932 (B.E. 2475) military coup and Thai politics have

Interpretation in Social
Science

always been a part of it. Military has intervened and has always played a political role. This article would like to present the factors of military intervention in politics that have taken root in Thai society as a form of Thai political culture through the philosophy of social science and the view of thick description by Clifford Geertz. The military coup was the results of the attitude, ideology, and culture of military organizations that unique and stronger than civil organizations, including Thai political culture that mix between authoritarianism and liberalism which determines the political behavior in society as well as create a pattern of Thai political system to remain in the cycle of military coup. The body of knowledge indicates that the coup in Thai politics from the past to the present has been instilled in the attitude and ideology that form a conservative corporate culture. Some people recognized and supported the military's political intervention. Most Thai people still think that politics and governance are about the ruling class and some powerful people. Sometimes when the military was deprived of role in power and function, including the budget for military development or excessive civilian intervention, it would cause a coup in order for the military to maintain its own rights and freedoms. It also includes the balance of power between the armed forces themselves. All these reasons were the factors that caused the coup in Thailand and there will be many more in the future.

บทนำ

นับตั้งแต่การเปลี่ยนแปลงการปกครองของประเทศไทยในปี พ.ศ. 2475 จากระบอบการปกครองแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์สู่ระบอบประชาธิปไตยเป็นต้นมา จะเห็นได้ว่า ทหารเข้ามาแทรกแซงและมีบทบาททางการเมืองอยู่เสมอ จากอดีตจนถึงปัจจุบันมีการรัฐประหารรวมทั้งสิ้น 13 ครั้ง ทั้งยังมีกฎหมายหรือความพยายามที่จะรัฐประหารแต่ไม่สำเร็จ ซึ่งในแต่ละครั้งล้วนเป็นการกระทำของทหารทั้งสิ้น โดยการกระทำรัฐประหารจะอยู่ในรูปแบบของการยึดอำนาจ ถอดถอนรัฐบาลด้วยการใช้กำลังทางทหารด้วยการอ้างเหตุผลว่า เป็นการแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง ความวุ่นวายในบ้านเมืองที่รัฐบาลพลเรือนไม่สามารถแก้ไขหรือควบคุมสถานการณ์ได้ รวมถึงปัญหาการคอร์รัปชันของรัฐบาลและความมั่นคงของชาติ ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาการเมืองไทยถูกแทรกแซงจากทหารอยู่บ่อยครั้ง โดยเริ่มจากการเกิดวิกฤติการณ์ทางการเมืองที่รัฐบาลไม่สามารถจัดการแก้ไขหรือควบคุมได้ ทั้งความวุ่นวายในรัฐสภาระหว่างนักการเมืองกับความขัดแย้งในหมู่ประชาชน การชุมนุมต่อต้านรัฐบาลที่นำไปสู่สถานการณ์ความวุ่นวายบานปลายจนไม่สามารถควบคุมได้ ทหารก็จะเข้ามาทำการปฏิวัติเพื่อรักษาความสงบและความมั่นคงของประเทศชาติ จากนั้น จะปกครองโดยทหารชั่วคราวหนึ่ง มีการร่างรัฐธรรมนูญและประกาศใช้ ต่อมาจึงจัดให้มีการเลือกตั้งและการตั้งคณะรัฐบาล จากนั้น จะเกิดวิกฤติการณ์ความขัดแย้งทางการเมืองทำให้ทหารต้องเข้ามาจัดการปฏิวัติรัฐประหารและเข้าสู่วงจรเดิมวนเวียนไปเรื่อย ๆ อย่างไม่มีสิ้นสุด ดังที่ชัยอนันต์ สมุทวณิชกล่าวไว้ว่า แบบแผนของระบบการเมืองไทยตกอยู่ภายใต้วงจรอุบาทว์

(ชัยอนันต์ สมุทวณิช, 2540: 29) ซึ่งการรัฐประหารที่เกิดขึ้นในแต่ละครั้งส่งผลให้เกิดภาวะชะงักงันทางการเมืองและเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาการปกครองในระบบประชาธิปไตย

คำถาม คือ เพราะอะไรการเมืองไทยจึงอยู่ในวงจรรัฐประหาร ทำไมเมื่อเกิดวิกฤติการณ์ทางการเมืองทหารต้องเข้ามาแทรกแซงและยึดอำนาจ ในบทความนี้ผู้เขียนได้ศึกษาปรากฏการณ์รัฐประหารกับการเมืองไทยด้วยการใช้กระบวนการศึกษาทางสังคมศาสตร์ อันได้แก่ การศึกษาปรากฏการณ์ทางสังคมจากปรัชญาการตีความ โดยเลือกวิธีการตีความของคลิฟฟอร์ด เกียท์ซ์ (Clifford Geertz) ที่เสนอแนวคิดของการตีความวัฒนธรรมและการมองปรากฏการณ์เชิงลึก (Thick Description) เพื่ออธิบายสาเหตุสำคัญที่ทำให้วงจรรัฐประหารยังดำรงอยู่ในระบบการเมืองไทย

เนื้อเรื่อง

รัฐประหาร: ทหารกับปัจจัยในการแทรกแซงทางการเมือง

รัฐประหารกับการเมืองไทยเป็นสิ่งที่คู่กันมาช้านาน สืบเนื่องจากวิวัฒนาการทางการเมืองของไทยเป็นไปอย่างไม่มีเสถียรภาพ การเปลี่ยนผู้ปกครองประเทศหรือคณะรัฐบาลไม่เป็นไปตามระเบียบแบบแผนบ่อยครั้งมักใช้วิธีการแย่งชิงด้วยกำลังเพื่อยึดอำนาจทางการเมืองและมีทหารเป็นผู้แสดงบทบาทสำคัญต่อการแข่งขันหรือความขัดแย้งทางการเมืองไทยมาโดยตลอด คนส่วนมากมักเข้าใจว่า การรัฐประหาร คือ การปฏิวัติ แต่ความจริงแล้วสองคำนี้มีความแตกต่างกัน กล่าวคือ รัฐประหารเป็นเพียงการยึดอำนาจเพื่อเปลี่ยนแปลงคณะรัฐบาล หากกระทำไม่สำเร็จจะถูกเรียกว่า กบฏ ในขณะที่การปฏิวัติ นอกจากจะยึดอำนาจและแต่งตั้งคณะรัฐบาลใหม่แล้ว ยังมีการเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองด้วย ดังนั้น การปฏิวัติที่เกิดขึ้นในประเทศไทยจึงมีเพียงแค่ครั้งเดียว คือ ในปี พ.ศ. 2475 ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข นอกจากนั้น การยึดอำนาจโดยใช้กำลังทหารล้วนเป็นเพียงการรัฐประหารทั้งสิ้น เพราะผู้ยึดอำนาจไม่ได้ทำการเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครอง เป็นเพียงแค่การยึดอำนาจและเปลี่ยนคณะรัฐบาลเท่านั้น

อย่างไรก็ตาม การเมืองไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันยังคงวนเวียนอยู่กับการยึดอำนาจ ทั้งที่เป็นการรัฐประหารและการก่อกบฏ โดยที่ทหารเมื่อยึดอำนาจได้จะทำลายรัฐธรรมนูญฉบับเดิมแล้วประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับใหม่ ทหารอาจปกครองอยู่ชั่วระยะหนึ่ง เมื่อเห็นว่า บ้านเมืองสงบเรียบร้อยดีแล้วจึงจัดให้มีการเลือกตั้ง มีกระบวนการทางรัฐสภา เมื่อคณะรัฐบาลใหม่บริหารประเทศสักระยะก็จะเกิดความขัดแย้งทางการเมืองนำไปสู่วิกฤติการณ์ที่ทำให้ทหารเข้ามาแทรกแซงในรูปแบบของการยึดอำนาจและรัฐประหารวนเวียนอยู่ในลักษณะเช่นนี้ จนเกิดเป็นรูปแบบของวงจรอุบาทว์ทางการเมือง (ลิขิต ธีรเวคิน, 2548: 161-162) ทุกครั้งที่ทหารเข้าทำรัฐประหารจะให้เกิดผลว่า เพื่อต้องการแก้ไขภาวะเสื่อมโทรมของประเทศ รักษาความมั่นคงปลอดภัยและบูรณภาพของชาติ ปรับปรุงประเทศให้มีความเจริญก้าวหน้า แก้ไขปัญหาคอรัปชันและความไร้ประสิทธิภาพในการบริหารงานของรัฐบาลพลเรือน (สุจิต บุญบงการ, 2562: 25) หากย้อนรอยการปฏิวัติรัฐประหารในประเทศไทยตั้งแต่ปี พ.ศ. 2475-ปัจจุบัน (พ.ศ. 2565) มีจำนวนทั้งหมด 13 เหตุการณ์ ดังที่สุรชาติ บำรุงสุข (2551: 50) ได้กล่าวไว้ว่า การแทรกแซงของทหารในการเมืองไทยได้กลายเป็นกฎมากกว่าข้อยกเว้น

นักวิชาการหลายคนได้ศึกษาแนวคิดและสาเหตุที่ทำให้ทหารเข้าแทรกแซงทางการเมือง แนวคิดของแซมมวล ไฟเนอร์ (Samuel E. Finer) อธิบายเกี่ยวกับองค์กรทหารที่เหนือกว่าพลเรือน หากทหารตัดสินใจที่จะทำรัฐประหารแล้ว รัฐบาลพลเรือนที่มาจากการเลือกตั้งไม่สามารถจะดำรงอยู่ได้ เว้นแต่จะได้รับเสียงสนับสนุนจากประชาชนที่มากพอ ซึ่งไฟเนอร์ได้อธิบายไว้ว่า ความได้เปรียบของกองทัพมีอยู่หลายประการ

ได้แก่ ความเหนือกว่าในเชิงองค์กร สถานะทางสัญลักษณ์เชิงอารมณ์และกองทัพเป็นผู้ผูกขาดอาวุธ ดังนั้น เมื่อพิจารณาถึงองค์กรทหารแล้วจะเห็นได้ว่า กองทัพเป็นเครื่องมือที่มีจุดมุ่งหมายในตนเอง วัตถุประสงค์หลักของกองทัพ คือ การต่อสู้เพื่อให้ได้ชัยชนะในสงคราม ด้วยเหตุนี้ ทำให้องค์กรทหารทั่วโลกมีคุณสมบัติที่เหมือนกัน 5 ประการ (Finer, 1962: 25-27) ดังนี้ 1. การบังคับบัญชาารวมศูนย์ 2. การปกครองตามลำดับชั้น (ชั้นยศ) 3. ความมีวินัย 4. ระบบสื่อสารภายในองค์กร 5. ความรักหมู่คณะและการพึ่งพาตนเองภายในองค์กร

จากลักษณะขององค์กรทหารตามที่ไฟเนอร์ได้อธิบายไว้เป็นคุณลักษณะของความเป็นทหารอาชีพ โดยจะเห็นได้ว่า องค์กรทหารมีลักษณะของการบังคับบัญชาที่มีลำดับชั้นอย่างชัดเจน ซึ่งกำหนดโดยระดับชั้นยศ จึงก่อให้เกิดการเชื่อฟังคำสั่งอย่างเข้มงวดประกอบกับความเคร่งครัดในระเบียบวินัยที่กำหนดให้ทหารต้องปฏิบัติตามคำสั่งของผู้บังคับบัญชาอย่างเคร่งครัด หากฝ่าฝืนจะถูกลงโทษ จากลักษณะดังกล่าว กองทัพจึงเป็นองค์กรที่มีลักษณะเฉพาะและแยกตัวเองจากสังคม รวมถึงการสร้างกรอบของประเพณีและวัฒนธรรมเฉพาะ จึงเห็นได้อย่างชัดเจนว่า ในด้านของความเป็นองค์กร กองทัพมีความได้เปรียบมากกว่าองค์กรของพลเรือน และเมื่อความได้เปรียบนี้ถูกเปลี่ยนเป็นความเหนือกว่าทางการเมืองแล้ว การยึดอำนาจหรือกระทำรัฐประหารจากรัฐบาลพลเรือนจึงไม่ใช่เรื่องยาก (สุรชาติ บำรุงสุข, 2551: 41) นอกจากนี้ ไฟเนอร์ยังได้อธิบายถึงลักษณะของความเป็นทหารอาชีพขององค์กรทางทหารในสมัยใหม่ กล่าวคือ ทหารที่มีความเป็นทหารอาชีพสูงจะมีแนวโน้มแทรกแซงทางการเมืองสูง เนื่องจากนายทหารอาชีพนั้นถือว่า ตนเป็นผู้รับใช้ของรัฐ ไม่ใช่รัฐบาล มีหน้าที่พิทักษ์ปกป้องผลประโยชน์ของกลุ่มทหารและจะไม่ยอมรับฟังคำสั่งของรัฐบาลพลเรือนที่ประสงค์จะใช้กองทัพเป็นเครื่องมือปราบปรามฝ่ายตรงข้ามทางการเมือง (Finer, 1958: 72)

ในขณะที่นอร์ดลิงเจอร์ (Nordlinger, 1977: 63-85) อธิบายสาเหตุการยึดอำนาจของทหารและการแทรกแซงทางการเมืองไว้ 3 ประการ คือ

1. ผลประโยชน์ของกลุ่ม หากผลประโยชน์ของทหารได้รับผลกระทบ เช่น การได้รับงบประมาณไม่เพียงพอ การถูกแทรกแซงกิจการทหารจากภายนอก การขาดความเป็นอิสระในการบริหารกิจการทางทหาร ปัจจัยเหล่านี้เป็นตัวกระตุ้นให้ทหารเข้าแทรกแซงทางการเมือง
2. แนวคิดของการป้องกันการครอบงำทางการเมืองของชนชั้นต่ำที่เป็นการคุกคามฐานะและผลประโยชน์ของทหาร
3. ความล้มเหลวของรัฐบาลพลเรือนในการบริหารงาน ในกรณีนี้มีความเป็นไปได้สูงที่ประชาชนจะให้การสนับสนุนให้ทหารเข้าแทรกแซงและยึดอำนาจทางการเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เมื่อรัฐบาลพลเรือนกระทำผิดกฎหมาย การขาดความชอบธรรม การละเมิดรัฐธรรมนูญ หรือเกิดการทุจริตคอร์รัปชัน รวมไปถึงการเกิดวิกฤตการณ์ทางสังคมที่ส่งผลกระทบต่อประชาชนจำนวนมาก เช่น ภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ ปัญหาคนว่างงาน ปัญหาเงินเฟ้อ จนนำไปสู่ความวุ่นวายหรือการใช้ความรุนแรงทางการเมือง โดยเริ่มแรกรัฐบาลจะมอบหน้าที่ให้ตำรวจเป็นผู้ดูแล ควบคุมความสงบเรียบร้อย แต่หากตำรวจไม่สามารถควบคุมได้ กำลังทหารก็จะถูกนำมาช่วย ทำให้รัฐบาลเสียความชอบธรรมที่จะบริหารงาน ประชาชนไม่เชื่อฟังรัฐบาล ทหารจึงเข้าแทรกแซงการเมืองด้วยการยึดอำนาจจากรัฐบาลพลเรือน

วิลเลียม ทอมสัน (William Thomson) ได้เสนอทฤษฎีความเปราะบางของรัฐบาลพลเรือน (Regime Vulnerability) โดยได้อธิบายว่า หากรัฐบาลหรือผู้นำฝ่ายพลเรือนอ่อนแอ ไม่สามารถบริหารประเทศหรือแก้ไขปัญหาได้ ผู้นำมีความประพฤติไม่เหมาะสมและไม่เป็นที่ไว้วางใจของประชาชน รัฐบาลและผู้นำจึงขาดความชอบธรรมที่จะทำหน้าที่บริหารประเทศต่อไป ทหารจึงเข้ามาแทรกแซงทางการเมืองภายในได้อย่างสะดวก (Thomson, 1975: 459-487) นิรันดร์ กุลทอนันท์ อธิบายว่า ผู้นำทหารที่ทำการรัฐประหารจะพยายามยกเหตุผลสร้างความชอบธรรม เพื่อเป็นการผ่อนคลายความรู้สึกต่อต้านของประชาชน ส่วนใหญ่จะให้เหตุผล

ในเรื่องของความล้มเหลวในการบริหารงานของรัฐบาล ความตกต่ำทางเศรษฐกิจ รวมทั้งภัยคุกคามของระบอบคอมมิวนิสต์ (นิรันดร์ กุลทอนันท์, 2531: 56-57)

ในขณะที่ชัยอนันต์ สมุทวณิช เสนอแนวคิดที่เกี่ยวกับการปกป้องผลประโยชน์ภายในของกลุ่มทหาร โดยเชื่อว่า องค์กรทหารมิได้มีเอกภาพ แต่แบ่งออกเป็นฝักฝ่ายหรือเป็นกลุ่มย่อย ๆ แต่ละกลุ่มมีผู้นำและแข่งขันกันกับกลุ่มอื่น ๆ ในเรื่องการขึ้นดำรงตำแหน่งผู้นำทหาร หรือการของบประมาณเพื่อบำรุงหน่วยงานของตน ซึ่งแนวคิดนี้เชื่อว่า สาเหตุที่ทำให้ทหารแทรกแซงการเมืองเกิดจากความทะเยอทะยานส่วนบุคคล ทหารยึดอำนาจเพื่อผลประโยชน์ส่วนตนหรือพวกพ้องตนเท่านั้น ไม่ได้กระทำเพื่อแก้ไขปัญหาของชาติหรือปกป้องผลประโยชน์ส่วนรวมของกองทัพแต่อย่างใด (ชัยอนันต์ สมุทวณิช, 2536: 168-169)

สำหรับกรณีของการเมืองไทย นักวิชาการได้สรุปสาเหตุของการรัฐประหารไว้ 3 ประการ (เสนอ จันทรา, 2517) ได้แก่

1. การแก่งแย่ง แข่งขัน ช่วงชิงอำนาจในกลุ่มผู้นำทางการเมือง ทำให้การเมืองไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันเกิดการรัฐประหารกันอยู่เสมอ นับตั้งแต่การเปลี่ยนระบอบการปกครองเป็นแบบประชาธิปไตยในปี พ.ศ. 2475 ซึ่งการเกิดรัฐประหารอยู่บ่อยครั้งทำให้การปกครองในระบอบประชาธิปไตยไม่เจริญก้าวหน้าและแพร่หลายในหมู่ประชาชน

2. ความเฉยเมย ไม่ใส่ใจกิจการทางการเมืองของประชาชน อันเนื่องมาจากสภาพทางเศรษฐกิจที่ยากจน การขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเมือง สถาบันทางการเมืองไม่เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วม รวมถึงความทะเยอทะยานของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองที่แย่งชิงอำนาจกัน ทำให้ประชาชนรู้สึกเบื่อหน่ายที่จะสนใจต่อการปกครองประเทศ

จากแนวคิดของนักวิชาการที่กล่าวมา สรุปได้ว่า ปัจจัยที่ทำให้ทหารเข้าแทรกแซงทางการเมืองและกระทำรัฐประหารรัฐบาลพลเรือนมาจากลักษณะเฉพาะขององค์กรทหารที่มีสายบังคับบัญชาที่เป็นลำดับชั้นอย่างชัดเจน ความสามัคคีและความมีระเบียบวินัยในการปฏิบัติตามคำสั่งของผู้บังคับบัญชาอย่างเคร่งครัดมากกว่าการเปิดโอกาสให้วิพากษ์วิจารณ์หรือมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ทหารจึงมีทัศนคติ ความคิด ความเชื่อ และอุดมการณ์ในแบบอนุรักษนิยม ซึ่งตรงกันข้ามกับระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยที่เปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็นและยอมรับในอุดมการณ์ที่แตกต่างกัน ดังนั้น ทหารจึงมีลักษณะที่อยู่ฝ่ายตรงข้ามกับประชาธิปไตยเสมอ รวมทั้งเห็นว่า อุดมการณ์ประชาธิปไตยนำมาสู่ความแตกแยกและความไร้เสถียรภาพในสังคม ประกอบกับรัฐบาลพลเรือนที่มีความอ่อนแอ ขาดความชอบธรรมและล้มเหลวในการบริหารกิจการบ้านเมือง เช่น ปัญหาการขัดแย้งระหว่างนักการเมือง การทุจริตคอร์รัปชัน และการขาดความสามารถในการแก้ไขปัญหาได้อย่างเด็ดขาด นอกจากนี้ ยังมีประเด็นในเรื่องผลประโยชน์ของทหารที่ไม่เป็นไปตามต้องการ หรือการถูกแทรกแซงกิจการทางทหารจากภายนอก รวมถึงการแย่งชิงอำนาจของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองและความขัดแย้งในหมู่ทหารด้วยกันเองที่เป็นปัจจัยให้เกิดการรัฐประหาร

วัฒนธรรมการเมืองไทย: สังคมแห่งอำนาจนิยมสู่รากเหง้าของวงจรรัฐประหาร

การที่ประเทศจะมีลักษณะทางการเมืองเป็นอย่างไร ขึ้นอยู่กับประวัติศาสตร์ความเป็นมาทางสังคม ทัศนคติ ความเชื่อ จารีตประเพณีที่หล่อหลอมเกล้าให้คนในสังคมนั้น ๆ มีพฤติกรรมทางการเมืองและตอบสนองต่อการเมืองในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง โดยได้รับอิทธิพลจากสภาวะแวดล้อมทางสังคม มีการถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น จนกลายเป็นแบบแผนปฏิบัติและเปลี่ยนแปลงแตกต่างกันไปตามยุคสมัยที่ขึ้นอยู่กับปัจจัยและสถานการณ์ของบ้านเมืองในขณะนั้น การทำความเข้าใจปรากฏการณ์ทางการเมืองและพฤติกรรมแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในสังคมนั้น ๆ และการตั้งคำถามว่า เพราะเหตุใดจึงเป็นเช่นนั้น จำเป็นต้องศึกษาทำความเข้าใจ

และอธิบายปรากฏการณ์ทางการเมืองผ่านแนวคิดเรื่องวัฒนธรรมทางการเมือง ซึ่งอัลมอนต์และเวอร์บา (Almond and Verba) ได้อธิบายความสำคัญของทัศนคติและความรู้ทางการเมืองที่เป็นสิ่งกำหนดพฤติกรรมทางการเมืองไว้ โดยสามารถพิจารณาแบบแผน ความเชื่อ ทัศนคติและค่านิยมที่บุคคลมีต่อระบบการเมืองได้จากความโน้มเอียง 3 ลักษณะ ได้แก่ ความโน้มเอียงในด้านการรับรู้ เป็นเรื่องของความรู้ความเข้าใจและความเชื่อที่บุคคลมีต่อระบบการเมือง ต่อมา คือ ความโน้มเอียงเกี่ยวกับอารมณ์และความรู้สึกที่มีต่อระบบการเมือง สุดท้าย คือ ความโน้มเอียงเกี่ยวกับการประเมินค่า ซึ่งเป็นเรื่องของความคิดเห็นจากการประเมินคุณค่าของบุคคลที่จะตัดสินใจให้ความเห็น แสดงออกหรือเข้าไปมีส่วนร่วมในทางการเมือง (Almond & Verba, 1972) ทั้งนี้ วัฒนธรรมทางการเมืองจึงเกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้และการกลมเกลียวทางการเมืองของบุคคลต่อระบบการเมืองในสังคม โดยเริ่มจากการรับรู้ระบบและปรากฏการณ์ทางการเมือง การทำความเข้าใจที่พัฒนาต่อไปยังด้านอารมณ์ความรู้สึกที่มีต่อระบบการเมืองนั้น ๆ สุดท้ายจึงพัฒนาไปสู่การคิดและการประเมินค่าเพื่อทำการตัดสินใจว่า จะมีการแสดงออกหรือมีส่วนร่วมในทางการเมืองอย่างไร (รุ่งนภา ยรรยงเกษมสุข และสุธี ประศาสน์เศรษฐ์, 2561: 77)

สำหรับวัฒนธรรมทางการเมืองไทย กมล สมวิเชียรอธิบายไว้ว่า ลักษณะของสังคมไทยในระดับครอบครัวเน้นความเป็นอิสานนิยม ในขณะที่ระดับสังคมและการเมืองมีลักษณะเป็นอำนาจนิยม กล่าวคือ ความเป็นอิสระของคนไทยมักทำอะไรตามอำเภอใจและเป็นเสรีภาพที่ปราศจากความรับผิดชอบ ส่วนอำนาจนิยมคนไทยมักยกย่อง เชื่อฟังและเกรงกลัวผู้มีอำนาจอย่างไม่จำกัดขอบเขตและไม่คำนึงว่า อำนาจนั้นมีความชอบธรรม ความเป็นเหตุเป็นผลหรือไม่ ซึ่งก่อให้เกิดปัญหาทางการเมืองหลายประการ (กมล สมวิเชียร, 2514: 48-55) ได้แก่

1. การระดมกำลังหรือรวมตัวกันจะได้ผลเมื่อมีผู้นำที่เด็ดขาด หากผู้นำไม่มีลักษณะอำนาจนิยมหรือปราศจากความเด็ดขาดแล้ว จะส่งผลให้สังคมอ่อนแอลงทันที
2. ในด้านความเป็นอิสระของคนไทยและการใช้อำนาจที่ปราศจากความรับผิดชอบนั้นส่งผลเสียต่อการปกครองในระบอบประชาธิปไตย กล่าวคือ การรวมตัวกันเป็นกลุ่มพลังทางสังคมหรือเป็นองค์กรจะทำได้เพียงชั่วคราว โดยองค์กรจะสลายตัวลงทันทีหากสิ้นผู้นำที่เข้มแข็ง ซึ่งลักษณะดังกล่าวจึงไม่ก่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนทัศนะต่อกัน จึงไม่ค่อยเกิดความคิดใหม่ ๆ หรือหากมีความคิดใหม่ก็จะไม่มีการถ่ายทอด
3. ความเป็นอำนาจนิยมในสังคม ทำให้คนไทยพยายามแสวงหาอำนาจที่จะนำมาซึ่งสถานภาพทางสังคมในระดับสูง เป็นเหตุให้คนไทยนิยมยกย่อง เคารพนับถือผู้มีอำนาจก่อให้เกิดการผูกขาดอำนาจ ผู้ที่มีอำนาจจึงไม่ยินยอมให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการใช้อำนาจอย่างจริงจัง จากการที่คนไทยนิยมหรือเคารพในผู้มีอำนาจนี้เอง ทำให้เกิดระบบสัมพันธภาพที่ให้ความสำคัญกับตัวบุคคลมากกว่าการอุดมการณ์ ลักษณะดังกล่าวจึงส่งผลเสียต่อการพัฒนาทางการเมือง
4. จากลักษณะที่คนไทยรักในอิสระและนิยมในอำนาจ จึงส่งผลให้พฤติกรรมทางการเมืองของคนไทยมีความยืดหยุ่นและปรับเปลี่ยนให้เข้ากับสภาพแวดล้อมได้ไม่ยาก คนไทยจะสนใจในสิ่งที่เป็นไปได้มากกว่าจะได้เสีย ปัญหา ทฤษฎีหรืออุดมการณ์

แนวคิดดังกล่าวสอดคล้องกับทฤษฎี นาคะตะ ที่อธิบายลักษณะของวัฒนธรรมทางการเมืองไทยว่าได้รับอิทธิพลจากวัฒนธรรมและระบบการปกครองแบบดั้งเดิม ซึ่งประกอบด้วยค่านิยมการใช้อำนาจเด็ดขาด เคารพเชื่อฟังและอ่อนน้อมต่อผู้มีอำนาจ ต่อมา คือ การยึดถือในระบบพวกพ้อง โดยผู้ที่มีอำนาจจำเป็นต้องสามารถให้ความคุ้มครองและให้ผลประโยชน์แก่ลูกน้องได้ อีกทั้งคนไทยมักยึดมั่นในตัวบุคคลมากกว่าหลักการอุดมการณ์และเหตุผล รวมถึงการจัดลำดับฐานะในความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล สืบเนื่องมาจากระบบเจ้าขุนมูลนายที่ทำให้มีการแบ่งชั้นวรรณะ ทำให้คนไทยมีสิทธิที่ไม่เท่าเทียมกัน ยกย่องผู้มีฐานะตำแหน่งทางสังคมสูง มี

วิญญู ภูมิหรือชาติวิญญู ซึ่งทำให้คนไทยยากที่จะยอมรับในเรื่องของความเสมอภาคของบุคคล ไม่ว่าจะเป็นหลักการหรือในทางปฏิบัติ การยึดมั่นในประเพณีดั้งเดิม เช่น เรื่องอิทธิฤทธิ์ ปาฏิหาริย์ โชคลาง ทำให้คนไทยมีลักษณะที่ขาดการรู้จักวิเคราะห์วิจารณ์ตามหลักเหตุและผล มีแนวโน้มที่จะมีลักษณะของความเป็นอนุรักษนิยม ประการสุดท้าย คือ ความเฉื่อยชาและความเป็นอิสระไร้ระเบียบ รวมไปถึงการรักความสงบและการประนีประนอม คนไทยส่วนมากมักไม่กระตือรือร้นหรือสนใจร่วมกิจกรรมทางการเมืองโดยถือว่า เป็นเรื่องของชนชั้นปกครอง หลีกเลี่ยงความขัดแย้ง และมักจะมอบความไว้วางใจที่ผู้นำในขณะที่ผู้นำขาดความไว้วางใจในตัวประชาชน โดยคิดว่า หากสั่นตุนไป สังคมจะอยู่ไม่ได้ซึ่งเป็นผลมาจากทัศนคติแบบอำนาจนิยม (ทินพันธุ์ นาคะตะ, 2533: 33-41)

อย่างไรก็ตาม จากแนวคิดดังที่กล่าวมาข้างต้น ลักษณะของวัฒนธรรมทางการเมืองไทยสามารถพิจารณาพร้อมกับแนวคิดของอันโตนิโอ กรัมสกี (Antonio Gramsci) ที่เสนอแนวคิดเรื่องการครองอำนาจนำ (Hegemony) ซึ่งเกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับสังคม กรัมสกีได้แยกโครงสร้างส่วนบนของมาร์กซ์ออกเป็น 2 พื้นที่ ประกอบด้วยพื้นที่นอกสังคมการเมือง (Civil Society) และพื้นที่สังคมการเมืองหรือรัฐ (Political Society) โดยกรัมสกีอธิบายว่า ทั้งสองพื้นที่เป็นโครงสร้างส่วนบนที่มีการกิจกรรมกำสังคมและกำกับควบคุมด้วยการใช้อำนาจรัฐโดยตรง ซึ่งหากผู้ปกครองสามารถยึดกุมโครงสร้างส่วนบนไว้ได้ก็จะสามารถครอบครองอำนาจนำโดยเฉพาะอย่างยิ่งพื้นที่นอกสังคมการเมือง ชนชั้นปกครองที่อยู่ในโครงสร้างส่วนบนนี้จะเป็นผู้กำหนดจิตสำนึกของมวลชน เป็นปรัชญามวลชนจนเกิดการยอมรับ ยินยอมพร้อมใจเป็นระบบศีลธรรมขนบธรรมเนียมประเพณีและพฤติกรรมทางสังคม ดังนั้น โครงสร้างส่วนบนจึงเป็นปัจจัยที่สำคัญในการผลักดันให้เกิดพัฒนาการทางประวัติศาสตร์มากกว่าโครงสร้างส่วนล่าง (ชัยอนันต์ สมุทวณิช, 2552: 61-62)

นอกจากนี้ กรัมสกียังได้อธิบายการสร้างและสืบทอดอำนาจครอบงำของชนชั้นปกครองในสังคมการเมืองที่มีอำนาจในการบังคับใช้กฎหมายและอำนาจบังคับรองรับ ในขณะที่ส่วนของประชาสังคมจะดำเนินการเพื่อสร้างและสืบทอดหรือรักษาภาวะการครองอำนาจนำด้วยวิธีที่แตกต่างไปจากสังคมการเมือง ซึ่งเป็นวิธีการสร้างความยินยอมพร้อมใจในหมู่ประชาชนโดยที่ไม่รู้สึกลัว เป็นการบังคับ ในลักษณะนี้ผู้คนในประชาสังคมจะถูกครอบงำอำนาจนำด้านทัศนคติ ความคิดและความเชื่อโดยกลุ่มผู้ปกครองและกลายเป็นวัฒนธรรมร่วมของผู้คนที่แทรกซึมไปทั่วทั้งประชาสังคม (วัชรพล พุทธิรักษา, ม.ป.ป.: 4) กล่าวโดยสรุปวัฒนธรรมทางการเมืองของไทยที่มีลักษณะผสมระหว่างความเป็นอำนาจนิยมกับความอิสริยยศเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้วงจรรัฐประหารยังดำรงอยู่ในระบบการเมืองไทย การที่คนไทยมุ่งแสวงหา ชว้างและเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของอำนาจ การยกย่องผู้มีอำนาจหรือสถานะทางสังคมสูงกว่า รวมถึงการยอมรับการอุปถัมภ์จากผู้มีอำนาจเหนือกว่านำไปสู่การยอมรับความไม่เสมอภาคและความไม่เท่าเทียมกันในสังคมอย่างไม่มีข้อโต้แย้ง ในขณะที่ผู้มีอำนาจเองก็ไม่ต้องการที่จะสูญเสียอำนาจหรือให้ชนชั้นล่างเข้ามามีส่วนร่วมหรือมีบทบาทในการปกครอง อีกทั้งการรัฐประหารในการเมืองไทยที่เกิดขึ้นตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันล้วนเกิดจากการแย่งชิงอำนาจของชนชั้นนำทั้งสิ้น ความขัดแย้งระหว่างกลุ่มพลังเก่ากับกลุ่มพลังใหม่ ซึ่งหากกลุ่มใดได้ครอบครองอำนาจรัฐในขณะนั้น จะเกิดการแสวงหาผลประโยชน์จากการเมืองเป็นลำดับไป กลุ่มฝ่ายตรงข้ามหากยอมรับไม่ได้ก็จะพยายามแย่งชิงอำนาจหรือปลุกระดมประชาชนด้วยการปลุกเร้าวัฒนธรรมทางการเมืองด้านอิสริยยศของคนไทยให้ทำการต่อต้านอำนาจของนักการเมือง นำไปสู่การชุมนุมและวิกฤติการณ์ที่ลุกลามจนไม่สามารถควบคุมได้ เมื่อเกิดความรุนแรงขึ้น วัฒนธรรมทางการเมืองแบบอำนาจนิยมก็จะเรียกร้องให้ทหารออกมาทำการควบคุมสถานการณ์เพื่อรักษาความสงบมั่นคงของประเทศชาติ ซึ่งทหารก็จะเข้าแทรกแซงทางการเมืองในทันทีเนื่องจากทัศนคติ ความคิด อุดมการณ์ที่ทหารถูกกล่อมเกลามาในองค์กรทหาร ประชาชนเองก็จะยอมรับในการแทรกแซงนั้นเพราะยอมรับแนวคิดอำนาจนิยมที่ยึดถือผู้นำที่เข้มแข็งและการจัดการแบบเบ็ดเสร็จเด็ดขาด

ในทางกลับกัน หากกองทัพใช้อำนาจที่มากจนเกินไป วัฒนธรรมทางการเมืองแบบอริสตรินิยมของคนไทยก็จะถูกปลูกขึ้นโดยนักการเมืองเพื่อปลดแอกจากอำนาจของทหารและนำประเทศกลับสู่ระบอบประชาธิปไตย ดังเช่นสถานการณ์ที่ปรากฏอยู่ในปัจจุบัน

ทหารกับรัฐประหาร: การตีความปรากฏการณ์ผ่านมุมมองเชิงลึก

กระบวนการหาความรู้ทางสังคมศาสตร์ที่ศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมทางสังคมของมนุษย์เป็นเรื่องซับซ้อนและต้องอาศัยองค์ประกอบต่าง ๆ เข้ามาทำความเข้าใจเพื่ออธิบายถึงที่มาและแนวโน้มความเป็นไปของปรากฏการณ์ทางสังคม จึงมีวิธีการศึกษาที่แตกต่างจากการศึกษาทางวิทยาศาสตร์ธรรมชาติที่มุ่งการสร้างคำอธิบายที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของกฎ ในขณะที่ด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์มุ่งทำความเข้าใจมนุษย์ ในการศึกษาทางด้านสังคมศาสตร์มีหลากหลายวิธีและไม่จำกัดว่า จะต้องใช้วิธีใดวิธีหนึ่งโดยเฉพาะ ในการศึกษาอาจใช้วิธีการที่หลากหลายควบคู่กันไปขึ้นอยู่กับผู้ศึกษาว่า จะเลือกใช้วิธีใด ในที่นี้ ผู้เขียนเลือกวิธีการศึกษาและอธิบายปรากฏการณ์ด้วยวิธีการตีความ

การศึกษาปรากฏการณ์ทางสังคมจากปรัชญาการตีความเริ่มนำมาใช้ตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ 16 ในการตีความคัมภีร์ไบเบิลและตัวบทอื่น ๆ เพื่อหาความหมายที่แท้จริง ต่อมาการวิเคราะห์ในเชิงตีความเริ่มเข้ามามีบทบาทในการศึกษาทางด้านมนุษยศาสตร์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านภาษาศาสตร์และขยายมาสู่การศึกษาด้านประวัติศาสตร์ ในปลายปีคริสต์ศตวรรษที่ 18 จึงได้เปลี่ยนแปลงฐานะจากเครื่องมือหรือเทคนิคในการตีความมาเป็นแนวการอธิบายปรากฏการณ์ทางสังคมศาสตร์ ยกตัวอย่างแนวคิดของนักวิชาการที่มีอิทธิพลต่อการศึกษาด้านนี้มากที่สุด ได้แก่ เวเบอร์ (Weber) ที่อธิบายว่า การศึกษาปรากฏการณ์ทางสังคมเป็นการทำความเข้าใจโดยการตีความการกระทำทางสังคม เพื่อจะอธิบายในเชิงสาเหตุความเป็นไปและผลที่ตามมาจากการกระทำนั้น ซึ่งการทำความเข้าใจโดยการตีความนั้น เวเบอร์เชื่อว่า สิ่งที่สำคัญในเชิงวิชาการ คือ ความเข้าใจในเชิงของการอธิบายหรือในเชิงแรงจูงใจที่เป็นสาเหตุของพฤติกรรมมนุษย์ ดังนั้น ในทัศนะของเวเบอร์ การอธิบายปรากฏการณ์ทางสังคม ได้แก่ การตีความสาเหตุการกระทำของมนุษย์ในสังคม ในแง่ของสิ่งจูงใจให้กระทำซึ่งการตีความดังกล่าวจะสามารถอธิบายปรากฏการณ์นั้น ๆ ได้ก็ต่อเมื่อเป็นการกระทำที่เป็นแบบแผนชัดเจน มีความเป็นเหตุเป็นผล ทั้งนี้ แนวคิดของเวเบอร์เป็นเพียงรูปแบบหนึ่งของวิธีการตีความที่หลากหลายและแตกต่างกันไป (อนุสรณ์ ลิมมณี, 2561: 53-54)

ในการศึกษาและทำความเข้าใจปรากฏการณ์รัฐประหารกับการเมืองไทย ผู้เขียนเลือกใช้วิธีการตีความของคลิฟฟอร์ด เกียทซ์ (Clifford Geertz) ที่เสนอแนวคิดของการตีความวัฒนธรรม เกียทซ์อธิบายไว้ว่า วัฒนธรรมเป็นระบบสัญลักษณ์ที่มนุษย์ถักทอขึ้นเป็นข่ายใยของความหมาย (Web of Significance) มนุษย์มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันภายใต้ข่ายใยนี้ โดยเกียทซ์ได้ใช้คำที่กิลเบิร์ต ไรล์ (Gilbert Ryle) เคยใช้ในการอธิบายมุมมองปรากฏการณ์ทางสังคม นั่นคือ การมองปรากฏการณ์ในระดับตื้น (Thin Description) ส่วนคำว่า Thick Description เป็นการมองปรากฏการณ์เชิงลึกด้วยการตีความหมายอย่างละเอียด โดยเกียทซ์กล่าวว่า สิ่งที่ต้องทำความเข้าใจก่อนที่จะวิเคราะห์สิ่งที่ศึกษา คือ ข้อมูลที่เป็นภูมิหลัง ไม่ว่าจะเป็นเหตุการณ์เฉพาะเหตุการณ์หนึ่ง พิธีกรรม ประเพณี ความคิดและองค์ประกอบอื่น ๆ หากไม่เข้าใจความเป็นมาของภูมิหลังทางประวัติศาสตร์ จะไม่สามารถอ่านปรากฏการณ์ได้ว่า เป็นเหตุการณ์ที่ซ้อนเหตุการณ์ต่อกันมาอย่างไร (ยงศักดิ์ ตันติปิฎก, ม.ป.ป.: 2-3)

เมื่อนำแนวคิดของเกียทซ์ในมุมมองแบบการมองปรากฏการณ์ในเชิงลึกมาพิจารณาและวิเคราะห์วงจรรัฐประหารในการเมืองไทย ด้วยการเรียบเรียงโครงสร้างของความหมาย (The Structures of Significances) สามารถแบ่งกรอบของการตีความ (Frames of Interpretation) ออกเป็น 2 ประเด็น ดังนี้

1. การพิจารณาจากวัฒนธรรมขององค์กรทหาร ปัจจัยที่ทำให้ทหารเข้าแทรกแซงทางการเมืองจนเกิดการรัฐประหารอยู่บ่อยครั้ง มาจากวัฒนธรรมในองค์กรทหารที่ปลูกฝังและหล่อหลอมเกล้าให้ทหารมีทัศนคติ ความเชื่อและอุดมการณ์ที่มีลักษณะอนุรักษ์นิยม กองทัพจึงเป็นองค์กรที่มีลักษณะเฉพาะและแยกตัวเองจากสังคม รวมทั้งการสร้างกรอบของประเพณีและวัฒนธรรมเฉพาะ เนื่องจากองค์กรทหารมีสายบังคับบัญชาตามลำดับชั้น มีความสามัคคีและระเบียบวินัยในการปฏิบัติตามคำสั่งของผู้บังคับบัญชาอย่างเคร่งครัดมากกว่าการเปิดโอกาสให้ตั้งคำถาม วิพากษ์วิจารณ์หรือมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ หากทหารฝ่าฝืนคำสั่งจะถูกลงโทษ อุดมการณ์และแนวคิดของทหารจึงเป็นไปในทิศทางที่ตรงกันข้ามกับประชาธิปไตยเสมอและมองว่าประชาธิปไตยเป็นเหตุที่ทำให้เกิดความไร้เสถียรภาพทางการเมืองที่นำมาสู่ความวุ่นวาย ทหารถูกปลูกฝังให้มีความรักชาติและปกป้องความสงบมั่นคงของประเทศ จึงถือเป็นองค์กรที่มีความเข้มแข็งกว่าองค์กรของฝ่ายพลเรือน ดังนั้น เมื่อรัฐบาลพลเรือนอ่อนแอ ขาดความชอบธรรมและล้มเหลวในการบริหารกิจการบ้านเมืองจนทำให้เกิดสถานการณ์ที่วุ่นวาย ทหารจึงถือว่า เป็นหน้าที่ที่จะเข้าไปแทรกแซงอำนาจทางการเมืองในการยึดอำนาจและปลดคณะรัฐบาล จากนั้น จะทำหน้าที่ควบคุมจัดการเสียเองเพื่อเป็นการรักษาไว้ซึ่งความสงบเรียบร้อยและความมั่นคงของประเทศชาติ จนกลายเป็นวิถีปฏิบัติว่า เมื่อเกิดวิกฤตการณ์ความไม่สงบทางการเมืองขึ้นจึงเป็นหน้าที่และความชอบธรรมที่ทหารจะกระทำการรัฐประหาร

2. วัฒนธรรมทางการเมืองไทยที่มีลักษณะผสมระหว่างอำนาจนิยมกับอิสริยยศ สืบเนื่องมาจากรูปแบบการปกครองในสมัยอดีต ได้แก่ ระบบมูลนายที่ฝังรากลึกในสังคมไทยทุกชนชั้น นั่นคือ การนิยมยกย่องผู้ที่มีอำนาจเหนือกว่า มีสถานะทางสังคมสูงกว่านำมาซึ่งการแบ่งชั้นวรรณะทางสังคม การยึดมั่นในตัวบุคคลมากกว่าอุดมการณ์ ความสามารถ และความเคยชินต่อการเคารพพ่อน้อมต่อผู้มีอำนาจเหนือกว่าโดยมีความรู้สึกว่าเป็นหน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติตามและเชื่อฟัง อีกทั้งคนไทยส่วนมากมีความคิดว่า เรื่องของการเมืองเป็นเรื่องของชนชั้นปกครอง ตนเป็นไพร่ฟ้ามีหน้าที่สนใจแค่เรื่องปากท้องและเอาเวลาไปใส่ใจในเรื่องการทำการหากินมากกว่าที่จะยุ่งเกี่ยวหรือมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมือง ด้วยเหตุนี้ กลุ่มผู้มีอำนาจทางการเมืองจึงนำวัฒนธรรมทางการเมืองแบบอำนาจนิยมที่อยู่ในคนไทยไปแสวงหาอำนาจและผลประโยชน์ให้แก่ตนและพวกพ้อง นำไปสู่การแย่งชิงอำนาจของชนชั้นนำ โดยฝ่ายที่ครองอำนาจจะแสวงหาผลประโยชน์เป็นลำดับ กลุ่มฝ่ายตรงข้ามที่ยอมรับไม่ได้ก็จะพยายามแย่งชิงอำนาจด้วยการปลุกเร้าวัฒนธรรมทางการเมืองด้านอิสริยยศของคนไทยให้ต่อต้านอำนาจของนักการเมือง นำไปสู่การชุมนุมและวิกฤตการณ์ทางการเมืองที่ไม่สามารถยุติหรือควบคุมได้ เมื่อสถานการณ์เกิดความรุนแรงลุกลามขึ้น วัฒนธรรมทางการเมืองด้านอำนาจนิยมก็จะเรียกร้องให้ทหารซึ่งถือเป็นองค์กรที่เข้มแข็งออกมาควบคุมสถานการณ์เพื่อรักษาความสงบมั่นคงของประเทศชาติ โดยที่ประชาชนเองก็ยอมรับในการแทรกแซงทางการเมืองของทหารและไม่รู้สึกรู้ว่า เป็นการกระทำที่ไร้ความชอบธรรม เพราะยอมรับแนวคิดในเรื่องอำนาจนิยมที่ยึดถือผู้นำที่เข้มแข็งและการจัดการปัญหาได้อย่างเบ็ดเสร็จเด็ดขาด ในทางกลับกัน หากกองทัพใช้อำนาจที่มากจนเกินไป วัฒนธรรมทางการเมืองแบบอิสริยยศของคนไทยก็就会被ปลูกขึ้นโดยนักการเมืองเพื่อปลดแอกจากอำนาจของทหารและนำประเทศกลับสู่ระบอบประชาธิปไตย หมุนเวียนสลับกันไปมาในลักษณะนี้

จากการวิเคราะห์ปรากฏการณ์รัฐประหารกับการเมืองไทยตามแนวคิดของเกียตซ์ จะเห็นได้ว่า ทหารการรัฐประหารกับการเมืองไทยเป็นสิ่งที่อยู่คู่กันมาโดยตลอดตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ซึ่งเป็นผลมาจากทัศนคติอุดมการณ์ของทหารและวัฒนธรรมขององค์กรทหารที่มีลักษณะเฉพาะดังที่ได้กล่าวมาแล้ว รวมไปถึงวัฒนธรรมทางการเมืองไทยแบบอำนาจนิยมและอิสริยยศที่มีอยู่ในตัวคนไทยทุกคนเป็นสิ่งที่กำหนดพฤติกรรมแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในสังคมและสร้างแบบแผนของระบบการเมืองไทยให้ดำรงอยู่ในวงจรของการรัฐประหาร

องค์ความรู้ใหม่

จากการศึกษาปรากฏการณ์ทางสังคมจากปรัชญาการตีความ โดยเลือกวิธีการตีความของเกียทซ์ที่เสนอแนวคิดของการตีความวัฒนธรรมและการมองปรากฏการณ์เชิงลึก ทำให้ทราบว่า รัฐประหารในการเมืองไทยนับตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เกิดจากความล้มเหลวในการบริหารของฝ่ายพลเรือนจนทำให้เกิดวิกฤตการณ์ทางการเมือง กองทัพถือเป็นองค์กรที่มีทั้งอำนาจและความเข้มแข็งในเชิงสัญลักษณ์ อีกทั้งได้รับการปลูกฝังทัศนคติและอุดมการณ์ที่ก่อให้เกิดวัฒนธรรมขององค์กรที่มีลักษณะอนุรักษนิยม ก็จะถือว่า เป็นหน้าที่ที่จะเข้าไปแทรกแซงอำนาจทางการเมืองเพื่อยึดอำนาจการบริหารจัดการได้โดยความชอบธรรม เพราะอาศัยรูปแบบวัฒนธรรมทางการเมืองไทยที่มีลักษณะผสมระหว่างอำนาจนิยมกับอิสลาม โดยที่ประชาชนบางส่วนให้การยอมรับและสนับสนุนในการแทรกแซงทางการเมืองของกองทัพ และบางครั้งสังคมบางส่วนได้เปิดโอกาสให้กองทัพเข้าไปแทรกแซงอำนาจการบริหารบ้านเมือง เนื่องจากคนไทยส่วนมากยังมีความคิดว่า เรื่องของกิจกรรมทางการเมืองและการปกครองเป็นเรื่องของชนชั้นปกครองและผู้ที่มีอำนาจบางกลุ่ม เมื่อใดที่ทหารถูกลดสถานะบทบาทความสำคัญในเรื่องอำนาจและหน้าที่ รวมถึงงบประมาณในการพัฒนากองทัพหรือมีการแทรกแซงจากฝ่ายพลเรือนมากเกินไป ก็จะเป็นเหตุให้เกิดรัฐประหารเพื่อกองทัพจะได้รักษาสิทธิเสรีภาพของตนเองให้คงอยู่ ยังรวมไปถึงการถ่วงดุลอำนาจระหว่างกองทัพด้วยกันเอง เหตุเหล่านี้ล้วนเป็นปัจจัยที่ก่อให้เกิดรัฐประหารในประเทศไทยและยังคงมีในอนาคตต่อไปอย่างไม่มีที่สิ้นสุด

บทสรุป

การศึกษาและทำความเข้าใจเกี่ยวกับสังคมและพฤติกรรมของมนุษย์แตกต่างจากปรากฏการณ์ที่ศึกษาในวิทยาศาสตร์ธรรมชาติในด้านปรากฏการณ์ทางสังคมและพฤติกรรมของมนุษย์เป็นการกระทำที่มีเจตนาและความหมาย เป็นเรื่องที่มีความสลับซับซ้อนจึงต้องใช้วิธีการในการศึกษาที่แตกต่างออกไปจากแนวการศึกษาแบบวิทยาศาสตร์ที่มุ่งอธิบายและสร้างกฎ ในขณะที่การอธิบายศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์หรือการอธิบายปรากฏการณ์ทางสังคมนั้น กฎทั่วไปไม่สามารถอธิบายความหมายได้อย่างครอบคลุม จำเป็นต้องใช้กระบวนการหาความรู้ที่หลากหลายและแตกต่างกันไปตามสถานการณ์เพื่อหาคำอธิบาย ทำนายหรือคาดการณ์แนวโน้มความเป็นไปทางสังคม การตีความเป็นหนึ่งในวิธีการศึกษาวิเคราะห์ทางสังคมศาสตร์ โดยเป็นการพยายามที่จะหาเหตุผลของการกระทำ วิถีปฏิบัติหรือความหมายที่สร้างขึ้น การตีความใช้วิธีการต่าง ๆ เช่น การค้นหาเจตนาและแรงจูงใจหรือความปรารถนาของตัวผู้กระทำ การหากฎเกณฑ์ที่จะช่วยให้เข้าใจเหตุผลของกฎระเบียบและวิถีปฏิบัติต่าง ๆ ในการอธิบายแต่ละรูปแบบจะพรรณนาเข้าถึงการกระทำหรือประสบการณ์อย่างใดอย่างหนึ่ง เพื่ออธิบายให้เห็นว่า บุคคลกำลังทำอะไร ทำอย่างไร รวมทั้งเพราะอะไรจึงต้องทำเช่นนั้น อย่างไรก็ตาม การศึกษาวิเคราะห์ปรากฏการณ์ด้วยวิธีการตีความไม่ใช่การอธิบายหรือทำนายโดยใช้กฎหรือหลักการทั่วไป แต่เป็นการทำความเข้าใจแบบแผนของการเกิดปรากฏการณ์เป็นรายกรณี ซึ่งปรากฏการณ์เดียวกันสามารถตีความแตกต่างกันมากมายขึ้นอยู่กับผู้ศึกษาปรากฏการณ์ว่า จะตีความจากทัศนะหรือแนวคิดแบบใดหรืออาจทำการศึกษาด้วยแนวคิดที่หลากหลายควบคู่กันไปก็ได้

การตีความปรากฏการณ์รัฐประหารในการเมืองไทยตามทัศนะของผู้เขียนเลือกใช้แนวคิดการตีความทางวัฒนธรรมและการมองปรากฏการณ์ในเชิงลึกของเกียทซ์โดยได้กำหนดกรอบในการตีความผ่านวัฒนธรรมองค์กรทหารที่มีลักษณะเฉพาะตัวแตกต่างจากองค์กรฝ่ายพลเรือนกับวัฒนธรรมทางการเมืองไทยที่มีลักษณะของความเป็นอำนาจนิยมและอิสลามที่สืบทอดมาจากการปกครองในอดีต ซึ่งเป็นปัจจัยที่ทำให้เกิดการรัฐประหารในการเมืองไทยอยู่บ่อยครั้ง นับตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันรวมแล้วทั้งสิ้น 13 ครั้ง หากนับดูแล้วระยะเวลาที่การเมืองไทยถูกแทรกแซงโดยฝ่ายทหารมีมากกว่าการปกครองในรูปแบบประชาธิปไตยเสียอีก

อย่างไรก็ตาม ในทัศนะของผู้เขียนเห็นว่า วงจรการรัฐประหารที่เกิดขึ้นอย่างซ้ำแล้วซ้ำเล่า การเข้ามาบีบคั้นหรือแทรกแซงทางการเมืองของฝ่ายทหาร ไม่ว่าจะด้วยเหตุผลใดก็ตามล้วนแต่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ทหารควรเป็นเพียงองค์กรหนึ่งซึ่งไม่ควรเข้ามาแทรกแซงหรือบีบคั้นทางการเมืองแต่ควรคำนึงถึงขอบเขตอำนาจหน้าที่ที่ได้กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ และปล่อยให้ประชาชนกับรัฐบาลฝ่ายพลเรือนเป็นผู้บริหารจัดการปกครองประเทศ แก้ไขปัญหาหรือยุติวิกฤตการณ์ทางการเมืองตามกลไกของการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยเพื่อให้ประเทศชาติพัฒนาอย่างมีเสถียรภาพ

เอกสารอ้างอิง

- กมล สมวิเชียร. (2514). วัฒนธรรมการเมืองไทยกับการพัฒนาการเมือง. ใน *วรรณไวทยาการ: รัฐศาสตร์*. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช.
- ชัยอนันต์ สมุทวณิช. (2536). *ปัญหาการพัฒนาการเมืองไทย*. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- _____. (2540). *ไตรลักษณ์รัฐกับการเมืองไทย*. กรุงเทพมหานคร: สุขุมและบุตร.
- _____. (2552). *รัฐ*. กรุงเทพมหานคร: สถาบันนโยบายการศึกษา.
- ทินพันธุ์ นาคะตะ. (2533). *การเมืองการบริหารไทย: ภาระของชาติ*. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นิรันดร์ กุลตานันท์. (2531). *การแทรกแซงทางการเมืองของทหารไทย*. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- พิชาย รัตนดิลก ณ ภูเก็ต. (2559). *ปรัชญาสังคมศาสตร์ การอธิบายทางสังคมรากฐานสำหรับการวิจัย*. กรุงเทพมหานคร: บางกอกบล็อก.
- รุ่งนภา ยรรยงเกษมสุข และสุธี ประศาสน์เศรษฐ์. (2561). วัฒนธรรมทางการเมืองของไทย: ปัญหาเชิงโครงสร้าง. *วารสารเศรษฐศาสตร์การเมืองบูรพา*. 6 (2), 69-89.
- ลิขิต อีระเวทิน. (2548). *คนไทยในอุดมคติ*. กรุงเทพมหานคร: แม็ค.
- วัชรพล พุทธรักษา. (ม.ป.ป.). *แนวความคิดการครองอำนาจนำ (Hegemony) ของกรัมสกี (Gramsci): บททดลองเสนอในการอธิบายปรากฏการณ์ทางการเมืองไทย*. สืบค้นเมื่อ 16 มิถุนายน 2563, จาก https://www.academia.edu/518933/2007_แนวความคิดการครองอำนาจนำของกรัมสกี_บททดลองเสนอในการอธิบายปรากฏการณ์ทางการเมืองไทย_in Thai_
- ยงศักดิ์ ตันติปัญญา. (ม.ป.ป.). *Thick Description การตีความวัฒนธรรมในงานชาติพันธุ์นิพนธ์*. สืบค้นเมื่อ 16 มิถุนายน 2563, จาก <http://readgur.com/doc/2312069/thick-description-การตีความวัฒนธรรมในงานชาติพันธุ์นิพนธ์>
- สุจิต บุญบงการ. (2562). *ทหารกับการพัฒนาการเมืองไทย*. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิเพื่อการศึกษาประชาธิปไตยและการพัฒนา โครงการจัดพิมพ์คปไฟ.
- สุรชาติ บำรุงสุข. (2551). *ไตรสรณคมน์ทหาร รัฐประหาร และการเมืองไทย*. กรุงเทพมหานคร: สถาบันปรีดี พนมยงค์.
- เสนอ จันทรา. (2517). *สาเหตุของการยึดอำนาจในประเทศไทย (พ.ศ. 2454-พ.ศ. 2514)*. วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- อนุสรณ์ ลีมนณี. (2561). *การอธิบายกับการวิเคราะห์ทางการเมือง แนวคิดและข้อโต้แย้งทางสังคมศาสตร์*. กรุงเทพมหานคร: สยามปริทัศน์.
- Almond, G. and Verba, S. (1972). *The Civic Culture*. Princeton: Princeton University Press.

- Finer, S. (1958). Politics, Parties and Pressure Groups. *Political Studies*. 6 (3), 265-266. DOI: 10.1111/j.1467-9248.1958.tb01116.x
- _____. (1962). *The Man on the Horseback: The Roll of the Military in Politics*. London: Pall Mall Press.
- Nordlinger, E. A. (1977). *Soldier in Politics: Military Coups and Government*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall.
- Thomson, W. (1975). Regime Vulnerability and the Military Coup. *Comparative Politics*. 7 (4), 459-487. DOI:10.2307/421422

คำแนะนำสำหรับผู้เขียน

1. นโยบายการตีพิมพ์ในวารสาร มจร กาญจนปริทรรศน์

วารสาร มจร กาญจนปริทรรศน์เป็นวารสารวิชาการมีวัตถุประสงค์ ดังนี้ 1) เพื่อส่งเสริมการผลิตผลงานวิชาการ การศึกษาค้นคว้าและเผยแพร่บทความต่าง ๆ ในสาขาวิชาที่วิทยาลัยกาญจนบุรี ศรีโพธิ์บุลย์ เปิดสอนและมีความสัมพันธ์ ได้แก่ (1) พระพุทธศาสนาและปรัชญา (2) วิปัสสนาภาวนา (3) รัฐประศาสนศาสตร์ และรัฐศาสตร์ รวมทั้งสหวิทยาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ 2) เพื่อเป็นเวทีแลกเปลี่ยน เรียนรู้ พระพุทธศาสนากับศาสตร์สมัยใหม่ ตลอดจนการบูรณาการสหวิทยาการต่าง ๆ ของคณาจารย์ บุคลากร นิสิตของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยหรือหน่วยงานอื่น อันเป็นการบริการวิชาการแก่สังคม 3) เพื่อประชาสัมพันธ์กิจกรรมของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์กาญจนบุรี ศรีโพธิ์บุลย์ และสร้างความร่วมมือในการบูรณาการการเรียนการสอนกับการเผยแพร่ผลงาน องค์ความรู้ของคณาจารย์ บุคลากรและนิสิตในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ทุกบทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ได้ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิแบบ Double-blind อย่างน้อย 2 ท่าน เปิดรับบทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษโดยรับพิจารณาต้นฉบับของบุคคลทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัย กำหนดตีพิมพ์ปีละ 3 ฉบับ (ราย 4 เดือน)

ทั้งนี้ ต้องเป็นบทความที่ไม่เคยตีพิมพ์หรืออยู่ระหว่างการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอื่น ผู้เขียนบทความต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์การเสนอบทความวิชาการหรือบทความวิจัยเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอย่างเคร่งครัด รวมทั้งระบบการอ้างอิงต้องตามหลักเกณฑ์ที่วารสารกำหนด

ทัศนะและความคิดเห็นในบทความวารสาร มจร กาญจนปริทรรศน์ ถือเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนบทความและไม่ถือเป็นทัศนะและความรับผิดชอบของกองบรรณาธิการวารสาร มจร กาญจนปริทรรศน์

2. ประเภทของผลงานที่ตีพิมพ์ในวารสาร มจร กาญจนปริทรรศน์

2.1 บทความวิจัย (Research Article) เป็นบทความที่มีการค้นคว้าอย่างมีระบบ และมีความมุ่งหมายชัดเจน เพื่อให้ได้ข้อมูลหรือหลักการบางอย่างที่จะนำไปสู่ความก้าวหน้าทางวิชาการ หรือการนำวิชาการมาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ บทความวิจัยมีรูปแบบของการวิจัยตามหลักวิชาการ เช่น การตั้งสมมติฐานหรือการกำหนดปัญหาที่สมเหตุผล โดยจะต้องระบุวัตถุประสงค์ที่ชัดเจน มีการรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ การตีความและสรุปผลการวิจัยที่สามารถให้คำตอบหรือบรรลุวัตถุประสงค์

2.2 บทความวิชาการ (Academic Article) เป็นบทความที่เขียนขึ้นในลักษณะวิเคราะห์ วิจัย หรือเสนอแนวคิดใหม่ จากพื้นฐานทางวิชาการที่ได้เรียบเรียงจากผลงานทางวิชาการของตนเองหรือของผู้อื่น หรือเป็นบทความทางวิชาการที่เขียนขึ้นเพื่อเป็นความรู้ที่มีประโยชน์แก่คนทั่วไป

2.3 บทความปริทรรศน์ (Review Article) งานวิชาการที่ประเมินสถานะล่าสุดทางวิชาการ (State of the Art) เฉพาะทางที่มีการศึกษาค้นคว้า มีการวิเคราะห์และสังเคราะห์องค์ความรู้ทั้งทางกว้างและทางลึกอย่างทันสมัย โดยให้ข้อวิพากษ์ที่ชี้ให้เห็นแนวโน้มที่ควรศึกษาและพัฒนาต่อไป

2.4 บทวิจารณ์หนังสือ (Book Review) บทความที่วิพากษ์วิจารณ์เนื้อหาสาระให้เห็นคุณค่าของหนังสือ โดยบทวิจารณ์หนังสือจะต้องกล่าวถึงรายละเอียดของหนังสืออันประกอบด้วยชื่อผู้เขียน จำนวนหน้า ปีที่พิมพ์ ครั้งที่พิมพ์และสถานที่พิมพ์ให้ชัดเจน

3. รูปแบบของการจัดเตรียมต้นฉบับ

3.1 ต้นฉบับบทความ ต้องมีความยาว 8-15 หน้ากระดาษ A4 (รวมเอกสารอ้างอิง) พิมพ์บนกระดาษหน้าเดียว ใช้ตัวอักษรแบบ TH Sarabun PSK ขนาด 16 pt. ตั้งค่าหน้ากระดาษโดยเว้นขอบบน ขอบซ้าย 1 นิ้ว และขอบขวา ขอบล่าง 1 นิ้ว กำหนดระยะห่างระหว่างบรรทัดเท่ากับ 1 และเว้นบรรทัดระหว่างแต่ละย่อหน้า โดยระบุหมายเลขหน้าไว้ด้านบนขวา ด้วยตัวอักษรแบบ TH Sarabun PSK ขนาด 14 pt. ห่างจากขอบกระดาษด้านบนและขอบด้านขวา 0.5 นิ้ว การนำเสนอรูปภาพและตาราง ต้องนำเสนอรูปภาพและตารางที่มีความคมชัดพร้อมระบุหมายเลขกำกับรูปภาพไว้ด้านล่าง พิมพ์เป็นตัวธรรมดา ขนาด 14 pt. เช่น ตารางที่ 1 หรือ Table 1 และ ภาพที่ 1 หรือ Figure 1 รูปภาพที่นำเสนอต้องมีรายละเอียดของข้อมูลครบถ้วนและเข้าใจได้โดยไม่ต้องกลับไปอ่านที่เนื้อความอีก ระบุลำดับของรูปภาพทุกรูปให้สอดคล้องกับเนื้อหาที่อยู่ในต้นฉบับ โดยคำอธิบายต้องกระชับและสอดคล้องกับรูปภาพที่นำเสนอ

3.2 ชื่อเรื่อง ต้องมีภาษาไทย (TH Sarabun PSK ขนาด 16 pt. ตัวหนา) และภาษาอังกฤษ (TH Sarabun PSK ขนาด 16 pt. ตัวหนา) พิมพ์ไว้หน้าแรกตรงกลาง

3.3 ชื่อผู้เขียน หน่วยงานสังกัดและอีเมล โดยชื่อผู้เขียนต้องระบุภาษาไทยและภาษาอังกฤษตัวหนา ด้วยอักษรแบบ TH Sarabun PSK ขนาด 14 pt. ส่วนหน่วยงานสังกัดระบุภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ตัวธรรมดาด้วยอักษรแบบ TH Sarabun PSK ขนาด 14 pt. และอีเมลของผู้เขียนหลักสำหรับติดต่อให้ใช้ตัวอักษรแบบ TH Sarabun PSK ขนาด 14 pt. ทั้งหมดให้จัดชิดขอบด้านขวา ในกรณีที่มีผู้เขียนมากกว่า 1 ราย ให้ใส่ตัวเลขเป็นตัวแยก ท้ายชื่อผู้เขียนและชื่อหน่วยงานสังกัดให้ตรงกัน และในกรณีที่บทความเป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์หรือหลักสูตรการศึกษา โปรดระบุชื่อหลักสูตรและสถาบันการศึกษาให้ชัดเจน

กรณีผู้เขียนสังกัดเดียวกัน ไม่ต้องใส่เลขยกที่หน่วยงานสังกัด เช่น

นเรศ ชมพูนุท¹, อุไร ธาณี²

Naret Chomphunut¹, Urai Thani²

คณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Faculty of Buddhism, Mahachulalongkornrajavidyalaya University,

Corresponding Author, E-mail: naret_chomphunut@gmail.com

กรณีผู้เขียนสังกัดต่างกัน ให้ใส่เลขยกแต่ละคนให้ชัดเจน เช่น

นเรศ ชมพูนุท¹, อุไร ธาณี²

Naret Chomphunut¹, Urai Thani²

คณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย¹, โรงเรียนกาญจนาภิเษกวิทยาลัย²

Faculty of Buddhism, Mahachulalongkornrajavidyalaya University¹,

Kanchananukroh School²

Corresponding Author, E-mail: naret_chomphunut@gmail.com

หมายเหตุ: หากบทความเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาให้ใช้คำว่า “หลักสูตร... สาขาวิชา... คณะ... มหาวิทยาลัย..” ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ แทนหน่วยงานสังกัดที่ระบุข้างต้น เช่น

นเรศ ชมพูนุท¹, อุไร ธาณี²

Naret Chomphunut¹, Urai Thani²

หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Doctor of Philosophy Program in Buddhist Studies, Graduate School,

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding Author, E-mail: naret_chomphunut@gmail.com

3.4 บทคัดย่อภาษาไทยและภาษาอังกฤษ บทคัดย่อภาษาไทยไม่เกิน 350 คำ

3.5 คำสำคัญ (Keywords) ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ จำนวน 3-5 คำ

3.6 การเรียงหัวข้อ หัวข้อใหญ่สุดให้พิมพ์ชิดขอบด้านซ้าย พิมพ์ตัวหนา TH Sarabun PSK ขนาด 16 pt. หัวข้อรองเว้นห่างจากหัวข้อใหญ่ 0.5 นิ้ว (เริ่มพิมพ์ตัวที่ 6) พิมพ์ตัวหนา TH Sarabun PSK ขนาด 16 pt. และหัวข้อย่อยใช้ตัวธรรมดา TH Sarabun PSK ขนาด 16 pt. ทั้งหัวข้อรองและหัวข้อย่อยควรพิมพ์ให้ตรงกัน เมื่อขึ้นหัวข้อใหญ่ควรเว้นระยะพิมพ์ระหว่างบรรทัด แบบ Before 6 pt. และ After 6 pt.

3.7 การใช้ตัวเลข คำย่อ และวงเล็บ ควรใช้ตัวเลขอารบิกทั้งหมด ใช้คำย่อที่เป็นสากลเท่านั้น (ระบุคำเต็มไว้ในครั้งแรก) สำหรับการวงเล็บภาษาอังกฤษ อักษรตัวแรกของทุกคำควรเป็นตัวใหญ่ เช่น Student-centered Learning

บทความวิจัย ให้เรียงลำดับ ดังนี้ (รวมผู้เขียนทั้งหมด ไม่เกิน 5 คน)

1. บทคัดย่อ (Abstract) เสนอวัตถุประสงค์การวิจัย ระเบียบวิธีวิจัย ผลการวิจัยและองค์ความรู้จากการวิจัย โดยสรุปให้สั้นและกระชับความ
2. บทนำ (Introduction) ระบุความสำคัญของปัญหาการวิจัย กรอบแนวคิด
3. วัตถุประสงค์การวิจัย (Research Objectives) ระบุวัตถุประสงค์การวิจัยตามลำดับข้อ
4. ระเบียบวิธีวิจัย (Research Methodology) ระบุแผนการวิจัย กลุ่มตัวอย่างและการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล
5. ผลการวิจัย (Results) เสนอผลที่พบตามวัตถุประสงค์การวิจัยตามลำดับอย่างชัดเจน ควรเสนอในรูปแบบตารางหรือแผนภูมิก็ได้
6. อภิปรายผล (Discussion) เสนอเป็นความเรียง ชี้ให้เห็นถึงความเชื่อมโยงของผลการวิจัยกับกรอบแนวคิด และงานวิจัยที่ผ่านมา ไม่ควรอภิปรายเป็นข้อ ๆ แต่ชี้ให้เห็นถึงความเชื่อมโยงของตัวแปรที่ศึกษาทั้งหมด พร้อมระบุองค์ความรู้จากการวิจัย
7. บทสรุป (Conclusion) ระบุข้อสรุปที่สำคัญและข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้และประเด็นสำหรับการวิจัยต่อไป
8. เอกสารอ้างอิง (References) ต้องเป็นรายการที่มีการอ้างอิงในเนื้อหาบทความเท่านั้น โดยใช้การอ้างอิงระบบ APA

บทความวิชาการ ให้เรียงลำดับ ดังนี้ (รวมผู้เขียนทั้งหมด ไม่เกิน 3 คน)

1. บทคัดย่อ (Abstract)
2. บทนำ (Introduction)
3. เนื้อเรื่อง (Content) แสดงสาระสำคัญที่ต้องการนำเสนอตามลำดับและระบุองค์ความรู้ใหม่
4. บทสรุป (Conclusion)

5. เอกสารอ้างอิง (References) การอ้างอิงในเนื้อเรื่องใช้ระบบ APA

บทความปริทรรศน์ (Review Article) ให้เรียงลำดับ ดังนี้

1. บทคัดย่อ (Abstract)
2. บทนำ (Introduction)
3. เนื้อเรื่อง (Content)
4. บทวิจารณ์ (Discussion)
5. บทสรุป (Conclusion)
6. เอกสารอ้างอิง (References)

บทวิจารณ์หนังสือ (Book Review) ให้เรียงลำดับ ดังนี้

1. บทนำ (Introduction)
2. เนื้อหา (Content)
3. บทวิจารณ์ (Discussion)
4. บทสรุป (Conclusion)
5. เอกสารอ้างอิง (References) การอ้างอิงในเนื้อเรื่องใช้ระบบ APA

4. ระบบการอ้างอิงและเอกสารอ้างอิงทางวิชาการ

เอกสารที่นำมาอ้างอิงควรได้มาจากแหล่งที่มีการตีพิมพ์ชัดเจน อาจเป็นวารสาร หนังสือหรือข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต ทั้งนี้ ผู้เขียนบทความต้องเป็นผู้รับผิดชอบต่อความถูกต้องของเอกสารอ้างอิงทั้งหมดก่อนส่งต้นฉบับ ผู้เขียนบทความควรตรวจสอบถึงความถูกต้องของการอ้างอิงเอกสาร เพื่อป้องกันความล่าช้าในการตีพิมพ์บทความ เนื่องจากบทความที่มีการอ้างอิงไม่ถูกต้องจะไม่ได้รับการส่งต่อเพื่อพิจารณาโดยผู้ทรงคุณวุฒิ จนกว่าการอ้างอิงเอกสารจะได้รับการแก้ไขให้ถูกต้อง

4.1 การอ้างอิงในเนื้อหาบทความ

รูปแบบการอ้างอิงในเนื้อเรื่องและท้ายเล่มใช้ตามรูปแบบของ American Psychological Association (APA) หรือระบบนาม-ปี โดยใช้วงเล็บเปิด-ปิด แล้วระบุชื่อ-นามสกุลของผู้แต่ง ปีที่ตีพิมพ์ และเลขหน้าของเอกสารที่นำมาอ้างอิง เอกสารที่นำมาอ้างอิงในเนื้อหาบทความจะต้องปรากฏในเอกสารอ้างอิงท้ายบทความทุกรายการ และเจ้าของบทความต้องรับผิดชอบความถูกต้องของเอกสารอ้างอิงทั้งหมด โดยรูปแบบของการอ้างอิงเอกสาร มีดังนี้

อ้างอิงจากเอกสารภาษาไทย

1. พระไตรปิฎกและอรรถกถา ให้อ้างอิงชื่อคัมภีร์ เล่ม ชื่อ เครื่องหมายทวิภาค (:) และเลขหน้าของเอกสารที่นำมาอ้างอิง เช่น

(พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 15 ข้อ 16: 282-283)	(พระไตรปิฎกและอรรถกถาแปล เล่ม 16: 256-320)
---	--

2. ผู้แต่ง 1 ราย (ไม่ว่าจะเป็นหนังสือ วิทยานิพนธ์ สัมภาษณ์ สื่อออนไลน์ เป็นต้น) ให้อ้างอิงชื่อผู้แต่ง แล้วใส่เครื่องหมายจุลภาค (,) ตามด้วยปีที่พิมพ์ เครื่องหมายทวิภาค (:) และเลขหน้าของเอกสารที่นำมาอ้างอิง (ถ้ามี) เช่น

(พระมหาสมบุญ วุฑฒิโกโร, 2554: 44)

3. ผู้แต่ง 2 ราย ให้อ้างอิงชื่อของผู้แต่งทั้งสอง เครื่องหมายจุลภาค (,) ตามด้วยปีที่พิมพ์เครื่องหมายทวิภาค (:) และเลขหน้าของเอกสารที่นำมาอ้างอิง เช่น

(พระมหาสุทิตย์ อาภากร และเขมณัฏฐ์ อินทรสุวรรณ, 2553: 44)

หากมีเอกสารที่นำมาอ้างอิงมากกว่า 1 รายการ ให้ใช้เครื่องหมายอัฒภาค (;) คั่นระหว่างรายการอ้างอิง เช่น

(พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), 2548: 8; พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, 2554: 44)

4. ถ้ามีผู้แต่งมากกว่า 2 ราย ให้อ้างอิงชื่อของผู้แต่งคนแรก เว้นวรรคหนึ่งครั้ง เพิ่มคำว่า “และคณะ” เครื่องหมายทวิภาค (:) และเลขหน้าของเอกสารที่นำมาอ้างอิง เช่น

(พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) และคณะ, 2548: 55)

ทั้งนี้ หากเป็นการอ้างอิงด้วยการสรุปความหรือเอกสารที่ไม่มีเลขหน้า ไม่ต้องใส่เลขหน้า เช่น

(พระมหาสมบุญ วุฑฒิโกโร, 2554)

(พระมหาสุทิตย์ อาภากร และเขมณัฏฐ์ อินทรสุวรรณ, 2553)

(พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) และคณะ, 2548)

(พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), 2548; พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, 2554)

อ้างอิงจากเอกสารภาษาอังกฤษ

1. ถ้ามีผู้แต่ง 1 ราย ให้อ้างนามสกุลของผู้แต่ง เครื่องหมายจุลภาค ปีที่พิมพ์และหน้าทีนำมาอ้างอิง เช่น

(Keown, 2003: 4)

2. ถ้ามีผู้แต่ง 2 ราย ให้อ้างนามสกุลของผู้แต่ง 2 ราย เครื่องหมายจุลภาค ปีที่พิมพ์ และหน้าทีนำมาอ้างอิง เช่น

(Hersey & Blanchard, 2000: 3)

และให้ใช้เครื่องหมาย อัฒภาค (;) คั่นกลางระหว่างเอกสารที่นำมาอ้างอิงมากกว่า 1 เอกสาร เช่น

(Keown, 2003: 4; Hersey & Blanchard, 2000: 3)

3. ถ้ามีผู้แต่งมากกว่า 2 ราย ให้อ้างนามสกุลของผู้แต่งรายแรก ตามด้วย et al. ปีที่พิมพ์ และหน้าที่นำมาอ้างอิง เช่น

(Kaiser, et al., 2008: 55)

หลักเกณฑ์ทั่วไปในการพิมพ์รายการสำนักพิมพ์/โรงพิมพ์

กรณีเป็นบริษัทหรือสำนักพิมพ์ให้คงไว้เฉพาะชื่อ ดังตัวอย่าง

1. บริษัท 21 เซ็นจูรี จำกัด ให้ใช้ “21 เซ็นจูรี”
2. สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ให้ใช้ “มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์”
3. กรณีที่เป็นโรงพิมพ์ให้ใช้รูปแบบเต็ม เช่น โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

4.2 เอกสารอ้างอิง

(1) พระไตรปิฎก อรรถกถา

ตัวอย่าง

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม 1*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
Mahachulalongkornrajavidyalaya University. (1996). *Thai Tipitaka Vol. 1*. Bangkok: Mahachulalongkornrajavidyalaya Press.

(2) หนังสือ

ผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ชื่อหนังสือ./ครั้งที่พิมพ์./สถานที่พิมพ์./สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง

กรณีผู้แต่ง 1 ราย (หากเป็นภาคภาษาอังกฤษให้เขียนนามสกุลไว้หน้า ตามด้วยชื่อ) เช่น
พระมหาสุทิตย์ อาภากร. (2548). *เครือข่าย: ธรรมชาติ ความรู้และการจัดการ*, พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: พิษณุไทย ออฟเซต.
Yamane, T. (1973). *Statistics: An Introductory Analysis*, 3rd ed. New York: Harper and Row Publication.

กรณีผู้แต่ง 2 ราย (ให้ใช้คำว่า “และ” หรือ “and” เป็นคำเชื่อม) เช่น

บวรศักดิ์ อุวรรณโณ และถวิลวดี บุรีกุล. (2548). *ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม Participatory Democracy*. กรุงเทพมหานคร: สถาบันพระปกเกล้า.

Strauss, A. and Corbin, J. (1998). *Basics of Qualitative Research: Grounded Theory, Techniques and Procedures for Developing*. London: California Sage Publications.

กรณีผู้แต่งมากกว่า 2 ราย (ให้ใช้คำว่า “และคณะ” หรือ “et al.” ต่อท้ายชื่อผู้แต่งคนแรก) เช่น
สุขุม นวลสกุล และคณะ. (2550). *การเมืองและการปกครองไทย*. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
Snyder, C. R., et al. (2011). *Positive Psychology: The Scientific and Practical Explorations of Human Strengths*, 2nd ed. Los Angeles: SAGE Publications Inc.

กรณีมีทั้งผู้แต่งและผู้แปลหรือบรรณาธิการ (ให้เขียนชื่อผู้แต่งไว้หน้า ชื่อผู้แปลหรือบรรณาธิการเขียนไว้หลัง ชื่อเรื่อง ตามด้วยวงเล็บว่า (ผู้แปล) หรือ (บรรณาธิการ) สำหรับภาษาไทย และ (tran.) หรือ (ed.) สำหรับภาษาอังกฤษกรณี 1 คน หรือ (trans.) หรือ (eds.) กรณี 2 คนขึ้นไป) เช่น
เจมส์ แอล เครย์ตัน. (2551). *คู่มือการมีส่วนร่วมของประชาชน การตัดสินใจที่ดีกว่าโดยให้ชุมชนมีส่วนร่วม*. วันชัย วัฒนศัพท์ และคณะ. (ผู้แปล). ขอนแก่น: โรงพิมพ์ศิริภรณ์ ออฟเซ็ท.
Hylton, P. (2001). *Blackwell Companions to Philosophy: A Companion to Analytic Philosophy*. Martinich, A. P. and Sosa, D. (eds.). Oxford: Blackwell Publishers Ltd.
Lyotard, J. F. (1984). *The Postmodern Condition: A Report on Knowledge*. Bennington, G. and Massumi, B. (trans.). Minneapolis: The University of Minnesota Press.
Wittgenstein, L. (1967). *Philosophical Investigations*, 3rd ed. Anscombe, G. E. M. (tran.). Oxford: Basil Blackwell Ltd.

(3) บทความในหนังสือ

ผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ชื่อบทความ./ใน ชื่อบรรณาธิการ (บรรณาธิการ)./ชื่อเรื่อง/เลขหน้าแรก-สุดท้ายที่ดีพิมพ์./สถานที่พิมพ์./สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง

ชาญณรงค์ บุญหนุน. (2562). ข้อถกเถียงเรื่องพระพุทธศาสนาประจำชาติไทยในรัฐธรรมนูญ. ใน ปรีดี หงส์ สัติน และอัมพร หมาดเด็น. *ศาสนากับความรุนแรง*, หน้า 400-459. กรุงเทพมหานคร: Illuminations Editions.
Bergstein, M. (2000). Tubular Function. In Richard, E. B., et al. (eds.). *Nelson Textbook of Paediatrics*, 16th ed. (p. 596). Philadelphia: Saunders.

(4) บทความจากวารสาร

ผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ชื่อบทความ./ชื่อวารสาร./ปีที่ (ฉบับที่)./เลขหน้าแรก-หน้าสุดท้ายที่ดีพิมพ์. (บทความที่มี DOI ให้ใส่ DOI ไว้ตอนท้าย)

ตัวอย่าง

ประยงค์ จันทรแดง. (2563). พระภิกษุสามเณรควรเรียนวิชาทางโลกหรือไม่. *วารสารบัณฑิตแสงโคมคำ*. 5 (1), 123-137.
Piaget, J. (1972). Intellectual Evolution for Adolescence to Adulthood. *Human Development*. 15, 1-12. DOI:10.1159/000271225

(5) บทความในสารานุกรม

ผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ ชื่อบทความ./ ใน ชื่อสารานุกรม./ เล่มที่อ้าง, หน้าเลขหน้าที่อ้าง./ สถานที่พิมพ์:/ สำนักพิมพ์ หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง

สนธิ อาจพันธ์. (2537). หม้อคอควย. ใน สารานุกรมของใช้พื้นบ้านไทยในอดีตเขตหัวเมืองฝ่ายเหนือ, หน้า 274-275. กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.

Sturgeon, T. (1995). Science Fiction. In *The Encyclopaedia Americana* (Vol. 24, pp. 390-392). Danbury, CT: Grolier Press.

(6) หนังสือพิมพ์

ผู้แต่ง./ (วันที่ เดือน ปีที่พิมพ์)./ ชื่อบทความ./ ชื่อหนังสือพิมพ์./ เลขหน้า. (กรณีภาษาอังกฤษที่มีหลายหน้า ให้ใช้คำว่า pp. แทน p.)

ตัวอย่าง

สุชาติ เผือกสกนธ์. (9 มิถุนายน 2549). ประชาชนเสื้อสีเหลือง. ผู้จัดการรายวัน, น.13.

Chetchotiros, N. and Yonpiam, Ch. (16 May 2019). PPRP Faces Major Coalition Sang. *Bangkok Post*, p. 1.

(7) วิทยานิพนธ์ สารนิพนธ์ การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง รายงานการวิจัย

ชื่อผู้เขียน./ (ปีพิมพ์)./ ชื่อวิทยานิพนธ์./ ระดับวิทยานิพนธ์/ สารนิพนธ์/ หรือการค้นคว้าแบบอิสระ/ ชื่อมหาวิทยาลัย.

ตัวอย่าง

สัมฤทธิ์ ต่อสติ. (2542). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานของสถานบริการสาธารณสุขเขตเมือง กรณีศึกษาศูนย์: แพทย์ชุมชนเมืองพระนครศรีอยุธยา. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหิดล.

Tyrone, R. (2007). *Effects of Upland Timber Harvest and Road Construction on Headwater Stream Fish Assemblages in a Southeastern Forest*. (Master's Thesis). Texas State University. San Marcos, Texas.

Lim, H. L. (2018). *Contemporary Buddhism: Introduction into Thich Nhat Hanh's Teaching*. (Doctoral Dissertation). Mahidol University. Nakhon Pathom.

(8) สัมภาษณ์

ชื่อผู้ที่ได้รับการสัมภาษณ์./ (ปีที่สัมภาษณ์)./ ตำแหน่ง./ สัมภาษณ์./ วันที่สัมภาษณ์.

ตัวอย่าง

พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). (2558). อธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. สัมภาษณ์. 18 เมษายน.

Interviewee A. (2019). Student at Faculty of Buddhism, MCU. *Interview*. 1 March.

(9) สื่อออนไลน์

ผู้แต่ง./ (วันที่ เดือน ปีที่เผยแพร่)/ชื่อบทความ./สืบค้นเมื่อ วันที่ เดือน ปี,/จาก แหล่งที่อยู่ไฟล์ (URL)

ตัวอย่าง

พระศรีคัมภีร์ญาณ (สมจินต์ สมมาปัญญา). (1 พฤษภาคม 2555). *การจัดการศาสนาและวัฒนธรรมในอุษาคเนย์เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ*. สืบค้นเมื่อ 4 กันยายน 2556, จาก http://www.mcu.ac.th/site/artidecontent_desc.php?artide_id=1304&articlegroup_id=274

Doyle, M. W. (22 June 2004). *Liberal Internationalism: Peace, War and Democracy*. Retrieved September 2, 2013, from http://www.nobelprize.org/nobel_prizes/themes/peace/doyle/index.html

(10) การสัมมนา/ประชุมวิชาการ

ผู้เขียน./ (ปีที่เผยแพร่)/ชื่อบทความ./การสัมมนาหรือประชุม./หน่วยงานที่จัด./วันเดือนที่จัด./หน้าที่ตีพิมพ์.

ตัวอย่าง

พระครูวรธรรมวิฑูรย์ และคณะ. (2561). เปรียบเทียบหลักอุเบกขาธรรมในพระพุทธศาสนาและหฺวู่-เว่ยในเต๋า. *การประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ 2 ประจำปี 2561 เรื่อง “การวิจัยทางพระพุทธศาสนาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน” (The Research on Buddhism for Sustainable Development)*. วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. วันที่ 20 มีนาคม. หน้า 119-129.

การให้เรียงลำดับเอกสารอ้างอิงให้ปฏิบัติ ดังนี้ 1) เรียงตามลำดับพยัญชนะ ก-ฮ หากซ้ำอักษรให้เรียงตามสระตัว 2) หากซ้ำชื่อผู้แต่งให้เรียงตามลำดับ พ.ศ. โดยเรียง พ.ศ. ที่น้อยสุดไว้หน้า ส่วนเอกสารอ้างอิงที่ซ้ำซึ่งเรียงไว้หลัง ให้เขียนเส้นประแทน โดยมีความยาวเท่าย่อหน้า 3) เรียงลำดับเอกสารภาคภาษาไทยก่อน จากนั้นจึงเป็นภาคภาษาอังกฤษ ซึ่งเรียงตามอักษร A-Z หากซ้ำอักษรให้เรียงตามสระ และหากชื่อผู้แต่งที่ซ้ำกันให้เรียงตามลำดับ ค.ศ. จากนั้นย่อไปหากเหมือนภาคภาษาไทย

ตัวอย่างเอกสารอ้างอิงท้ายเรื่อง

โกนิญฐ์ ศรีทอง. (2558). *การบูรณาการภูมิปัญญาพระพุทธศาสนากับการเสริมสร้างความสมดุลของระบบนิเวศวิทยาชุมชน*. พระนครศรีอยุธยา: สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

จรูญ รัตนกาล. (2556). *การประยุกต์หลักพุทธธรรมและแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการอยู่ร่วมกันของประชาชนในเขตพื้นที่ตำบลสามัคคี อำเภอบางบาล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา*. รายงานการวิจัย. กองทุนสนับสนุนการวิจัย มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา.

พงศ์สานต์ พิทักษ์มหาเกตุ. (2538). *ชาวบ้านกับช่องทางประกอบธุรกิจท่องเที่ยว แนวคิดในการจัดตั้งสหกรณ์บริการนำเที่ยวแนวอนุรักษ์แห่งประเทศไทย*. กรุงเทพมหานคร: ปกเกล้า.

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). (2548). *โลกทัศน์ชาวพุทธ*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2551). *การแพทย์ยุคใหม่ในพุทธทัศน์*, พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพมหานคร: สหธรรมิก.

- พระศรีคัมภีร์ญาณ (สมจินต์ สมมาปญโญ). (1 พฤษภาคม 2555). *การจัดการศาสนาและวัฒนธรรมในอุษาคเนย์เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ*. สืบค้นเมื่อ 4 กันยายน 2556, จาก http://www.mcu.ac.th/site/artidecontent_desc.php?article_id=1304&articlegroup_id=274
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2535). *พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม 12*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- _____. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม 12*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560. (6 เมษายน 2560). *ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 134 ตอนที่ 40 ก*. หน้า 1-90.
- Bergstein, M. (2000). Tubular Function. In Richard, E. B., et al. (eds.). *Nelson Textbook of Paediatrics*, 16th ed. (p. 596). Philadelphia: Saunders.
- Boo, E. (1990). *Ecotourism: The Potentials and Pitfalls*, Vol. 1 and 2. Washington, D.C.: World Wildlife Fund.
- _____. (1991). Making Ecotourism Sustainable: Recommendations for Planning, Development, and Management. In *Nature Tourism Managing for the Environment*. Washington, D.C.: Island Press.
- Hylton, P. (2001). *Blackwell Companions to Philosophy: A Companion to Analytic Philosophy*. Martinich, A. P. and Sosa, D. (eds.). Oxford: Blackwell Publishers Ltd.
- Keown, D. (1995). *Are There "Human Right" in Buddhism*. London: University of London.
- Kiarash, A. (2007). Human Dignity in Islamic Bioethics. *The Iranian Journal of Allergy*. 6 (5), 25-28.
- Snyder, C. R., et al. (2011). *Positive Psychology: The Scientific and Practical Explorations of Human Strengths*, 2nd ed. Los Angeles: SAGE Publications Inc.
- Strauss, A. and Corbin, J. (1998). *Basics of Qualitative Research: Grounded Theory, Techniques and Procedures for Developing*. London: California Sage Publications.

5. การส่งบทความต้นฉบับ

5.1 การเตรียมเอกสารต้นฉบับประกอบด้วย

1. ต้นฉบับที่เป็นไฟล์ *.doc ของ Microsoft Word โปรดดูรายละเอียดที่ระบุในรูปแบบข้างต้น
2. กรอกแบบฟอร์มเสนอผลงานเพื่อตีพิมพ์ (ใบสมัคร) ให้ถูกต้องและชัดเจน

5.2 การจัดส่งต้นฉบับ

ส่งทางระบบวารสารออนไลน์ “วารสาร มจร กาญจนปริทรรศน์” ตามลิงก์ <https://so05.tci-thaijo.org/index.php/Kanchana-editor/index> หากผู้เขียนยังไม่มีบัญชีของระบบ ThaiJO ต้องลงทะเบียน (Register) ในระบบวารสารก่อน จากนั้นเข้าสู่ระบบ (Login) เพื่อส่งบทความต้นฉบับและแนบไฟล์แบบฟอร์มเสนอผลงานเพื่อตีพิมพ์มาให้เรียบร้อย (หรือกรอกใบสมัครทาง Google Form)

6. การพิจารณาบทความเบื้องต้นของกองบรรณาธิการ

บทความต้นฉบับต้องจัดในรูปแบบไฟล์ *.doc ความยาวของต้นฉบับต้องไม่เกิน 8-15 หน้า (รวมบทคัดย่อ ภาพ ตารางและเอกสารอ้างอิง) กองบรรณาธิการจะพิจารณาบทความเบื้องต้นใน 2 ด้าน คือ 1) ความถูกต้องตามรูปแบบของวารสาร 2) ขอบข่ายเนื้อหาตรงตามวัตถุประสงค์ ถ้าไม่ผ่านการพิจารณาเบื้องต้นจะส่งกลับไปให้ผู้เขียนแก้ไข ถ้าผ่าน จะเข้าสู่การพิจารณากลั่นกรองของผู้ทรงคุณวุฒิอย่างน้อย 2 ท่าน เมื่อผู้ทรงคุณวุฒิประเมินผลอย่างไร จะแจ้งผลให้ผู้เขียนทราบต่อไป

7. สิทธิของกองบรรณาธิการ

ในกรณีกองบรรณาธิการหรือผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งได้รับเชิญให้เป็นผู้พิจารณากลั่นกรองบทความมีความเห็นว่า ควรแก้ไข กองบรรณาธิการจะส่งคืนเพื่อให้เจ้าของบทความแก้ไข โดยจะยึดถือข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิเป็นหลัก และขอสงวนสิทธิ์ที่จะไม่ตีพิมพ์ในกรณีที่บทความไม่ตรงกับวัตถุประสงค์และรูปแบบของวารสาร มจร กาญจนปริทรรศน์ หรือไม่ผ่านการพิจารณาของกองบรรณาธิการหรือผู้ทรงคุณวุฒิ หากบทความใดได้รับการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิให้ตีพิมพ์ ผู้เขียนจะได้รับหนังสือรับรองการตีพิมพ์จากวารสาร (เฉพาะผู้แจ้งความประสงค์เท่านั้น)

แบบฟอร์มเสนอผลงานเพื่อตีพิมพ์
วารสาร มจร กาญจนปริทรรศน์

วันที่..... เดือน..... พ.ศ.

ข้าพเจ้า (นาย/นาง/นางสาว).....

ระดับการศึกษาสูงสุด ตำแหน่งทางวิชาการ.....

ประเภทบทความ

☐ บทความวิจัย ☐ บทความวิชาการ ☐ บทความปริทรรศน์ ☐ บทความวิจารณ์หนังสือ

ชื่อบทความ

(ภาษาไทย
.....
.....

(English)
.....
.....

ชื่อผู้เขียนร่วม (ถ้ามี) *บทความวิจัย ไม่เกิน 4 ท่าน, บทความประเภทอื่น ไม่เกิน 2 ท่าน*

1.

2.

3.

4.

หน่วยงานและที่อยู่ที่สามารถติดต่อได้สะดวก
.....
.....

โทรศัพท์ E-mail LINE ID.....

“ข้าพเจ้าและผู้เขียนร่วม (ถ้ามี) ขอรับรองว่า บทความที่เสนอมานี้ ยังไม่เคยได้รับการตีพิมพ์และไม่ได้อยู่ระหว่างกระบวนการพิจารณาเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอื่นใด ข้าพเจ้าและผู้เขียนร่วมยอมรับหลักเกณฑ์การพิจารณาต้นฉบับ โดยยินยอมให้กองบรรณาธิการมีสิทธิ์พิจารณา ตรวจสอบต้นฉบับได้ตามที่เห็นสมควร และขอมอบลิขสิทธิ์บทความที่ได้รับการตีพิมพ์ให้แก่มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์กาญจนบุรี ศรีโพบูลย์ ในกรณีมีการฟ้องร้องเรื่องการละเมิดลิขสิทธิ์เกี่ยวกับภาพ กราฟ ข้อความส่วนใดส่วนหนึ่ง และ/หรือข้อคิดเห็นที่ปรากฏในบทความนี้ ถือเป็นความรับผิดชอบของข้าพเจ้าและผู้เขียนร่วมแต่เพียงฝ่ายเดียว”

ลงชื่อ.....ผู้เขียน

(.....)

ชื่อบทความภาษาไทย (TH SarabunPSK 16 pt.)

Title in English (TH SarabunPSK 16 pt.)

เว้น 1 บรรทัด

ชื่อ – นามสกุล ผู้เขียนบทความภาษาไทย (14 pt. ตัวหนา)¹, ผู้เขียนร่วม², ผู้เขียนร่วม³
 ชื่อ – นามสกุล ผู้เขียนบทความภาษาอังกฤษ (14 pt. ตัวหนา)¹, ผู้เขียนร่วม², ผู้เขียนร่วม³
 ชื่อหน่วยงาน สังกัดภาษาไทย (14 pt. ตัวธรรมดา)¹, ², ³
 ชื่อหน่วยงาน สังกัดภาษาอังกฤษ (14 pt. ตัวธรรมดา)¹, ², ³
 อีเมลของผู้เขียนหลัก(ที่ติดต่อได้) (14 pt. ตัวธรรมดา)
 เว้น 1 บรรทัด

บทคัดย่อ (16 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt. และ After 6 pt.)

.....(บทคัดย่อไม่เกิน 350 คำ).....
 (TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

คำสำคัญ (16 pt.):;;(ขนาด 16 pt.)..... (3-5 คำ) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt. และ After 6 pt.)

Abstract (16 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt. และ After 6 pt.)

.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

Keywords (16 pt.):;;(ขนาด 16 pt.)..... (3-5 คำ) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt. และ After 6 pt.)

บทนำ (16 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt. และ After 6 pt.)

.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

วัตถุประสงค์การวิจัย (16 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt. และ After 6 pt.)

1..... (TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....
 2.....
 3.....

ระเบียบวิธีวิจัย (16 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt. และ After 6 pt.)

.....

.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

ผลการวิจัย (16 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt. และ After 6 pt.)

.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

อภิปรายผล (16 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt. และ After 6 pt.)

.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

องค์ความรู้จากการวิจัย (16 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt. และ After 6 pt.)

.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

บทสรุป (16 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt. และ After 6 pt.)

.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

เอกสารอ้างอิง (16 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt. และ After 6 pt.)

.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

ชื่อบทความภาษาไทย (TH SarabunPSK 16 pt.)

Title in English (TH SarabunPSK 16 pt.)

เว้น 1 บรรทัด

ชื่อ – นามสกุล ผู้เขียนบทความภาษาไทย (14 pt. ตัวหนา)¹, ผู้เขียนร่วม², ผู้เขียนร่วม³

ชื่อ – นามสกุล ผู้เขียนบทความภาษาอังกฤษ (14 pt. ตัวหนา)¹, ผู้เขียนร่วม², ผู้เขียนร่วม³

ชื่อหน่วยงาน สังกัดภาษาไทย (14 pt. ตัวธรรมดา)¹, ², ³

ชื่อหน่วยงาน สังกัดภาษาอังกฤษ (14 pt. ตัวธรรมดา)¹, ², ³

อีเมลของผู้เขียนหลัก(ที่ติดต่อได้) (14 pt. ตัวธรรมดา)

เว้น 1 บรรทัด

บทคัดย่อ (16 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt. และ After 6 pt.)

.....(บทคัดย่อไม่เกิน 350 คำ).....

.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

คำสำคัญ (16 pt.):;;(ขนาด 16 pt.)..... (3-5 คำ) (การจัด

ระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt. และ After 6 pt.)

Abstract (16 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt. และ After 6 pt.)

.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

Keywords (16 pt.):;;(ขนาด 16 pt.)..... (3-5 คำ) (การจัด

ระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt. และ After 6 pt.)

บทนำ (16 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt. และ After 6 pt.)

.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

เนื้อเรื่อง (16 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt. และ After 6 pt.)

.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

องค์ความรู้ใหม่ (16 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt. และ After 6 pt.)

(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.)

บทสรุป (16 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt. และ After 6 pt.)

.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

เอกสารอ้างอิง (16 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt. และ After 6 pt.)

.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.)

.....

.....

.....

.....

.....

ชื่อบทความ (TH SarabunPSK 16 pt.)

Title in English (TH SarabunPSK 16 pt.)

เว้น 1 บรรทัด

ชื่อ – นามสกุล ผู้เขียนบทความภาษาไทย (14 pt. ตัวหนา)

ชื่อ – นามสกุล ผู้เขียนบทความภาษาอังกฤษ (14 pt. ตัวหนา)

ชื่อหน่วยงาน สังกัดภาษาไทย (14 pt. ตัวธรรมดา)

ชื่อหน่วยงาน สังกัดภาษาอังกฤษ (14 pt. ตัวธรรมดา)

อีเมลของผู้เขียนหลัก(ที่ติดต่อได้) (14 pt. ตัวธรรมดา)

เว้น 1 บรรทัด

บทคัดย่อ (16 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt. และ After 6 pt.)

.....(บทคัดย่อไม่เกิน 350 คำ).....
..... (TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....
.....
.....
.....
.....

คำสำคัญ (16 pt.):;;(ขนาด 16 pt.)..... (3-5 คำ) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt. และ After 6 pt.)

Abstract (16 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt. และ After 6 pt.)

.....
.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....
.....
.....
.....
.....
.....

Keywords (16 pt.):;;(ขนาด 16 pt.)..... (3-5 คำ) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt. และ After 6 pt.)

บทนำ (16 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt. และ After 6 pt.)

.....
.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

เนื้อเรื่อง (16 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt. และ After 6 pt.)

.....

.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

บทวิจารณ์ (16 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt. และ After 6 pt.)

.....

.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

บทสรุป (16 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt. และ After 6 pt.)

.....

.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

เอกสารอ้างอิง (16 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt. และ After 6 pt.)

.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

.....

.....

.....

.....

.....

ชื่อเรื่อง (TH SarabunPSK 16 pt.)

Title in English (TH SarabunPSK 16 pt.)

เว้น 1 บรรทัด

ชื่อ - นามสกุล ผู้เขียนบทความภาษาไทย (14 pt. ตัวหนา)

ชื่อ - นามสกุล ผู้เขียนบทความภาษาอังกฤษ (14 pt. ตัวหนา)

ชื่อหน่วยงาน สังกัดภาษาไทย (14 pt. ตัวธรรมดา)

ชื่อหน่วยงาน สังกัดภาษาอังกฤษ (14 pt. ตัวธรรมดา)

อีเมลของผู้เขียนหลัก(ที่ติดต่อได้) (14 pt. ตัวธรรมดา)

เว้น 1 บรรทัด

บทวิจารณ์หนังสือ

ผู้เขียน:

จำนวนหน้า:

ปีที่พิมพ์:

ครั้งที่พิมพ์:

สถานที่พิมพ์:

ภาพหน้าปกหนังสือ

เว้น 1 บรรทัด

บทนำ (16 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt. และ After 6 pt.)

.....
.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.)
.....
.....
.....
.....
.....

เนื้อหา (16 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt. และ After 6 pt.)

.....
.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.)
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

.....

.....

.....

.....

.....

(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.)

(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.)

เอกสารอ้างอิง (16 pt.) (การจัดระยะห่างบรรทัดหัวข้อใหญ่ Before 6 pt. และ After 6 pt.)

.....(TH SarabunPSK ขนาด 16 pt.).....

.....

.....

.....

.....

.....

วารสาร มจร กาญจนปริทรรศน์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์กาญจนบุรี ศรีไพบุลย์

บ้านห้วยสะพาน 368 หมู่ 12 ตำบลหนองโรง อำเภอมโนมภวน

จังหวัดกาญจนบุรี 71140 โทรศัพท์ 034 51 0460

เว็บไซต์ www.kri.mcu.ac.th

E-mail mcukanjournal@gmail.com

“การที่จะเป็น นักเขียนทั่วไปนั้น

แค่มีหัวใจนักปราชญ์ ฟัง
คิด ถาม เขียน แล้วถ่ายทอด
ในสิ่งที่ตนเองรู้ออกมา
ก็สามารถเป็นนักเขียนที่ดี
ได้แล้ว

แต่การเขียนบทความทาง
วิชาการนั้น แค่หัวใจนัก
ปราชญ์ยังไม่เพียงพอ
เราต้องสรุปในสิ่งที่ ฟัง คิด
ถาม เขียน แล้วสังเคราะห์
ออกมาเป็นองค์ความรู้
ที่ชัดเจน โดยไม่ใส่ความคิด
เห็นส่วนตัวลงไป อีกทั้ง
ยังต้องเขียนออกมาให้
ถูกต้องตามรูปแบบของ
สากลนิยมอีกด้วย

พระครูวิโรจน์กาญจนเขต, ดร.

บรรณาธิการบริหาร